

METHODIEKONDERSTEUNING BIJ ZINGEVINGSVRAAGSTUKKEN

Extra Bijlagen:

Afstudeeropdracht van:	Johannes Schouten en Jesse Tromp
Opleiding:	Sociaal Pedagogische Hulpverlening
Studiejaar:	2011-2012
In opdracht van:	RIBW Nijmegen-Rivierenland
Afstudeerbegeleider CHE:	Karlan van Ieperen-Schelhaas
Afstudeerbegeleider RIBW:	André Daamen

Inhoudsopgave:

A. Verantwoording middelen deelvraag 1:	3
B. Verantwoording deelvraag 4:	5
B.a Verantwoording keuzes methode	5
B.b Verantwoording keuzes FTO 1 (begeleider begeleid wonen)	8
B.c Verantwoording keuzes FTO 2 (begeleider beschermd wonen)	11
B.d Verantwoording keuzes competentieprofiel LOO-SPH	13
B.e Verantwoording keuzes competentieprofiel CHE	15
B.f Verantwoording keuzes competentieprofiel HAN	18
B.g Verantwoording praktijkdeel deelvraag 4:	20
C. Interview en enquêtevragen:	26
C.a Interview 1: André Daamen	26
C.b Interview 2: vergelijkbare organisatie (Eleos)	27
C.c Interview 3: Geestelijk verzorger	28
C.d Interview 4+5: 2 leden van ethiekcommissie	29
C.e Interview 6: Herstelcommissie	30
C.f Enquêtevragen: Begeleiders RIBW Nijmegen-Rivierenland	31
D. Interviews uitgewerkt:	34
D.a Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie	34
D.b Interview Nienke Mulder, van het bureau herstel	41
D.c Interview André Daamen, totstandkoming methode	52
D.d Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie	61
D.e Interview Stefien Jansen, geestelijk verzorger	64
D.f Interview Hendrik van Braak, vergelijkbare organisatie (Eleos)	72
E. Gelabelde interviews:	79
E.a Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie	79
E.b Interview Nienke Mulder, van het bureau herstel	86
E.c Interview André Daamen, totstandkoming methode	97
E.d Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie	109
E.e Interview Stefien Jansen, geestelijk verzorger	113
E.f Interview Hendrik van Braak, vergelijkbare organisatie (Eleos)	121
F. Lijst kernlabels vanuit interviews:	129
F.a Kernlabel 1: Zingeving	129
Sub label 1.1: wat is zingeving?	129
Sub label 1.2: Terreinen zingeving	130
F.b Kernlabel 2: Methode	131
Sub label 2.1: Methode algemeen	131

Sub label 2.2: Ontstaan methode zingeving RIBW	131
Sub label 2.3: Inhoud methode RIBW	131
Sub label 2.4 Werken met de methode RIBW	132
F.c Kernlabel 3: Begeleiding	133
Sub label 3.1: competenties	133
Sub label 3.2: gebieden van begeleiding:	134
Sub label 3.3: rol van de begeleider	135
Sub label 3.4: specialisaties	135
Sub label 3.5: behoeften van begeleiding	136
F.d Kernlabel 4: Cliënten	137
Sub label 4.1: Algemeen cliënt	137
Sub label 4.2: thema's cliënt	137
Sub label 5.1: Herstel.....	138
Sub label 5.2: Bureau herstel algemeen.....	138
Sub label 5.3: Werkzaamheden bureau herstel	139
F.f Kernlabel 6: Ethiekcommissie	140
Sub label 6.1: Ethiekcommissie algemeen	140
Sub label 6.2: uitgangspunten ethiekcommissie	140
Sub label 6.4: Ethiekcafé en 'de ronde tafel'	141
F.g Kernlabel 7: Geestelijk verzorger	142
Sub label 7.1: Geestelijk verzorger algemeen	142
Sub label 7.2: Werkzaamheden geestelijk verzorger	142
F.h Kernlabel 8: Middelen in begeleiding bij zingeving	143
F.i Kernlabel 9: Implementatie	144
Sub label 9.1: mogelijkheden bij implementatie.....	144
Sub label 9.2: Moeilijkheden bij implementatie	144
Sub label 9.3: Vormen van implementatie	144
F.j Kernlabel 10: RIBW	145
Sub label 10.1: RIBW algemeen.....	145
Sub label 10.2: Inhoud van de zorg	145
Sub label 11.1 Eleos algemeen	146
Sub label 11.2 Eleos methode	146
F.l Kernlabel 12: Samenleving	147
Sub label 12.1: samenleving algemeen	147
Sub label 12.2: Samenleving trends	147

A. Verantwoording middelen deelvraag 1:

Naar mening van begeleider wel genoeg middelen

Naar mening van begeleider niet genoeg middelen

Geen antwoord

Lijst met benoemde middelen per respondent:

1. /
2. /
3. Scholing in methodes
4. Tijd, kennis, specialistische ondersteuning
5. Kennis en voorlichtingsmaterialen
6. /
7. Voorlichting-begeleiding richtlijnen
8. In samenhang met herstel in een maatschappelijke omgeving
9. Sociale kaart wat is waar te halen, gespecialiseerde hulpverleners/ervaringsdeskundigen, tijd
10. Kennis, ervaringsdeskundigen
11. Naslagwerk, collega's die hetzelfde doen, themamiddag
12. Hulpbronnen, deskundigen, tijd
13. Methodiek, achterwacht voor overleg
14. Materialen komen wel in orde als houding en luisteren goed gaat
15. Sociale kaart, collega's met kennis en ervaring om te bevragen, rijk netwerk voor tips en tools
16. Intervisie, goede artikelen voor verdieping
17. Tijd
18. Kennis, tijd, personen
19. Kennis, ontmoeting, methodiek
20. Kennis, en hoe dit te bespreken met cliënt
21. Kennis
22. Aandacht vanuit het team en organisatie
23. methodiek
24. informatie vanuit geestelijk verzorger, instellingmiddag over dit thema
25. tijd, geld voor middelen
26. training, tijd, feedback
27. kennis
28. structuur in bibliotheek/leesvoer/activiteiten aanbieden voor groepen
29. kennis
30. voorlichtingsmateriaal, ervaringsdeskundigheid, andere ervaringen van anderen
31. kennis, methodiek
32. kennis, meer handvatten
33. wijkgericht werken, bureau daadwerk, DAC's, vrijwilligerscentrale
34. methodiek
35. lijstjes, mogelijke activiteiten, tijd, rust, ruimte
36. waar en bij wie kun je kennis/ervaring vinden, personen, kennis, tijd
37. methodiek, tijd, voorbeelden
38. aandacht voor het onderwerp onder collega's/cliënten, themamiddag, wijkteamoverleg, huisvergadering
39. kennis, tijd
40. tijd, present zijn
41. kennis
42. afhankelijk van persoon en vraag
43. tijd die goed verantwoord is zodat CIZ de zin van begeleiding bij zingeving kan zien, info waar kan ik ondersteuners vinden, meer reclame voor facilitering en initiatieven, inspiratie
44. samenwerking met sociaal netwerk, kennis van sociale kaart en netwerk cliënt

45. tijd, tijdsdruk is erg hoog

Verantwoording keuzes middelen:

Wel genoeg middelen

Niet genoeg middelen

Geen antwoord

middelen	responsnummers	Totaal aantal keer genoemd
Tijd	4, 9, 12, 17, 18, 25, 26, 35, 36, 37, 39, 40, 43, 45	14
Kennis	3, 4, 5, 10, 16, 18, 19, 20, 21, 26, 27, 29, 31, 32, 36, 39, 41	17
Gespecialiseerde ondersteuning	4, 8, 9, 10, 12, 15, 24, 30, 33, 36	10
Voorlichtingsmaterialen	5, 12, 30	3
Richtlijnen, methode	7, 11, 13, 15, 19, 20, 23, 28, 31, 32, 34, 35, 37, 43	14
Sociale kaart	9, 15, 36, 43, 44	5
Themadag	11, 24, 38	3
Collega's	11, 13, 15, 18, 30	5
Intervisie	16, 26	2
Aandacht voor thema vanuit org	22, 38	2
Geld	25	1
Rust	35	1
Ruimte	35	1
Present zijn	40	1

B. Verantwoording deelvraag 4:

B.a Verantwoording keuzes methode

1. Zelfinzicht	Begeleider (in het onderzoek van Agora (2009) was dit kopje verpleegkundige/verzorgen de	Methode zingeving
Bewust zijn van eigen spiritualiteit	Basis	Aanwezig: Er wordt in stap 1 de vraag gesteld of men zich bewust is van de eigen geestelijke /spirituele welzijn. In stap 2 wordt de vraag gesteld hoe men de zaken zelf heeft vormgegeven.
Aandacht hebben voor zelfzorg	Basis	Aanwezig: In stap 2 wordt de vraag gesteld of men gevoelens van machteloosheid [bij zichzelf] herkent. Hier begint zelfzorg mee. In stap 5 wordt aangegeven dat de begeleider de mogelijkheid van verwijzen open houdt als er (te) weinig kennis is van de levensbeschouwing. Impliciet wordt hier volgens ons ook gevraagd om actief op te letten wat het begeleidingsproces met de begeleider doet. Om ook in geval van teveel pijnpunten bij de begeleider zelf het stokje te kunnen overdragen.
2. Grondhouding		
Besef hebben van en respect hebben voor de spiritualiteit van de patiënt	Basis	Aanwezig: Onder het kopje 'bronnen van zingevingsondersteuning' wordt genoemd dat het van belang is om vaagstukken op het gebied van zingeving te herkennen, er moet dus besef van zijn. In stap twee wordt de vraag gesteld of er ruimte is voor de gevoelens van machteloosheid, verlies, hoop en moed en groei [bij cliënten].
In staat zijn tot open respectvolle communicatie	Basis	Aanwezig: In stap één wordt gevraagd of de begeleider in staat is tot open, respectvolle en ontvankelijke communicatie.
De kunst verstaan om present te zijn	Basis	Aanwezig: In stap één wordt gevraagd of de begeleider werkelijk naast de ander staat en present is
Je eigen mens-zijn inzetten	Basis	Aanwezig: In stap één van de methodiek wordt begeleiders gevraagd of ze het eigen mens-zijn in kunnen zetten.
3. Signaleren		
Inventariseren van waarden, levensbeschouwing en gebruiken	Basis	Aanwezig: in stap 3 worden veel vragen gesteld die laten zien dat de begeleider in gesprek mag gaan met de cliënt over normen, waarden en gebruiken. Het woord levensbeschouwing wordt niet genoemd, wij hebben echter het vermoeden dat als deze vragen inderdaad gehanteerd worden de levensbeschouwing zeker ter sprake zal komen. In stap 4 wordt gevraagd om bovengenoemde zaken te inventariseren en te zetten in een activiteitenplan.
Bewust zijn van de wisselwerking tussen het spirituele welzijn en het lichamelijk en psychosociale welzijn	Specifiek	Aanwezig: Zowel onder het kopje 'algemene uitgangspunten' en 'spiritualiteit, gezondheid en ziekte' word genoemd dat het van belang is om de samenhangt tussen lichaam en geest te zien. Waarom dit van belang is wordt onduidelijk genoemd. In stap 1 wordt gevraagd of begeleiders weten hoe zij zelf de samenhang tussen het lichamelijke en het geestelijke kunnen zien bij zichzelf.

Herkennen van zingeving- en levensvragen	Basis	Aanwezig: In stap 2 wordt de vraag gesteld of men aandacht heeft voor zingeving- en levensvragen.
Herkennen van een existentiële crisis	Specifiek	Aanwezig: In stap 5 wordt aangeraden om in geval van een existentiële crisis te verwijzen naar een specialist. Dat kan niet zonder dat er herkenning is van zo'n crisis.
4. Afstemmen en verwijzen		
Afstemmen binnen het Multidisciplinaire team	Basis	Niet aanwezig: In de hele methodiek komt het woord team niet voor. Natuurlijk is er bij stap vijf 'verwijzen' wel sprake van contact met andere disciplines. De keuze om te verwijzen veronderstelt natuurlijk contact met andere disciplines. Uit de methodiek blijkt echter niet dat die keuze samen met andere disciplines gemaakt wordt, veel meer lijkt het erop dat dit individueel gedaan wordt.
Vastleggen van spirituele zorgbehoefte(n)	Basis/specifiek	Aanwezig: In stap twee wordt gevraagd of men in staat is om zingevingsvraagstukken te structureren en te verwerken in een activiteitenplan. In stap vier wordt gevraagd van de begeleider om alle elementen vanuit de eerste drie stappen (o.a. signaleren van behoeften en hierover in gesprek gaan) te inventariseren en op basis daarvan een activiteitenplan te maken.
Tijdig inschakelen van een Geestelijk Verzorger	Basis/specifiek	Aanwezig: In stap vijf wordt uitgebreid ingegaan op de mogelijkheid van verwijzen; niet alleen naar een Geestelijk Verzorger, maar ook naar een imam of een filosofisch consultant.
Afstemmen op de respons van patiënt/naaste	Basis	Aanwezig: In stap 6 wordt periodieke evaluatie ingebracht. Het lijkt ons logisch dat begeleiders dit onder andere samen met de cliënt doen. De cliënt wordt hier echter niet expliciet genoemd. Aan het begin van de methodiek wordt echter cliëntgerichte begeleiding gedefinieerd als begeleiding die aansluit op de vragen van een cliënt (onder het kopje 'bronnen van zingevingsondersteuning').
5. Zorg bieden		
Bespreikbaar maken van en ruimte bieden voor het omgaan met levensvragen	Specifiek	Aanwezig: In stap twee en stap drie worden uitgebreid mogelijkheden genoemd voor het in gesprek gaan hierover, op initiatief van de begeleider, lijkt het. Dat is ons inziens ruimte creëren voor deze competentie.
Ondersteuning bieden bij het ervaren van zin en betekenis in de huidige situatie	Specifiek	Aanwezig: Letterlijk komt deze competentie niet voor. In stap vier komen echter de volgende woorden voor: 'bespreek', 'inventariseer', 'ga na', Dit zijn woorden die wijzen op ondersteuning, dit gezien vanuit de beschrijving van stap vier, nl: zingeving in de huidige situatie. In stap drie worden ook vragen voorgesteld die begeleiders kunnen gebruiken om cliënten erachter te laten komen wat voor zin ze op dit moment ervaren.
Ondersteuning bieden bij het (her)vinden van een levensdoel en levensbalans	Specifiek	Aanwezig: Deze competentie wordt genoemd als het doel van stap vier.
Ondersteuning bieden bij een doodswens of euthanasieverzoek	Basis	Aanwezig: In vraag vier worden begeleiders vragen voorgesteld waarin ze vragen naar leven na de dood, reïncarnatie, etc. Hierdoor wordt naar onze mening ruimte gegeven om hier over te praten, dat is ondersteunend voor cliënten. Echter in stap 5 wordt een doodswens of euthanasieverzoek juist genoemd als een reden voor verwijzing. Het lijkt er dus op dat

		er aandacht aan gegeven wordt om hierin de cliënt te kunnen ondersteunen, maar dat het vanuit de methodiek uiteindelijk niet relevant is of men dit kan, omdat er uiteindelijk doorverwezen moet worden.
In gesprek gaan over geloof en levensbeschouwing	Specifiek	Aanwezig: In stap drie en vier worden begeleiders veel vragen voorgelegd die ze kunnen gebruiken om in gesprek te gaan wat betreft geloof en levensbeschouwing.
Gelegenheid creëren voor de invulling van wensen en spirituele gebruiken van de patiënt.	Basis	Aanwezig: Stap vier gaat over het aanpassen en omzetten van wensen van de cliënt naar de huidige situatie. Dat gaat nog niet per se over daadwerkelijke invulling van die wensen. Er wordt echter bij deze stap ook een activiteitenplan gemaakt, wat erop wijst dat hetgene wat gewenst wordt ook daadwerkelijk omgezet gaat worden in activiteiten.
6. Kwaliteitszorg en deskundigheidsbevordering		
Bijdrage leveren aan de kwaliteit van spirituele zorg	Specifiek	Aanwezig: Stap zes gaat over evaluatie. Evaluatie gaat over de vraag hoe men het de volgende keer beter kan doen. Het gaat dus over dat wat de kwaliteit van spirituele zorg verhoogt.
Bijdrage leveren aan deskundigheidsbevordering	Specifiek	Onduidelijk: Deskundigheidsbevordering overstijgt het individuele professionele handelen en gaat over het bevorderen van de deskundigheid van het discipline waarin men werkzaam is. Dit kan men niet doen zonder enige mate van contact en overleg met deskundigen van hetzelfde kaliber. Zoals eerder gezegd lijkt overleg juist niet relevant als we naar de letter van de methodiek kijken. Vandaar dat het onduidelijk is of deze competentie vereist is vanuit de methodiek.

B.b Verantwoording keuzes FTO 1 (begeleider begeleid wonen)

1. Zelfinzicht	Begeleider (in het onderzoek van Agora (2009) was dit kopje verpleegkundige/verzorgen de	FTO 1 – begeleider begeleid wonen
Bewust zijn van eigen spiritualiteit	Basis	Niet aanwezig: In het document wordt niet gesproken over deze competentie. Het woord 'bewust' of 'spiritualiteit' komt niet in het document voor.
Aandacht hebben voor zelfzorg	Basis	Niet aanwezig: In het document wordt niet gesproken over deze competentie. Het woord 'zelfzorg' komt niet in het document voor.
2. Grondhouding		
Besef hebben van en respect hebben voor de spiritualiteit van de patiënt	Basis	Onduidelijk: Bij hoofdstuk C 4, wordt gezegd dat de autonomie van de cliënt gerespecteerd dient te worden. Autonomie gaat over de mogelijkheid om mensen te laten beslissen over hun eigen leven en invulling daarvan. Spiritualiteit is hier een onderdeel van. Dit wordt echter niet concreet benoemt, ook word er niet gevraagd om bewustzijn ten opzichte van deze spiritualiteit.
In staat zijn tot open respectvolle communicatie	Basis	Aanwezig: Onder hoofdstuk B 2 wordt gevraagd om samen met een cliënt de hulpvragen in kaart te brengen, met de nadruk op samen. Bij hoofdstuk C4 staat dat een begeleider een correcte omgang met de cliënt hoort te hebben.
De kunst verstaan om present te zijn	Basis	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie. Het woord 'present' wordt ook niet genoemd.
Je eigen mens-zijn inzetten	Basis	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie. Het woord 'mens-zijn' of 'eigenheid' wordt ook niet genoemd.
3. Signaleren		
Inventariseren van waarden, levensbeschouwing en gebruiken	Basis	Onduidelijk: Bij hoofdstuk B1 en B2 staat dat een begeleider "voldoet aan de persoonlijke behoeften en vragen van de cliënt" en die vervolgens verwerkt in een zorgpakket en een begeleidingsplan. Hoewel de woorden <i>waarden</i> , <i>levensbeschouwing</i> en <i>gebruiken</i> niet voorkomen zouden deze zaken wel zeker ter sprake kunnen komen bij het maken van een zorgpakket en begeleidingsplan.
Bewust zijn van de wisselwerking tussen het spirituele welzijn en het lichamelijk en psychosociale welzijn	Specifiek	Onduidelijk: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie. Hoewel het feit dat er gesproken wordt over een "HBO werk- en denkniveau" (hoofdstuk C1) wel doet vermoeden dat er bij begeleiders kennis aanwezig is hierover. Nergens uit de FTO blijkt echter dat er een vraag is naar specifiek dit stuk kennis. Hoewel het begeleidingsplan een apart kopje 'zingeving' heeft komen de hierboven genoemde woorden hier niet in voor, het is echter goed denkbaar dat in het kader van dit begeleidingsplan deze zaken ter sprake zullen komen.

Herkennen van zingeving- en levensvragen	Basis	Niet aanwezig: Hoewel er gesproken wordt over een HBO werk- en denkniveau vinden wij dat deze competentie niet aanwezig is in dit document. Als Hbo'er is het onze ervaring dat deze competentie wel besproken en geoefend is in een opleiding. Maar uit deelvraag 4 blijkt ook dat dit per opleiding verschilt.
Herkennen van een existentiële crisis	Specifiek	Onduidelijk: Bij hoofdstuk B8 wordt van de begeleider verwacht dat hij of zij optreedt in crisissituaties. Voordat je actie kan ondernemen moet je kennis van zaken hebben. Het is echter niet duidelijk om wat voor crisis het precies gaat. De toevoeging 'existentieel' staat niet in het document.
4. Afstemmen en verwijzen		
Afstemmen binnen het Multidisciplinaire team	Basis	Contra-indicatie en niet aanwezig: Bij hoofdstuk C2 wordt vermeld dat een begeleider meestal zelfstandig aan het werk is, dat bemoeilijkt overleg. Onder B20 en B21 staat een begeleider verantwoordelijk is om samen met collega's goede zorg te bieden en verantwoordelijk is voor een goede samenwerking. Onzes inziens wordt hier een onduidelijk beeld geschetst van wat er nu precies verwacht wordt van een begeleider.
Vastleggen van spirituele zorgbehoefte(n)	Basis/specifiek	Aanwezig: In hoofdstuk B1 en B2 wordt verwezen naar de 'vragen', 'behoeften' en 'hulpvragen' van de cliënt. Deze mogen geïnventariseerd worden in een zorgpakket en begeleidingsplan. In het begeleidingsplan van de RIBW komt het thema zingeving expliciet aan de orde.
Tijdig inschakelen van een Geestelijk Verzorger	Basis/specifiek	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie.
Afstemmen op de respons van patiënt/naaste	Basis	Aanwezig: Uit hoofdstuk B1 en B2 wordt duidelijk dat het afstemmen op dat wat de cliënt wil belangrijk is in het hulpverlenend als begeleider begeleid wonen. In het begeleidingsplan wordt ook aandacht gegeven aan belangrijke anderen uit het sociaal netwerk van de cliënt en waarom zij belangrijk zijn.
5. Zorg bieden		
Bespreekbaar maken van en ruimte bieden voor het omgaan met levensvragen	Specifiek	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie.
Ondersteuning bieden bij het ervaren van zin en betekenis in de huidige situatie	Specifiek	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie.
Ondersteuning bieden bij het (her)vinden van een levensdoel en levensbalans	Specifiek	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie.
Ondersteuning bieden bij een doodswens of euthanasieverzoek	Basis	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie.
In gesprek gaan over geloof en levensbeschouwing	Specifiek	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie.
Gelegenheid creëren voor de invulling van wensen en spirituele gebruiken van de patiënt.	Basis	Aanwezig: in het begeleidingsplan, wat door de begeleider samen met de cliënt opgesteld wordt (hoofdstuk B1 en B2), is zingeving een specifiek gebied. In dit plan kan i.s.w. met de cliënt een actielijst opgesteld worden om wensen om te zetten in acties.

6. Kwaliteitszorg en deskundigheidsbevordering		
Bijdrage leveren aan de kwaliteit van spirituele zorg	Specifiek	Onduidelijk: In hoofdstuk B17 wordt van de begeleider verwacht dat hij/zij deelneemt aan beleidsontwikkeling van de afdeling. Het gaat echter niet specifiek om spirituele zorg. In het onderzoek van Kuin (2009) wordt bij deze competentie onder andere verstaan om door middel van beleidsveranderingen de kwaliteit van spirituele zorg te verbeteren.
Bijdrage leveren aan deskundigheidsbevordering	Specifiek	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie. Vanuit het onderzoek van Kuin(2009) gaat het hierbij vooral om bijscholing op dit gebied. In de FTO komt dit helemaal niet terug, op wat voor gebied dan ook.

Extra informatie

In de FTO voor begeleiders begeleid wonen wordt gesproken over een HBO werk- en denkniveau(Hoofdstuk C1). Dit zou bijvoorbeeld, als een begeleider zijn/haar opleiding op de CHE zou hebben gevolgd, betekenen dat heel veel competenties wel aanwezig zijn. Uit deze FTO wordt ons echter niet duidelijk of de RIBW zich bewust is van wat studenten tijdens hun opleiding precies aangeleerd krijgen. Hetzelfde geldt voor de Rehabilitatiebenadering die genoemd word in hoofdstuk C1. Hier is het voor ons ook niet duidelijk of het voor de RIBW duidelijk is wat ze dan precies verwachten van begeleiders als deze de Rehabilitatiebenadering kennen en kunnen hanteren.

B.c Verantwoording keuzes FTO 2 (begeleider beschermd wonen)

1. Zelfinzicht	Begeleider (in het onderzoek van Agora (2009) was dit kopje verpleegkundige/verzorgen de	FTO 2 – begeleider beschermt wonen
Bewust zijn van eigen spiritualiteit	Basis	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie.
Aandacht hebben voor zelfzorg	Basis	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie.
2. Grondhouding		
Besef hebben van en respect hebben voor de spiritualiteit van de patiënt	Basis	Onduidelijk: In hoofdstuk A wordt van de begeleider verwacht dat hij/zij dingen “in overleg” doet, “op basis van de wensen en verwachtingen” van de cliënt. Dit betekend dat er als het goed is rekening wordt gehouden ook met de spiritualiteit van de cliënt, hoewel dit woord niet genoemd word in deze FTO.
In staat zijn tot open respectvolle communicatie	Basis	Aanwezig In hoofdstuk A en B1 wordt gesproken van “overleg”. Dit is een vorm van open en respectvolle communicatie.
De kunst verstaan om present te zijn	Basis	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie. Het woord ‘present’ wordt niet genoemd in het document.
Je eigen mens-zijn inzetten	Basis	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie. Het inzetten van het ‘eigen mens-zijn’ komt niet terug in het document.
3. Signaleren		
Inventariseren van waarden, levensbeschouwing en gebruiken	Basis	Onduidelijk: (Zie hiervoor ook dezelfde competentie bij FTO 1) In hoofdstuk B1 en B17 word gesproken van een “begeleidingsplan” en “zorgplan”. Hierin komen, hoewel indirect, de waarden, gebruiken en levensbeschouwing van de cliënt in terug. Duidelijk komt dit echter niet naar voren vanuit de FTO.
Bewust zijn van de wisselwerking tussen het spirituele welzijn en het lichamelijk en psychosociale welzijn	Specifiek	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie. Hoewel het feit dat er gesproken wordt over “kennis op MBO /HBO-niveau” (hoofdstuk C1) wel doet vermoeden dat er bij begeleiders kennis aanwezig is hierover. Nergens uit de FTO blijkt echter dat er een vraag is naar specifiek dit stuk kennis.
Herkennen van zingeving- en levensvragen	Basis	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie. Hierbij is hetzelfde verhaal van toepassing als bij de competentie hierboven. Nergens in het document wordt echter melding gemaakt dat begeleiders deze kennis nodig hebben.
Herkennen van een existentiële crisis	Specifiek	Onduidelijk: In hoofdstuk C2 komt naar voren dat de RIBW verwacht de begeleider helemaal zelfstandig een “crisis-interventie” kan plegen. Het “beoordelingsvermogen” is een belangrijke vereiste hierbij. Voordat iets beoordeelt kan worden is er kennis en ervaring nodig. Onduidelijk is echter of het om een existentiële crisis gaat.
4. Afstemmen en verwijzen		
Afstemmen binnen het Multidisciplinaire team	Basis	Niet aanwezig: In hoofdstuk B2 wordt van de begeleider verwacht dat hij/zij in het geval dat er afwijkingen van het begeleidingsplan ontstaan dit ingebracht wordt in het teamoverleg. In hoofdstuk B18 wordt van de begeleider verwacht dat die

		deelneemt aan allerlei besprekingen. In het onderzoek van Kuin (2009) wordt deze competentie echter echt toegespitst op de spirituele zorg en wie van alle hulpverleners die het best kan verlenen, omdat die de beste relatie met de cliënt heeft. Uit niets blijkt dat dit het doel is van die besprekingen.
Vastleggen van spirituele zorgbehoefte(n)	Basis/specifiek	Aanwezig: In hoofdstuk A wordt in overleg met de cliënt een "individueel begeleidingsplan" opgesteld, "op basis van de wensen en behoeften van de cliënt". Het begeleidingsplan van de RIBW geeft expliciet aandacht aan het gebied van zingeving.
Tijdig inschakelen van een Geestelijk Verzorger	Basis/specifiek	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie.
Afstemmen op de respons van patiënt/naaste	Basis	Aanwezig: In hoofdstuk B1 en B8 wordt de verwachting uitgesproken dat de begeleider "in overleg" een begeleidingsplan opstelt en werkt aan een sociaal netwerk. In het begeleidingsplan worden ook belangrijke anderen uit het sociaal netwerk van de cliënt beschreven, en de reden hiervoor.
5. Zorg bieden		
Bespreekbaar maken van en ruimte bieden voor het omgaan met levensvragen	Specifiek	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie.
Ondersteuning bieden bij het ervaren van zin en betekenis in de huidige situatie	Specifiek	Onduidelijk: In hoofdstuk B8 wordt de verwachting uitgesproken dat begeleiders helpen met het opzetten van een sociaal netwerk. Vanuit de theorie (deelvraag 3, onderzoek <i>kwaliteit van leven</i> bij de RIBW) is duidelijk dat een netwerk veel betekenis verleent aan mensen. Of dit bewust in de FTO is genoemd is niet duidelijk.
Ondersteuning bieden bij het (her)vinden van een levensdoel en levensbalans	Specifiek	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie
Ondersteuning bieden bij een doodswens of euthanasieverzoek	Basis	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie
In gesprek gaan over geloof en levensbeschouwing	Specifiek	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie
Gelegenheid creëren voor de invulling van wensen en spirituele gebruiken van de patiënt.	Basis	Aanwezig: In hoofdstuk B1 wordt beschreven dat de begeleider een begeleidingsplan opstelt. In dit begeleidingsplan is specifieke aandacht voor zingeving. Bij dit punt in het begeleidingsplan staat ook een actielijst die ingevuld kan worden. Dat is een concrete manier waarop deze competentie vorm krijgt.
6. Kwaliteitszorg en deskundigheidsbevordering		
Bijdrage leveren aan de kwaliteit van spirituele zorg	Specifiek	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie. Er wordt niet gesproken over een bijdrage aan beleidsontwikkelingen. Het mede ontwikkelen van beleid is belangrijk bij deze competentie volgens het onderzoek van Kuin (2009).
Bijdrage leveren aan deskundigheidsbevordering	Specifiek	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie. Vanuit het onderzoek van Kuin(2009) gaat het hierbij vooral om bijscholing op dit gebied. In de FTO komt dit helemaal niet terug, op wat voor gebied dan ook.

B.d Verantwoording keuzes competentieprofiel LOO-SPH

1. Zelfinzicht	Begeleider (in het onderzoek van Agora (2009) was dit kopje verpleegkundige/verzorgen de	Competentieprofiel LOO-SPH
Bewust zijn van eigen spiritualiteit	Basis	Aanwezig: De SPH'er beschikt over "een groot reflectievermogen". De SPH'er wordt ook telkens geconfronteerd met zijn eigen "referentiekader" (Hoofdstuk 2.3). "Reflectie op het eigen handelen is een vereiste" (hoofdstuk 2.5).
Aandacht hebben voor zelfzorg	Basis	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie.
2. Grondhouding		
Besef hebben van en respect hebben voor de spiritualiteit van de patiënt	Basis	Aanwezig: In hoofdstuk 1.3 gaat het over dat een SPH'er leert omgaan met menselijk (dis)functioneren. Eén van de aspecten van dit functioneren is "het menselijke bestaan op zich, gericht op existentiële (zin)vragen". Hieruit volgt dat een SPH'er aandacht en besef heeft voor de spiritualiteit van de cliënt en hier ook respect voor heeft.
In staat zijn tot open respectvolle communicatie	Basis	Aanwezig: In hoofdstuk 2.6 wordt de verwachting uitgesproken dat een SPH-ers "communicatieve vaardigheden hanteren" in allerlei situaties. Vanuit het onderzoek van Kuin(2009) gaat het bij deze competentie om "openheid, luisteren en het willen verstaan". Hiervoor is nabijheid nodig. Dat is een basiskenmerk van de SPH'er volgens dit profiel.
De kunst verstaan om present te zijn	Basis	Aanwezig: Als competentie voor de begeleider wordt gezien het ontwerpen van programma's, waarbij "present-zijn" het uitgangspunt is (Hoofdstuk 2.6, segment 1, punt 2: Ontwerpen van programma's)
Je eigen mens-zijn inzetten	Basis	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie.
3. Signaleren		
Inventariseren van waarden, levensbeschouwing en gebruiken	Basis	Niet aanwezig: In hoofdstuk 2.6 wordt gesproken over de leefsituatie om die te "verkennen en analyseren om zo te komen tot het (her)formuleren van de hulpvragen, het vaststellen van doelen, en het daarbij aansluitend methodisch hulpverleningsaanbod realiseren, evalueren en bijstellen". Hoewel er zaken geïnventariseerd worden is er zeker geen sprake van dat waarden, levensbeschouwing en gebruiken op het spirituele vlak geïnventariseerd worden. Er wordt wel van de SPH'er verlangd dat hij zich weet te handhaven in situaties waarin "pluriformiteit in levensbeschouwing, waarden en normen, cultuur en leefstijl" normaal is.
Bewust zijn van de wisselwerking tussen het spirituele welzijn en het lichamelijk en psychosociale welzijn	Specifiek	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie. Het woord 'lichaam' of 'lichamelijk' komt niet voor in dit document.
Herkennen van zingeavings- en levensvragen	Basis	Aanwezig: "De SPH'er dient te beschikken over een (...) een 'Body of Knowledge', vanuit vakgebieden als filosofie en ethiek (Hoofdstuk 3.7).
Herkennen van een existentiële crisis	Specifiek	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie.

4. Afstemmen en verwijzen		
Afstemmen binnen het Multidisciplinaire team	Basis	Aanwezig: “Het werken vanuit een organisatie vraagt het vermogen tot (...) multidisciplinair samenwerken”(hoofdstuk 1.7). Vanuit segment 2 (hoofdstuk 2.6) wordt duidelijk dat SPH’ers samenwerken met “vertegenwoordigers van andere disciplines”.
Vastleggen van spirituele zorgbehoefte(n)	Basis/specifiek	Niet aanwezig: zie ook de uitleg bij de 1 ^{ste} competentie onder het kopje ‘signaleren’.
Tijdig inschakelen van een Geestelijk Verzorger	Basis/specifiek	Onduidelijk: De Geestelijk Verzorger wordt niet specifiek genoemd als degene die ingeschakeld kan worden. Wel spreekt het document over het “zonodig inschakelen van andere deskundigen”.
Afstemmen op de respons van patiënt/naaste	Basis	Aanwezig: De SPH’er is nabij en aanwezig in de primaire leefsituatie en in de sociale omgeving” (hoofdstuk 2.2). De SPH’er kan “in dialoog met de cliënt, cliëntsysteem (...) methodisch hulpverleningsaanbod realiseren”(hoofdstuk 2.6).
5. Zorg bieden		
Bespreikbaar maken van en ruimte bieden voor het omgaan met levensvragen	Specifiek	Aanwezig: De SPH’er helpt mee met het “ontwikkelen van perspectief en zingeving” (hoofdstuk 2.6). De SPH’er werkt aan het optimaliseren van het menselijk functioneren, waaronder ook verstaan wordt op “het menselijk bestaan op zich, gericht op existentiële (zin)vragen”.
Ondersteuning bieden bij het ervaren van zin en betekenis in de huidige situatie	Specifiek	Aanwezig: De SPH’er heeft als doel om hulp te verlenen zodat er voor iedereen een zinvolle (...) bijdrage te leveren is (woord vooraf). De SPH’er is bezig met het “voor de cliënt zinvolle mogelijkheden creëren (hoofdstuk 2.5).
Ondersteuning bieden bij het (her)vinden van een levensdoel en levensbalans	Specifiek	Aanwezig: In de eerste plaats gaat het hierbij om terugkijken op het leven van een cliënt en betekenis aan geven(Kuin, 2009). Dat wordt niet gevraagd in dit document. Het helpen met het hervinden van doelen is wel een taak van een SPH’er (hoofdstuk 2.6).
Ondersteuning bieden bij een doodswens of euthanasieverzoek	Basis	Niet aanwezig: In dit document wordt niet gesproken over deze competentie.
In gesprek gaan over geloof en levensbeschouwing	Specifiek	Onduidelijk (2.6.1): Word in ieder geval niet letterlijk genoemd. Komt echter wel indirect terug in hoofdstuk 2.6 en 1.3.
Gelegenheid creëren voor de invulling van wensen en spirituele gebruiken van de patiënt.	Basis	Aanwezig: De SPH’er ontwerpt programma’s. Hieronder valt ook een activiteitenplan wat als doel heeft om de wensen van cliënten om te zetten in concrete handelingen zover dit mogelijk is (hoofdstuk 2.6).
6. Kwaliteitszorg en deskundigheidsbevordering		
Bijdrage leveren aan de kwaliteit van spirituele zorg	Specifiek	Aanwezig: SPH’ers dragen bij aan beleidsontwikkelingen en het ontwikkelen van kwaliteitszorg (hoofdstuk 1.7 en 1.8) . Het gaat hier over alle soorten beleidsontwikkeling dus ook die van de spirituele zorg.
Bijdrage leveren aan deskundigheidsbevordering	Specifiek	Aanwezig: Door middel van scholing, themabijeenkomsten, intervisie etc. professionaliseert de SPH’er zich (hoofdstuk 3.8).

B.e Verantwoording keuzes competentieprofiel CHE

1. Zelfinzicht	Begeleider (in het onderzoek van Agora (2009) was dit kopje verpleegkundige/verzorgen de	Competentieprofiel CHE
Bewust zijn van eigen spiritualiteit	Basis	Aanwezig: “De student verantwoord de eigen levensbeschouwing en kan deze, in verbinding met het hulpverlenend handelen beargumenteerd naar voren brengen”(Kerncompetentie 4.4.1). Het gaat hier over het eindniveau van jaar 4, het niveau van een beginnende professional dus.
Aandacht hebben voor zelfzorg	Basis	Aanwezig: “De student erkent grenzen van zichzelf (...) en handelt daarnaar”(Kerncompetentie 6.3.4., eindniveau jaar 3 (!).
2. Grondhouding		
Besef hebben van en respect hebben voor de spiritualiteit van de patiënt	Basis	Aanwezig: “Hanteert de eigen levensbeschouwelijke thema’s die (<i>zelfbewust en respectvol</i>) in eigen levensbeschouwelijke als ook in multireligieuze en multiculturele context” (Kerncompetentie 4.2.2). “De student (...) geeft aan op welke wijze de eigen levensbeschouwing en die van de cliënt integraal een rol spelen in het hulpverleningsproces” (Kerncompetentie 4.3.1).
In staat zijn tot open respectvolle communicatie	Basis	Aanwezig: “De student treedt anderen met respect tegemoet”, “de student toont inlevingsvermogen en kan bij de ander aansluiten” (Kerncompetentie 6.1.1 en 6.2.1).
De kunst verstaan om present te zijn	Basis	Aanwezig: Letterlijk overgenomen uit het competentieprofiel van LOO-SPH. Word slechts eenmaal genoemd op pagina 8.
Je eigen mens-zijn inzetten	Basis	Niet aanwezig: Het onderzoek van Kuin (2009) spreekt er bij deze competentie over dat hulpverleners de zgn. “professionele rol” voorbijgaan en hun eigen mens-zijn inzetten. Dit komt in dit document niet terug.
3. Signaleren		
Inventariseren van waarden, levensbeschouwing en gebruiken	Basis	Aanwezig: “brengt de betekenis van de levensbeschouwing van de cliënt in relatie tot diens problematiek in kaart”(Kerncompetentie 4.2.3).
Bewust zijn van de wisselwerking tussen het spirituele welzijn en het lichamelijk en psychosociale welzijn	Specifiek	Niet aanwezig: Deze competentie wordt niet besproken in dit document.
Herkennen van zingeving- en levensvragen	Basis	Aanwezig: Kerncompetentie 4 laat zien dat er les wordt gegeven in “funderende en kaderstellende wetenschappelijke benaderingen, zoals filosofie, levensbeschouwing, ethiek”.
Herkennen van een existentiële crisis	Specifiek	Niet aanwezig: Deze competentie komt niet terug in dit document.

4. Afstemmen en verwijzen		
Afstemmen binnen het Multidisciplinaire team	Basis	Aanwezig: “een belangrijke vereiste voor een hulpverlener is dan ook dat hij zijn plaats in een team adequaat kan innemen” (Kerncompetentie 5). Hoewel dit nog niet expliciet spreekt over het afstemmen van de spirituele zorg, want dat is waar het onderzoek van Kuin (2009) met deze competentie op doelt, is het gezien de uitgebreide aandacht voor spiritualiteit niet vreemd om te denken dat dit ook hoort bij het profiel van een SPH'er op de CHE.
Vastleggen van spirituele zorgbehoefte(n)	Basis/specifiek	Aanwezig: “Weet levensbeschouwelijke thema's in het hulpverleningsproces te operationaliseren (o.a. zingeving en spiritualiteit)” (Kerncompetentie 4.3.2). Operationaliseren is het actief betrekken van de genoemde thema's in de hulpverlening. Hulpverlening die vorm krijgt middels een hulpverleningsplan of activiteitenplan.
Tijdig inschakelen van een Geestelijk Verzorger	Basis/specifiek	Aanwezig: “consulteert en informeert andere professionals” (kerncompetentie 5.3.6). Eindniveau jaar 3.
Afstemmen op de respons van patiënt/naaste	Basis	Aanwezig: De definitie van kerncompetentie 1 is o.a.: “Een hulpverleningsrelatie aan te gaan, daarin aan te sluiten bij de cliënt, het cliëntsysteem of een cliëntgroep”.
5. Zorg bieden		
Bespreekbaar maken van en ruimte bieden voor het omgaan met levensvragen	Specifiek	Aanwezig: Een student kan volgens dit profiel omgaan met mensen voor wie thema's als lijden een diepere betekenis hebben en naar hen “luisteren (...)”, openstaat voor hun vragen en hun – meestal niet uitgesproken – behoefte aan zingeving” (Kerncompetentie 4).
Ondersteuning bieden bij het ervaren van zin en betekenis in de huidige situatie	Specifiek	Niet aanwezig: Ondersteuning bieden van zin komt zeker terug in het document. Echter ondersteuning die zich specifiek richt op de huidige situatie komt niet terug in het document.
Ondersteuning bieden bij het (her)vinden van een levensdoel en levensbalans	Specifiek	Aanwezig: Bij kerncompetentie 4.2.3. word genoemd dat de “betekenis van de levensbeschouwing van de cliënt in relatie tot diens problematiek in kaart”. Om hier achter te komen is het nodig om in gesprek te gaan. Als er over levensbeschouwing gepraat wordt dan zullen levensdoelen ook duidelijk worden.
Ondersteuning bieden bij een doodswens of euthanasieverzoek	Basis	Aanwezig: Volgens Kerncompetentie 4.4 wordt “er aandacht gegeven aan ethische dilemma's in de hulpverlening en de verantwoording van de keuzes die hierin te maken zijn”. Het gaat hier vooral om de hulpverlener zelf, die vanuit de CHE geschoold is en wellicht moeite heeft met het ondersteunen hierin. Het woord ‘ondersteuning’ bij deze competentie echter is misleidend, volgens Kuin (2009) gaat deze competentie het meest om luisteren en een doodswens serieus nemen. De vaardigheid van het luisteren word in Kerncompetentie 2 als een “basale sociaal-agogische” vaardigheid genoemd.
In gesprek gaan over geloof en levensbeschouwing	Specifiek	Aanwezig: Bij kerncompetentie 4.2.3. word genoemd dat de “betekenis van de levensbeschouwing van de cliënt in relatie tot diens problematiek in kaart”. Om hier achter te komen is het nodig om in gesprek te gaan.
Gelegenheid creëren voor de invulling van wensen en	Basis	Aanwezig: Kerncompetentie 4.3.2 spreekt

spirituele gebruiken van de patiënt.		over "het operationaliseren van levensbeschouwelijke thema's in het hulpverleningsproces". Operationaliseren is iets meetbaar en concreet maken, dit wordt door middel van een activiteitenplan gedaan.
6. Kwaliteitszorg en deskundigheidsbevordering		
Bijdrage leveren aan de kwaliteit van spirituele zorg	Specifiek	Aanwezig: In Kerncompetentie 4.6.7 staat: "werkt aan eigen professionalisering (...), onder meer door actief te participeren in intervisie". Volgens Kuin(2009) is intervisie een belangrijk instrument om te komen tot kwalitatieve verbetering. Er wordt hier niet expliciet gesproken over spirituele zorg, echter het is heel aannemelijk dat dit hier mee bedoeld kan worden, gezien de aandacht die hiervoor is vanuit dit competentieprofiel.
Bijdrage leveren aan deskundigheidsbevordering	Specifiek	Aanwezig: Zie vorige competentie. Bij deze competentie spreekt Kuin(2009) ook over het belang van intervisie in bevordering van deskundigheid.

B.f Verantwoording keuzes competentieprofiel HAN

1. Zelfinzicht	Begeleider (in het onderzoek van Agora (2009) was dit kopje verpleegkundige/verzorgen de	Competentieprofiel HAN
Bewust zijn van eigen spiritualiteit	Basis	Onduidelijk: Reflectie wordt gezien als een belangrijke leerlijn, onduidelijk is echter of het ook gaat om reflectie op de eigen spiritualiteit (hoofdstuk 4.5: Onderwijseenheid Professionele ontwikkeling).
Aandacht hebben voor zelfzorg	Basis	Niet aanwezig: Deze competentie komt niet terug in dit document.
2. Grondhouding		
Besef hebben van en respect hebben voor de spiritualiteit van de patiënt	Basis	Onduidelijk: “Op open, respectvolle en integere wijze, rekening houdend met de waarden en normen en belangen van de cliënt contact maken (Bijlage 1: Competentie 1). Er wordt echter niet expliciet gesproken over spiritualiteit. Dit woord komt niet terug in het document. Wij vinden spiritualiteit een diepere lading hebben dan waarden en normen alleen.
In staat zijn tot open respectvolle communicatie	Basis	Aanwezig: Zie vorige competentie de uitleg en in het document Bijlage 1: Competentie 1.
De kunst verstaan om present te zijn	Basis	Niet aanwezig: Deze competentie komt niet terug in dit document. Het woord ‘present’ komt niet in het document voor.
Je eigen mens-zijn inzetten	Basis	Aanwezig: In hoofdstuk 3 staat letterlijk “je schrikt er niet voor terug je eigen persoon als instrument in te zetten”.
3. Signaleren		
Inventariseren van waarden, levensbeschouwing en gebruiken	Basis	Aanwezig: In domeincompetentie 1 gaat het over zich “oriënteren op sociale vragen en problemen” (DC1, Bijlage 1)
Bewust zijn van de wisselwerking tussen het spirituele welzijn en het lichamelijk en psychosociale welzijn	Specifiek	Niet aanwezig: In hoofdstuk 3 wordt gesproken over de complexiteit van de problematiek van cliënten. Er wordt gesproken over problemen die te maken hebben met “psychische of lichamelijk” ontwikkeling. Hieruit is juist niet te zien dat er gevraagd wordt om je als begeleider bewust te zijn van de wisselwerking. Het staat hier als het één of het ander.
Herkennen van zingeving- en levensvragen	Basis	Niet aanwezig: Deze competentie komt niet terug in dit document.
Herkennen van een existentiële crisis	Specifiek	Niet aanwezig: Deze competentie komt niet terug in dit document.
4. Afstemmen en verwijzen		
Afstemmen binnen het Multidisciplinaire team	Basis	Niet aanwezig: Deze competentie komt niet terug in dit document, juist ook als we specifiek kijken wat er vanuit het onderzoek van Kuin (2009) bij deze competentie genoemd wordt: nl. het afstemmen wie van de hulpverleners de meest betekenisvolle relatie met de cliënt heeft en daardoor het best spirituele zorg kan verlenen. In de meer algemene zin komt het afstemmen wel aan bod in de algemene omschrijving van de onderwijseenheid (OWE) <i>Casemanagement</i> .
Vastleggen van spirituele zorgbehoefte(n)	Basis/specifiek	Niet aanwezig: Deze competentie komt niet terug in dit document. De woorden ‘spiritualiteit’ en ‘behoefte(n)’ komen niet in het document voor.
Tijdig inschakelen van een Geestelijk Verzorger	Basis/specifiek	Niet aanwezig: Deze competentie komt niet terug in dit document.

Afstemmen op de respons van patiënt/naaste	Basis	Aanwezig: “In dialoog met de klanten” worden doelen en stappen geformuleerd (Hoofdstuk 2.2, Domeincompetentie 2)
5. Zorg bieden		
Bespreekbaar maken van en ruimte bieden voor het omgaan met levensvragen	Specifiek	Onduidelijk: Onder deze competentie wordt door Kuin(2009) verstaan dat er naast de patiënt gestaan word zonder de regie over te nemen. En het aansluiten op de leefwereld van de cliënt. Dit wordt gedaan door vraag- en cliëntgericht te zijn. Uit hoofdstuk 3 van het document blijkt dat er vraaggericht gewerkt wordt. Het omgaan met levensvragen wordt echter niet expliciet genoemd.
Ondersteuning bieden bij het ervaren van zin en betekenis in de huidige situatie	Specifiek	Niet aanwezig: Deze competentie komt niet terug in dit document.
Ondersteuning bieden bij het (her)vinden van een levensdoel en levensbalans	Specifiek	Niet aanwezig: Deze competentie komt niet terug in dit document.
Ondersteuning bieden bij een doodswens of euthanasieverzoek	Basis	Niet aanwezig: Deze competentie komt niet terug in dit document.
In gesprek gaan over geloof en levensbeschouwing	Specifiek	Niet aanwezig: Deze competentie komt niet terug in dit document.
Gelegenheid creëren voor de invulling van wensen en spirituele gebruiken van de patiënt.	Basis	Niet aanwezig: Deze competentie komt niet terug in dit document.
6. Kwaliteitszorg en deskundigheidsbevordering		
Bijdrage leveren aan de kwaliteit van spirituele zorg	Specifiek	Niet aanwezig: De HAN geeft veel aandacht aan beleidsontwikkeling (OWE Kwaliteit en Beleid niveau 1). Beleidsaanbevelingen doen is volgens Kuin (2009) een onderdeel van het verbeteren van de kwaliteit van (spirituele) zorg. Er is echter geen directe aandacht voor spirituele zorg.
Bijdrage leveren aan deskundigheidsbevordering	Specifiek	Niet aanwezig: Intervisie is erg belangrijk bij deze competentie (Kuin, 2009). Intervisie tijdens het werk met het doel van deskundigheidsbevordering komt niet terug in het document.

B.g Verantwoording praktijkdeel deelvraag 4:

In dit document kunt u terugvinden waarom wij vinden dat de competenties vanuit het onderzoek van Kuin (Agora, 2009) terugkomen, of niet, in de enquêtes en interviews.

Aan de hand van dit document hebben wij in de uiteindelijke beantwoording van deelvraag 4 een indeling gemaakt van hoeveel keer een bepaalde competentie lijkt terug te komen bij de begeleiders. Het gevolg hiervan is dat er een beeld ontstaat van wat begeleiders vinden dat begeleiding bij zingeving eigenlijk inhoud. Eventuele lacunes in de kennis over wat begeleiding bij zingeving inhoud worden zo ook duidelijk. Hierdoor wordt het mogelijk om de begeleiders concreter te trainen en te scholen in dat wat zij qua competenties nodig hebben in de begeleiding bij zingeving. En waar en waarin het in de nodige kennis ontbreekt.

De informatie vanuit de begeleiders hebben wij

Omdat de enquête, in tegenstelling tot de competentieprofielen en FTO's die we ook onderzocht hebben, zich specifiek richt op de begeleiding bij zingevingsvraagstukken, hoefden wij minder te interpreteren of dat wat de begeleider noemde ook specifiek op zingeving gericht was.

Hoewel de deelvraag zich specifiek richt op dat wat begeleiders denken hebben wij ook een stuk opgenomen wat ingaat op dat wat de zgn. 'experts' van het RIBW vinden. Uit de gesprekken met hun ontstaat ook een beeld van wat hun beeld is met betrekking tot het werken met zingeving

Figuur 1.1

1. Zelfinzicht	Begeleider (vanuit Agora)	Methode zingeving	Vanuit begeleiders
Bewust zijn van eigen spiritualiteit	Basis	Aanwezig	Respondent 9: "Zonder waardeoordeel luisteren naar cliënt". Respondent 13: "Geen oordeel". Respondent 22: "Ik denk dat het belangrijk is dat je hier zelf als mens mee bezig bent:". Respondent 25: "Levenservaring". Respondent 26: "Levenservaring". Respondent 35: "Reflectie". Respondent 36: "Kennis en ervaring". Respondent 42: "Open houding". Respondent 42: "eigen opvattingen, vb. over religie, uitschakelen en samen zoeken naar hetgeen voor cliënt van waarde is". Respondent 43: "Reflectievermogen; bewustzijn van eigen normen en waarden".
Aandacht hebben voor zelfzorg	Basis	Aanwezig	Respondent 35: "Reflectie". Respondent 43: "Reflectievermogen; bewustzijn van eigen normen en waarden".
2. Grondhouding			
Besef hebben van en respect hebben voor de spiritualiteit van de patiënt	Basis	Aanwezig	Respondent 7: "Luisterend oor". Respondent 9: "Actief luisteren". Respondent 11: "Je eigen belang aan de kant zetten en de focus leggen op de wensen van de cliënt". Respondent 12: "Tempo door cliënt laten bepalen". Respondent 13: "Kunnen verplaatsen in anderen". Respondent 14: "Luisteren". Respondent 15: "Actief luisteren", "Kunnen kijken naar de context van de cliënt, wat heeft deze persoon nodig en welke elementen zijn er in zijn/haar omgeving aanwezig om een successtory mogelijk te maken". Respondent 16: "Echte interesse". Respondent 17: "Goed kunnen luisteren", "invoelen". Respondent 18: "Kunnen luisteren". Respondent 20: "luisterend oor kunnen bieden". Respondent 26: "Werken met het levensverhaal". Respondent 33: "Luisteren naar wat de cliënt raakt". Respondent 36: "Betrokkenheid, aandacht voor de ander, empathie, interesse, goed kunnen luisteren". Respondent 38: "Kunnen aansluiten op het tempo van de cliënt". Respondent 42: "Interesse in wortels en achtergrond van cliënt". Respondent 43: "Nieuwsgierigheid". Respondent 43: "Luisteren"
In staat zijn tot open respectvolle communicatie	Basis	Aanwezig	Respondent 3: "Openheid in religie". Respondent 7: "Luisterend oor", "bevragen". Respondent 9: "Actief luisteren". Respondent 10: "Luisterend oor". Respondent 12: "Tempo door cliënt laten bepalen". Respondent 13: "Belangstelling en nieuwsgierig". Respondent 14: "Luisteren". Respondent 15: "Actief luisteren". Respondent 16: "Echte interesse", "aandacht". Respondent 17: "Goed kunnen luisteren". Respondent 18: "Kunnen luisteren". Respondent 20: "luisterend oor kunnen bieden". Respondent 33: "Luisteren naar wat de cliënt raakt". Respondent 35: "Communicatie". Respondent 36: "Betrokkenheid,

			aandacht voor de ander, empathie, interesse, goed kunnen luisteren". Respondent 38: "Kunnen aansluiten op het tempo van de cliënt". Respondent 42: "Open houding", "interesse in wortels en achtergrond van cliënt". Respondent 43: "Nieuwsgierigheid", "Luisteren", "doorvragen"
De kunst verstaan om present te zijn	Basis	Aanwezig	Respondent 3: "Rust". Respondent 4: "Geduld en vertrouwen". Respondent 7: "Luisterend oor". Respondent 8: "Specifieke presentie, geduld". Respondent 9: "Actief luisteren". Respondent 10: "Luisterend oor". Respondent 11: "Je eigen belang aan de kant zetten en de focus leggen op de wensen van de cliënt". Respondent 12: "presentiebenadering onder de knie hebben", "niet oplossingsgericht te werk gaan", "tempo door cliënt laten bepalen". Respondent 13: "Kunnen verplaatsen in anderen, geduld". Respondent 14: "Luisteren", "ruimte bieden". Respondent 15: "Actief luisteren", "Kunnen kijken naar de context van de client, wat heeft deze persoon nodig en welke elementen zijn er in zijn/haar omgeving aanwezig om een successtory mogelijk te maken". Respondent 16: "Echte interesse", "aandacht, geduld". Respondent 17: "Goed kunnen luisteren", "invoelen". Respondent 18: "Kunnen luisteren", "present zijn". Respondent 20: "luisterend oor kunnen bieden", "niet direct met oplossingen komen". Respondent 33: "Luisteren naar wat de cliënt raakt". Respondent 36: "Betrokkenheid, aandacht voor de ander, empathie, interesse, goed kunnen luisteren". Respondent 38: "Kunnen aansluiten op het tempo van de cliënt", "niet oplossingsgericht denken, maar filosoferend/analyserend". Respondent 43: "Luisteren"
Je eigen mens-zijn inzetten	Basis	Aanwezig	Respondent 1: "informele hulp". Respondent 4: "Integriteit". Respondent 32: "Meedenken", "ruimdenken". Respondent 38: "Ruimdenkend kunnen zijn".
3. Signaleren			
Inventariseren van waarden, levensbeschouwing en gebruiken	Basis	Aanwezig	Respondent 7: "Bevragen". Respondent 10: "Inspirerende vragen kunnen stellen". Respondent 11: "Je eigen belang aan de kant zetten en de focus leggen op de wensen van de cliënt". Respondent 13: "Kunnen verplaatsen in anderen". Respondent 15: "Signaleren en actie ondernemen". Respondent 15: "Kunnen kijken naar de context van de cliënt, wat heeft deze persoon nodig en welke elementen zijn er in zijn/haar omgeving aanwezig om een successtory mogelijk te maken". Respondent 17: "invoelen", "doorvragen". Respondent 18: "vragen stellen". Respondent 32: "doorvragen". Respondent 36: "Doorvragen". Respondent 43: "Doorvragen".
Bewust zijn van de wisselwerking tussen het spirituele welzijn en het lichamelijk en psychosociale welzijn	Specifiek	Aanwezig	
Herkennen van zingeving- en levensvragen	Basis	Aanwezig	Respondent 4: "Gevoelig zijn voor existentiële vragen". Respondent 7: "Luisterend oor", "bevragen". Respondent 9: "Actief luisteren". Respondent 10: "luisterend oor". Respondent 10: "Inspirerende vragen kunnen stellen". Respondent 14: "Luisteren". Respondent 14: "ruimte bieden". Respondent 15: "Signaleren en actie ondernemen". Respondent 16: "Echte interesse", "aandacht". Respondent 17: "goed kunnen luisteren", "doorvragen". Respondent 18: "Kunnen luisteren", "vragen stellen". Respondent 20: "luisterend oor kunnen bieden". Respondent 21: "Weten wat zingeving betekend en hoe dit in praktijk te brengen en te koppelen aan de cliënten". Respondent 32: "doorvragen". Respondent 33: "Luisteren naar wat de cliënt raakt". Respondent 36: "Betrokkenheid, aandacht voor de ander, empathie, interesse, goed kunnen luisteren", "doorvragen". Respondent 43: "Luisteren", "doorvragen", "Abstract denken (en verband kunnen leggen naar concrete gebeurtenissen) en buiten de box denken".
Herkennen van een existentiële crisis	Specifiek	Aanwezig	Respondent 5: "Kennis". Respondent 25: "Kennis van psychopathologie". Respondent 26: "Kennis". Respondent 41: "Informatie".
4. Afstemmen en verwijzen			
	Begeleider (vanuit Agora)	Methode zingeving	
Afstemmen binnen het multidisciplinaire team	Basis	Niet aanwezig	Respondent 1: "Samenwerken". Respondent 14: "ruimte bieden".

Vastleggen van spirituele zorgbehoefte(n)	Basis/specifiek	Aanwezig	
Tijdig inschakelen van een Geestelijk Verzorger	Basis/specifiek	Aanwezig	Respondent 12: "Hulp van derden durven vragen". Respondent 26: "sociale kaart voor eventuele verwijzing". Respondent 43: "Het kennen van mogelijke hulpbronnen in de omgeving". Respondent 44: "Cliënt en sociale netwerk activeren bij onderzoeken sociale kaart en activiteiten voor zingeving". Respondent 9: "Bemiddelende functie, belangenbehartiger".
Afstemmen op de respons van patiënt/naaste	Basis	Aanwezig	
5. Zorg bieden			
Bespreekbaar maken van en ruimte bieden voor het omgaan met levensvragen	Specifiek	Aanwezig	Respondent 9: "Loslaten en cliënten niet willen behoeden voor fouten/mislukkingen". Respondent 14: "ruimte bieden". Respondent 16: "tijd nemen". Respondent 33: "interesse tonen in de vaardigheden en interessegebieden van een cliënt, vragen stellen over zijn mogelijkheden, beperkingen in kaart brengen, actief mogelijkheden onderzoeken met de cliënt". Respondent 42: "Interesse in wortels en achtergrond van cliënt". Respondent 43: "Nieuwsgierigheid".
Ondersteuning bieden bij het ervaren van zin en betekenis in de huidige situatie	Specifiek	Aanwezig	Respondent 16: "Echte interesse", "aandacht". Respondent 32: "Samen op pad gaan". Respondent 33: "Interesse tonen in de vaardigheden en interessegebieden van een cliënt, vragen stellen over zijn mogelijkheden, beperkingen in kaart brengen, actief mogelijkheden onderzoeken met de cliënt". Respondent 42: "Interesse in wortels en achtergrond van cliënt". Respondent 43: "Nieuwsgierigheid".
Ondersteuning bieden bij het (her)vinden van een levensdoel en levensbalans	Specifiek	Aanwezig	Respondent 14: "ruimte bieden". Respondent 16: "Echte interesse", "aandacht". Respondent 26: "Werken met het levensverhaal". Respondent 32: "Samen op pad gaan". Respondent 33: "interesse tonen in de vaardigheden en interessegebieden van een cliënt, vragen stellen over zijn mogelijkheden, beperkingen in kaart brengen, actief mogelijkheden onderzoeken met de cliënt". Respondent 42: "Interesse in wortels en achtergrond van cliënt". Respondent 43: "Nieuwsgierigheid".
Ondersteuning bieden bij een doodswens of euthanasieverzoek	Basis	Aanwezig	Respondent 7: "Luisterend oor". Respondent 9: "Actief luisteren". Respondent 10: "Luisterend oor". Respondent 14: "Luisteren", "ruimte bieden". Respondent 15: "Actief luisteren". Respondent 17: "Goed kunnen luisteren". Respondent 18: "Kunnen luisteren". Respondent 19: "luisterend oor kunnen bieden". Respondent 20: "cliënt kunnen ondersteunen in zijn / haar zoektocht naar de zingeving in het leven". Respondent 33: "Luisteren naar wat de cliënt raakt". Respondent 36: "Betrokkenheid, aandacht voor de ander, empathie, interesse, goed kunnen luisteren", Respondent 43: "Luisteren"
In gesprek gaan over geloof en levensbeschouwing	Specifiek	Aanwezig	Respondent 20: "cliënt kunnen ondersteunen in zijn / haar zoektocht naar de zingeving in het leven".
Gelegenheid creëren voor de invulling van wensen en spirituele gebruiken van de patiënt.	Basis	Aanwezig	Respondent 4: "Kennis van levensbeschouwelijke stromingen". Respondent 5: "Kennis van". Respondent 17: "Kennis van wereldbeelden/religie, sociale kaart op netvlies hebben, netwerk hebben". Respondent 26: "Kennis". Respondent 41: "Informatie". Respondent 43: "basiskennis van verschillende geloven en stromingen". Respondent 44: "Verbinden: tussen cliënt en sociale netwerk.
6. Kwaliteitszorg en deskundigheidsbevordering			
Bijdrage leveren aan de kwaliteit van spirituele zorg	Specifiek	Onduidelijk	Respondent 1: "Innovatie en kwaliteit".
Bijdrage leveren aan deskundigheidsbevordering	Specifiek	Onduidelijk	Respondent 41 "Scholing".

Verantwoording Experts – competenties

1. Zelfinzicht	Begeleider (vanuit Agora)	Methode zingeving	Vanuit Experts
Bewust zijn van eigen spiritualiteit	Basis	Aanwezig	Label 3.1.1 fragment 16 – vooroordelen en aannames aan de kant zetten. Fragment 35 – openheid. Label 3.1.2 fragment 24 – reflecterend vermogen. Label 3.1.3 fragment 11 – eigen verhaal begeleider. Fragment 57 – gebruiken ervaring en ervaringskennis. Fragment 64 – kwetsbaarheid. Fragment 66 – open houding. Fragment 67 – openstaan, niet invullen. Fragment 68 – open houding, oppassen voor vooroordelen. Label 3.1.4 fragment 11 – openstaan voor andere culturen. Fragment 53 – reflectie, beperkingen. Fragment 54 – verwerking eigen pijnpunten. Fragment 56 – verwerking eigen pijnpunten. Fragment 57 – reflectie. Fragment 67 – openstaan voor de ander. Fragment 70 – oordeel opschorten. Fragment 82 – reflectie op eigen spiritualiteit. Label 3.1.5 fragment 52 – besef gebrokenheid en kwetsbaarheid is nodig. Fragment 54 – gebrokenheid leren accepteren. Fragment 55 – behoefte aan acceptatie, zelfspot, ruimte voor imperfectie.
Aandacht hebben voor zelfzorg	Basis	Aanwezig	Label 3.1.2 fragment 24 – reflecterend vermogen. Label 3.1.3 fragment 22 – stilstaan. Fragment 67 – stilstaan. Label 3.1.4 Fragment 53 – reflectie, beperkingen. Fragment 54 – verwerking eigen pijnpunten. Fragment 56 – verwerking eigen pijnpunten. Fragment 57 – reflectie, acceptatie. Fragment 58 – acceptatie.
2. Grondhouding			
Besef hebben van en respect hebben voor de spiritualiteit van de patiënt	Basis	Aanwezig	Label 3.1.1 fragment 16 – tijd en aandacht hebben. Fragment 35 – aandacht geven, gelijkwaardigheid. Label 3.1.3 fragment 22 – respect voor verhaal cliënt. Fragment 26 – nuance in begeleiden, elke situatie anders. Fragment 31 – gelijke verhouding begeleider/cliënt. Fragment 66 – respect voor het verhaal. Fragment 67 – luisteren. Fragment 69 – bewustwording, informatie van cliënt krijgen. Label 3.1.4 fragment 53 – empathie. Fragment 55 – empathie. Fragment 57 – luisteren. Fragment 59 – luisteren. Fragment 61 – aandacht voor het levensverhaal. Fragment 66 – grondhouding, benieuwdheid. Fragment 68 – levensvisie, persoonlijke overtuiging. Fragment 69 – cliëntgericht, persoonlijke overtuiging. Fragment 70 – respectvol.
In staat zijn tot open respectvolle communicatie	Basis	Aanwezig	Label 3.1.1 fragment 16 – tijd en aandacht hebben, open vragen stellen. Fragment 35 – aandacht geven, openheid. Label 3.1.2 fragment 23 – doorvragen. Label 3.1.3 fragment 22 – respect voor verhaal cliënt. Fragment 66 – respect voor het verhaal, open houding. Fragment 67 – openstaan. Fragment 67 – luisteren, goede vragen stellen. Fragment 68 – open houding. Fragment 69 – bewustwording, informatie van cliënt krijgen. Label 3.1.4 fragment 11 – openstaan voor andere culturen. Fragment 53 – empathie. Fragment 55 – empathie. Fragment 57 – luisteren. Fragment 59 – luisteren. Fragment 66 – grondhouding, benieuwdheid. Fragment 67 – openstaan voor de ander. Fragment 70 – respectvol.
De kunst verstaan om present te zijn	Basis	Aanwezig	Label 3.1.1 Fragment 11 – naast de cliënt staan.. Fragment 16 – tijd en aandacht hebben. Fragment 17 – bestaansrecht geven. Fragment 35 – aandacht geven. Label 3.1.3 fragment 24 – regie bij cliënt. Fragment 25 – valkuil in begeleiden, handelen vanuit het boekje. Fragment 28 – herstel vraagt beweging van cliënt en begeleider. Fragment 42 – afstand/nabijheid. Fragment 43 – regie bij cliënt. Fragment 55 – regie bij cliënt, bescheiden opstellen, durven kijken en afwachten. Fragment 56 – neiging begeleiders om te helpen, moed om regie uit handen te geven. Fragment 66 – afwachten, bescheidenheid. Fragment 67 – luisteren. Fragment 53 – empathie. Fragment 55 – empathie. Fragment 68 – levensvisie, persoonlijke overtuiging. Fragment 69 – cliëntgericht, persoonlijke overtuiging.
Je eigen mens-zijn inzetten	Basis	Aanwezig	Label 3.1.3 fragment 22 – stilstaan. Label 3.1.3 fragment 67 – stilstaan.
3. Signaleren			
Inventariseren van waarden, levensbeschouwing en gebruiken	Basis	Aanwezig	Label 3.1.1 fragment 16 – open vragen stellen. Label 3.1.2 fragment 23 – doorvragen. Label 3.1.3 fragment 67 – goede vragen stellen. Fragment 68 – levensvisie, persoonlijke overtuiging. Fragment 69 – cliëntgericht, persoonlijke overtuiging.
Bewust zijn van de wisselwerking tussen het spirituele welzijn en het lichamelijk en	Specifiek	Aanwezig	Niet genoemd

psychosociale welzijn			
Herkennen van zingevings- en levensvragen	Basis	Aanwezig	Label 3.1.1 Fragment 16 – tijd en aandacht hebben, open vragen stellen. Fragment 35 – aandacht geven. Label 3.1.2 fragment 21 – herkennen van zingevingsvraagstukken. Fragment 22 – herkennen van zingevingsvraagstukken. Fragment 23 – doorvragen. Fragment 27 – onderscheidingsvermogen. Label 3.1.3 fragment 67 – luisteren, goede vragen stellen. Label 3.1.4 fragment 47 – gevoeligheid voor zingeving. Fragment 53 – empathie. Fragment 55 – empathie.. Fragment 57 – luisteren, kennis van zingeving. Fragment 59 – luisteren. Fragment 61 – kennis van zingeving. Fragment 77 – gevoeligheid voor zingevingsvragen. Fragment 82 – gevoeligheid voor zingevingsvragen. Label 3.1.4 fragment – ene begeleider gevoeliger voor zingevingsvragen dan andere.
Herkennen van een existentiële crisis	Specifiek	Aanwezig	
4. Afstemmen en verwijzen			
	Begeleider (vanuit Agora)	Methode zingeving	
Afstemmen binnen het multidisciplinaire team	Basis	Niet aanwezig	
Vastleggen van spirituele zorgbehoefte(n)	Basis/specifiek	Aanwezig	Label 3.1.4 fragment 14 – methodisch werken. Fragment 48 – procesgericht werken, methodisch werken. Fragment 77 – methodisch werken.
Tijdig inschakelen van een Geestelijk Verzorger	Basis/specifiek	Aanwezig	Label 3.1.5 fragment 42 – rekening houden met spiritualiteit, tot op zekere hoogte begeleiden.
Afstemmen op de respons van patiënt/naaste	Basis	Aanwezig	Label 3.1.1 fragment 35 – gelijkwaardigheid. Label 3.1.3 fragment 31 – gelijke verhouding begeleider/cliënt. Label 3.1.4 fragment 34 – samen met cliënt
5. Zorg bieden			
Bespreekbaar maken van en ruimte bieden voor het omgaan met levensvragen	Specifiek	Aanwezig	Label 3.1.3 fragment 24 – regie bij cliënt. Fragment 25 – valkuil in begeleiden, handelen vanuit het boekje. Fragment 26 – nuance in begeleiden, elke situatie anders. Fragment 28 – herstel vraagt beweging van cliënt en begeleider. Fragment 43 – regie bij cliënt. Fragment 55 – regie bij cliënt, bescheiden opstellen, durven kijken en afwachten. Fragment 56 – neiging begeleiders om te helpen, moed om regie uit handen te geven. Fragment 66 – afwachten. Label 3.1.4 fragment 57 – acceptatie. Fragment 58 – acceptatie. Fragment 66 – grondhouding, benieuwdheid.
Ondersteuning bieden bij het ervaren van zin en betekenis in de huidige situatie	Specifiek	Aanwezig	Label 3.1.1 fragment 16 – tijd en aandacht hebben. Fragment 35 – aandacht geven. Label 3.1.3 fragment 24 – ondersteunen. Fragment 56 – bekijken mogelijkheden van cliënt. Fragment 66 – grondhouding, benieuwdheid.
Ondersteuning bieden bij het (her)vinden van een levensdoel en levensbalans	Specifiek	Aanwezig	Label 3.1.1 fragment 16 – tijd en aandacht hebben. Fragment 35 – aandacht geven. Label 3.1.3 fragment 24 – ondersteunen. Fragment 26 – nuance in begeleiden, elke situatie anders. Fragment 67 – luisteren. Label 3.1.4 Fragment 57 – luisteren. Fragment 61 – aandacht voor het levensverhaal. Fragment 66 – grondhouding, benieuwdheid.
Ondersteuning bieden bij een doodswens of euthanasieverzoek	Basis	Aanwezig	Label 3.1.1 fragment 16 – tijd en aandacht hebben. Fragment 35 – aandacht geven. Label 3.1.4 fragment 53 – empathie. Fragment 55 – empathie.
In gesprek gaan over geloof en levensbeschouwing	Specifiek	Aanwezig	Label 3.1.1 fragment 35 – in gesprek gaan.
Gelegenheid creëren voor de invulling van wensen en spirituele gebruiken van de patiënt.	Basis	Aanwezig	Label 3.1.4 fragment 70 – faciliteren
6. Kwaliteitszorg en deskundigheid sbbevordering			
Bijdrage leveren aan de kwaliteit van spirituele zorg	Specifiek	Onduidelijk	
Bijdrage leveren aan deskundigheidsbevordering	Specifiek	Onduidelijk	

Niet in te delen competenties

Respondent 7: “Beetje inzicht”, “vertalen en vertellen”.

Respondent 8: “Hanteren van professionele distantie

Respondent 13: “Welwillend neutraal,

Respondent 14: “Vertalen, checken”, “stimuleren, positief blijven benoemen van (kleine) resultaten etc.

Respondent 15: “Samenvatten”, “creatieve middelen inzetten”.

Respondent 17: “Eventuele vertaalslag maken”,

Respondent 18: “Overstijgend kunnen denken”.

Respondent 35: “Creativiteit”.

Respondent 40: “Niet een specifieke competentie. Kunnen meerdere competenties van toepassing zijn “.

Respondent 43: “Samenvatten”, “creativiteit,

Label 3.1.3 fragment 22 – professionele nabijheid

Label 3.1.4 fragment 49 – Bijdragen aan kwaliteit van leven, vereiste voor begeleiders

Fragment 50 – competenties getoetst door beroepsopleiding

C. Interview en enquêtevragen:

C.a Interview 1: André Daamen

Deelvraag 2 Hoe ziet de huidige methodiek eruit in vergelijking met een vergelijkbare methodiek?

Doelen deelvraag:

- Hoe ziet de huidige methodiek eruit?
- Hoe is deze tot stand gekomen
- Hoe ziet een andere methodiek eruit? **(Met verantwoording van de gekozen methodiek)**
- Wat zijn de overeenkomsten/verschillen tussen de verschillende methodieken?

Interview totstandkoming huidige methodiek:

Kennismaking:

- Wat is uw naam?
- Wat is uw functie binnen het RIBW?

Verdieping:

- Wat is uw rol bij het ontwikkelen van de nieuwe methodiek?
- Wat is zingeving volgens u?
- Hoe past zingeving binnen de begeleidingsvisie van het RIBW?
- Hoe zou u de huidige methodiek omschrijven? Hoe ziet deze eruit?
- Met welke visie is deze methodiek ontwikkeld? Wat moet deze concreet bijdragen aan de hulpverlening?
- Waar kwam de vraag vandaan om deze methodiek te ontwikkelen? Welke problemen signaleren jullie?
- Van wie kwamen de geluiden dat er behoefte was aan meer ondersteuning rondom zingeving?
- Welke partijen waren betrokken bij het proces van het ontwikkelen van deze methodiek?
- Op basis (welke literatuur/onderzoek/???) waarvan is deze methodiek ontwikkeld?
- Op welke manier vult de ontwikkelde methodiek de huidige hulpverlening aan?
- Wat zijn de doelen voor de huidige methodiek?
- Onderscheidt de begeleiding rond zingeving zich ten opzichte van andere organisaties? Waarin?

Rol begeleiding:

- Is er bij het ontwikkelen van de methodiek rekening gehouden met de competenties van de begeleiders die ermee gaan werken?
- Welke rol ziet u weggelegd voor de begeleiders in de begeleiding bij zingevingsvraagstukken?
- Welke competenties zijn voor begeleiders belangrijk in de begeleiding bij zingeving volgens de methodiek?
- Welke middelen die beschreven zijn in de methodiek hebben begeleiders tot hun beschikking in de begeleiding bij zingevingsvraagstukken?
- Wanneer ziet u een rol weggelegd voor derden, welke partijen komen dan ondersteunen?
- Hoe ziet de ondersteuning van derden eruit?
- Maakt het uit vanuit welke levensvisie/religie deze derden komen?
- Hoe wordt geëvalueerd of de doelen voor de methodiek behaald worden?

Implementatie:

- Hoe is de ontwikkelde methodiek geïntroduceerd bij begeleiders en anderen die ermee moeten werken?
- Is het nog nodig dat begeleiders specifieke competenties aanleren die nodig zijn om beter te begeleiden bij zingeving?
- Is er nog een vorm van introductie nodig voor de begeleiders om met deze methodiek aan de slag te kunnen? Zo ja, welke?
- Welke middelen zijn er aanwezig die de begeleiding ondersteunen in de begeleiding bij zingeving?

C.b Interview 2: vergelijkbare organisatie (Eleos)

Deelvraag 2 Hoe ziet de huidige methodiek eruit in verhouding met een vergelijkbare methodiek?

Doelen deelvraag:

- Hoe ziet de huidige methodiek eruit?
- Hoe is deze tot stand gekomen
- Hoe ziet een andere methodiek eruit? **(Met verantwoording van de gekozen methodiek)**
- Wat zijn de overeenkomsten/verschillen tussen de verschillende methodieken?

Deelvraag 3 Wanneer wordt er gesproken van zingevingsvraagstukken

Doelen deelvraag:

- Wat zegt de theorie over wat zingeving is
- Wat vindt begeleiding dat zingeving is
- Welke zingevingsvraagstukken worden er door de begeleiding herkend
- Vergelijking met andere organisaties

Interview over methodiek zingeving binnen een andere organisatie:

Kennismaking:

- Wat is uw naam?
- Voor welke organisatie werkt u?

Verdieping:

- Waarom hebben jullie een methodiek die apart aandacht geeft aan zingeving?
- Wat is zingeving volgens jullie? Welke terreinen worden daarin herkend?
- Met welke visie is deze methodiek ontwikkeld? Wat moet deze concreet bijdragen aan de hulpverlening?
- Wat zijn de doelen van de methodiek zingeving?
- Op welke wijze moet de methodiek een aanvulling zijn op de al aanwezige begeleiding?
- Waarin onderscheidt de begeleiding rond zingeving zich ten opzichte van andere organisaties?

Rol begeleiding:

- Zijn er experts op het gebied van zingeving die begeleiders ondersteunen in de begeleiding bij zingevingsvraagstukken, zo ja wanneer?
- Welke partijen zijn er aanwezig om de begeleiders te ondersteunen bij zingevingsvraagstukken?
- Maakt het uit vanuit welke levensvisie/religie deze derden komen?
- Welke competenties zijn belangrijk voor begeleiders om te hebben in de begeleiding bij zingeving?

Implementatie:

- Wat is er gedaan om de methodiek bij begeleiders te introduceren en om te motiveren ermee aan de slag te gaan?
- Op welke manier is de methodiek zingeving geïntroduceerd bij begeleiders en anderen die ermee moeten werken?
- Welke middelen zijn er aanwezig die de begeleiding ondersteunen in de begeleiding bij zingeving?

C.c Interview 3: Geestelijk verzorger

Deelvraag 4 Wat hebben begeleiders nodig in het begeleiden bij zingevingsvraagstukken?

Doelen deelvraag:

- Welke competenties zijn er nodig om te kunnen werken met zingevingsvraagstukken (o.a. SPH competentieprofiel en competentieprofiel begeleiders)
- Welke competenties worden gevraagd vanuit de functieomschrijving van begeleiders van de RIBW
- Welke competenties vinden groepsleiders belangrijk om goed te kunnen begeleiden bij zingevingsvraagstukken?
- Welke competenties vereist de huidige methodiek van het RIBW?
- Waar hebben begeleiders behoefte aan in het begeleiden van cliënten met zingevingsvraagstukken.
- Op welk punt willen groepsleiders ondersteund worden in de begeleiding bij zingevingsvraagstukken.
- Welke praktische hulpmiddelen zijn er aanwezig om te kunnen werken met de huidige methodiek. **(personen binnen de organisatie, werkwijzen, tijd, etc...)**

Interview Geestelijk verzorger over zijn rol in de begeleiding bij zingeving:

Kennismaking:

- Wat is uw naam?
- Wat is uw functie binnen het RIBW?
- Wat is uw rol in de begeleiding van cliënten met zingevingsvraagstukken?

Verdieping:

- Bent u bekend met de nieuwe methodiek rondom zingevingsvraagstukken binnen het RIBW?
- Wat is zingeving volgens u?
- Welke middelen zijn er binnen het RIBW aanwezig die ondersteunen bij het begeleiden bij zingeving?

Rol begeleiding:

- Is de begeleiding bij zingevingsvraagstukken iets voor de begeleiders of moeten deze dit delegeren?
- Welke rol speelt u op dit moment in het begeleiden bij zingeving?
- Hoe kunt u ondersteunen op het gebied van zingeving bij mensen met psychiatrische problemen?
- Welke rol ziet u daarin voor jezelf weggelegd in de begeleiding?

C.d Interview 4+5: 2 leden van ethiekcommissie

Deelvraag 3 Wanneer wordt er gesproken van zingevingsvraagstukken

Doelen deelvraag:

- Wat zegt de theorie over wat zingeving is
- Wat vindt begeleiding dat zingeving is
- Welke zingevingsvraagstukken worden er door de begeleiding herkend
- Vergelijking met andere organisaties

Deelvraag 4 Wat hebben begeleiders nodig in het begeleiden bij zingevingsvraagstukken?

Doelen deelvraag:

- Welke competenties zijn er nodig om te kunnen werken met zingevingsvraagstukken (o.a. SPH competentieprofiel en competentieprofiel begeleiders)
- Welke competenties worden gevraagd vanuit de functieomschrijving van begeleiders van de RIBW
- Welke competenties vinden groepsleiders belangrijk om goed te kunnen begeleiden bij zingevingsvraagstukken?
- Welke competenties vereist de huidige methodiek van het RIBW?
- Waar hebben begeleiders behoefte aan in het begeleiden van cliënten met zingevingsvraagstukken.
- Op welk punt willen groepsleiders ondersteund worden in de begeleiding bij zingevingsvraagstukken.
- Welke praktische hulpmiddelen zijn er aanwezig om te kunnen werken met de huidige methodiek. **(personen binnen de organisatie, werkwijzen, tijd, etc...)**

Interview ethiekcommissie over zingeving en wat daarin vanuit begeleiders nodig is:

Kennismaking:

- Wat is uw naam?
- Wat is uw functie binnen het RIBW?

Verdieping:

- Welke taak heeft de ethiekcommissie in de begeleiding van cliënten bij zingevingsvraagstukken?
- Bent u bekend met de nieuwe methodiek rondom zingevingsvraagstukken?
- Wat is zingeving volgens u?
- Welke middelen zijn er binnen het RIBW aanwezig die ondersteunen bij het begeleiden bij zingeving?

Rol begeleiding:

- Is de begeleiding bij zingevingsvraagstukken iets voor de begeleiders of moeten deze dit delegeren?
- Welke competenties zijn specifiek belangrijk voor de begeleiding bij zingeving?
- Welke rol spelen jullie op dit moment in het begeleiden bij zingeving?
- Hoe kunnen jullie ondersteunen op het gebied van zingeving bij mensen met psychiatrische problemen?
- Welke rol speelt de ethiekcommissie in het begeleiden bij zingevingsvraagstukken?

Implementatie:

- Is er nog een vorm van introductie nodig voor de begeleiders om met deze methodiek aan de slag te kunnen? Zo ja, welke?

C.e Interview 6: Herstelcommissie

Deelvraag 3 Wanneer wordt er gesproken van zingevingsvraagstukken

Doelen deelvraag:

- Wat zegt de theorie over wat zingeving is
- Wat vindt begeleiding dat zingeving is
- Welke zingevingsvraagstukken worden er door de begeleiding herkend
- Vergelijking met andere organisaties

Deelvraag 4 Wat hebben begeleiders nodig in het begeleiden bij zingevingsvraagstukken?

Doelen deelvraag:

- Welke competenties zijn er nodig om te kunnen werken met zingevingsvraagstukken (o.a. SPH competentieprofiel en competentieprofiel begeleiders)
- Welke competenties worden gevraagd vanuit de functieomschrijving van begeleiders van de RIBW
- Welke competenties vinden groepsleiders belangrijk om goed te kunnen begeleiden bij zingevingsvraagstukken?
- Welke competenties vereist de huidige methodiek van het RIBW?
- Waar hebben begeleiders behoefte aan in het begeleiden van cliënten met zingevingsvraagstukken.
- Op welk punt willen groepsleiders ondersteund worden in de begeleiding bij zingevingsvraagstukken.
- Welke praktische hulpmiddelen zijn er aanwezig om te kunnen werken met de huidige methodiek. **(personen binnen de organisatie, werkwijzen, tijd, etc...)**

Interview met medewerker herstel over de rol van belang van zingeving in het herstel van cliënten:

Kennismaking

- Wat is uw naam?
- Wat is uw functie binnen het RIBW?

Verdieping:

- Wat doet het bureau herstel precies in de begeleiding van mensen met psychiatrische problemen?
- Wat zijn specifieke terreinen waarop het bureau herstel zich richt?
- Wat is jullie visie op begeleiding bij zingevingsvraagstukken?
- Welke zingevingsvraagstukken herkennen jullie in de begeleiding van mensen met psychiatrische problemen?

Rol begeleiding:

- Welke bijdrage (kunnen) leveren jullie aan de begeleiding bij zingevingsvraagstukken?
- Waarom is het belangrijk om juist ervaringsdeskundigen in te zetten, wat hebben deze meer dan 'gewone' begeleiders?
- Welke competenties zijn voor een begeleider belangrijk als het specifiek gaat om begeleiden bij zingeving?

C.f Enquêtevragen: Begeleiders RIBW Nijmegen-Rivierenland

Deelvraag 1 Wanneer wordt er gesproken van een bruikbare methodiek.

Doelen deelvraag:

- Wat is een methodiek (kort) binnen het sociale vakgebied
- Wanneer vinden begeleiders een methodiek bruikbaar
- Wanneer is een methodiek bruikbaar in de praktijk
- Wanneer vinden wij **als onderzoekers** een methodiek bruikbaar

Deelvraag 3 Wanneer wordt er gesproken van zingevingsvraagstukken

Doelen deelvraag:

- Wat zegt de theorie over wat zingeving is
- Wat vindt begeleiding dat zingeving is
- Welke zingevingsvraagstukken worden er door de begeleiding herkend
- Vergelijking met andere organisaties

Deelvraag 4 Wat hebben begeleiders nodig in het begeleiden bij zingevingsvraagstukken?

Doelen deelvraag:

- Welke competenties zijn er nodig om te kunnen werken met zingevingsvraagstukken (o.a. SPH competentieprofiel en competentieprofiel begeleiders)
- Welke competenties worden gevraagd vanuit de functieomschrijving van begeleiders van de RIBW
- Welke competenties vinden groepsleiders belangrijk om goed te kunnen begeleiden bij zingevingsvraagstukken?
- Welke competenties vereist de huidige methodiek van het RIBW?
- Waar hebben begeleiders behoefte aan in het begeleiden van cliënten met zingevingsvraagstukken.
- Op welk punt willen groepsleiders ondersteund worden in de begeleiding bij zingevingsvraagstukken.
- Welke praktische hulpmiddelen zijn er aanwezig om te kunnen werken met de huidige methodiek. **(personen binnen de organisatie, werkwijzen, tijd, etc...)**

Enquête met begeleiders over de methodiek zingeving en hun rol in de begeleiding:

Vraag 1:

Bent u ervan op de hoogte dat er een nieuwe methodiek is ontwikkeld rondom het thema zingeving die aansluit op het ondersteuningsplan?

Antwoordmogelijkheden

- Ja
- nee

Vraag 2:

Heeft u al gewerkt met de nieuwe methodiek zingeving?

Antwoordmogelijkheden

- Ja
- Nee

Vraag 3:

Op welke terreinen is begeleiding bij zingeving nodig? (meerdere antwoorden mogelijk)

Antwoordmogelijkheden

- Relaties
- Werk
- Identiteit
- Religie

- Gezondheid
- Vrije tijd
- Anders, namelijk (open tekstvak)

Vraag 4:

Waarom merkt u dat er behoefte is aan begeleiding bij zingeving?

Antwoordmogelijkheden

- Signalen van enkele cliënten
- Signalen van meerdere cliënten
- Dat zegt de teamleider
- Daar merk ik niets van
- Dat hoor ik van collega's

Vraag 5:

Wat is belangrijk in de begeleiding bij zingevingsvraagstukken? (meerdere antwoorden mogelijk).

Antwoordmogelijkheden

- Regie bij cliënt
- Omgeving betrekken bij zingevingsvraagstukken
- Oplossingsgericht werken
- Cliënt bij de hand nemen
- Present zijn (tijd en ruimte nemen)
- Anders, namelijk (open tekstvak)

Vraag 6:

Vind u het belangrijk om cliënten zorg te bieden bij zingevingsvraagstukken?

Antwoordmogelijkheden

- Ja
- Ja, maar ik wil daarbij ondersteund worden
- Nee, dat kunnen ze zelf
- Nee, dat hoeft niet als apart aandachtsgebied

Vraag 7:

Is het uw taak om bij zingevingsvraagstukken te begeleiden, of vindt u dat iemand anders hiervoor verantwoordelijk is?

Antwoordmogelijkheden

- Ja dat is mijn verantwoordelijkheid
- Nee, dat is de verantwoordelijkheid van anderen die hierin gespecialiseerd zijn
- Ja, maar wel met hulp van anderen

Vraag 8:

Van wie zou u graag ondersteuning willen krijgen in de begeleiding bij zingevingsvraagstukken? (meerdere antwoorden mogelijk)

Antwoordmogelijkheden

- Collega's
- Ethiekcommissie
- Geestelijk verzorger
- Teamleider
- Ik heb geen behoefte aan ondersteuning
- Anders. Namelijk (open tekstvak)

Vraag 9:

Welke middelen heeft u nodig om goed te kunnen begeleiden bij zingeving? (denk hierbij bijvoorbeeld aan materialen, personen, kennis, tijd)

Antwoordmogelijkheden

Open vraag

Vraag 10:

Zijn de benodigde middelen aanwezig om u te helpen bij begeleiding bij zingeving?

Antwoordmogelijkheden

Open vraag

Vraag 11:

Welke competenties denkt u nodig te hebben in de begeleiding bij zingevingsvraagstukken?

Antwoordmogelijkheden

Open vraag

Vraag 12:

Heeft u het gevoel dat u over voldoende competenties beschikt om te begeleiden bij zingevingsvraagstukken?

Antwoordmogelijkheden

- Ja
- Nee

Vraag 13:

Heeft u behoefte aan een vorm van introductie van de methode voor u ermee aan de slag kunt gaan?

Antwoordmogelijkheden

- Ja
- Nee

Vraag 14:

In welke vorm zou u graag (meer) ingelicht willen worden over de methode? (meerdere antwoorden mogelijk)

Antwoordmogelijkheden

- Door middel van een training
- Over de mail
- In een vergadering
- Via een ervaringsdeskundige
- Anders, namelijk

D. Interviews uitgewerkt:

D.a Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie

Aan dit interview hebben twee partijen meegedaan de interviewer en de geïnterviewde. In deze uitwerking zullen we de interviewer met een I aanduiden en de geïnterviewde met een G.

Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie

I: Hallo ik zit hier met Judith, en dit is het eerste interview. Het is een interview met een lid van de ethiekcommissie en het gaat over drie zaken. Over de taak van de ethiekcommissie en over de rol die de begeleiding kan hebben in zingevingsvraagstukken, wat de ethiekcommissie daarvan vindt. En verdere implementatie van de methodiek zingeving.

I: oké

G: oké

I: Laten we starten

I: Wat is je naam?

G: Mijn naam is Judith

I: Oké, dat is een makkelijker vraag he?

G: Ja

I: En wat is je functie binnen het RIBW?

G: Ik werk als ambulant begeleider met cliënten in ambulante psychiatrie van het RIBW en ik ben lid van de commissie ethiek, en zit hiervoor met een collega samen.

I: En hoelang zit je bij de ethiekcommissie?

G: Ehm.. ja vijftien

I: Je bent betrokken bij het ontstaan he?

G: Ja, Ja, Wij hebben dat opgezet samen

I: Oké

I: En als ambulant begeleider, hoe lang ben je...

G: Ik denk nu 16 17 jaar ja

I: Oké, dat is best veel

G: Ja

I: Oké, Welke taak heeft de ethiekcommissie in de begeleiding van cliënten bij zingevingsvraagstukken?

G: Nou, wat ethiekcommissie met name doet is het bespreken van casuïstiek. Dus als er casuïstiek ingebracht wordt, dat kan door zowel cliënten als medewerkers zijn, wordt dat tijdens de vergadering besproken, aan de hand van een methodiek. En daarnaast bieden met de mogelijkheid om gesprekken te hebben op de woonvorm zelf of in de teams. En hebben we een keer in het kwartaal ethiekcafé voor medewerkers en cliënten en een keer in de maand 'rond de tafel' voor medewerkers en cliënten. En worden op initiatief van cliënten of medewerkers thema's besproken die samenhangen met zingeving in het leven.

I: oké, oké dat is een antwoord.

I: En ik zal af en toe misschien doorvragen

G: Ja dat mag

I: Je noemt dat voor iedereen de ethiekcommissie beschikbaar is. Hoe komen mensen dat te weten, Hoe weten mensen dat ze casuïstiek in kunnen brengen. Hoe weten cliënten en medewerkers dat ze casuïstiek in kunnen brengen?

G: Nou er is nu een brochure die overal behoort te liggen. En mondeling worden mensen erover geïnformeerd. Tijdens vergadering wordt ingebracht wat er besproken is geweest of welke thema's er leven. Ja, en we bestaan al heel lang dus ik ga er ook min of meer vanuit dat er man tot man wel bekend is dat als er dingen leven dat we daarvoor gevraagd/uitgenodigd worden of mensen zichzelf uitnodigen. Ja, maar goed met cliënten is er denk ik nog wel een mogelijkheid om die er nog meer bij te betrekken. Ik weet niet of die er altijd evenveel van weten.

I: Ja, en. Bent u bekend met de nieuwe methodiek rondom zingevingvraagstukken?

G: Ja

I: En wat is zingeving volgens u?

G: Het is... Die zat ik net te stellen. Dat is een goede vraag om zo 123 antwoord op te geven.

I: Een moeilijke bedoel je?

G: Hmhm. Ga ik nog even iets langer over nadenken.

I: Dat is goed dan ga ik de volgende vraag vast stellen

I: Welke middelen zijn er binnen de RIBW aanwezig die ondersteunen bij de begeleiding bij zingevingsvraagstukken.

G: en dan bedoel je praktisch methodieken bijvoorbeeld

I: Alles, alles

G: Ja dat zit met name in gesprekken, je hebt ethiekcafé, 'rond de tafel' waar veel cliënten op af komen. En binnen de ethiekcommissie als er echt dilemma spelen binnen teams. En, ik gebruik bijvoorbeeld bij ons op het werk ook wel voor institutie om een thema uit te lichten. Maar ja sowieso in begeleidingsgesprekken of van uit begeleidingsplannen kun je ook werken met zingeving en met dingen die er in ons levensverhaal spelen. Ja, Begeleiding ook wel gericht is op levensverhalen. Ga maar na wat je zelf doet. Het is natuurlijk ook... daar ligt ook wel het een en ander alles praktisch en snel en zakelijk verantwoord moet, maar.

I: Dus als ik het goed hoor dan is de ethiekcommissie vooral voor begeleiding.

G: Hmhm

I: Want de cliënt die zouden daar nog meer in betrokken kunnen worden zeg je.

G: Ja het is wel eens geweest, bijvoorbeeld en cliënt bijvoorbeeld bij suïcide en die dat zelf heeft ingebracht bij de commissie

G: Maar over het algemeen zijn het meer dilemma's van medewerkers

I: Terwijl het ethiekcafé en de ronde tafel juist meer cliëntgericht is.

G: Ja is ook opgezet voor medewerkers en cliënten, maar daar komen er over het algemeen meer cliënten, ja.

I: En hoe komt dat hoe verklaar je dat verschil?

G: Nou ja, ik denk een ethiekcafé dilemma's meer gericht zijn op het echt ondervragen van welk probleem ligt hierachter en dat mensen doorgaans in het werk weinig tijd hebben voor echt overleg of verdieping en meer praktische oplossingsgericht werken. Dat het een moment is waarop je echt kunt stilstaan bij wat zit er nu echt achter te casuïstiek. En 'de ronde tafel' en ethiekcafé voor cliënten meer uitpakt vanuit empowerment om ja zich gezien te voelen en in gesprek te zijn met elkaar en dezelfde thema's bezig te zijn op een op een meer ontspannen manier denk ik in gesprek te zijn.

I: Oké

G: Ja ander accent

I: Volgende punt is de rol van de begeleiding. Is de begeleiding bij zingevingvraagstukken iets voor begeleiders of moeten deze dit delegeren.

G: Beide denk ik. Ja, naast dat mensen praktische doelen kunnen hebben bij administratie of bij werk of bij het aangaan van contacten of met het omgaan met je handicap, kwetsbaarheid. Denk ik dat er ook heel veel basis ligt in zingevingvragen en in ja bestaansrecht en acceptatie en vormgeven van je leven en zingervaring in je leven. Dus dat daar ook aandacht voor is. En dat cliënten dat ook het prettig ervaren als de medewerker naast de cliënt staat in de begeleiding.

En maar daarnaast hebben we nu ook een geestelijke verzorger sinds dit jaar in huis die uitgenodigd is voor gesprekken met cliënten en ik denk wel dat dat verschil maakt dat deze onafhankelijk is en er meer los van staat en geheimhoudingsplicht heeft en na ja noem al die dingen maar op. En meer daarin gespecialiseerd is, dat dat ook prettig kan zijn voor mensen.

I: En wat is dan het punt dat je delegeert, dat een medewerker delegeert?

G: Nou ja dat is als bijvoorbeeld iemand specifiek vraag is naar een geestelijk verzorger dat dat een ander soort gesprek is dan wanneer zo'n zelfde zingevingsgesprek is met een begeleider

I: En waar zit dat verschil dan precies is?

G: Sowieso in opleidingsachtergrond in praktijkervaring maar ook in tijd en aandacht die een geestelijk verzorger meer zal hebben. Ik denk dat iemand van die er van buitenaf instaat anders ervaren wordt door cliënten.

I: En je noemt anders ervaren, wat is anders dan precies. Ik probeer het een beetje te. Expliciet te maken.

G: Ik heb cliënten zelf niet gesproken ik kan het verschil niet. Dus dat is mijn interpretatie daarvan. Omdat het meer onafhankelijk of ja meer in vertrouwen werken en met meer ruimte en tijd en aandacht dat daar het grootste verschil in zit.

I: Oké.

G: Zingeving is natuurlijk breder dan alleen geloof, mensen vanuit heel verschillende geloofsovertuigingen of levensvisies. Om terug te komen op je eerdere vraag over zingeving. Heel veel mensen zitten ook met rouw en verlies ervaringen van geen werk, geen partner, geen woning, geen perspectief op de toekomst of bij moeten stellen van dat hoe je je leven ooit voorgesteld had, dat dat ook heel erg samenhangt met hoe je met die zingeving, en hoe vind je zin in je leven of hoe ga je om met rouw en je verlieservaringen.

I: Ja welke competenties zijn specifiek belangrijk bij de begeleiding bij zingevingsvraagstukken?

G: Nog een keer

I: Welke competenties zijn specifiek belangrijk bij de begeleiding bij zingevingsvraagstukken?

G: Nou wat ik daarnet al noemde praktisch tijd en aandacht kunnen hebben. Ik denk vooroordelen en aannames aan de kant kunnen zetten, open vragen stellen, ja

I: Oké dat zijn wat.....

G: Nog veel meer

I: En welke rol spelen jullie op dit moment in de begeleiding bij zingeving? Daar heb je net misschien iets over gezegd maar kun je er nog een keer iets over zeggen? Jullie is dan de ethiekcommissie

G: Als ethiekcommissie bedoel je, ja want ik zit nu weer echt als begeleider te denken.

Wat ik zelf als begeleider ook belangrijk vind is mensen het gevoel te kunnen geven dat ze er toe doen, dat je niet alleen voor staat. En als ethiekcommissie, nou ja het aanscherpen de verdieping de methodiek om op een rustige manier en op een manier van verkenning naar casuïstiek te kijken in plaats van oplossingsgericht naar casuïstiek te kijken. Ja het hermeneutische. We hebben ook wel eens onderzoek gedaan naar het kwaliteit van leven van cliënten, dat zijn allemaal dingen die daarmee samenhangen

I: Dat onderzoek heb ik gelezen denk ik, dat heet gewoon kwaliteit van leven en is uitgevoerd door opleidingsadvies en..

G: Ja is vanuit de HAN ook volgens mij geweest(Hogeschool Arnhem Nijmegen) dat is al weer wat langer geleden

I: En je noemt dus dat de ethiekcommissie dus de zaken rond zingeving scherp houdt en hoezo is die dan ontstaan? Hoezo... mijn vraag is dan is dat dan nodig?

G: Ik denk wel dat het nodig is in een tijd waar alles steeds zakelijker en sneller moet en meer op oplossingen en verantwoording afleggen dat het goed is dat er ook een plek is waar je kijkt naar verdieping en waar je verkent of onderzoekt van wat zit hier nu achter. In plaats van alleen maar waar willen we naartoe of hoe kunnen we verantwoorden wat we doen.

I: Oké, duidelijk. Deze vraag komt een beetje over. Hoe kunnen jullie ondersteunen op het gebied van zingeving bij mensen met psychiatrische problemen?

G: Als commissie weer.

I: Ja

G: Nou ja, bijvoorbeeld met ethiekcafé en 'ronde tafel' denk ik dat daar heel erg het accent op ligt. We hebben wel eens als thema gehad, ouder worden. En dan gaan mensen met elkaar in gesprek, hoe is het om ouder te worden. Daar over te vertellen of over in gesprek te zijn. We hebben wel eens thema's gehad over verschillende geloofsovertuigingen om mensen meer bekend te laten zijn met

elkaar en met rituelen die daarbij horen. Laatste keer hebben we het gehad over het thema wie ben ik, autonomie, authenticiteit, wat maakt je tot wie je bent of wat houdt je af van wie je bent.

I: En hoe is dit nu specifiek gericht op psychiatrische problemen, zeg maar?

G: Nou ik denk in die zin dat mensen nog veel basaler dan, dan gewone mensen misschien bezig zijn met wie ze zijn en wat er van ze over is wat ze willen met de toekomst of wat ze hebben gemist of verlieservaringen hebben aan mogelijkheden nog hebben. De kwetsbaarheid die ze psychisch soms hebben. En de verlieservaringen en het voor veel mensen wel chronische kwetsbaarheid is, het is niet iets wat overgaat of voorbij gaat. Maar waarmee ze zich moeten handhaven in het leven. Zingeving in moet vinden in het leven.

I: En wat nu als jullie er niet zouden zijn dan, hoe zou het dan gaan bij die mensen?

G: Als commissie bedoel je

I: Ja, wat als jullie als commissie er niet zouden zijn?

G: Ja uiteindelijk gaat het leven toch gewoon door voor iedereen. Ik denk dat er een stuk verdieping verloren gaat. Ja, dat is wel een stukje ja.

I: Ik ben nog steeds een beetje op zoek naar hoe dat waarom nou precies dit geschikt is voor psychiatrische cliënten dan. Wat maakt de ethiekcommissie in zijn huidige vorm nu geschikt voor begeleiding bij zingevingsvraagstukken voor psychiatrische patiënten?

G: Grote stilte, nee ja wat ik eerder al noemde, er zit een..., mensen zijn zo..., het zijn zo twee sporen waarin de overheid gericht is op alles moet voor zakelijk en verantwoord wat er gedaan wordt en doelgericht en bij voorkeur met korte termijn doel die snel te behalen zijn. Terwijl ik denk dat heel veel mensen worstelen met thema's in hun leven die veel gecompliceerder zijn dan dat. En dat daar de ethiekcommissie de plek is die die tijd en die aandacht heeft voor die verdieping en ook wel de achtergrond daarvoor heeft en de interesse heeft en daarmee ook de aandacht kan hebben. Ja, je zoekt naar iets anders.

I: Nee, ik wilde juist geen voorzetje geven maar herhalen wat ik gehoord heb. De vele verlies en rouw ervaringen plus de verzakelijking van de samenleving plus de doelen van de hulpverlening die vanuit de overheid opgelegd worden dat zorgt ervoor dat er behoefte is aan een ethiekcommissie. Eigenlijk drie dingen eigenlijk?

G: Mja, ik denk dat het een soort kwaliteitsborging biedt om stil te blijven staan bij de betekenis van ons werk en van het elven van onze cliënten.

I: Oké, dus ja dat is een antwoord.

G: Niet het antwoord dat je zoekt, te weinig concreet.

I: Ja misschien dat ik er zelf ook beter na had kunnen denken over deze vraag. Maar zoals ik het zo hoor zou het dus ook geschikt zijn voor normale mensen. Want ook in heb te maken met een wereld die steeds sneller gaat, Ook ik heb te maken met een omgeving die eisen aan mij stelt en ook het liefst op de korte termijn van mij vraagt om succesvol te zijn.

G: Ja

I: Toch?

G: Ik denk dat voor heel veel plekke ethiek best geschikt kan zijn. Mijn man werkt als journalist bij de krant en ik denk dat het voor hun ook heel zinvol zou zijn om een ethiekcommissie te hebben die dilemma's bespreekt. Maar goed los daarvan denk ik dat het bij de psychiatrie wel veel existentiëler is

I: Oké, en wat bedoel je dan precies met existentiëler?

G: Dat de begeleiding ook gericht is op die psychiatrische kwetsbaarheid en dat ze niet voor niets bij ons wonen en dat het wel precair ligt op welke manier je begeleiding biedt. Dat wanneer je gesprekken voert waar je aandacht aan besteed waar je op ingaat, hoe je erop ingaat. Ja.

I: Oké, het is een antwoord dat je geeft. Ik heb trouwens niet nagedacht, nu is het concreter hoor. Ja

G: En ik zit te denken misschien moet ik je gewoon wat concrete voorbeelden geven van concrete casuïstiek die we bespreken?

I: Ja doe dat eens als je wilt?

G: Nou ja zo hebben we de vraag de hulp bij suïcide heeft gespeeld, waar natuurlijk veel meer achter schuilt, gaat dan kan en mag dit binnen de RIBW maar ook wat betekent dit voor een cliënt en wat betekent het voor de medewerkers die die cliënt begeleiden. En wat speelt er in dynamiek in zo'n team als daar verschillen over zijn. Om ja te kijken wat zit er bij iedereen achter is het belangrijker dan om alleen maar te kijken wat is de oplossing en gaan we dit wel of niet doen. Dat gaat er vanachter schuil. En ja welke casuïstiek hebben we nog meer de laatste tijd gehad. We hebben het gehad over of medewerkers en cliënten samen op dingen als Hyves of nou in hoeverre privacy privé en werk door elkaar heen mag lopen. Of je je geloof mag uiten al dan niet of op welke manier in je werk. Of een cliënt het recht heeft om een begeleider te weigeren. Of wanneer dat dan discriminatie is als dat is op bijvoorbeeld grond van homoseksualiteit, of je als begeleider de plicht hebt om een cliënt te waarschuwen als die met alcohol of drugs op gaat autorijden of waar zijn verantwoordelijkheid ligt als je weet dat een cliënt zijn of haar partner mishandelt. Nou ja.

I: Dat zijn duidelijke voorbeelden, oké. Dat helpt.

G: En waar dan dus meer achter zit van waar zie je dan de verantwoordelijkheid voor de medewerker of wat is dan goede zorg voor de cliënt. Denk dat dat een basisvraag vanuit de ethiek is, wat is goede zorg? Zowel voor de cliënt als voor vanuit de medewerker. Maar dat dit minder vanzelfsprekend is of meer uit elkaar kan liggen dan dat je soms denkt.

I: JA Ja. En de ethiekcommissie is er dan juist om die verschillen duidelijk te maken of om te zorgen dat dit bij elkaar komt?

G: Ja dat hoeft niet zo tot een oplossing of een advies te komen, dat kan er wel uitkomen. Maar vooral om te verdiepen in wat zit hier voor visie achter.

I: Dus eindelijk om te zorgen dat begrip, begrijpen komt van de situatie?

G: Ja

I: Die begrijpen eigenlijk

G: Ja inzicht in achterliggende motieven of normen of waarden of waar het dan dus kan botsen of wringen.

I: En waarom alleen maar dit zeg maar, alleen maar zeg ik, waarom alleen het begrijpen zeg maar en niet het doel erbij?

G: Omdat het belangrijker is om eerst stil te staan en dan pas de volgende stap te zetten en als je als onze directie zegt we willen een kledingcode voor alle medewerkers dan is het voor hun ook een manier om van ons oplossingen krijgen nou je mag vertellen rokjes van 30 cm onder de knie, ik noem maar iets. Of we dan wel of niet met kruisje of oorbellen of petje en wij het veel belangrijker vinden wat zit daar weer achter. Waar zit dan de autonomie waar zit dan de privacy in hoeverre mag je je geloof uitdragen. Waar komt je gedrag eigenlijk vandaan welke angst zit eronder, als die dingen

I: Dus in dat opzigt heeft de ethiekcommissie ook een bepaalde rol in de organisatie als ik het goed hoor?

G: Ja

I: Om een soort van balans te bewaken dan ofzo...?

G: Ja wat ik net zei over die kwaliteit te borgen van dat er nog ergens een plek is waar wel wordt stilgestaan en geciteerd en inhoudelijk wordt ingegaan of meer tijd is om die verdieping op te zoeken.

I: Ik ben echt aan het zondigen als interviewer, merk ik. Maar dat is niet erg. Laatste vraag is gaat over de implementatie. Is er nog een vorm van introductie nodig voor de begeleiders om met de genoemde methodiek aan de slag te kunnen? En zo ja of zo nee waarom?

G: De genoemde methodiek bedoel je die.

I: Ja de zingeving

G: De eerste ja, we hebben natuurlijk meer gespreks- en intervisiemethodieken.

I: Ja het model van Socrates en al die....

G: De spagaat blijft natuurlijk dat mensen altijd onder tijdsdruk staan. En vaak per week maar een uur hebben voor begeleidingscontact waarin ook alle praktische dingen gedaan moeten worden. Dus daar ligt ook heel veel in het voorwaarden scheppen en dat mensen het als meerwaarde moeten zien en de tijd moeten kunnen hebben. Maar misschien ook wel inzichtelijk kunnen krijgen dat ze het voor een groot deel al doen.

I: Wil je dat uitleggen?

G: De collega laatst had een cliënt die in de war aan het raken was en fysiek agressief is geworden zichzelf met een mes snijdt zegt dat ze de begeleider niet meer wil zien. Daar moet je aan de ene kant praktisch iets mee want ze dreigt uit huis gezet te worden, heeft begeleiding stopgezet moet opgenomen worden dat zijn allemaal dingen die geregeld moeten worden. Maar tegelijkertijd is die collega ook bezig met ik wil hem niet in de steek laten of hoe ga ik hier nu meer om dat er juist op het moment dat hij het hardst nodig heeft dat hij geen begeleiding meer ontvangt. Of hoe verhoud ik mezelf ertoe dat ik ook om moet gaan met dat een cliënt is gestopt met begeleiding terwijl ik daar al jarenlang een relatie contact mee had dus. Dat die dingen van iemand levensverhaal sowieso al een rol spelen zonder dat ze misschien zo direct genoemd worden. Geef nu een heel vaag antwoord?

I: Ja ik zit te kijken hoe het antwoord zich verhoudt tot de vraag, en ik wil even weer samenvatten wat je zegt.

I: Hoe zie je de methodiek, wat vind je het belangrijkste dat er doorkomt van de methodiek dan bij de medewerkers?

G: Ik denk aandacht geven aan en samen in gesprek gaan. Dat zou mij het belangrijkste zijn denk ik. Maar dat is nog niet relevant natuurlijk. Nou ja het is op zich wel relevant. Maar ik denk dat dat vanuit ethiek maar ook wel binnen.... Het uitgangspunt naar cliënten is. Die gelijkwaardigheid en die openheid om de ruimte te hebben, ja.

I: En als je het hebt over de bekendheid die de methodiek heeft bij de begeleiders, hoe is dat nu?

G: Ja, ik denk dat de bekendheid er wel is maar dat er ook echt wel geleefd worden door de waan van de dag. In hoeverre ze zich er echt bewust van zijn ik ben met deze methodiek aan het werk.

I: O nu snap ik ook je antwoord beter is dit wat je bedoelt te zeggen. Namelijk dat mensen er onbewust al mee werken,

G: Ja

I: Aha ok

G: Dat ze er wel de waarde van zien maar zodra er iets wordt opgelegd als nieuw protocol of nieuwe richtlijn of nieuw beleid/stap in de weerstand schieten. Terwijl ik denk dat er voor een groot deel al zo gewerkt wordt en dat het voor veel mensen al de basis is.

I: Ja oké ik snap het

G: Ja nee dat klopt

I: Ok en dus dan hoor ik eigenlijk ook dat als het dan geïntroduceerd zou worden dan zou dat juist weerstand op kunnen roepen?

G: Daar zit wel een risico in ja

I: En hoe zou jij dat dan doen op een manier die geen weerstand oproept?

G: Goeie vraag. Ja, het moet mensen het gevoel kunnen geven dat het meerwaarde heeft zonder dat het meer kost meer tijd kost vooral letterlijk. Als ik voor mezelf het ethiek naga dan hadden we voorheen themamiddagen in teams. En als ik nu al aankomt met er wordt een themamiddag georganiseerd dan gaat iedereen al zuchten van daar gaat weer een middag die besteed had kunnen worden aan cliëntcontact, en dan komt alles weer klem. Dus wat ik nu mee doe is de intervisietijd af en toe gebruiken voor methodiek vanuit de ethiek dat je op een andere manier naar een casus kijkt en niet alleen maar naar hoe gaan we praktisch met deze casus om wat gaan we ermee doen maar wat zit er achter deze casus. Ja, en maar hoe je dan een parallel ziet naar jullie...

I: Dus wat noem je nu als de belangrijkste voorwaarden om de methodiek daadwerkelijk geïmplementeerd te krijgen?

G: Dat mensen daar zelf het nut van inzien de zin van inzien en dat het ze weinig tijd kost

I: En hoe gaat dat gebeuren denk je?

G: Dat weet ik niet

I: Ok dat kan, dat is ook een antwoord. Oké, dat is wel oké. Dan is er nog de vraag, de vraag.

G: O jee, die heb ik ondertussen wel een beetje beantwoord he.

I: Benoem dus wat zingeving is inderdaad.

G: Ik... Ja wat ik daarnet al zijn voor mij hangt zingeving heel erg samen met dat mensen het gevoel kunnen hebben dat ze ertoe doen. Dat is misschien een heel algemeen vraag antwoord maar ik denk wel dat dat de basis is. Dat er vaak zoveel isolement en eenzaamheid in zit en verlieservaring dat die erkenning en die herkenning heel erg belangrijk is voor mensen. Dat de tijd en aandacht voor ze is en voor hun verhaal is dat ze er daarin mogen zijn en dat ja...

I: Je noemt drie woorden aan het begin, er toe doen, herkenning en erkenning. En wat zijn die begrippen dan precies?

G: Na ja om een ander voorbeeld te noemen hadden we het ethiekcafé laatst daar was een filosoof bij uitgenodigd die er heel rationeel op inging wat is nu authenticiteit en dat riep bij mensen heel veel weerstand en verzet op. En dat ontstond deels doordat veel cliënten het gevoel hadden dat ze niet gezien werden in hun kwetsbaarheid of hoe hun levensverhaal tot dan toe is geweest. Hij kan makkelijk praten en heeft geen idee hoe het leven is. Het leven is niet alleen maar ratio. Ja, dat is herstel waar het meer op gericht is. Maar daar zal je het straks met Nienke nog over hebben. Ja, de herkenning dat ze niet alleen zijn in hun verhaal de erkenning dat voor de situatie dat waarin ze zich bevinden soms moeilijk kan zijn of pijnlijk kan zijn of dat het niet zo snel zal veranderen soms. Maar ook wel de hoop willen hebben dat ze in het leven staan en dat er verandermogelijkheden in liggen. Dat ze zich als mensen gezien voelen en als persoon gezien voelen, gewaardeerd voelen. En praktisch zijn in het willen doen of het van betekenis zijn van contact met de burens of met ons kunnen bellen op momenten dat ze het moeilijk hebben of een stok achter de deur nodig hebben of even hun verhaal kwijt willen. Pas met een schizofrene meneer die had ook van wanneer bel je elkaar nou en die normaal ben je geneigd ben je te zeggen dat je mag bellen als er iets vervelend of raar is geweest of lopen de financiën niet en dan belt hij boos van ik heb min geld niet gehad van mijn bewindvoerder. En dat die laatst belde omdat hij iets heel leuks mee gehad gemaakt dat hij daar wel heel blij over was en het zelf ook wel weer heel confronterend vond zo van ja ik heb ook niemand die ik dan kan bellen om te vertellen dat ik iets heel leuks heb meegemaakt. Je bent toch ook een verlengstuk van het netwerk van mensen of van het. Denk soms wel eens een beetje het verbindingsstukje tussen de maatschappij en een persoon, of ben ik nu weer heel vaag?

I: Nee dat klinkt niet vaag hoor. Het is meer dat ik zeg maar ook heel expliciet dingen probeer te krijgen, dat is nodig gewoon. Ik zat te luisteren naar jouw beschrijving van wat zingeving is en ik heb qua theorie ook erin verdiept en ik herken veel dingen. Ik ben tevreden.

D.b Interview Nienke Mulder, van het bureau herstel

Aan dit interview hebben twee partijen meegedaan de interviewer en de geïnterviewde. In deze uitwerking zullen we de interviewer met een I aanduiden en de geïnterviewde met een G.

Interview Nienke Mulder, van het bureau herstel

I: Ja, de achtergrond ja

G: Nou ja, hmmm, We zouden eigenlijk.... Bureau Herstel bestaat sinds één oktober, vorige jaar dus dat is inderdaad nog maar heel kort

I: Nog niet eens een jaar

G: Er is wel een voortraject geweest en dat duurt ook wel een paar jaar, het eerste initiatief zijn HEE-groepen geweest. Dat zijn zelfhulpgroepen zal ik maar zeggen. Die vallen inmiddels ondertussen ook onder Bureau Herstel. En er is toen iemand tijdelijk aangenomen of gedetacheerd aangenomen die heeft ene heel visiedocument geschreven,(naam) ofzo. En de conclusie van het voortraject was dat Bureau Herstel er moest komen en dat er iemand moest worden aangenomen, en dat ben ik. Ik ben aangenomen nou ja op grond van mijn kwaliteit hoop ik. Een van mijn kwaliteiten is... ik, ik ben ervaringsdeskundige maar ik ben ook hulpverlener geweest. Dus ik, ik ken beide kanten. En dat is voor Bureau Herstel wel makkelijk.

I: Ja.

G: En eeh, dus mijn achtergrond ligt zowel in de hulpverlening als, als binnen cliënt, als cliënt binnen de GGZ. Inmiddels gelukkig als een tijdje geleden. Maar ik denk dat ik beide kanten in ieder geval tot op zekere hoogte te kennen. Dus dat is een beetje de achtergrond vanuit waar ik hier binnen ben gekomen. Dat is voor mij ook wel raar hoor, om een baan te vinden waar ervaringsdeskundige ineens als een pre wordt gezien in plaats van als een negatief iets

I: Ja

G: Dat is soms nog lastig, maar het is op dit moment tegelijkertijd ook heel hip, herstel en herstelondersteuning in de zorg. Dat schiet echt als paddenstoelen uit de grond.

I: Ervaringsdeskunde, ja

G: Ervaringsdeskundigheid ook. En soms is het heel moeilijk om daar door het bomen, het bos door de bomen nog te zien, hoe zeg je dat?

I: Hmhm

G: Want er wordt toch van alles georganiseerd. En die organisatie doet dat en die organisatie doet dat. Dat is soms gewoon heel ingewikkeld, dus proberen we een beetje doorheen te laveren en ons eigen ding te doen maar soms is dat wel lastig.

I: En hoe bedoel je met organisaties die dit doen en dat doen?

G: Het is een beetje gestart bij het Trimbos Instituut of eigenlijk is het gestart vanuit de cliëntenbeweging. Trimbos Instituut heeft dat in huis genomen en daar heb je inmiddels het HEE (herstel, empowerment, ervaringsdeskundigheid)-team. En het HEE-team bestaat uit ongeveer 50 of 60 mensen die zich over het hele land inzetten op het gebied van herstel en empowerment en ervaringsdeskundigheid. Maar er zijn inmiddels ook anders organisaties die redelijk zelfstandig dingen organiseren en ook het aanbod hebben dat het Trimbos biedt. En dat maakt het soms lastig omdat je niet weet wat kwalitatief goed is en wat niet. Soms moet je dat ook gewoon uitproberen. En daarnaast ook heel veel organisaties besluiten dan op een given moment dat herstel herstelondersteuning, zorgen een goed idee is, maar eigenlijk geen flauw idee is hoe ze dat aan moeten pakken. En daar worden dan mensen voor aangenomen of er wordt interne iemand voor gevraagd en die gaat dan het wiel opnieuw uit lopen vinden.

I: JaJaJaJaJa.

G: Terwijl er in het land eigenlijk al bestaat. Nou, en deels moet je ook zelf het wiel uitvinden omdat alles inkopen bij het Trimbos heel erg duur is en het geld is er vaak niet. Dus het is praktisch gezien ook niet altijd mogelijk.

I: Ok

G: Maar, daar geven... We organiseren veel cursussen. Voor cliënten maar ook voor medewerkers. Maar cursussen kopen we nu nog in bij het Trimbos, maar dat is nu nog heel duur.

I: Oké, Dat is wel apart want het Trimbos is juist een voortrekker in de zorg in Nederland lijkt me?

G: Ja, maar zij zijn ook niet per se een, een organisatie die op winst uit zijn, maar zij moeten natuurlijk wel hun personeel betalen, en zij doen heel veel onderzoek en zo, ontwikkelen heel veel producten, cursussen en richtlijnen weet ik veel wat. En dat kost ook allemaal geld. Dus het geld wat er bij hun binnenkomt dat besteden ze wel weer goed. Mar het is wel wat je begroting maar net is. Dus wij proberen, naast dat we bij hun heel veel inkopen ook wel zelf dingen ontwikkelen inmiddels. Dat we een basispakket in huis hebben en alle gespecialiseerd of hele uitgebreide dingen die kopen we bij het Trimbos.

I: En die cursussen waar gaan die dan over.

G: Er zijn er een aantal, we hebben cursussen voor cliënten, de eerst cursus die we gaven was het begin maken met herstel. Dat is gewoon, wat is herstel nu eigenlijk en wat houdt het begrip in. Wat is empowerment, wat is ervaringsdeskundigheid, dus echt een heel basale cursus. Je praat dan ook over valkuilen. Nou ja heel basaal. Er is een cursus 'ervan verhalen' dat gaat over het leren schrijven van je eigen herstelverhaal wat heel belangrijk wordt geacht binnen de Herstelbeweging. Je hebt een cursus 'begin maken met empowerment' een cursus 'fotovoice'. Fotovoice geeft beeld aan, aan stigma zelfstigma en hmmm en aan je kwaliteit. Mensen gaat ook letterlijk foto's maken en geven daarmee een symbool, maken daarmee een symbool van het vooroordeel wat ze over zichzelf hebben of wat ze van buitenaf voelen.

I: Is dat dat het stigma wat je boedelt van de psychiatrische cliënten?

G: Ja over het algemeen wel. Laatst was er iemand die ik sprak die had die cursus gedaan. Die heeft ervaring met chronische depressies. En die zegt van dat op het moment dat ik mezelf het aller slechtst voel, dan voelt het van "gooi mij maar weg". Letterlijk gooi mij maar weg bij het vuilnis en doe maar. En die had ook een of andere vuilnisbelt gefotografeerd. Dat is zelfstigma wat je over jezelf denkt, maar het kan ook van buitenaf komen dat je er heel veel last van hebt. Ik weet niet eens meer wat ze als kwaliteit had gefotografeerd, maar eigenlijk erg dat ik dat dan niet onthoud maar....

I: HAHA

G: Ja, Dat zijn een aantal voorbeelden van cursussen.

I: Ja

Er is ook nog een andere verhalencursus, die is wat laagdrempeliger. Om mensen die überhaupt willen leren om ergens woorden aan te geven. Cursus 'ervan verhalen' gaat er eigenlijk vanuit dat je op het eind ook een presentatie geeft, dus dat is eigenlijk ook nog een stapje verder. En de cursus voor medewerkers is de basiscursus herstel ondersteunende zorg, ook op basis van wat is dat eigenlijk herstel ondersteunende zorg, hoe doe je dat nu eigenlijk en welke handvatten heb ik daarbij nodig. En het leukste, is eigenlijk geen cursus, is de studiedag herstel. Dat is een dag, het is voor koppels van cliënten en medewerkers. Je komt er met z'n tweeën naartoe of met z'n drieën. één medewerkers mag maximaal twee cliënten meenemen en één cliënt mag maximaal 2 medewerkers meenemen.

I: Oké

G: En je gaat daar heel erg ins..., is ook wel basisinformatie, maar je gaat er ook heel erg in op het hulpverlenersverhaal, want daar gaat nogal wat mis in. Er gaat ook heel veel god in hoor.

I: Hmhm

G: Maar aan de hand van ervaringsverhalen. Docenten zijn altijd ervaringsdeskundige, ehm ga je eens kijken van goh hoe is mijn verhaal nu eigenlijk en hoe is jouw verhaal. Het mooie van die dag is dat mensen daar als deelnemer komen en niet als medewerker/cliënt iedereen is deelnemer op die dag.

I: Ok, mooi

G: En je kunt nooit helemaal uit je rol stappen want dat is moeilijk, want je kent mekaar nou eenmaal alleen in die rol

I: Ja alleen in die rol he

G: Alleen je ziet wel dingen van elkaar die je normaal gesproken niet zo heel snel zou zien. Cliënten zijn soms ook geneigd om te denken die hulpverlener maakt nooit eens wat mee. Terwijl op zo'n dag vaak naar voren komt dat een hulpverlener natuurlijk ook zijn eigen verhaal heeft en niet alleen de cliënt. Dat zijn wel leuke dagen.

I: Dus als ik het goed begrijp, perspectief wordt van beide kanten vergroot eigenlijk?

G: Ja, en soms zelf helemaal omgedraaid.

I: Mooi.

G: Dat ligt aan, Dat ligt ook een beetje aan, dat ligt ook een beetje aan de deelnemers.

I: En hoe past dit precies binnen jouw functie dan? Wat, wat is exact jouw functie? Misschien is dat moeilijk te omschrijven hoor maar.

G: Ja, ik moet hem voor een deel zelf vormgeven en ik ben er natuurlijk nog niet zo heel lang. Ik ben ook nog aan het zoeken. Ik ben coördinator van het Bureau Herstel, dat wil zeggen dat alle activiteiten die we organiseren, ik probeer de rode draad in beeld te houden en ook te zorgen dat alle losse activiteiten lopen en dat er gebeurd wat er gebeuren moet. Dat houdt in de praktijk tot nu toe in dat ik bijna alles in mijn eentje nog doe. Er zijn een aantal vrijwilligers inmiddels in dienst. En die doen ook wel steeds meer. Maar die beginnen eigenlijk ook net, op twee mensen na. Dus daar moet ook nog wel heel veel in duidelijk worden. Van wat ga je nu eigenlijk doen en wat wil je nou eigenlijk. Ik wil die plek ook bieden hoor dat mensen die zich daar in kunnen zoeken daarin kunnen, kunnen ja meedenken. Het zijn allemaal cliënten die vrijwilligers, allemaal van het RIBW. En mijn functie is gewoon het in het zicht houden van wat er allemaal moet gebeuren, maar wij doen heel veel dus dat zin nogal wat dingen. Het zijn die cursussen, we denken beleidsmatig mee, dus we beschrijven ook beleid als dit nodig is.

I: En wat voor beleid specifiek dan?

G: Nou het liefst zou ik willen dat al het beleid dat geschreven wordt binnen de RIBW herstel-proof wordt gemaakt.

I: Ja oké dus dat is wat jij doet, jij jouw inbreng in het beleid is dat het....

G: Ja, ik schrijf het niet in principe, op onze eigen stukken na, onze eigen visiedocumenten

I: Je geeft inbreng meer?

G: Ja ik vraag aan mensen leg mij die stukken nou eens voor en dan kijk ik er overheen en ik denk met je mee of het klopt met die visie van het herstel ondersteunende zorg.

I: Hmh

G: En ik, de hoop is dat mensen steeds meer weten over herstel en het uiteindelijk gewoon zelf kunnen en dat ik eigenlijk alleen even moet kijken klopt het nou echt of niet. Ik probeer het niet mee te schrijven, ik probeer mensen het zelf te laten schrijven want op die manier pik je het volgens mij ook het beste op. Het is wel belangrijk onderdeel wat ook best moeizaam verloopt ook omdat beleid schrijven veel tijd vergt. En we zijn gestart bij de afdeling INK, waar André ook werkt, omdat dat de meest zorginhoudelijke afdeling is. Eigenlijk vind ik dat alle afdelingen ook de economische afdelingen en PenO op die manier naar medewerkers en cliënten zouden moeten kijken, maar over zijn we nog niet.

I: Nee, maar je hebt tijd en je hebt een idee dus...?

G: Jajajaja, het is ook niet erg hoor. Soms zou ik willen dat het sneller gaat, maar ik kan ook niet sneller dus het is ook wel goed zoals het is nu. Ik heb achtentwintig uur per week en daar moet ik het mee doen, ik wil ook niet meer werken. Dus ja, dan is er maar een beperkte tijd. En wat we belangrijk vinden in herstel is ooit begonnen vanuit de cliëntenbeweging en we vinden ook dat het eigenlijk ook van onderaf zou moeten bewegen. Maar je merkt binnen een organisatie dat je samen moet werken. Het moet een samenwerking worden tussen de cliënten en de medewerkers, en dat lukt soms al en soms ook niet.

I: Die cliëntenbeweging, dat is gewoon een stukje geschiedenis volgens mij he?

G: Ja

I: Ik heb er namelijk, volgens mij heb ik er een keer iets over, was het 1970 ofzo...?

G: Ja, als je heel ver teruggaat beginnen daar al.... Kijk jaren 70 en 80 had je ook al bewegingen die...

I: Protest tegen de GGZ,

G: Ja, protestbewegingen tegen de GGZ. De jaren 80 is een tijd zo'n cultuur geweest van wij zijn niet gek maar de maatschappij is gek. Maar het is eigenlijk altijd wel zo geweest dat binnen de GGZ, met name binnen opnames, als je daar eenmaal binnen was kwam je er nooit meer uit. En als je er al uitkwam dan was dat erg moeizaam allemaal. Kijk RIBW 's an sich bestaan nog niet zo lang. RIBW

bestaat misschien 30/35 jaar dat is relatief gezien natuurlijk heel kort. Psychische ziekenhuizen bestaan al eeuwen. Dus daar zit wel verschil tussen. Herstel en herstel ondersteunende zorg die termen zijn ook al wel 20 jaar oud ongeveer ofzo hoor, dat het echt al wel op gang kwam. Begin jaren 90 zo in eerste instantie niet in Nederland. Dus mensen zijn wel heel lang bezig om daar vorm aan te geven. Maar dat het echt, echt bijna overal wordt gebruikt of dat mensen er in ieder geval iets mee doen dat is iets van de laatste jaren. Heel veel hulpverleners werken van nature al herstel ondersteunend. Daar zeg ik ook altijd tegen van, joh maakt je niet druk als je doet zoals je doet dan hoef je niets bij te leren. Medewerkers hebben soms ook de angst dat ze soms weer een nieuwe methodiek moeten leren. Herstel is geen nieuwe methodiek.

I: En hoe zie je dat dan, dat ze, dat ze dus eigenlijk al een beetje herstelgericht, hoe komt dat concreet tot uiting? Hoe doen ze dat dan nu al vaak?

G: Herstel draait heel erg om respect voor het tempo en het verhaal van de cliënt. Uitgaan van eigen regie en autonomie van de cliënten. Respect ook hebben voor het verhaal wat de cliënt ook met zich meeneemt. Als jij bij het RIBW komt als cliënt heb je al een heel verhaal achter je. Je blijft waarschijnlijk tijdelijk bij het RIBW, dus het verhaal gaat daarna ook nog verder. Je hebt als hulpverlener niet het recht om je alleen met dit stuk je bemoeien, je moet respect hebben voor wat daarvoor en wat daarna komt. Je daar ook stil blijven staan, je moet ook stil durven staan als medewerker van wat dit nu met jou doet en hoe jij omgaat met dingen en dat ook durven laten zien denk ik. Dat is professionele distantie zou professionele nabijheid moeten heten, dat gebeurt niet altijd of bijna nooit. Nou, het gebeurt als steeds meer laat ik het zo zeggen. Herstel gaat ook niet over beter worden, herstel gaat over... dat is het verwarrende van de term herstel. Lichamelijk in deze wereld zeg je als iemand hersteld is van een gebroken been dat die gewoon weer aan elkaar zit en dat die weer kan lopen. Herstellen in de psychiatrie gaat over het leren herkennen en ontdekken van je beperkingen, die ook leren accepteren hoe moeilijk dat ook is. Maar van daaruit kijken wat je kwaliteiten zijn en wat je wel kunt en wat je mogelijkheden zijn. Het kan best zijn dat je dus je hele leven lang wel met die beperkingen moet zien te leven maar dat je van daaruit nog steeds in staat bent om een heel zinvol leven te leiden. Het gaat heel erg over een zinvolle invulling van je leven, en wat die zinvolle invulling is heeft niemand wat over te zeggen ook je hulpverlener niet. Je hulpverlener kan je erbij ondersteunen om te bereiken wat jij heel graag zou willen. Die kan je ook met beide voeten weer terug op de grond zetten, als jij president van Amerika wil worden, is het handig als iemand tegen je zegt. Nou misschien is dit niet zo'n heel goed idee. Maar ja, als je dat nog steeds wilt dan heb je het recht om zelf op je bek te gaan.

I: Ja

G: In plaats van dat iemand daarvoor al besluit dat je dan maar in een gesloten inrichting moet omdat je van het paadje af bent.

I: Jajaja, heb je gelijk in, ben ik helemaal met je eens.

G: Ja, maar dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan ook voor hulpverleners hoor. Ik ben cliënt geweest. Ik ben tegen hulpverleners aangelopen, toen ik hulpverlener was trapte ik in al de valkuilen waar ik toen last van had wat hulpverleners deden. Dat is echt heel moeilijk, je bent geneigd je hebt geleerd op school over diagnoses, een borderliner is zo een autist is zo een schizofreen is zo. En daar horen dan handvatten en methodieken bij en dat biedt je ook duidelijkheid en houvast. En dat heb je als professional ergens ook wel nodig. Maar je moet niet vergeten dat de ene borderliner de andere niet is. Sowieso ben je geen borderliner je hebt het. Alleen als die nuance is al belangrijk. Want behalve dat je een bepaalde beperking hebt die vanuit een bepaalde diagnose voortkomt ben je een mens met je behoeftes en je dromen en je verlangens. Herstel gaat ook heel erg over weer durven dromen. Mensen raken dat kwijt als je heel lang opgenomen bent geweest of heel kort soms zelfs, dan durf je dat vaak niet meer. En dan durf je, als er heel lang voor je bepaald is hoe jij je leven moet leiden en wat goed voor je is, en wat gebeurt er dan en welke pillen je moet slikken. Dan raak je kwijt wat je nou eigenlijk zelf wilt. En dat ga je ook. Dat is ook het makke van cliënten soms, cliënten gaan dan ook zitten en zeggen tegen de hulpverlener 'ja, jij moet zeggen wat ik moet doen en hoe ik mijn leven moet leiden'. Dus herstel vergt beweging vanuit cliënten en vanuit hulpverleners. Ik wil heel graag vanuit Bureau Herstel die verbinding zien te leggen.

I: Ja oké, dat is duidelijk.

G: Ja

I: Ja. Waarom lach je?

G: Ja gewoon, ik zei vorige week tegen iemand ik heb nog nooit zo'n leuke maar ook nog nooit zo'n zware baan gehad, omdat ik een stukje ervaring meeneem raakt het persoonlijk.

I: Ja.

G: Dus ik ben heel erg geneigd om mensen heel erg te overtuigen.

I: Ik dacht het net, ik dacht ook inderdaad je bent bevlogen van uit jezelf.

G: Ja dat klopt echt.

I: En het mag ook is ook een kracht toch vind ik.

G: Het is ook wel een kracht en dat maakt het soms heel zwaar, omdat ik vertel heel vaak mijn herstelverhaal ook maar ik wil niet dat dat een trucje wordt, ik wil niet dat dat vanzelfsprekend wordt dat ik mijn verhaal aan mensen loop, loop te vertellen. Dus ik probeer elke keer weer even stil te staan bij hoe dat toen voelde en hoe dat voor mij geweest is, maar dat maakt het wel pittig soms

I: Dat geloof ik ja

G: Dat is ook mooi vind ik ook niet erg, maar het ik merk wel dat ik denk dat, o ja, daar moet ik op letten in deze baan. Als je alleen hulpverlener bent zoals ik eerst was dan hoef je daar niet zo bij stil te staan. En nu, nu moet ik daar zowel privé als bij mijn werk bij stil staan. Ik heb ook mijn beperkingen waar ik mijn hele leven rekening mee zal moeten houden. En dat gaat wel aardig, maar als je dan zo'n baan hebt dan moet je daar extra op letten.

I: Even tussendoor ehm mensen die dat in de ggz hebben gezeten een gezondere kijk hebben op het leven dan veel andere mensen, want volgens mij is een leven met gebreken een heel menselijk iets, want ieder mens heeft gebreken toch?

G: Ja maar wij proberen het ook, wij proberen het inderdaad in het menselijke te trekken maar ook om te laten zien dat ieder mens hun verhaal heeft

I: Ja

G: En ja, Er zijn dan ook hulpverleners. We proberen ook bij cliënten aan te geven die hulpverlener die heeft vast ook wel zijn eigen verhaal met zijn periodes van rouw en verlies en moeilijke dingen. Weet ook dat een hulpverlener ook handelt vanuit zijn eigen verhaal zijn eigen mens, dat doe jij niet alleen. Dus we proberen het gewoon gelijk te trekken je hebt alleen dan de professionele capaciteiten als hulpverlener en die kun je dan inzetten om iemand die om hulp vraagt te ondersteunen, maar dan moet die wel om hulp vragen.

I: Ik vind het een beetje lastig. Ik merk net in het vorige gesprek ook. De gestructureerde manier van vragen die ligt mij niet helemaal. Omdat ik toch een beetje het idee heb dat je dan minder in gesprek bent zeg maar. Maar toch wil ik dat gaan doen als je dat niet erg vindt?

G: Nee dat vind ik helemaal niet erg doe maar.

I: Je hebt al heel veel dingen denk ik, je hebt al heel veel dingen zo van tussen de regels door beantwoord al.

G: Ga ze maar gewoon af

I: Maar het gaat om het even wat concreter te krijgen.

G: Ja

I: Dus, Wat doet Bureau Herstel precies in de begeleiding van mensen met psychiatrische problemen?

G: We begeleiden niet letterlijk mensen, wij ondersteunen de begeleiders en de cliënten in wat herstel nu eigenlijk is en in het vormgeven van individuele herstelprocessen en hoe je dat doet. We proberen daar informatie over te geven en we denken wel mee, mensen kunnen bij ons aankloppen, medewerkers met een casus bijvoorbeeld. Cliënten met van nou ik wil wat met herstel en ik wil weten wat het is en hoe doe ik dat nou. Dus wij geven daar wel advies over wij doen dat groepsgewijs in voorlichtingen of in wijkteams maar mensen kunnen ook individueel bij ons aankloppen. Maar we gaan niet een begeleidingstraject met iemand in want daar zijn al medewerkers voor. Het gaat er meer om dat die medewerkers dan weten wat ze moeten doen of in

ieder geval weten wat herstel is en herstel ondersteunend werken. Dagelijkse begeleiding doen wij niet

I: Duidelijk, dus jullie blijven op een soort van afstand wel?

G: Ja we blijven in die zin wel op een afstand

I: Niet, niet afstand zoals je net bedoelde van professionele afstand maar...?

G: Nee, nee, nee

I: Jullie zijn wel betrokken maar iemand anders doet het zeg maar?

G: Iemand anders doet het ja uiteindelijk, en wij adviseren en ondersteunen daar wel in.

I: Ja Ja, advies. En wat zijn specifieke terreinen waarop het Bureau Herstel zich richt?

G: Herstel, empowerment en ervaringsdeskundigheid

I: En wat houden die begrippen, herstel heb je uitgelegd, maar empowerment en ervaringsdeskundigheid?

G: Herstel het hangt alle drie met elkaar samen dus vandaar dat ze ook altijd samen genoemd wordt. Herstel heb ik uitgelegd, ik heb trouwens nog wel wat informatie voor je.

I: Ja graag

G: Empowerment, je kunt het één niet zonder het ander zien. Empowerment gaat om in je eigen kracht gaan staan en je talenten ontdekken maar ook benutten, dus ook actie ondernemen waardoor je weer bezig kunt herstellen. Dus vandaar dat die twee samenhangen. Het wordt vaak apart genoemd omdat daar ook weer allemaal aparte methodieken voor bestaan voor hulpverleners maar ook voor mensen zelf, vandaar dat het apart genoemd wordt. Ervaringsdeskundigheid, het begrip ervaringsdeskundigheid wordt te pas en te onpas gebruikt wij hanteren eigenlijk volgende stappenschema is dat je hebt ervaring. Ervaring doe je op als cliënt in de GGZ, die is niet deelbaar in ieder geval niet 100 proces. Je kunt nooit helemaal uitleggen aan een ander hoe het gevoeld heeft toen je opgenomen was of toen je in een zware dagbehandeling was. Dat kan gewoon niet. Dat geeft ook niet maar dat is zo. Wat je wel kunt delen en als je dat dus ook gaat doen met anderen, ehm, en als je veel om je heen kijkt/lees, informatie verzamelt over de diagnose over psychiatrie algemeen over wat dan ook. Dan verzamel je informatie dan bouw je ervaringskennis op. Ervaringskennis dan ontdek je een soort van gelijke noemer, een soort van wat objectievere kenmerken en herkenningpunten waar iedereen mee te maken heeft die in de psychiatrie heeft gezeten. Als je er vervolgens voor kiest om die ervaringskennis die je hebt opgedaan professioneel toe te passen om anderen te ondersteunen in hun herstelproces of in de dagen dat ze begeleiding krijgen, dan spreek je van ervaringsdeskundigheid. Meestal is daar een opleiding voor nodig, inmiddels zijn daar ook opleidingen voor.

I: Echt, oké

G: Maar er zijn ook heel lang nauwelijks opleidingen voor geweest of heel beperkt, dus er zijn ook mensen die door ervaring en door veel te doen en door veel zelf te onderzoeken en door veel met elkaar samen te werken zich ook ervaringsdeskundige mogen noemen. Er is niet één weg die daar naartoe leidt. Maar er zijn inmiddels wel opleidingen voor.

I: Oké, mooi. En tussendoor... Welke opleidingen precies dan? Ik ben wel benieuwd

G: Ja er zijn er meerdere. Je hebt een opleiding die heet 'de Toets'. Dat is een trajectopleiding ervaringsdeskundigheid

I: Grappige naam ook

G: Ja. En dat is een vrij korte opleiding, dat is een maand of drie denk ik. Dat is voor mensen die in de praktijk al één en ander doen maar zich nog verder willen professionaliseren dus op hbo niveau. Er is ook echt een langdurige hbo opleiding volgens mij is die één of twee jaar. Dat is dan de SPH opleiding met ervaringsdeskundigheid eigenlijk

I: Bijzonder zeg

G: En je hebt de begeleider met ervaringsdeskundigheid opleiding, maar dat is op mbo niveau, die is vier jaar

I: Vier jaar

G: En mensen worden dan gewoon, net als dat jij nu gewoon SPH doet, die worden gewoon opgeleid als begeleider of als pedagogisch hulpverlener, maar er is daarnaast ook aandacht van hoe je dat doet, die ervaringsdeskundigheid in de praktijk toepassen.

I: Dus eigenlijk is het een heel grote overlap denk ik met andere sociale studies?

G: Ja in principe kun je zeggen dat het gewoon de SPH is alleen dat stukje zit er extra bij, zo moet je het eigenlijk zien. En dan zijn er nog een heel aantal cursussen die je kunt doen om in ieder geval je kennis uit te breiden of je te specialiseren op een bepaald gebied, maar de echte beroepsopleidingen zijn een beetje daarin gesplitst.

I: Je hebt het verhaal goed in je hoofd zitten zeg.

G: Ja, dat is mijn werk he.

I: Ja maar toch.

G: Het is een beetje... dat zijn de drie onderwerpen waar wij ons mee bezig houden, eigenlijk kunnen je alles herleiden naar een van die drie. We werken ook samen met projectlift, dat is de landelijke inzetbaarheid van ervaringsdeskundigheid, projectleider is Lucia Luijten hier.

I: O Lucia, ga ik ook nog een keer me spreken hopelijk.

G: En die werkt weer nauw samen met mij, want wij willen dat meer ervaringsdeskundigheid binnen de organisatie worden ingezet. En stiekem zijn er al best wel wat mensen aan het werk. Maar het is of niet benoemd of het is nog allemaal een beetje informeel of los, wel willen zorgen dat dit wat breder inzetbaar wordt, dus daar zijn we ook wel mee bezig, dat is ook weer ervaringsdeskundigheid.

I: Mooi. Mijn eigen reflectie daarover. Het maakt zeg maar gewoon het feit al dat een hulpverlener ook ervaring heeft zeg maar... dat lijkt me al veel prettiger als cliënt zeg maar, en het haalt die hulpverlener ook een soort van, van het voetstuk af.

G: Ja

I: Waar hij soms helemaal ongewild opgezet wordt zeg maar.

G: Ja, en onbewust ook soms, het is wel ehm... toen ik net in crisis zat, zelf, had ik aan beiden wel behoefte. Het was heel fijn geweest als er iemand naast me was komen zitten en die had gezegd 'kom maar even hier ik weet wat het is'. Het was ook heel... Die was er niet, dus ik heb dat gemist. Het was ook heel fijn om mensen te hebben die wel wat meer afstand hadden en zich heel zakelijk opstelden want ik schoot alle kanten op dus dat was goed dat mensen dat voor mij inkaderden. Dat had wel op een andere manier gekund. Maar goed dat is een heel andere discussie, het kan beide heel prettig werken, maar die keuze. Die keuze moet je mogen maken als cliënt, waar je behoefte aan hebt.

I: Oké, en de link naar ons onderzoek zeg maar, dat is zingeving dan. Wat is jullie visie op begeleiding bij zingevingsvraagstukken? Hebben jullie daar visie in?

G: Ja, wat ik eerder kort zei, herstel gaat over een zinvolle invulling geven aan je leven. Dan is zingeving... daar kun je niet omheen. Zingeving is natuurlijk voor iedereen anders, maar iedereen heeft daarmee te maken, bewust en onbewust. Er zijn mensen die heel hard roepen 'ik doe niet met zingeving'. Ik denk altijd dat dit niet waar is. Want ook als jij, iedereen heeft bepaald normen en waarden, daar zit al zingeving in want dat dat geeft uiteindelijk toch richting aan je leven hoe je met jezelf omgaat, hoe je met je familie, je boekende omgaat. Daar zit al zingeving in. De één kiest er voor om dat dan binnen een kerk te zoeken of binnen een andere geloofsgenootschap of wat dan ook. Muziek is voor mij persoonlijk bijvoorbeeld ook wel weer heel erg zingeving. En zo zijn er natuurlijk een hele boel dingen te bedenken, en wij denken dat dat te onderzoeken en te bekijken wat voor jou nodig is om die zinvolle invulling ook echt daadwerkelijk inhoud te geven en om daar richting aan te geven dat eigenlijk zingeving zelfs de basis van is.

I: De basis van wat precies?

G: Van je hele leven, van een zinvolle invulling. Je zoekt een baan uit op grond van bepaalde normen en waarden en vaardigheden natuurlijk die je hebt. Maar ik ga, zou misschien best manager kunnen zijn in een of andere zakelijke omgeving theoretisch gezien, gezien de vaardigheden die ik heb. Maar mijn normen en waarden en manier waarop ik in het leven sta zou ik daar binnen een week weg zijn. Daar komt dat zingevingstukje weer om de hoek, ik heb de behoefte om met mensen te werken, om het idee te hebben dat ik iets voor anderen kan betekenen. De genen die dat zakelijke juist in zich

heeft, die heeft dat minder, die heeft dat weer op een andere vlak. Maar je moet daar denk ik bij stilstaan. Zeker als je uit een moeilijke periode komt. Vaak gebeurd dat automatisch en sta je erbij stil je wordt er in therapie ook mee doodgegooid vaak, maar het is, het is, zit hem vaak in kleine dingen. Maar het is wel de basis van herstel. Weten wat je wilt, je eigen regie durven pakken. Eigen regie kun je alleen maar nemen als je weet waar je naartoe wilt. Je hoeft niet meteen alles duidelijk te hebben. Je mag zoekende zijn en wat ik zeg de conclusie dat je zoekende bent en dat dat bij jou past kan ook onderdeel van zingeving zijn, van de invulling van je leven. Maar het is wel de, het is denk ik de basis... van alles. Dat is ook mijn persoonlijke mening, maar het hangt wel samen met waar de herstelbeweging ook voor staat. En ook het recht om dat zelf te bepalen.

I: Recht om je eigen zin te bepalen

G: Ja, recht om te bepalen welke richting je op wilt, ongeacht wat behandelaars of familie of vrienden of wie dan ook zeggen. Dat zou er niet toe moeten doen. Zij zouden juist ervoor moeten zorgen dat jou dat dan ook lukt, als je om hulp vraagt. Niet dat je... Dat geldt voor ieder mens hoor. En kan heel ingewikkeld zijn hoor, maar dat is wel het principe waar het om zou moeten gaan denk ik.

I: Ok duidelijk, ik probeer niet teveel mijn eigen mening te geven.

G: Nee

I: Omdat ik de onbevooroordeelde onderzoeker hoor te zijn. Ik, ik zit te bedenken.

G: Ik ben nu wel heel nieuwsgierig, maar dat...

I: Nee, Niet per se mijn mening, maar meer van mijn reactie zeg maar. Mijn persoonlijke reactie. Ik zou graag reageren op de dingen die je zegt, maar...

G: Nee ik snap het

I: Welke zingevingsvraagstukken herkennen jullie in de begeleiding van mensen met psychiatrische problemen?

G: Of daar een gelijke noemer of een herkenbare...

I: Jaja

G: Ehm.... Jeetje, dat is zo breed.

I: Vertel

G: Herkenbaar, stigma en daarvan afzien te komen wat zingeving of zinvolle invulling vaak belemmerd is een van de grootste. Dat is ontzettend belemmerend en daardoor ook een groot vraagstuk vaak. En dan gaat het niet alleen over de mening die anderen over je hebben, maar ook heel erg over zelfstigma, vooroordelen die je over jezelf hebt als je heel lang in de psychiatrie hebt gezeten dan geloof je van jezelf ook niet meer dat het ooit nog goed komt. Je plakt jezelf een sticker op je voorhoofd met psychiatrische patiënt, en je hebt het gevoel dat iedereen aan je ziet dat je net uit een kliniek komt. Dat is natuurlijk onzin, maar zo voelt het wel. Je verliest je rollen. Dus dat is ook een groot vraagstuk. De rollen die je in het leven inneemt om die weer terug te vinden.

I: En welke rollen bedoel je dan concreet?

G: Als je.. toen ik, voordat ik opgenomen was ik was student ik was vriendin in was dochter ik was lid van een vereniging. Nou je hebt allemaal verschillende, daar was ik bestuurslid, je hebt allemaal verschillende rollen in je leven. Ik ging naar de sportschool. Als je opgenomen wordt gaan al die rollen verdwijnen in ieder geval voor je eigen gevoel. En de enige rol die overblijft is die van psychiatrische patiënt. En als je dus, als het weer beter met je gaat moet je een poging doen om die rollen weer terug te vinden of in ieder geval te herschikken of herverdelen, soms ontstaan er hele nieuwe rollen. Maar het is heel moeilijk om van dat label af te komen, dat doe je deels zelf maar je omgeving doet dat ook. Mensen gaat voorzichtig met je doen.

I: Jaja dat klopt ja

G: Je wordt met de nek aangekeken, ik was een keer op een verjaardag, gewoon de verjaardag van mijn eigen moeder, en daar zijn dan vrienden en bekenden en er was een mevrouw die nam me even apart om te vragen hoe het met me ging. En dat is hé, dat is heel erg ongemakkelijk. En het is goed bedoelt dat realiseer je je dan ook wel, maar het heeft ook met die sticker te maken. Deels omdat je dat zelf doet, want ik dacht van goed ja misschien kan ik dat ook wel helemaal niet fatsoenlijk antwoord geven, dat kon ik prima. Maar zij moet ook maar denken dat ze wel voorzichtig met me moet doen en nou wie weet wat voor gekke dingen ze wel doet.

I: Misschien wordt ze wel hysterisch.

G: Had gekund. Maar nou ja, die angst zie je bij mensen als je zegt dat je ooit opgenomen bent geweest dat je psychiatrische patiënt, daar zijn allemaal vooroordelen bij. In de media wordt ook heel vaak gezegd, ja iemand had een persoonlijkheidsstoornis, dat moet er op de een of andere manier altijd bij genoemd worden, dat is heel stigmatiserend. Het is soms ook heel begrijpelijk en het is een verklaring. Mensen zoeken naar oorzaken he, dus niet per se altijd verkeerd, maar dat is een vraagstuk waar heel veel mensen heel erg mee worstelen. Uhm... en als het ook gaat om rollen, kijk je komt er soms achter dat doordat je ziek wordt dat sommige rollen dat dat ook niet meer kan omdat je tegen je beperkingen aanloopt als je dezelfde rol weer zou bekleden. Als je bijvoorbeeld een bepaalde baan had en dat je nadat je ziek ben geweest dan gaat dat gewoon niet meer omdat je dan weer ziek zou worden. Dat is ook een vraagstuk waar veel mensen tegenaan lopen van hoe ga ik mijn leven weer opnieuw vorm geven en hoe deel ik welke rollen, welke rollen wil ik weer en welke dromen heb ik en hoe ga ik dat dan doen. Het gaat om, je moet je leven stuk steentje voor steentje weer op zien te bouwen en dat is denk ik het vraagstuk waar iedereen tegenaan loopt, en bij de een gaat dat heel vlot en bij de ander gebeurt dit jaren of lukt het nooit helemaal omdat de beperkingen zo in de weg zitten dat dit heel moeilijk blijft. Maar dat zijn wel de voornaamste dingen.

I: Oké, dank je wel

G: Alsjeblieft

I: Het volgende punt is de rol van de begeleiding. Dus specifiek. Welke bijdrage denken jullie, of kunnen jullie leveren aan de begeleidings bij zingevingsvraagstukken, dus echt voor de begeleiding zelf.

G: Dus als begeleiders bij ons komen met een vraag, ja. **I: Ja**

G: Wij focussen ons natuurlijk wel heel erg op dat herstel en empowerment en de ervaringsdeskundigheid. Daar gaat onze informatie over het algemeen over, we denken wel dat hoe beter begeleiders daarvan op de hoogte zijn hoe beter begeleiders zich bescheiden op durven stellen ten opzichte van cliënten, dus durven kijken en durven afwachten en het tempo van een cliënt durven te volgen, dat dan de zingeving bij een cliënt beter tot zijn recht komt. Want dan wordt het niet zo opgelegd en wordt je niet een richting ingeduwd. Hulpverleners willen van nature een beetje helpen he. Je wilt goed zijn voor mensen en je wilt goed doen en je wilt.. dat is ook goed. Maar wat jij goed vindt, want je vindt altijd iets over een ander, vindt de ander misschien wel helemaal niet goed over jezelf. En dat te durven laten gebeuren, dat vergt heel veel moed ook van een hulpverlener om dat te durven.

I: Dus als ik het goed begrijp dat die bescheiden opstelling die jij noemde dat is dus dat mensen afwachtende zijn, dat hulpverleners de regie bij de cliënt kunnen laten?

G: Ja

I: En dat is wat jullie hulpverleners mee willen geven?

G: Ja, dat is wat wij hulpverleners willen meegeven en ook dat hulpverleners gebruik maken van ervaring en ervaringskennis of zelfs deskundigheid die cliënten zelf al hebben. En eerst eens kijken wat er al is. **I: Ja**

G: Wat weet een cliënt al, wat kan die al. En kunnen we daar dan niet op insteken. Insteken op het menselijke van een cliënt en niet op de diagnose en niet op de ziekte.

I: En hoe bereik je dat dan? Hoe bereik...

G: Hoe wij dat doen

I: Ja, hoe bereiken jullie dat een begeleider deze dingen die jij noemt toepast bij zingevingsvraagstukken?

G: Door veel voorlichting te geven, dat is wat we tot nu toe hebben gedaan. Veel voorlichting veel informatie geven. Studiedagen cursussen, bij wijkteams langs, casussen bespreken op aanvraag doen we dat nu. We gaan een themamiddag organiseren bijvoorbeeld voor een hele locatie, dus dan zijn al die medewerkers van die locatie in een keer aanwezig. We doen we alles op het gebied van herstel, dan kom je zingeving automatisch tegen omdat het alles met herstel te maken heeft. Dus we bieden heel veel verschillende dingen aan. Mensen kunnen daar dan een keuze uit maken. Bij de wijkteams gaat er bijvoorbeeld een iemand verplicht op cursus.

I: Ja, dat is al iets dat jullie bereikt hebben dus eigenlijk, dat...?

G: Ja, maar dat is ook omdat wij dat in ieder geval per wijkteam zeg maar een soort van satellietje hebben.

I: Ja, o ja, ik begrijp het helemaal hoor.

G: En eh. Het is namelijk heel erg lastig om informatie naar medewerkers te krijgen en het is nog veel lastiger om informatie naar cliënten te krijgen. Je hebt niet zomaar een heel stel adressen en emaildingen paraat van mensen. Dus je moet, je moet proberen het als een soort van olievlek uit te spreiden. Dus dat bieden we aan, van individueel tot groep tot heel basale voorlichting tot hele specifieke casus bespreken.

I: Oké, dat is duidelijk. Eehm... Nu heb je ook iets gezegd over ervaringsdeskundigheid. De vraag is nu waarom is het belangrijk om juist ervaringsdeskundigen in te zetten, wat hebben deze meer dan gewone begeleiders? Gewone tussen aanhalingstekens.

G: Ja is snap wat je bedoelt hoor. Er zijn een aantal dingen waarin deskundigen, het ligt er een beetje aan in welke functie ze ook worden ingezet. Maar als het ligt aan de begeleidingsfunctie, zijn.... Ze zijn beter in staat om echt naast de cliënt te gaan staan, gewoon vanuit die eigen ervaring, ik weet wat je voelt, dat idee.

I: En wat gebeurt er dan als dit gebeurt bij als een cliënt dan... als een hulpverlener daadwerkelijk naast een cliënt kan gaan staan, wat is het gevolg daarvan.

G: Eehm... ik denk dat je dan meer openheid creëert, groter gevoel van veiligheid, dat ik mag zijn wie ik ben want je bent net zoals ik. Dat is veiliger. Je hoeft minder uit te leggen of je hebt in ieder geval het gevoel dat je minder uit hoeft te leggen, je hoeft je minder te verantwoorden als cliënt. Het gevoel bedoel ik vooral ook. Ik denk dat dat hele grote voordelen zijn je hebt een andere ingang. Tegelijkertijd kan een ervaringsdeskundige in een team goed informeren, het is ook een soort van informatiepunt op dat gebied, over herstel, over empowerment en over hoe dat nou is. Dus het is ook een soort van informatiepunt voor collega's op dat gebied. Dat zijn eigenlijk de twee dingen die als begeleider wel heel belangrijk zijn. Het is het is ook echt wel een deskundigheid, gewoon weten hoe je je verhaal vorm kunt geven en ervaringsdeskundigen, zoals wij, gebruiken veel van hun eigen herstelverhaal. En door je eigen verhaal te vertellen en jezelf kwetsbaar op te stellen bied je ook weer veiligheid en ook weer mogelijkheden. Je hebt ook een soort van voorbeeldfunctie, want jou is het blijkbaar gelukt om weer aan het werk te gaan.

I: Ja

G: Om een opleiding te volgen om weer aan het werk te gaan. Nou dat werkt vaak ook heel stimulerend voor cliënten. Dan hoeven ze niet allemaal de hulpverlening in, maar je laat wel zien dat er heel veel kan. Soms werkt het ook remmend, want er zijn cliënten bij die dan heel erg in de put gaan zitten en die denken van 'nou, dat gaat mijn nooit lukken, het is niets voor mij dat herstel'.

I: Dat de lat te hoog is eigenlijk, van dat wat ze zien?

G: Ja, dus je moet wel goed in staat zijn om aan te geven dat het daar niet om gaat maar dat het er om gaat dat de invulling van jouw individuele herstelproces dat het daar omgaat. En als dat inhoudt dat je gewoon überhaupt één keer in de week je bed uit kunt komen, en als dat je gewoon al lukt dan is dat ook prima. Maar dat moet je wel van jezelf ook prima vinden.

I: Ja

G: Als je daar continu tegen aanloopt dat dat niet goed is, dan heb je nog een stukje te gaan.

I: Veroordeel je jezelf

G: Ja, dat is weer dat zelfstigma wat je dan weer tegenkomt.

I: Ja, oké. Ik denk dat je hier ook al veel tussen de regels over door hebt gezegd. Welke competenties zijn voor een begeleider belangrijk als het specifiek gaat om begeleiden bij zingeving? Dus kun je proberen te vangen in competenties wat een begeleider nodig heeft?

G: Ja, eehm.... Even kijken hoor. Bescheidenheid.

I: En bescheidenheid zoals je dat eerder uitlegde?

G: Ja, je bescheiden durven opstellen en respect hebben voor het verhaal van de ander dus daarin, je mag natuurlijk zeggen wat jij vindt als mens, dat zeg ik niet he, maar wel beschei... kijk gewoon uitgaan dat eigenlijk die cliënt het eigenlijk heel goed zelf weet. En dat je er ondersteuning in kunt

bieden om het uit te vinden. Maar dus die bescheiden houding erin en soms zelfs even afwachten. En dat is denk ik wel een heel belangrijke competentie als het om zingeving gaat. Soms kan informatievoorziening ook wel een competentie, of competentie, maar een belangrijk onderdeel zijn he. Je kunt er wel voor zorgen dat als iemand letterlijk op zoek is naar een plek voor zingeving, kerken ofzo, dat je wel helpt te zoeken dat je dus openstaat om daar energie in te steken. Maar dat is heel praktisch dat is misschien meer een vervolgstap. Ik denk dat bescheidenheid heel belangrijk is, gebruik maken kunnen maken van wat ik al eerder noemde van die ervaring en het verhaal van de cliënt. Dus echt stilstaan bij het verhaal van de cliënt en daar open voor staan. Dat is heel belangrijk op het begeleiden van zingeving.

I: Je noemt twee dingen, stilstaan bij het verhaal op openstaan voor het verhaal.

G: Ja het is ook twee dingen.

I: Ja, en hoe doe je dat precies stilstaan bij verhalen?

G: Veel luisteren en leren goeie vragen te stellen en iemand de tijd gunnen om zijn eigen verhaal te vertellen en niet teveel invullen. Wel ondersteunen als iemand graag wil leren hoe die zijn verhaal vertelt. Want soms is dat ingewikkeld he.

I: Om je eigen verhaal te construeren?

G: JA, eeh.

I: Reconstrueren

G: Ja, dat is zeker als je veel het meegemaakt kan dat heel erg ingewikkeld zijn. Dus om daar in ieder geval om daar open voor te staan dat is één, maar om ook daar stil bij te durven staan en om daar de goede vragen dan in te stellen, dat zijn wel twee hele belangrijke dingen denk ik. Denk of ik er nog mee heb.

I: En dat openstaan hoe ziet dat er concreet uit?

G: Je bent geneigd als mens en dus ook als hulpverlener om bevooroordeeld naar mensen te kijken . En je conclusies bij voorbaat al te trekken als je een bepaalde diagnose hoort, of als je weet dat iemand uit een bepaalde sociale klasse komt of uit een bepaald land of wat dan ook. Dat doe je, maar om dat zo goed mogelijk weer los te laten en om met een open blik naar iemand te kijken van 'nou, ik kijk naar jou vertel maar wat jij mij wilt vertellen' zonder..., dan probeer ik los te laten wat ik eigenlijk al over je denk. Dus je, ook je laten vooral durven verrassen en te kijken wat er gebeurt dat is denk ik openstaan.

I: En hoe bereik je dat dat je openstaat?

G: Eeehm.... Je bewust van zijn dat je continu met individuele mensen te maken hebt, en dat jij eigenlijk helemaal niets weet over iemand. Dus dat jij alle informatie van de cliënt moet krijgen en niet uit een dossier of van een behandeling, dat is openstaan.

I: Oké, nog meer competenties?

G: Nee, Ja misschien kom ik er nog op maar dit zijn wel de belangrijkste denk ik voor nu voor mij, ik zit even te denken

I: Oké, nog één vraag. Die staat officieel niet op de lijst maar is wel interessante vraag. Wat vind jij zingeving? Of wat is zingeving?

G: Ja, vind ik een lastige, ik... zingeving voor mij is eehm.... Het ontdekken van, van wat jou goed doet. En waardoor jij je leven mooi en prettig kunt invullen. Normen en waarden die je van thuis uit hebt meegekregen zijn soms vanzelfsprekend terwijl het toch misschien wel eigenlijk niet helemaal bij jou past. Dat je daar ook op zoek naar gaat. Wat nu bij jou past en wat jou goed doet, wat jou plezier geeft, wat jou je goed doet voelen, wat je rust geeft, wat je wat je verder brengt in het leven dat is zingeving voor mij. Dat kun je in een geloof vinden, want dat kan natuurlijk wel heel veel richting geven, en als dat dan toevallig goed bij je past dan kun je daar mooi op meevaren. Dat geeft dan ook weer vaak een gezamenlijk gevoel he, dat kan heel prettig zijn. Ja, als jij gewoon in de.. het nodig hebt om in een hutje op de hei te wonen omdat je het gevoel van openheid en vrijheid nodig hebt en, en dat kan ook al een beginpunt voor zingeving zijn. Alles wat jij nodig hebt om je leven goed en zinvol, voor jou zinvol in te vullen is zingeving voor mij.

I: Ok, duidelijk.

D.c Interview André Daamen, totstandkoming methode

Aan dit interview hebben twee partijen meegedaan de interviewer en de geïnterviewde. In deze uitwerking zullen we de interviewer met een I aanduiden en de geïnterviewde met een G.

I: *De eerste vraag is wat is je rol bij het ontwikkelen van de nieuwe methodiek.*

G: Nou het rol is denk ik dat ik een van de co-auteurs ben geweest samen met Lucia L. een collega van de afdeling beleidsmedewerker zorg innovatie en kwaliteit. Wij zelf zijn hebben zelf ook het initiatief genomen om de methodiek te beschrijven in concept aan te gaan pakken het is eigenlijk een soort van groeidocument geworden, waarin we ook halverwege reflectie hebben gevraagd van andere mensen die daarbij betrokken zijn, uhm... uhm... Coördinator van bureau herstel, maar ook de EC, kijk is mee. *Coordinator is Nynke Mulder.* Ja maar met deze methodiek is haar voorgangster nog betrokken geweest Dicky Roelofsen die is vorig jaar uh... vertrokken. Ja zij was eigenlijk de kwartiermaakster van Bureau Herstel, ja toen het eenmaal stond is ze weer verder gegaan op haar levenspad, ze deed ook nog een studie theologie, ook nog grote kinderen, nou ja enfin. Had andere dingen te doen. Maar die heeft daar ook nog naar meegekeken. De EC heeft daaraan meegekeken, de andere medewerkers van de afdeling ZIK hebben ook gekeken en ook dus ook zeg maar input geleverd voor het document, aanvankelijk hadden we ook nog een heel hoofdstuk kwijt aan de vraagstukken die te maken hebben met het einde van het leven, en vooral ook met levensbeeindigend handelen en euthanasie dat stuk hebben we wel als stuk gelaten maar meer als verdiepingstekst gehouden voor zo nodig, maar die hebben we uit de methodiek gelaten, die maakte namelijk de methodiek heel zwaar als thematiek, tuurlijk zijn dat ook de zwaarste vragen waar mensen mee geconfronteerd worden of langdurig mee bezig zijn soms, maar het deed, vonden wij zeg maar het totaal van de methodiek geen goed, dus die stukken hebben we uit elkaar gehaald. Dus dat ligt nog op de plank als conceptstuk, is nog niet gepubliceerd in het kwaliteitshandboek, maar komt ongetwijfeld nog wel verder in een volgende stadium.

I: *Je hebt in deze vraag ook antwoord gegeven op welke partijen betrokken waren bij het proces van het ontwikkelen van de methodiek. Oke dan de volgende vraag is hoe past de zingeving binnen de begeleidingsvisie van de RIBW. Ik heb daarachter staan met een streepje, herstel. Dat dat de verbinding is.*

G: Nou het past heel goed omdat wij in onze methode in onze visie van zorg uitgaan van het dat wij vinden dat ieder mens kan groeien. Binnen zijn eigen mogelijkheden, dat verwijst weer heel erg naar herstel en herstelondersteunende zorg, herstel niet in de zin van beter worden of genezen, maar herstel in de zin van je levensproces of je levensverhaal heeft een deuk opgelopen, of is een ontsporing gegaan, of heeft een cesuur ondergaan. En uhm... hoe pak je dat weer op, hoe kun je de dingen die stuk zijn gegaan weer helen, en hoe kan je zelf je eigen proces weer vlot trekken. Hoe kun je de organisch positieve kanten of actieve kanten van jezelf weer mobiliseren om de ja de beperkingen te compenseren om toch weer verder te gaan daar zit zingeving heel dicht tegen aan.

I: *En wat bedoel je met het woordje organisch.*

G: Organisch bedoel ik met levend, bewegend en groeiend.

I: *Niet als star, maar als constand veranderd, dynamisch.*

G: Constant in beweging zijn en dynamisch.

I: *Hoe ziet de huidige methodiek eruit?*

G: De huidige methodiek beschrijft eigenlijk wat zingevingsvragen zijn. En hoe ze zich voor kunnen doen. Wat een begeleider zou kunnen doen in het begeleiden van een cliënt met zingevingvragen. En die methodiek is uitgetrokken in 6 stappen. Ja voor de stappen en de inhoud verwijs ik naar het stuk zelf. *Nee dat is mooie omschrijving.* Der zit een soort van opbouw in, waarin het herkennen en het identificeren van de zingevingvragen, daar begint het mee, enfin. Het eindigt natuurlijk met creatieve hulpmiddelen om in je begeleiding stappen te zetten, samen. Of inderdaad te verwijzen naar een specialist.

I: *Ja klopt, het stuk zit in mijn hoofd, we kunnen hier iets mee.*

G: Ja der zitten natuurlijk wel wat begeleidende teksten bij, bijvoorbeeld over alle levensbeschouwingen, grote levensbeschouwelijke richtingen, dat begeleiders ook in staat zijn om cliënten met een bepaalde levensbeschouwing op die manier met achtergrondinformatie bij te kunnen zoeken. Wij zijn bijvoorbeeld een hele witte organisatie. Het aantal allochtone cliënten blijft bijvoorbeeld achter bij het gemiddelde van de burgerij, in onze werkomgeving. En dat geldt ook voor onze medewerkers, dus uhm.. ja als je cliënten van met een andere culturele achtergrond, dan moet je daar ook begrijpen, dan moet je daar ook voor openstaan dan moet je ook daarin willen verdiepen.

I: *Met welke visie is deze methodiek ontwikkeld en wat moet deze concreet bijdragen aan de hulpverlening?*

G: Nou ja de visie is eigenlijk ontwikkeld omdat we, omdat die zo enorm aansluit bij de visie die we eigenlijk al in de zorg, in de zorgvisie hebben neergelegd, waar een van de eikstukken is cliënt in context, waarin duidelijk wordt beschreven hoe wij een cliënt zien, niet als een iemand met een complexe pathologie, maar als een mens met heel veel verschillende rollen en vaardigheden en met een levensverhaal en levensgeschiedenis dat verder geschreven moet worden en waarin soms een beetje de autonomie is kwijtgeraakt en waar de regie in het eigen leven soms verloren is gegaan. Relaties zijn stukgegaan. Nou ja zingeving zit daar zo dicht tegenaan. Want uhm... het identificeren van hele praktische problemen is heel makkelijk, dat leer je in elke agogische opleiding, daar leer je gewoon echt zien, wat is hier een begeleidingsvraag en hoe kun je daar methodisch en systematisch iets mee doen. Dan krijg je de cirkel van hulpverleners. Maar alles waar als een cliënt zeg maar met psychiatrische problemen vaak uit is datgene waar die tegen aan loopt, tegen identiteit, identiteitsverlies, autonomieverlies, verlies van sociaal netwerk, verlies van perspectief, gezin kunnen stichten, kinderen kunnen krijgen, langdurige relaties kunnen aangaan. AL dat soort vaardigheden komen in het nauw als je een psychiatrische aandoening hebt. Nou de aangrijpingspunten zijn zo dicht bij de spiritualiteit bij het geestelijk leven, veel meer als je een mens buiten zijn pathologie om ziet, dat je wel heel direct uitkomt op essentiële vragen van ja wat maakt het leven nog zinvol, waar kan ik daarvoor hulpbronnen aansporen, aanspreken, waar kan ik hulpbronnen vinden. En dan hebben we natuurlijk te maken met waar wij heel erg tegenaan lopen een geseculariseerde samenleving. Dat speelt zich ook af binnen de RIBW. Als zeg maar microkosmos van zo'n samenleving. Dus het wegvallen van de zuilen, en van de veiligheid die dat weer biedt. En de standaardantwoorden op al die vragen die er liggen. Want bijna elke levensbeschouwing heeft weer zijn standaard rijtje antwoorden op de vragen, die is er niet, die is niet beschikbaar voor de mensen, en als je ze daarmee in aanraking brengt herkennen ze die, herkennen ze zichzelf daar niet in, ze zijn vaak ook helemaal niet gelovig opgevoed, in die zin hebben ze daar geen basis of geen bodem in. Ja dan moet je gewoon zelf aan de slag met het ontwikkelen daarvan. En ja een eerste stap zijn wij begonnen met het trekken aan de organisatie om een GV in huis te kunnen nemen om dat vraagstuk ook te tackelen het vraagstuk van de secularisering het vraagstuk van het wegvallen van de zuilen, van het wegvallen van de zekerheid, maar dat bleek heel moeilijk, de RIBW, het management stond echt principieel op het punt op het standpunt van vermaatschappelijking, hulpbronnen halen in de samenleving, niet in huis, want daarmee hospitaliseer je mensen, en je moet mensen juist wijzen naar de hulpbronnen in de samenleving, dat ze daar naar toe gaan. Dat is natuurlijk een heel legitiem

argument, maar het argument tegen is dat wij in de praktijk zien dat de mensen die bij de RIBW zorg krijgen steeds zieker zijn, steeds meer en heftigere problemen zijn, door alle psychosociale problemen zijn allang uit de AWBZ geschrapt, die komen hier niet meer, hier komen alleen nog maar mensen met hele ernstige onderliggende aandoeningen, kijk en voor die mensen is het vinden van en het verwijzen naar de hulpbronnen in de samenleving, als het gaat om dit soort essentiële vraagstukken die is gewoon bijna niet te bewandelen, en dan ook nog is een keer dat die hulpbronnen zichzelf ook zijn aan het terugtrekken, kerken worden gesloten, parochies worden samengevoegd, het is grootschalig, na ja, afgezien van het feit van wat ik al eerder zei dat heel veel mensen geen enkele binding hebben met levensbeschouwelijke oorsprong, of een parochie of een gemeente ofzo. Goed ja dus de GV werd die bron afgewezen, toen hebben we gewoon dan moeten we iets gaan doen met methodiek, dan moeten we het doen in ieder geval dat begeleiders er toch iets mee kunnen.

I: Dat is duidelijk, interessant ook om te weten dat de RIBW het in de eerste instantie afwees.

G: De gv in ieder geval he, we focusten eerst op de GV, als antwoord op die zingevingproblemen op al die mensen die gewoon eh suïcidepogingen doen, of nou ja, al die ernstige dingen die daar mee bezig zijn. Ja, oke.

I: Waar kwam de vraag vandaan om deze methodiek te ontwikkelen?

G: Ja, ik vind zelf vanuit de cliënten, alleen die hebben dat niet zo mooi geformuleerd natuurlijk, ehm nou haha, wij willen graag ondersteuning bij zingevingsvraagstukken enne bied ons maar een mooi product dan kunnen wij , als dat zou kunnen, maar dan konden we morgen met ontslag, succes in de samenleving. Helaas, maar wel bij in gebreke blijven en het en het ja het verlegenheidsantwoord van de GGZ op zingevingsvragen. Dat is gewoon zo essentieel, het zien dat het antwoord er vaak niet is, meer pillen geven als iemand zich heel verdrietig voelt, of heel langdurige verdrietig voelt, want dat kan de omgeving niet verdragen, als je gewoon met iemand leeft die de hele dag aan het huilen is, dagen weken maanden jaren, de omgeving haakt af, die kan dat niet, die kan daar niet mee leven dus. Pathologie, pillen erin ,weg tranen.

I: En dit zijn dus de signalen, en daar komt de vraag dus vandaan. Wat meer is er dan gebeurd?

G: Ja dat is denk een langzaam proces, is gewoon een langzaam proces. In eerste instantie zijn zingevingsvragen en de antwoorden daarop al jaren geleden een beetje verstopt in de methode rehabiliterend werken. Want in de Rehabilitatie benadering en theorie zit ook een beetje die achtergrond van herstel van de breuklijnen in het leven, het levensverhaal zit daar ook in, hoe kun je daar weer wending aan geven, hoe kun je het vraagstuk van autonomie weer oppakken. Alleen grofgericht en heel vaak toch met een praktische inslag, hoe kun je je staande houden met je beperkingen. Dus dat focust dan zich heel erg, zeg maar op enkele kerngebieden, wonen sociale netwerk, relaties aan kunnen gaan, dagbesteding, dag en nachtritme, dan hebben ze het over zinvolle dagbesteding, snap je. Maar wat is nou zinvolle dagbesteding en hoe verhoudt zich dat tot iemand die niet in beweging kan komen, of die geen energie heeft, of die alleen maar aan de dood denkt, en kijk vanzelf kom je op dat punt, dat heeft zich echt ontwikkeld vanuit de zorgvisie.

I: En van wie kwamen de geluiden, daar heb je al antwoord op gegeven.

G: Uit cliënten, maar ook uit medewerkers, uit begeleiders, ja hoe moet je dat zeggen, die verlegenheid hadden bij vragen en geen antwoord. Kijk en die signalen komen dan steeds verder naar de EC in eerste instantie, want daar gaat het natuurlijk ook vaak aan, wat is dan het goede, wat moet je dan doen in zo'n ingewikkelde situatie. En vanuit die EC is ook weer, is ik denk wel, is het

vraagstuk helderder en in omvang helderder geworden, en vandaar is denk ik is meer ook de initiatieven genomen om de pro? Methodisch iets te gaan doen.

I: Dus als ik het goed begrijp was de EC er al voordat die problemenesignaleerd werden met zingeving?

G: Nou die werden toen ook al, want eigenlijk is de EC daar ook uit ontstaan. We zijn ontstaan 16 jaar geleden, na in een woonvoorziening in korte tijd 3 suicides hadden plaatsgevonden. Totale ontluistering van die bewonersgroep en van die medewerkers die daar werkten, zo dat is dat was heel heftig. En vandaar, achteraf terugkijken op die periode waren de mensen die daar werkten die kwamen uit op een gemis. In eerste instantie is achteraf geëvalueerd hoe is het proces allemaal verlopen, hebben we begeleidingstechnisch de goede dingen gedaan, waar zijn de gaten gevallen, wat moeten we in het vervolg op letten, methodisch reflecteren op de situatie en toch was er dat bleek geen plek te zijn van wat doet het met je eigen normen en waardesysteem. En uhm het reflecteren in hoeverre dat ja je eigen leven overhoop zet. Je eigen nadenken over het bestaan, etc. Daar was geen tijd voor, de hele methodische reflectie was gewoon verplicht technisch, begeleidingstechnisch, en niet op de, en dat gemis is eigenlijk de eerste aanzet geweest voor het ontstaan van de EC. En daar bleek zo'n behoefte aan te zijn dat we binnen de kortste keren vanuit die ene woonvoorziening de over de hele RIBW mensen aanklopten, ik wil ook meedoen, ik wil ook meedoen. Goed, de toenmalige directie zag er het nut ook heel erg van in, het was natuurlijk ook een betere tijd qua financieën enz. Ze vonden dat er ook ruimte moest zijn voor die trage vraagstukken. De EC, de enigste die een heel dagdeel bij elkaar komt, dus de enigste vergadering die een heel dagdeel duurt, omdat ja je die tijd ook nodig hebt, nou ja goed zo is dat eigenlijk langzaam ontstaan.

I: Ja ja dat is duidelijk inderdaad ja. En vanuit die EC is het weer verder gegaan. Jaja het is dus heel lang geleden ontstaan. Op basis waarvan is deze methodiek ontwikkeld dan staat er naast literatuur, onderzoek.

G: Literatuur onderzoek, beroepsverenigingen van de GV heeft er een rol in gespeeld we hebben overal informatie vandaan gesleept, letterlijk overal. En wat dan specifiek. Het is een ontwikkelingsproduct. Nou specifiek in ieder geval technisch product is zeg maar ontwikkeld aan de hand van agogische principes, procesgericht denken, het identificeren van van problemen, het analyseren, het stellen van doelen, het uitvoeren, en het evalueren. Dat is het proces zeg maar. En dan specifiek toegericht op het domein zingeving, toen zijn we het domein zingeving gaan onderzoeken, waaruit bestaat dat hoe zit dat. Wie zijn er aanwezig met het domein zingeving, en hoe pakt men dat aan, en welke dingen zijn allemaal belangrijk, welke competenties, ja die hebben we bijvoorbeeld voor een groot deel gehaald bij het project zingeving op maat, van stichting op maat. Waarin een GV van alle zorginstellingen van Nijmegen elkaar ontmoeten. Die ook bezig waren een aantal jaren geleden met een soort transitie, omvormen van het traditionele beroep van GV, voorgaan in de dienst, het oproepbaar zijn bij het stervensproces, etc etc. *Is dit wat beschreven is in die werkdocumenten?* Ja dat is in die werkdocumenten beschreven ja. Dus die omslag is gemaakt van we moeten eigenlijk die toren eigenlijk sowieso wordt, zijn pastores en dominees en mensen die GV willen zijn, die worden steeds zeldzamer, het geld ervoor is ook minder, dus wat moeten we doen, we moeten onze kennis verbreden naar de mensen die dagelijks met de cliënten werken, dus waar wij mee bezig zijn gegaan is het scholen van vrijwilligers en het scholen van mensen die in de zorg werken. Dus dat is de link met het ontstaan, of dat is de link met waarvanuit. Waar vanuit hebben we de informatie. De GV zijn heel belangrijk geweest. Die zijn heel belangrijk.

I: Ik kijk of deze vraag net al een beetje gesteld is. Op welke manier. Nee die is al gesteld. Wat zijn de doelen van de huidige methodiek.

G: De doelen zijn wat mij betreft als methodiek dat het een werkbare methodiek moet zijn, of moet worden, want ik vind het een ontwikkelingsdocument, dus ik hoop heel erg dat als begeleiders

in de praktijk ermee gaan werken dat ze aangeven dit werkt niet, of misschien zou dit of dat, feedback weet je wel, dan kan je zo'n methodiek ook een beetje verder laten groeien. Maar de hoop is in ieder geval dat het een werkbaar handvat is voor begeleiders om cliënten te ondersteunen bij zingevingproblemen, dat is eigenlijk het voornaamste doel. Eigenlijk daarvoor zou je kunnen zeggen het doel is ondersteuning, of hulp bij zo goed mogelijk leven bij mensen met ernstige psychiatrische aandoening. Die twee doelen horen misschien ook bij elkaar. Die horen wel bij elkaar. Uiteindelijk waarom bestaan we als RIBW, we bestaan om de kwaliteit van leven met dit soort achtergrond zo optimaal mogelijk te maken, de beperkingen die er nu eenmaal zijn, en dan is dit een hulpmiddel erbij.

I: En als je het hebt over de rol van de begeleiding. Is er bij de ontwikkeling van de methodiek rekening gehouden met de competenties van de begeleiders die ermee gaan werken.

G: Ja in zekere zin wel, alhoewel, kijk we hebben van een aantal begeleiders natuurlijk feedback gehad, maar we zijn er ons ook wel heel erg van bewust, dat heel veel begeleiders dit niet helemaal vooraan op hun netvlies hebben zitten. Dus dat, dat is dus beperkt, dus maar goed, daar zit het dus andersom, daarnaartoe zou je de begeleiders eigenlijk willen verleiden om gevoelig te worden voor deze vraagstukken en dan kunnen ze terugvallen teruggrijpen op die methodiek.

I: Even kijken of dat inderdaad een antwoord is op de vraag. Als ik het goed begrijp dus voordat begeleiders met de methodiek kunnen werken is het belangrijk dat ze een soort van attitude ontwikkelen een soort van gevoeligheid voor zingeving. Betekend dat dan dat er bij de ontwikkelen van de methodiek geen rekening is gehouden met de competenties van de begeleiders of juist wel.

G: Jawel jawel ja in ieder geval sowieso doen we een appel op het vermogen om procesgericht te kunnen werken om methodisch te kunnen werken. Dus dat je als begeleiders op een zekere afstand naar het proces kan kijken, en van welke stappen moet, daar gaan we vanuit dat die competentie er is en we gaan er ook vanuit dat de competentie bij begeleiders er ook zit dat ze in principe iets willen bijdragen aan de kwaliteit van het leven van de cliënten die aan hun zijn toevertrouwd, anders zou het heel ernstig zijn, dus dat die vaardigheid moet erin zitten, verder wordt het stuk van de vaardigheden afgedekt door de beroepsopleiding die getoetst wordt, maar tot nu toe is het ook nog zo dat bij elke vacature dat bij een groep of een wijkteam dat er altijd twee commissies zijn die meekijken. Werving en selectie, een commissie van medewerkers en een commissie van cliënten, dus cliënten kijken zelf mee en hebben gesprek met de kandidaten die daar komen werken. Dus op die manier is er ook wel iets gewaarborgd, zeg maar. Dus cliënten hebben zelf inspraak in wie er komt werken. En bij cliënten is het vaak heel zo, heel erg zo, dat ze heel grote antennes hebben voor of iemand integer of iemand authentiek is of iemand zichzelf is. Of dat iemand een kunstje doet, en als iemand een kunstje doet in agogisch opzicht of in begeleidingstechnisch opzicht, dan prikken ze daar meteen doorheen. Die prikken daar meteen doorheen. Die zijn op zoek naar echtheid en authenticiteit en daar zijn vaak die mensen heel erg gevoelig in, supergevoelig zelfs. Dus ja, uhm bij cliënten is het de gevoeligheid heel vaak heel direct aanwezig in de behoefte om zich mens te voelen om zich medemens te voelen. Om waardevol te kunnen zijn enzo.

I: En wat als je dat zegt, als de cliënt zich mens wil voelen wat voor competentie vraagt dat dan van de medewerker.

G: Nou dat vraagt een competentie dat die in zekere zin in ieder geval bewust is van zijn eigen mens zijn, zijn eigen grenzen en beperkingen maar ook zijn eigen mogelijkheden, maar ook de waarden die die in zich heeft, dat die zich bewust van is en dat die uhm... bijvoorbeeld het vermogen bezit om empathie te hebben, om echte empathie te hebben en geen valse empathie, wat voor mij inhoudt dat iemand min of meer klaar moet zijn met uhm... met de zeg maar de eigen problemen die er onderliggen. Dus in zekere zin stabiliteit bij jezelf en bij je eigen rouwproces, bij het verwerken van

verlies van belangrijken, van je familie vrienden of ouders of weet ik veel wat. En dat je daar gewoon goed mee om kan gaan, dan kan je ook opbrengen dat je op een echte manier empathie kunt hebben bij iemand, namelijk stilstaan bij die ander, en niet omdat je zelf nog in de knoop zit, krijg je tegenoverdracht en al dat soort, gemis. Nou daar moet je klaar mee zijn, min of meer.

I: Dat is een hele duidelijke competentie. Maar ook wel een hoge competentie. Ja die leer je volgens mij niet zomaar in de beroepsopleiding. Nee dat is het leven misschien meer.

G: Dat is het leven, die leer je in de praktijk.

I: Een vraag die er wel een beetje op aansluit. Welke competenties zijn voor begeleiders belangrijke in de begeleiding bij zingeving volgens deze methodiek.

G: Nou volgens deze methodiek is het in ieder geval reflectief vermogen, afstand naar je eigen proces, even denken, nou herkennen het herkennen van de problematiek die zich bij de ander die bij de ander opwelt, luisteren denk ik heel belangrijk. Luisteren, het aandachtig aanwezig zijn, het accepteren van de ander in zijn anderszijn, totale acceptatie. Op het moment dat je als cliënt het gevoel hebt dat je niet geaccepteerd wordt, door degene die je begeleidt dan voel je dat meteen, daar zit ook weer dat aspect in van echt en niet echt, dat voelen mensen meteen. Als iemand gewoon wel of niet, dat je er mag zijn van die ander, dat voel je meteen. Ook al ben je nog zo depressief of verward dat voel je meteen. Dat geloof ik wel ja. Dus Dat is ook een heel belangrijk ding. Luisteren is ook belangrijk, het vermogen om te luisteren naar die ander, echt te luisteren, dus niet alleen stil zijn, maar ook op te nemen wat die ander, dus echt daar over na te denken.

I: Ik heb een vraag in me hoofd, nee maar die ga ik nu niet vertellen, die ga ik vertellen als die stilstaat. Welke middelen die beschreven zijn in de methodiek hebben begeleiders tot hun beschikking in de begeleiding bij zingevingsvraagstukken.

G: Literatuurverwijzingen bijvoorbeeld, verdiepingsliteratuur is er. In de methodiek wordt ook vaak verwezen naar overleg met de anderen, dus het verbreden van de problematiek, vaak niet alleen zijn met iets, en zeker niet met iets heel zwaars, dus afpeilen, dat is heel belangrijk. Uhm... ja kennis ook van het levensverhaal, hoe verloopt nou een ontwikkeling van een mens, hoe zit dat? Daar moet je op terug kunnen vallen vind ik. Dus je moet de juiste vragen kunnen stellen, ook dus die moeten in je kop zitten. Kijk als je weet dat een cliënt vanaf zijn tiende in een tehuis is geplaatst, dan weet je er is voor die 10 jaar is er natuurlijk een hele geschiedenis geweest. Nou dat kan je dan, dat moet je weten, dat soort besef moet je kennen, dus kennis van dat soort dingen moet je hebben, moet je tot je beschikking hebben.

I: En Wanneer komen er derden bij kijken? Ja derden kunnen er op elk moment bij komen kunnen kijken.

G: Ja wij, afhankelijk waarvan hebben we de CE, waar casuïstiek naar toe kan, waar altijd advies aangevraagd kan worden. Er kan een vraag gesteld worden aan een ethisch consulent kan een vraag gesteld worden. Denk is mee of ik heb een cliënt en ik weet niet goed hoe ik eruit komt, maar een stap dichterbij elke ZOCO is min of meer getraind in het omgaan met de wat zwaardere problematiek, is ook getraind in werkbegeleiding en coaching en training. Dus als we een begeleider met een cliënt een beetje met zichzelf in de knoop raakt, dus een beetje met zichzelf, dan is de 1ste plek die ZOCO. En die kan je ook als derden inschakelen.

I: Dus als ik het goed begrijp dan je noemt nu als reden om een derde op te zoeken als je met jezelf in de knoop zit. Bijvoorbeeld maar ook als de problematiek zo complex is dat ik er niet zo goed een weg in weet, moet ik dat nu zelf doen, moet ik dat niet zelf doen, moet ik doorverwijzen, dat soort vragen ook natuurlijk.

I: Oke dat is een antwoord ja.

De ondersteuning van derden hoe die eruit ziet heb je [dat] al verteld? Met de consultants met de EC met de rondetafel, etc. Er wordt nu gesproken over derden als over persoon. Maar maakt het uit welke levensvisie deze derden hebben?

G: Nou ik vind in principe dat dit niet uit zou moeten maken, ik denk dat mensen die in een instelling met algemene grondslag werken, die werken met mensen die in hun leven in de problemen zijn geraakt, dat uhm.. dat dat een grondhouding vergt van benieuwdheid naar die ander, naar diegene die in de knoop is geraakt, en daarbij ook alles in beschouwing nemend, dus dat betekend dat je ook de achtergrond van iemand moet willen kennen en waarderen en de invloed daarvan moet kunnen duiden en daar open voor moet kunnen staan. Ja het is, het is er zitten wel heel veel grensverhalen aan hoor van uhm... we hebben is een stagiaire gehad in een woongroep, een woongroep van mensen die echt heel veel zorg nodig hadden, 24uurs zorg. En dat was een zij, een stagiaire, ze was van Somalische afkomst. En droeg ook verder een hoofddoek, dat was verder niet zo'n punt, niet in die zin, maar die had voor haarzelf in haar persoonlijke overtuiging ook nog is zo dat missie een soort opdracht, dus die die probeerde in haar contact met de cliënten ook heel erg haar denkbeelden te slijten zeg maar. En dat kan niet. Dat kan niet. Je moet altijd die cliënt is het uitgangspunt, daar moet je vanuit gaan en niet vanuit je eigen overtuigingen, ik denk missionair werk moet je niet hier doen, dat moet je gewoon elders doen. Ik denk hier moet je gewoon proberen de mens weer op een en dat je zelf zeg maar geïnspireerd bent door een bepaalde opvatting of geloof ofzo, nou daar moet je heel zorgvuldig mee omgaan, en toch voornamelijk voor jezelf houden en niet opdringerig, ik kan wel ik ben wel is met mensen op bedevaart gegaan. *Echt?* Met cliënten die daar heel veel behoefte aan hadden. En een soort van ritueel zochten en ook zelf, die al de oorsprong hadden, maar natuurlijk dan doen we dat, dan ga ik mee, maar het is hun ding, niet mijne ofzo.

I: En in het dat opzicht is het weer helpend dat jouw levensbeschouwing weer aansluit op die van hun?

G: Nou ja ik kan dat makkelijk doen. Ik kan ze dan meenemen, ik weet de weg, ik weet waarom en ik weet wat en ik kan ze ook een beetje in de achtergrond uhm... vertellen ja maar ik denk wel absoluut niet opdringerig, met alle respect voor alle anderen. Ja. Gewoon niet oordelen denk ik, dat is heel belangrijk.

I: En hoe wordt geëvalueerd of de doelen van de methodiek voor de methodiek behaald worden? Dat is stap zes in de methodiek.

G: Stap seks, stap zes. Ja dat is natuurlijk de vraag. Ja zover zijn we nog niet. Dat is denk het meest eerlijke antwoord. Zo ver zijn we nog niet. *Ja dat is een eerlijk antwoord, en een duidelijk antwoord.* Ik kan me wel voorstellen dat er zo hier en daar een begeleider is die de methodiek al uit het handboek heeft geplukt en er daarnaar heeft gekeken met een cliënt en met een bepaald probleem op weg is gegaan. En ik kan me ook wel voorstellen dat je op gegeven moment het gevoel heeft van nou zitten we op een goed spoor, nou gaat het weer goed, dus dan kunnen we weer afsluiten dan kunnen we loslaten, nou die zal best evalueren met zijn cliënt, maar hoe precies is niet duidelijk. Die gegevens kunnen we nog niet genereren.

I: De laatste 4 vragen, we zitten op 50 minuten. Dus.

G: Oeps dat is wel typewerk, veel strepen veel weglaten, dat is heel verstandig.

I: Dat gaat gebeuren, dat is labelen he. De laatste 4 vragen gaan over implementatie. Hoe is de ontwikkelde methodiek geïntroduceerd bij begeleiders en anderen die er mee moeten werken.

G: Het is in ieder geval geïntroduceerd in de ontwikkelingsfase bij de mensen van de EC, in alle voorzieningen waar ze werken, dus in die zin, toen die klaar was, is die daar ook gepresenteerd, hij is ook gepresenteerd via het RIBWnet. En aangekondigd als nieuwe methode waar je, die je uit de kast kan trekken, maar hij is nog niet geïmplementeerd in de zin van nu gaan we medewerkers ook trainen om daar mee te werken.

I: *Oke dat is het bruggetje naar de volgende, of sorry dat is het bruggetje naar de volgende vraag. Je noemt trainen. Is het nog nodig dat begeleiders specifieke competenties aanleren die nodig zijn om beter te begeleiden bij zingeving.*

G: Ja ik denk het wel, ik denk niet dat iedereen het gegeven is om zeg maar die methodische stappen in dit verhaal te kunnen doen, misschien doen. Misschien wel in agogisch opzicht, of in psychiatisch opzicht, of qua pathologie, maar qua zingeving, uhm... zijn er denk ik genoeg die dat niet van nature in zich hebben, die die gevoeligheid nog niet ontwikkeld hebben, of die er überhaupt niet mee bezig zijn, ja dat daar is nog een mooie weg te vinden. Ja ze weten wel altijd ze hebben altijd wel een bruggenhoofd naar de zeg maar, hun collega die lid is van de EC, dus die die weg is er. De weg is ook gevonden vinden we naar de GV, tenminste dat vind ik ook wel een hoopvol teken, dat mensen het wel in hun vizier hebben, maar ik zou het liefste hebben, maar ik zou het liefst hebben dat in de training rehabilitatie die we hier doen of de training werken met begeleidingsplan, die we hier doen via het interne scholingsbureau, dat we zeg maar, ook een dagdeel besteden aan zingeving, dat doet de RT al, maar dat ze nu ook gericht die methodische, dat methodische instrument erbij pakken. Kijk nou hebben ze literatuur, moeten ze literatuur over zingeving lezen, ze krijgen er praktijkopdrachten over die middag. Maar de methodiek specifiek is er nog niet, wordt er niet bijgetrokken. *Nee, en dat zou helpend zijn?* Ja ik denk van wel, ik denk van wel, ik denk van wel, dan is het ook minder vrijblijvend denk ik. Ik bedoel wat het onderdeel zingeving bij de RT nu vooral doet, is het trainen van gevoeligheid van de persoon zelf, van de begeleider, van je wordt een beetje uitgedaagd om over je eigen proces na te denken en daar iets over te zeggen, daar een collage te maken, maar ik bedoel, dat is nog maar het begin. Ja dat is zo. Maar goed we zitten in een moeilijke tijd, want Johannes, uhm... Nou ja goed enorm gesneden in de GGZ en dat gaat hier ook gebeuren, dat de tijd om aan scholing te besteden die wordt steeds minder, er wordt steeds meer druk gelegd op directe productie, op directe face-to-face contacten. *Dus creatieve oplossingen geboden?* JAAAA zeker. En misschien ook wel een beetje in de politici en de hulpverlening om toch de politiek te blijven bestoken met de vraag zoals waar je mee bezig, waar ben je mee bezig minister Schippers, onder het mom van extramuralisering de zorg brengen het liefst naar de cliënt, strepen ze het woonrecht van heel veel mensen, die zelfstandig wonen, die ambulante begeleid wonen, er zijn er heel veel die die veiligheid niet aankunnen, ja ik vind het dramatisch. En ff kijken hoor. De methodiek is dus al op een bepaalde manier geïntroduceerd? RIBWnet, EC, sommige mensen hebben er misschien mee gewerkt. Ja. Om het op de juiste manier te implementeren hoe zou het geïntroduceerd moeten worden? Ik ben een ding vergeten. Lucia is op dit moment bezig die is een rondgang aan het maken langs alle teams. Om het werken met het begeleidingsplan, het nieuwe begeleidingsplan te implementeren uit te leggen in de praktijk voorbeelden te geven, heeft een presentatie, alle teams gaat ze af, is ze af aan het gaan. In die, in dat nieuwe begeleidingsplan zit het domein zingeving. En zit dus ook de methodiek dus die wordt daar ook zeg maar voor het voetlicht gebracht, dus op die manier wordt ook in ieder geval wordt uhhh... Wordt erop geattendeerd, en word er ook aan de begeleiders gezegd zo zou je ermee kunnen werken, maar daar blijft het dan ook bij, geen diepgang. En en is dat dan ook de juiste introductie. Nou nee nee ik vind de juiste introductie zou zijn wat ik het liefst zou hebben is instellingsmiddag. Gewoon weet je wel, vanuit alle regiovoorzieningen 10 of 20 begeleiders, 10 of 20 cliënten allemaal bij elkaar. Hier in de vereniging en dan een hele middag praten over zingeving, uitleg, verslag. Samenwerken. Nou ja goed dat zou het mooiste zijn. Dat is mooi dat je zegt dat dit het mooiste zou zijn. En het scholingsaanbod.

I: En welke middelen qua tijd, geld, methodieken, etc, etc. gewoon denk zo breed mogelijk over het woord middelen, zijn er aanwezig die begeleiders ondersteunen in de begeleiding van zingeving.

G: Gewoon die er nu aanwezig. Ja als je gaat over middelen, middelen, middelen. Middelen zijn altijd beperkt, middel is bijvoorbeeld de tijd die je mag besteden aan een cliënt, die wordt door een indicatie bepaald, dus daar zit de tijd, dus je hebt in ieder geval tijd als middel, maar die tijd moet je dan ook weer opknippen in uhhh... in ondersteuningsvragen die door het centraal indicatie orgaan zijn gesteld, dus daar moet ook aandacht aan besteed worden en het CIZ, indiceert niet op zingeving. Die indiceert op onvoldoende zelfstandig hebben, het voeren van een zelfstandig huishouden of het voeren van je eigen administratie, nou ja dat soort voorbeelden zitten vaak in zo'n indicatie. En de zorgverzekeraars kijken zeg maar controlerend in de begeleidingsplannen in de dossiers of de begeleiders aan die doelen werken. Dus als dat niet gebeurt dan... Ja ja, dat daar zit dus de beperking van de tijd, tijd is een middel die ze krijgen om bezig te zijn met een cliënt, maar beperking zit hem dan ook weer dat er ook een hele hoop andere dingen aan de orde moeten komen in die beperkte tijd, dus dat is een probleem. Nou ja dat middel is er. Het middel GV is er, uhhh... Het middel EC is er, het ondersteunende ethische consulent zijn er ter ondersteuning, er is een bibliotheek waar werken te vinden zijn die ondersteunend kunnen zijn, die middelen zijn er, maar er zijn er natuurlijk ook heel veel middelen niet.

I: Welke noem er is een paar. Noem ze is gewoon allemaal. Die nodig zijn om het optimaal te maken.

G: Nou een een goede methodische cursus van vier dagdelen waarin mensen gewoon echt goed geïnformeerd worden. En casuïstiek uit de praktijk weer mee terug kunnen nemen met de cursus en weer kunnen uitwerken, dus dat zou mijn summum zijn denk ik op dit gebied. Maar goed dan denk ik dat de directie eerst ook nog bij de productieafspraken met het zorgkantoor en de zorgverzekeraars misschien iets meer haar best moet doen om dit onderwerp ook specifiek gefinancierd te krijgen. Het begint heel ergens anders eigenlijk he. Eigenlijk wel ja, Het zit niet in de focus van de verstrekking van de AWBZ. Daar staat wel in dat mensen het recht hebben op GV, maar verder niet punt. Dus dat dat dat is een beetje mager, vind ik, vind ik zelf, en zeker mensen met psychiatrische problemen waar je toch heel zeg maar mentaal afspeelt in het geestelijk domein, en natuurlijk moet je die mensen ondersteunen bij het zo goed mogelijk als burger kunnen handhaven in de samenleving. Dat ze een dag en een nachtstructuur hebben, sociale context, menselijke contacten, etc, etc. Maar ja dat andere stuk van ja dat is te weinig uitdrukkelijk aanwezig. Daar vechten we voor, daar vechten we voor. Dat geloof ik

D.d Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie

Aan dit interview hebben twee partijen meegedaan de interviewer en de geïnterviewde. In deze uitwerking zullen we de interviewer met een I aanduiden en de geïnterviewde met een G.

I: Het eerste interview dat gaat over jouw rol als lid van de ethiekcommissie. De eerste vraag is welke taak heeft de ethiekcommissie in de begeleiding van cliënten bij zingevingsvraagstukken.

G: De EC heeft, een van de doelen van de EC is het bevorderen van goed begeleiderschap. Enne in al zijn facetten in de RIBW. Onder dat goed begeleiderschap verstaan we ook het begeleiden van mensen met existentiële vragen.

De EC behandelt casuïstiek die ingebracht word door begeleiders, maar ook door cliënten rechtstreeks. Die vaak te maken hebben met zingevingproblemen, of existentiële vragen van: waarom moet ik hier zijn, waarom kan ik niet zelfstandig wonen, etc. Dus, daar dat is een van de belangrijkste taken van de EC.

*I: Punt dat is een goed antwoord.
Wat is zingeving volgens jou?*

G: Ja zingeving, ehm... Ja of zinzoeking, maar zingeving gaat natuurlijk over de vraag naar de zin, de zin. Het nut van het bestaan, in al zijn facetten. Met alle vragen die daar bij horen en zich opwerpen. Die weer verschillend zijn in de levensfasen, je hebt vraagstukken aan het begin van het leven, je hebt vraagstukken aan het eind van het leven, je hebt vraagstukken door het leven heen, vraagstukken van chroniciteit waar wij dan veel te maken hebben, langdurige ziek zijn of beperkingen hebben roept weer andere vragen op in het kader van zin, van nut, van levenszin, van doel, van de fundamentele vragen van waarom ben ik hier en wat helpt mij en welk doel heb ik in het leven

I: En als je het hebt over die fases kun je dan een voorbeeld noemen van een verschil tussen twee fases.

G: Ja ik kan, je hebt bijvoorbeeld wij begeleiden jongeren in de adolescentiefase, ook een hele fase dat ze nog niet volwassen zijn. Die hebben te maken met naast de algemene vragen van wat doe ik hier en wie ben ik en waar moet ik naar toe en wat is het doel in mijn leven hebben ze ook nog de problemen die bij de levensfase horen, het veranderen van kind naar volwassene het anders komen te staan in je verantwoordelijkheid, van jezelf en je omgeving, keuzes maken voor de rest van je leven als het gaat over school, studie, werk, ehm het ontdekken van de identiteit, he wat is... wat helpt mij in het zijn wie ik ben, dat soort vragen komen bij jongvolwassenen aan de orde. Bij ouderen is het meer het terugkijken he, het reflectief bezig zijn, dus kijken naar het leven wat voorbij is, dat veel groter is als dat wat gaat komen, vragen van beperking die de ouderen, ouderdom met zich meebrengen, vragen van verlies, van mensen die om je heen wegvallen vanwege de leeftijd en vragen die gewoon bij een nog kort wijlen van te leven hebben horen, die zijn gewoon heel anders.

I: Welke middelen zijn er binnen de RIBW aanwezig die ondersteunen bij het begeleiden bij zingeving.

G: Nou ja een had je al genoemd, de CE is bijvoorbeeld een ondersteunend middel. Daarnaast zijn er ook 2 mensen van de EC waaronder ikzelf die opgeleid zijn met de postacademische opleiding ethiek in de zorgsector, wij fungeren ook nog als een soort ethisch consulent, we worden wel is ingeroepen door een team wat een ingewikkelde begeleiding heeft, of waar een dilemma is ontstaan of waar bijvoorbeeld twee opinies over een heel ingewikkeld vraagstuk zijn om daar bij te helpen dus dat is een middel. Het consulentschap zeg maar. Ehm... Verder heeft de EC ook activiteiten we

hebben een aantal keren een instellingsmiddag voor alle medewerkers en cliënten gemaakt naar, meestal rondom een thema wat ook te maken heeft met zingeving, maandelijks hebben we rondetafelbijeenkomsten die we begeleiden voor cliënten en medewerkers, die bepalen zelf wel de thematiek voor de volgende ronde. Maar dat zijn altijd wel dingen die dicht bij jezelf en dicht bij de vraagstukken van de zin in het bestaan liggen. En we organiseren ieder kwartaal een Ethiekcafe ook rondom een thema wat te maken heeft met zingeving en daarnaast heb je dan ook nog de sinds 1 maart de geestelijk verzorger, die is specialist op het gebied van zingevingsvraagstukken, begeleiding.

I: En als je het hebt over de verbinding tussen de begeleiding en die hulpmiddelen, hoe komt die verbinding tot stand?

G: Hoe komt een begeleider bij een GV. Hoe een begeleider bij een GV komt. Nou ja een GV is in ieder geval door de interne communicatiekanalen, aangekondigd, een kort kennismakingsnotitie rondgegaan, de aankondigingen op het RIBWnet, en ook de aankondiging wie wanneer op haar een beroep kan doen en hoe dat organisatorisch te regelen is. Dat is vanaf het begin heel snel gegaan, echt heel er komen heel vragen op haar af. Er zijn heel veel cliënten die via begeleiders de weg weten naar de GV en dat sterkt mij in de overtuiging dat er al heel veel behoefte was aan die specialistische ondersteuning.

I: En als je het hebt over de rondetafel, hoe komt daar de verbinding tussen de rondetafel en de begeleiding tot stand.

G: Nou de begeleiding die uhm... laat ik het zo zeggen alle voorzieningen krijgen allemaal een agenda voor de volgende rondetafel meestal twee weken van te voren, daarin wordt het thema aangekondigd en iedereen uitgenodigd zowel cliënten als medewerkers, de plaats van handeling, en uhm... verder wordt ook gepubliceerd via het RIBWnet, dus het is en we ja het gaat ook nog wel van mond op mond, kijk de mensen die regelmatig deelnemen, cliënten die regelmatig deelnemen hebben vaak geen email, althans de ouderen, de jongeren wel, de ouderen niet. Die zijn we houden presentielijsten bij, en de mensen die zeg maar present zijn geweest die krijgen ook altijd een uitnodiging voor de volgende keer, zo breidt de lijst zich uit van mensen die ook persoonlijk uitgenodigd worden.

I: Welke competenties zijn specifiek belangrijk voor de begeleiding bij zingeving?

G: In algemene zin dus voor de begeleiders of als rol van EC. In algemene zin bij de RIBW. Oke dit gaat dus niet over de EC. Het lid zijn van de EC vraagt ook competenties.

I: Oke maar dan misschien kun je daar eerst iets kort over zeggen en daarna deze vraag.

G: Nou ja goed voor het lidmaatschap van de EC wordt gevraagd van mensen dat ze reflecterend vermogen hebben, ruim in de vaardigheden van de deugden van luisteren, van kunnen analyseren, uhm... van niet oordelen, oordelen opschorten, en tijdsinvestering, dat is geduld en ook bevragen van mensen als ze zich binden daaraan dat ze zich ook voor een aantal jaren binden, omdat ja, het moet geen duiventil worden, dat zijn eigenlijk wel een aantal van die competenties die we vragen van mensen die lid willen worden van de EC. En die moeten zich dan ook leren en bekwamen in de vier vijf methodes van moreel beraad die we hebben die we hanteren. Dus we hebben bepaalde methodes die we afhankelijk van de probleemstelling gebruikt worden. Voor gewone competenties voor een begeleider om ondersteuning te kunnen geven bij zingevingsvraagstukken is allereerst nodig dat je de vaardigheid bezit om ze te kunnen herkennen en uhm begeleiders die niet in staat zijn om zingevingsvraagstukken bij cliënten te onderkennen denken misschien meer in de richting van pathologie als iemand lusteloos is of inactief, he je kan ook doorvragen en kijken wat is er aan de hand en soms komt stuit je dan inderdaad op ja op he een gevoel van zinloosheid van

allerlei tegenslagen die ergens in het bewustzijn aanwezig zijn, dat zijn dan aangrijpingspunten waar je iets mee kan. Dat is een tweede competentie, dus het herkennen, tweede competentie dat je zelf ook je bewust bent van je eigen proces als het gaat over zingeving, waarom werk je hier met cliënten bij de RIBW, wat heeft jouw keuze gemaakt om dat te doen. He, om met mensen te werken kan je ook bij de AH, kun je ook met mensen werken. Dus ook daar wordt een soort vaardigheid gevraagd om reflectief te kunnen kijken naar je eigen zingevingsvraagstukken en hoe je in je eigen levensgeschiedenis daarmee om bent gegaan. Welke momenten waren belangrijk, momenten van van verlies van hoop van van van van wanhoop van rouw van nouja van alle dingen die een indruk op je hebben gemaakt en die je blauwdruk van je eigen spiritualiteit of je eigen geestelijk leven markeren, dan moet je dus zelf ook een reflectief in enige mate kunnen doen nou als je die twee hebt dan is het belangrijk dat je ook langdurig een relatie aan kunt gaan met een cliënt, want zingevingsvraagstukken dienen zich vaak niet meteen aan, dat vraagt ook een zekere mate van vertrouwen, dus je moet in staat zijn om een vertrouwensrelatie met een cliënt aan te kunnen gaan, en in het vertrouwen zal een cliënt zich waarschijnlijk ook eerder met zijn fundamentele vragen die diep van binnen leven laten zien en laten kennen en dat geeft dan weer aangrijpingspunten om samen met de cliënt die vragen te gaan verkennen en dan moet je komen op dingen zoals wat kunnen we samen in dit proces daarin doen en wat stijgt ons proces te boven, dus ook het vermogen om ook te kunnen zien welke vraagstukken we zelf kunnen bewandelen en welke vragen horen bij een specialist thuis en dan is het denk ik ook heel verstandig dat je cliënten kunt doorverwijzen naar een GV en denk vooral in dit vak heel belangrijk is om een onderscheid te kunnen maken tussen pathologie en zingeving, dus je kan die vraag twee kanten op, je kan iemand duiden als een depressie dan krijg je medicamententeuze of etc. of met cognitieve gedragstherapie maar je kan ook misschien de andere kant uit, op hetzelfde moment als iemand geremd is etc etc waar je etiket depressie op zou kunnen plakken dus die splitising van het kunnen denken ik denk dat die ook wel belangrijk is de competentie, nou ja goed zo heb ik denk de belangrijkste wel benoemd.

D.e Interview Steffien Jansen, geestelijk verzorger

Aan dit interview hebben twee partijen meegedaan de interviewer en de geïnterviewde. In deze uitwerking zullen we de interviewer met een I aanduiden en de geïnterviewde met een G.

Interview Steffien...., geestelijk verzorger bij het RIBW

De eerste vragen zijn wat formeel... In de zin van wat is je naam, die weet ik al trouwens. Wat is precies je functie binnen het RIBW?

G: Ik ben geestelijk verzorger

I: En wat houdt dat precies in?

G: Ehm.. Als beroepskenner, ken je onze beroepsvereniging? Vereniging van geestelijk verzorger.

I: Ja, ik ja . Die is ook aangesloten bij agora denk ik, landelijk netwerk ook.

G: Nee, agora houdt zich bezig met palliatieve zorg, het is geen beroepsvereniging

I: En de beroepsvereniging heeft niet zo al te lang geleden volgens mij de switch gemaakt, transitie he. Van oude stijl geestelijk verzorger naar nieuwe stijl geestelijk verzorger. Oké, dat is iets wat ik bij de RIBW heb gelezen in een werkdocument. Dat de nieuwe de oude stijl van geestelijk verzorger die is ehm.., dat er een pastoor is dat er een dominee is. Maar nu is er nieuwe vormen... traditioneel die gezagsverhoudingen zijn weg, zeg maar. Zoiets. Vertelde André.

G: Nee... volgens mij is dit niet zo'n switch, maar is het...zie je het wel in de loop van de tijd. Dat, kijk halverwege vorige eeuw was een directeur van een psychiatrisch ziekenhuis was een dominee of een pastoor of een pater. Dat is een geestelijke. Dus zit er natuurlijk de veronderstelling achter dat het geestelijke het nodige is om mensen te helpen.

I: Hmhm... Ja

G: En nu zijn dat in de loop van de tijd zijn die geestelijken allemaal uit die directies weg. En zijn het psychiaters geworden en die zijn intussen ook allemaal weer weg of bijna allemaal en zijn het managers geworden.

I: Ja.

G: Dus dat geeft iets weer over maatschappelijke ontwikkeling zeg maar, en die die gaat samen met de tendens van secularisering waarin al het religieuze naar de achtergrond gaat. En het is dus ook wel zo.. kijk ik ben lid van protestantse kerk in Nederland, en ben vanuit de protestantse kerk ook hier aangesteld, maar ik ben in dienst van de organisatie en mijn functie heet niet meer pastoor. Toen ik hier in de jaren 90 begon was ik pastoor of pastoraal werker en nu heet ik geestelijk verzorger. En daar sta ik ook helemaal achter, vind ik ook helemaal prima. Om aan te geven dat je.. kijk een pastoor veronderstelt eerder dat je een geestelijke bent voor de christelijke mensen en de geestelijk verzorger is een naam die geeft meer aan dat je aangesteld bent om zorg te verlenen op geestelijk gebied en niet alleen christelijke mensen met een christelijk leven.

I: Meer algemeen?

G: Ja

I: En hoe ziet, hoe ziet uw functie er dan concreet uit?

G: Nou bij de RIBW zijn we dus ook nog wel een beetje aan het uitzoeken. Dus wat er nu ...wat ik nu heel concreet doe en dat is heel snel gebeurd, is dat of medewerkers of cliënten mij opbellen of Karin opbellen om een afspraak te regelen. En in het begin ook wat kennismaking afspraken op de groep, maar vooral individuele contacten. Vooral ik ben, vrijdag is dan mijn dag voor het RIBW. En per dag leg ik zes tot acht gesprekken af. Ga ik op mijn fietsje door Nijmegen of met de auto naar Namen of Overasselt als het wat verder is. Maar dan... en dan leg ik... dan heb ik individuele gesprekken.

I: Hmhm

G: En die gaan over.. wat doe ik het allemaal voor? Wat bedoelt God hiermee? Uhm.. waar kan ik naar de kerk? Ehm... ik wil dit niet meer. Ehm.. Nou ja dat dat is een beetje de strekking van de gesprekken die ik voer met mensen.

I: Ik vind het een beetje bruut om in dit gesprek telkens vragen te stellen nu eigenlijk.

G: Hmhm..

I: Omdat ik het idee heb dat u eigenlijk zelf ook wel een beetje kan praten. Ik denk ik zeg het gewoon

G: Dit is een mooi voorbeeld he, dus je hebt een idee en je spreekt hem uit. En...

I: Kun je kijken wat er gebeurt inderdaad.

G: Ja Ja

I: Ja

G: Ja, ik kan best een beetje praten

I: Ja, maar inderdaad het lijkt me ook niet prettig inderdaad om dan telkens onderbroken te worden maar dat is een beetje het, dat is een beetje het nare van een interview. Je hebt gewoon vragen die je moet beantwoorden.

G: We zitten hier voor jouw interview dus ik reken toch op dat jij er jouw vragen inbrengt.

I: Dat is goed dat ga ik toch zeker doen, maar ik wil het toch even aangeven.

G: Ok

I: Ok, dat is wat mij betreft duidelijk de functie binnen het RIBW. En wat is uw rol in de begeleiding van cliënten met zingevingsvraagstukken? Daar zei je net al iets over volgens mij?

G: Ja, Ja. Dus ik met mensen ga ik,..dus... ik kom bij een meneer die buitengewoon intelligent is een man van 62 jaar die ooit op de universiteit gestrand is. Die dus nu tegen mij zegt, hij praat ook een beetje zoals mensen met een autistische vorm stoornis kunnen praten, Ik kan niet meekomen zegt ie dan.

I: Haha

G: Want ik ben autistisch en sociaal uhh... ik ben autistisch en dus kan ik sociaal niet meekomen.

I: Hmhm

G: Maar die meneer die, dus die lijdt aan zijn eenzaamheid terwijl die tegelijkertijd geen contacten haast verdraagt. Dat vindt hij ontzettend moeilijk. En die verteld dus dat die in zijn studententijd gestrand is, aan de alcohol is geraakt, hier opgenomen is en nu dus uiteindelijk in een beschermde woonvorm leeft nu. Die zit nu dus een beetje op zijn kamertje en die... Wat ik gedaan heb ik een paar contacten organiseren dus hij is... in het begin toen ik kwam en toen vroeg die er ook naar en toen ik zei dat ik christelijk was, toen zei hij dat hij niet zo christelijk was. EN als ik hem dan in een gesprek zeg van, waar je het nu over hebt zou je dat ook God kunnen noemen, dan zegt hij ineens ja tot zijn eigen verassing.

I: Hmhm

G: Maar goed ik heb dus een aantal gesprekspartners georganiseerd zodat ie tenminste een keer in de week een gesprekspartner heeft.

I: Ja

G: Maar die man is heel filosofisch ingesteld, denkt heel erg na over het leven en zit nu eigenlijk lopen te vertellen dat het ondenkbaar is dat God niet zou bestaan.

I: Hmhm.

G: En ook een hele redenering daarover. En... en daarbij zegt ie van dat ie autistisch en weet ik veel wat nog allemaal is. En dan zeg ik ja, hoe kun je nu toch zeggen dat je autistisch bent. Ik vind dat prima hoor, maar ik zeg je bent toch ook Piet, piet zeg ik nu maar even. Je bent toch ook piet en je bent een man en je bent van 62 en je hebt verstand van natuurkunde en je hebt verstand van filosofie.

I: Hmhm

G: En dat de dokter jou dan nog autistisch gunt dat moet je die dokter gunnen, maar..

I: Haha..Dat zeg je mooi ja.

G: Ja. En dan kijkt hij me heel verbaasd aan. Hij is dus gaan geloven dat hij autist is. En als die andere dingen die hij ook is, die is die, die zijn er allemaal ondergesneeuwd. Dus die probeer ik dan boven water te krijgen door en die gesprekspartners. En ik vind het ook echt heel erg leuk om bij hem op bezoek te gegaan en hij kan ook heel erg fris nadenken, heel origineel denken. Dus nou heb ik hem bijvoorbeeld gevraagd om een soort essays te schrijven over een aantal onderwerpen

I: Ja

G: Nou heeft die schriftjes aangeschaft en dan vraagt hij gewoon waar zal ik nu over schrijven. En dan gaat hij dat opschrijven. En er is hier een administratieafdeling waar mensen het heel leuk vinden om teksten uit te tikken en dan ga ik proberen een boekje te maken met hem.

I: Ok wat cool

G: Ja. Dus je bent inhoudelijk bezig door, door al die leuk dingen die hij heeft probeer je af te stoffen, zeg maar onder die autisme deken weg te halen. Dat is harstikke leuk. Ik vind het zelf harstikke leuk andere mensen daarbij te betrekken. En dat kan maar tot een heel beperkt niveau, omdat die gewoon heel weinig contacten aankan. En dan zo'n hoekje te maken waardoor er toch een lijntje naar buiten komt.

I: Ja. En is dit... deze casus is dat dan zeg maar ook een soort van beschrijvend hoe je het in andere gevallen, want je faciliteert?

G: Ja

I: Je probeert eigenlijk de verborgen hoekjes stofvrij te maken zoals je het zelf zegt?

G: Ja

I: En ehm.. iemand meer tot zijn recht laten komen?

G: Ja, meer tot zijn recht te laten komen. Ja, ja misschien is dat eigenlijk wel een goede formulering. Iemand tot zijn recht laten komen. Iemand zoals die is, zoals die doet, zoals dat er inzit om dat ook aan het licht te brengen. Aan het licht te brengen misschien nog wel meer.

I: Aan het licht te brengen, dat is mooi, ja

G: En we hebben een pleisterplaats van de ziel

I: Mooi zeg, als die diepte ehh.. diepe namen.

G: Mooie namen he, daar was ik zelf ook wel tevreden mee. Die hebben we nog maar pas geleden opgericht. En dat is een één keer per maand een ontmoeting waarin er vanuit verschillende levensbeschouwelijke tradities iemand een verhaal komt vertellen. En ik zeg nu verhaal vertellen maar het kan ook dat iemand een stukje film laat zien of ander vormen zou ook kunnen. En ehm... het is deze Piet die zei he. Die zei nee de kerk was niets voor hem. Dat zijn ook plekken waar je bezint op het leven en je doet eigenlijk niet anders. En nee hij was toch niet christelijk. En ehmm. Dat dus niet en toen heb ik hem verteld van dit initiatief en hij heeft ook een fantastische begeleider moet ik zeggen. Die neemt hem nu mee en dit is nog maar kort opgericht en in 2 april zijn we begonnen en toen was ik zelf voorganger van die bijeenkomst

I: Hmhm...

G: En ik was dus heel nieuwsgierig hoe hij dit vond. En aan het eind zei hij zo. U hebt het mooi gedaan voor de mensen

I: Hahaha

G: Dus ik verstond als ondertiteling, voor andere mensen maar niet voor mij.

I: Ja

G: En hij, maar hij vond het fantastisch. Dus toen ik daarna weer bij hem op gesprek kwam vond hij het helemaal geweldig

I: Mooi

G: Dus nu als de begeleider kan dan komen ze elke eerste maandagmiddag van de maand.

I: Succesverhaal eigenlijk

G: Ja

I: Mooi

G: Jaja

I: Verdieping. Ehm... Ben u bekend met de nieuwe methodiek rondom zingevingsvraagstukken bij het RIBW?

G: Ja, ja

I: Sinds gisteren?

G: Nee, ik had al wel, maar ik was hem even kwijt. En ik had dinsdag een afspraak met André dus die heeft m even voor mij uitgeprint

I: Aah, oké. En wat ken je er precies van. Hoe staat hij bij jou bekend?

G: Ehm...

I: Of wat is jouw beeld ervan?

G: In zijn algemeenheid vind ik hem dus heel erg gericht op, op een soort praktijk en vind ik hem ook heel gericht op geschreven vanuit voor mensen die in de praktijk van alledag met cliënten omgaan.

En vind ik hem zelf soms qua onderbouwing denk ik nou dat zou ik wel ietsje steviger willen of ietsje geordender.

I: Hmhm. En concreet wat voor punten bedoelt u dan met steviger onderbouwd?

G: Nou bijvoorbeeld in zijn opening bestaat, ehm... de uitgangspunten van de RIBW. En dan denk ik en uitgangspunten en dat komt dan dicht bij betrouwbaar en ook bij betrokkenheid. Terwijl ik dan denk begin dan met de doelstelling van het RIBW, en je mensvisie en op basis daarvan kom je dan tot een idee dat mensen dus ook een geestelijk leven hebben en dat dat geestelijk leven van deze doelgroep wel een veel moeizamer gaat dan voor de doorsnee mens die je op straat tegenkomt. Hoewel je dat ook niet moet onderschatten. En vanuit daar geef je een grond aan het feit waarom zingeving zo belangrijk is.

I: En waarom die methode dan vervolgens ook gemaakt wordt?

G: Ja

I: hmhm

G: Jaja, en dan zou je aan de hand daarvan dan ook wat geordender dat weer kunnen geven.

I: Ja Ja ok.

G: Dus daarom zei ik aan het begin als die herziening als ze daaraan toe zijn dan wil ik wel graag meedoen.

I: Oké, nou het staat op de band he dus.

G: Ohoh,Oeps. Ja, dat is waar.

I: Ja nee oh nee wil je dat niet...zou je niet willen dat anderen dat wisten?

G: Nou ik heb het met André nog nooit zo over gesproken. Dus het is een ... het is natuurlijk een kritische kanttekening die ik met Andre en Lucia die deze gemaakt hebben heb ik m nooit besproken.

I: Wat ik weet daarvan is dat hun wel. Dat durf ik wel te zeggen dat hun openstaan voor feedback en het juist fijn vinden als mensen meedenken.

G: Ja, Daarvoor ken ik ze ook wel goed genoeg, maar het is natuurlijk chiquer als ik hen eerst spreek en zeg van goh

I: Ja, ik snap wel wat je bedoelt.

G: Het is harstikke mooi en leuk en er zit bevlogenheid in, maar ik zou m iets degelijker in elkaar willen timmeren.

I: Oké, wij gaan onze onderzoeksgang ook aanbevelingen en conclusies doen natuurlijk. Eest conclusies en dan aanbevelingen en dit is wel iets wat we ook mee kunnen nemen denk ik.

G: Ja

I: Ja, vind je dat ok?

G: Ja, ik vind dat ok

I: Oké, Dat je het aangeeft dat je...

G: Het betekent voor mij wel dat ik André en Lucia een keer moet aanspreken om te vertellen wat ik hier verteld heb.

I: Jajaja, oké

G: Voordat ze jullie conclusies en aanbevelingen en commentaar lezen.

I: Ja, dat is goed eh... Even kijken hoor. Wat is zingeving volgens u precies?

G: Nou dan moet ik zeggen dat ik, dat ik het woord zingeving ben ik niet zo heel gelukkig mee. Ik gebruik het vaak wel omdat het heel gangbaar is. Maar zingeving vind ik niet zo heel goed woord omdat ik vind het een te activistisch woord. He, Dus het is heel erg van nou, wij gaan ons leven eens zingeven. Terwijl het miskend of geen ruimte geeft of niet weergeeft dat ons leven doorlopend onderhevig is aan allerlei dingen die aan ons geschieden. En die wij ook ten goede en ten kwade ontvangen. Dus in die zin ben ik er niet zo gelukkig mee.

I: Ik zit even te denken of ik zeg u en je door elkaar.

G: Ja

I: Wat vind u fijn?

G: Dat was me ook al opgevallen

I: U of jij?

G: Jij is goed

I: Vind ik ook wel fijn. Oké, ik stelde een vraag he. Nu ben ik even de draad kwijt.

G: Jij probeerde of je terug kon geven wat ik noemde.

I: Ja, o ja dus ehm... Ik ben het even kwijt.

G: Zingeving is een te activistisch woord wat mij betreft.

I: Oké

G: Dus bij het leven er gebeurt heel veel met ons in het leven. Wij ontvangen veel

I: Ja

G: En daar moeten we het mee doen, of daar moeten we ons toe verhouden. En zingeving dat is zo alsof je dat allemaal zelf kunt allemaal zelf naar de hand kunt zetten. Dat vind ik er te activistisch aan.

I: En dat kan niet? Je kan niet zelf betekenis geven?

G: Dat zit er wel in en daar ontkom je ook niet aan, maar zin ontvanging is natuurlijk een heel raar woord. Maar je ontvangt ook zoveel erg gebeurd ook zoveel. Als je schizofreen bent daar vraag je niet om en dat gebeurd met je en dat je vervolgens moeite hebt met relaties aangaan en moeite hebt om je te concentreren en moeite hebt om een baan te krijgen enz. dat zij allemaal dingen waar je dan wat mee moet.

I: Ja, ik denk dat ik het nu beter begrijp ook

G: Ja, en bij zingeving daar zit dus bij dat je aan al die dingen die met je gebeuren dat je daar betekenis aan moet verlenen dat zit er wel in, maar dat het eerst met je gebeurd dat zit er niet in.

I: Nee, ja ja. Er moet iets gebeuren voordat je er zin aan kan geven?

G: Ja, en dat gene wat gebeurd dat gebeurd met je of dat wordt gegeven of dat... dat wordt je in de schoot geworpen. Dat geschiedt aan je.

I: Ja, ik zei net er moet iets gebeuren maar er gebeurt gewoon iets

G: Ja

I: Er gebeurt gewoon iets

G: Ja, en dat ... als christen zeg je wat God mij geeft of wat God aan mij doet of wat God met je voorheeft dat organiseer je niet maar dat ontvang je. En daar kun je vervolgens wel betekenis aan geven maar dat ontvangende deel wordt bij het begrip zingeving helemaal niet genoemd.

I: Oké, dus eigenlijk pleit u voor een ander woord?

G: Ja, maar ik heb niet zo goed, ik heb er niet zo goed één alternatief voor en zeker niet wat je in het dagelijkse leven makkelijk. Zinontvanging bijvoorbeeld. Tja

I: Dat ligt ook niet lekker in de mond inderdaad nee

G: Maar bijvoorbeeld levensvragen gebruik ik eerder nog dan zingeving omdat in levensvragen daar zit in de vraag zit meer het besef van ontvangen, of waar je vragen over kunt stellen of wat... terwijl zingeving dat is zo activistisch.

I: Ok, zo heb ik het nog niet eerder gehoord. De meeste mensen gingen dan een uitgebreide definitie geven van wat zingeving was, maar dat is een goede aanvulling. Welke middelen zijn er binnen het RIBW aanwezig die ondersteunen bij het begeleiden bij zingeving?

U verteld me dat jij verteld net dat je pas net aanwezig bent dus in hoeverre heb je daar een beeld van en wat is je beeld daarvan precies?

G: Dat ik het elke keer jammer vind over zingeving is dat het ook in de methodiek geen onderscheid gemaakt wordt op ehm... geen onderscheid gemaakt wordt in de niveaus van zingeving. Dus je kunt zingeving hebben in bezigheden hebben bijvoorbeeld dat is een soort activiteitsniveau. Of een soort kennisniveau, dat je kunt nadenken over... en dat je een emotioneel niveau en een spiritueel niveau daar wordt geen onderscheid in gemaakt dat loopt allemaal een beetje door elkaar heen. Dus in die beschrijving zou ik zo iets daar ook graag wat uithalen.

I: En wat denk je dat de toegevoegde waarde daarvan zou zijn?

G: Nou omdat ik denk dat je dan de inschakeling van de geestelijke verzorger bijvoorbeeld preciezer kunt richten

I: Omdat als ik het goed begrijp een geestelijk verzorger zich vooral richt op dat diepere spirituele niveau en niet op die activiteiten, daar is de begeleider dan weer meer voor.

G: Precies, precies

I: Oké

G: De specifieke functie van de geestelijk verzorger richt zich op het existentiële. Terwijl als het gaat om he als er iemand bijvoorbeeld van nou ik verveel me zo, een soort zingevingsvraag. En nou ja hoe dan en ja ik zie nooit iemand, nou dan gaan we een maatje zoeken. Nou daar heb je geen geestelijk verzorger bij nodig dat is typisch iets voor de begeleiding.

I: Ja

G: Of verveel me zo, nou dan gaan we... wat zou je leuk vinden om te doen, ik zou groenwerk leuk vinden. Dan gaan we voor jou een plekje in de tuin zoeken. Dat doet de begeleiding he. Activiteit dat is sociaal, maar als er iemand is die zegt waar doe ik het eigenlijk voor. Dan kun je denken dan wil ik ook helemaal niet zeggen dat de begeleiding daar niets over zou kunnen zeggen. Maar dan kom je eerder op het idee van laten we de geestelijk verzorger erbij halen

I: Ja, ja oké, terug naar de vraag, bedankt voor de toevoeging.

G: Oké

I: Welke middelen zijn er binnen het RIBW aanwezig die ondersteunen bij het begeleiden bij zingeving?

G: Er is heel erg veel, en in half jaar. Ik werk er nu bijna een half jaar, ik ben 1 februari begonnen. Wat ik heel erg leuk vind bij de RIBW is dat ik vind dat er heel veel bevlogen mensen werken. Heel erg samen met de cliënten iets willen en dan merk je dat dit toch veel meer een behandelsetting is en dat daar meer leven zelf het dagelijks leven meer aan de hand is. En ik denk dat dat heel erg goed is voor een feeling te hebben voor zingeving, als je heel betrokken met mensen omgaat is dat heel goed. Dus dat is... de houding van veel werkers die ik tegenkom vind ik daar heel erg goed in. En verder is het heel goed op het gebeid van allerlei activiteiten die mogelijk zijn. Er is een maatjesproject en er zijn dagactiviteitencentra, dus dat is heel goed denk ik.

I: Het aanbod wat er is voor cliënten?

G: Ja, het feit... het zoeken naar een juiste woonplek is zelf natuurlijk ook al iets wat zingeving raakt. Dat je zit op een plek waar je zoveel mogelijk tot je recht komt of aan het licht gebracht gaat worden wie je bent

I: Hmhm

G: Dus dat...dat vind ik allemaal heel goede dingen. En verder als het gaat over waar ik denk dat mijn rol aan de orde zou moeten komen vind ik het heel erg afhangen van individuele werknemers. Ik zie dat één veel gevoeliger is voor hier is iemand die zit te worstelen met het leven zelf, of met zijn stemming of met wie die zou moeten of kunnen zijn of mogen zijn. En die ze aan de geestelijk verzorger moeten vragen. En dan vind ik het dus wel heel erg afhangen van individuele mensen.

I: En hoe komt dat denk je?

G: Ik denk dat er heel algemene dingen te maken, dus... in onze huidige maatschappij gaat dat al heel weinig over waarom zijn we hier op aarde, dat is al niet de vraag. En verder denk ik dat het ook heel erg te maken heeft, dat is het algemeen maatschappelijke. En het individuele van werkers ook, dus de één die is ehm... het scheelt al heel veel of je religieus gesocialiseerd bent of niet of dat je opgegroeid bent in een gezin waarin er aan dat soort dingen gedacht werd of over gesproken werd. En je ligt verder ook een beetje in het karakter of hoe je zelf in het leven staat. Dus die dingen spelen allemaal een rol.

I: Oké, drie, oké. En net noem je al van de ene begeleider die denkt sneller aan een geestelijk verzorger maar is de begeleiding bij zingevingsvraagstukken sowieso iets voor begeleiders of moeten ze dit delegeren?

G: Nou dus wat ik na daarnet zei, dat zingeving op die niveaus zit, vind ik dat iedereen met zingeving bezig is en moet zijn. En ik vind dat eigenlijk iedereen ook al die niveaus in ieder geval kan beginnen, want waarom zouden wij niet kunnen hebben over hoe je in het leven staat en wat je zou kunnen helpen. Maar ik kan me wel voorstellen dat er... dat mensen dan op gegeven moment zeggen van oké nu vind ik het allemaal te ingewikkeld, nu ga ik er een geestelijk verzorger bijhalen.

I: Jaja

G: Maar het is... dus ik vind eigenlijk dat een geestelijk verzorger alleen voor dat existentiële niveau aangesproken moet worden. En die andere niveaus dat kunnen de begeleiders heel goed doen denk ik.

I: Die andere drie niveau die kunnen de begeleiders doen?

G: Ja het emotionele niveau, het sociale, het cognitieve het... wat de activiteiten. Dat kunnen ze allemaal doen

I: Ja inderdaad, ik zit te denken aan mijn eigen opleiding, en ik denk dat je daarvoor geschoold wordt. Zelf zit ik op de Christelijke Hogeschool Ede en is er wel veel... in vergelijking met andere hogescholen in ieder geval veel aandacht voor spiritualiteit.

G: Precies ja

I: Dus er worden dan wel al een soort van in geschoold, het is een speciale kerncompetentie ook.

G: Ja,

I: Dus ja

G: Dus ik kan me ook, ik vind best dat begeleiders dat mogen en ik zie het ook mensen doen. En ook heel goed doen en soms dan komt er een soort van grens nu vind ik het fijn als er een geestelijk verzorger bij komt.

I: Dus dat is een uitdrukking, een soort grijns

G: Grens...

I: O grens, ik dacht dat u zei grijns, ik dacht een grijns op het gezicht.

G: Nee

I: En eeh.. welke rol speelt u op dit moment in het begeleiden bij zingeving? Je merkt misschien dat er een beetje overlap zit in de vragen ook. Maar dus als je het hebt over begeleider die hebben gewoon een relatie met hun cliënt met degene die ze begeleiden. En hoe verhoud jij je daartoe?

G: Ja, een deel van de cliënten die waar we nu contact mee heb, die zoeken op eigen initiatief contact, maar het merendeel gaat toch via de begeleiders die dan een mailtje sturen of via Karin. En die zeggen van nou ik denk dat het goed is als hier een geestelijk verzorger bij komt.

I: Ja

G: En ehm... het is ook wel een beetje onzeker nog in de formele kant zeg maar, dus in de kliniek hier is het heel expliciet georganiseerd dat de geestelijk verzorger geen deel uitmaakt van het behandelteam en ook een vrijplaats heeft, dus wat bij mij gezegd wordt deel ik niet met de teamleden tenzij ik met de cliënt overeenkom dat het verstandig is. Maar dan gaat het erg vaak via de cliënten. Bij de RIBW is dat niet zo strikt gescheiden en dat is natuurlijk ook wel spannender want het gaat niet om behandelen bij de RIBW, het gaat om wonen

I: Ja

G: Maar er is toch wel ehm... ik ben toch vrij terughoudend in het inhoudelijk delen van waar iemand mee bezig is met begeleiders. En als het al aan de orde zou komen dan zou ik bij de cliënt toestemming vragen om daar wat over te zeggen.

I: Jaja, en is het dan daar.. voor mezelf, om het iets verder te concretiseren. Is het dan zeg maar dat je na een gesprek met een cliënt dat je dan een soort van niet een inhoudelijk terugkoppeling geeft maar wel een soort van nou oké die en die cliënt heeft vandaag met mij een gesprek gehad en dat ging eigenlijk wel lekker en dat is het punt.

G: Ja of helemaal niet

I: Of helemaal niet, oké

G: Ik bel aan bij die cliënt en die doet open en ik ga weer weg

I: Ja oké

G: En die cliënt die kan zelf vertellen hoe of wat.

I: Ja oké, dus als ik het begrijp dat is jouw relatie met de begeleider indirect in de meeste gevallen?

G: Ja, ja

I: Ehm... Hoe kunt u ondersteunen op het gebied van zingeving bij mensen met psychiatrische problemen?

G: Tja... hoe niet. Ja

I: Ik denk dat vooral het stukje mensen met een psychiatrisch probleem belangrijk is.

G: Ja, daar zit natuurlijk ook een vooronderstelling achter

I: Oké

G: Een vooronderstelling dat mensen met psychiatrische problemen andere mensen zijn dan jij en ik

I: Ja, ik denk dat iedereen in de eerste plaats anders is, ik reageer nu op je stelling oké. Ik denk dat... in de eerste plaats ieder mens is anders natuurlijk, ieder mens is een uniek wezen. Maar als je dan kijkt naar de populatie die wij dan cliënt noemen, die heeft over het algemeen meer te maken gehad met lijden en ik dat er daardoor misschien meer existentiële vragen boven komen. En dat daarom de vraag hier zo gesteld wordt.

G: Ja...ja. Dat is zo. En dat ehm... dat maakt dat er bijvoorbeeld grote zorgen heb over de bezuinigingen. Dat ik denk van nou, die geestelijk verzorger gaat er straks ook nog een keer uit. Terwijl er heel veel lijden is.

I: Ja

G: Maar toch vind ik de vraag moeilijk... dus het gaat eigenlijk altijd over lijden, vormen van lijden. Maar tegelijkertijd gaat het over het lijden van de mensheid ofzo. Het gaat over het lijden van mensen en..., dus... en het gaat over lijden wat mij had kunnen treffen of, en naarmate ik langer in het werk zit hier vind ik andere mensen altijd minder anders dan mijzelf. Dus ik zoek meer naar de gemeenschappelijkheid in het lijden en het... en daarin nabijheid en ik word ook maatschappijkritischer, omdat een deel van het lijden voortkomt uit hoe we onze maatschappij hebben ingericht.

I: Wat stigmatiserend is?

G: Ja

I: Oké, de laatste vraag heb ik al gesteld. Welke rol zie je voor jezelf weggelegd in de begeleiding, die heb je net eigenlijk...

G: Ja

I: Proberen al een beetje te ondervangen...

G: Nee, weet je. Ik zit nog even na te denken over het stigmatiserend. Ja, onze maatschappij stigmatiseert, maar er zit nog iets veel fundamenteelers aan de hand. Namelijk dat in het algemene maatschappelijke leven wat we om ons heen zien zit een vooronderstelling van perfectie of in ieder geval maakbaarheid van het perfecte. En wat volgens mij... wat ons zou weldoen is een besef van onze kwetsbaarheid en gebrokenheid. En als we zo in het leven zouden staan dan hebben we niet zo'n behoefte om tegen andere mensen te zeggen van jij ben een beetje gekker. Want dan moet ik al beginnen te zeggen dat ik ook een beetje gek ben

I: Ja

G: En dan is het hooguit wat meer en in ieder gek, maar nu wordt de suggestie gewekt en dat vind ik dus een hele. Dat vind ik ontzettend moeilijk, je kunt er bijna niets tegen doen, maar het is volgens mij wel heel fundamenteel. Dat de suggestie van de maakbaarheid van het perfecte dat die aanwezig is.

I: Ik zit na te denken over eh... over als je het vergelijkt met iemand die zegt ik, jij bent een beetje gekker als mij. Dan zit ik me af te vragen wat is nou de behoefte van die persoon die dat zegt. Wat zit daar nou daadwerkelijk onder, want ik geloof niet dat iemand dat iemand ook daadwerkelijk zegt om dat hij of zij die ander echt als gekker wil bestempelen. Ik geloof dat het meestal is om jezelf positioneren. En waarom wil je jezelf dan positioneren?

G: Angst

I: Ja, dat is angst en onzekerheid inderdaad ja. En daarom zeg je natuurlijk ook dat je de gebrokenheid, ik wou zeggen moet leren accepteren, misschien wel

G: Ja, maar begin die te erkennen

I: En hoe leer je dat dan? Dat is meer een vraag voor mezelf op de een of andere manier.

G: Ja, ik denk dat je... dat het fijn is als je leeft in een omgeving waar die aanwezig is. Als je een beetje mild kunt lachen om fouten of ook bespreken kunt wat er fouten gemaakt zijn of als daar dus ruimte is voor het imperfecte, als dat kan, he, als dat onderdeel uitmaakt van het leven. Als een soort van vanzelfsprekendheid in het leven als je zo opgroeit dan denk ik dat je in ieder geval al een gezegend mens bent.

I: Oké, dat is een mooi antwoord. Ik druk op de stopknop.

D.f Interview Hendrik van Braak, vergelijkbare organisatie (Eleos)

Aan dit interview hebben twee partijen meegedaan de interviewer en de geïnterviewde. In deze uitwerking zullen we de interviewer met een I aanduiden en de geïnterviewde met een G.

Interview met Hendrik van Braak

Instelling: Eleos

Datum: 02-08-2012

I: Kun je iets vertellen over wat je hier doet bij Eleos?

G: Ja ik ben woonbegeleider hier. Mijn voornaamste taak is bewoners bij allerlei dingen die er gebeuren binnenshuis. Daarnaast ben ik persoonlijk begeleider van een aantal mensen en ga je dus wat dieper om zo maar te zeggen. Dan neem je de familie mee, behandelaars, het hele gebeuren. En daarnaast ben je... zijn we met zijn allen verantwoordelijk voor de woonvorm, het reilen en zeilen. Beetje neventaken. Dat is waar ik een beetje uhm...

I: En van je collega begreep ik aan de telefoon ook dat je verantwoordelijk bent voor de uhm, ja uhm.

G: Identiteit

I: Ja identiteit inderdaad vandaar dat het interessant is om jou te spreken.

G: Ja ja ja ik ben identiteitsfunctionaris. In elke woonvorm hebben ze één identiteitsfunctionaris, zo noemen ze dat. We komen één keer in de maand bij elkaar. En daar praten we met elkaar van hoe kunnen wij nou invullen, praktisch invulling geven aan ons geloof richting de mensen in de begeleiding. En dat is wel heel erg leuk ja. Interessant

I: En hoe ziet er dan precies uit, jouw functie?

G: ehmm... gewoon hier in het dagelijks?

I: Ja gewoon die specifieke functie.

G: Nou ja dat ik die bijeenkomsten bezoek. En dat ik door mijn bijdrage aan lever. We hebben bijvoorbeeld binnen Eleos een onderzoek naar de rol van het gebed in de begeleiding. Een wetenschappelijk onderzoek zal ik maar zeggen. Daar werken we dan aan mee. Maar ook hier op de woonvorm als de mensen vragen hebben, dan komen ze bij, die sturen ze door aan mij. Of als iemand vragen over het geestelijke vragen over het geestelijk leven, dan verwijzen ze ook vaak naar mij.

I: Is het dan zo dat ik dat een soort kan vertalen dat jij de geestelijk verzorger ben? Dat jij de aanspreekpersoon bent als het gaat over identiteit en geloof

G: Ja ja, in zekere zin, misschien zou je het zo kunnen zien. Maar tegelijkertijd alle anderen doen ook gewoon ook in die begeleiding. Het is dus niet een extra iets wat je doet hier. Maar wel dat je waakt over, en dat je dingen signaleert op het gebied van identiteit. En dat je daarop dat bespreekbaar maakt, zorgen dat identiteit leeft binnen de instelling, want dat is uiteindelijk ons bestaansrecht, anders kunnen wij net zo goed een RIBW opzetten. En dan heb je niks.

I: En wat is dan een voorbeeld wat jij signaleert?

G: Uhm nou als uhm, als je bijvoorbeeld dat iemand dan signaleer je bijvoorbeeld dat iemand heel erg veel vragen stelt aan de begeleiding over geestelijke dingen. Terwijl je dan bemerkt, dat die eigenlijk psychisch in de war is, zo'n voorbeeldje, en dan is het goed dat ik dat gewoon deel met iedereen. Anderen herkennen dat ook wel een beetje, dan zeg ik he joh van let op dit gaat niet over geestelijk maar over psychisch. Maar ook bijvoorbeeld als iemand helemaal lak heeft aan onze regels, en dan hoe je daar mee omgaat hoe ga je daar dan mee om? Dus op allerlei gebied komen er wel dingen voor. Of iemand die juist psychiatrisch heel erg een waan in zich heeft met godsdienst, hoe ga je daarmee om. Nou ja allemaal zulk soort dingetjes bespreken we met elkaar. Ja dan ook op zo'n bijeenkomst.

I: Ja en dan juist specifieke gevallen?

G: Ja ja

I: Waarom hebben jullie een methodiek die apart aandacht geeft aan zingeving?

G: Nou wij vinden het belangrijk, wij willen ... je bent bekend met onze methodiek?

I: Ik ben niet bekend met jullie methodiek nee.

G: Oké, wij hebben een methodiek. Neuman system model heet dat. En dat gaat dus op verschillende terreinen in je leven, besteed je aandacht aan. Het is psychologisch, fysiologisch, je lichaam. Sociologisch, je hele omgeving. Spiritueel, een breed begrip. Bij ons wordt het wel meer ingekleurd van het Christelijk geloof. En wij vinden het belangrijk omdat, je bent als mens één geheel, je kunt je geloof niet loskoppelen van je menszijn weet je, wij vinden dat belangrijk, wij hebben gezocht naar zo'n model, en uiteindelijk hebben we daarvoor gekozen.

I: En wat is zingeving volgens jullie, en welke terreinen worden daarin herkend?

G: Nou zingeving is natuurlijk een vrij breed begrip. Voor ons betekent het ook ontspanning, leuke dingen doen, hobby's noem maar op, maar natuurlijk ook het christelijk geloof valt daar onder.

I: Je noemt nu de gebieden zeg maar, vrije tijd, hobby's, geloof. En wat is zingeving dan, dat brede begrip wat houdt dat dan precies in?

G: Nou de dingen die denk ik een meerwaarde bieden. Ja, hoe zeg je dat. Die uhm... activiteiten, wat dan ook wat mensen doen, waardoor ze zich prettiger voelen, zich goed voelen. Misschien, ik heb nog nooit echt daar over nagedacht.

I: Ja het is goed antwoord. Of nou ja, er zijn geen slechte antwoorden. Ik bedoel maar je hebt nagedacht over het antwoord. Met welke visie is de methodiek ontwikkeld?

G: Nou de visie daarachter is vooral van de systeemtheorie zit erachter. Dus vooral mensen in hun hele context, en een mens als geheel. Dus die twee dingen, die vond de maker van dit model heel erg belangrijk.

I: En welke visie hebben jullie er dan bij? Of is dat wat je net aangeeft in de eerste vraag?

G: Ja, op zich is dat wel automatisch als je dit model gaat nemen. We zijn bijgeschoold op deze methodiek. Dan ga ook gewoon vanuit die gedachte, ja je neemt de mens in zijn geheel, je neemt ook heel zijn context mee. Dus ja die visie hebben wij ook wel.

I: Wat moet deze concreet bijdragen aan de hulpverlening?

G: Deze visie?

I: Nee deze methodiek. Met welke visie is deze methodiek ontwikkeld en wat moet deze concreet bijdragen aan de hulpverlening?

G: Nou nog een ander aspect in deze methodiek is dat we ons vooral niet richten op de problemen, maar juist vooral ook op de hulpbronnen, dus waar ligt de kracht van mensen. En dat is de visie ook van je richt je daarop dat vergroot je eigenlijk, dat is ook weer de systeemtheorie, je probeert evenwicht aan te brengen. Dus je probeert de hulpbronnen te versterken zodat de stressoren afnemen. Zodat iemand weer in evenwicht komt, dat is eigenlijk de hele gedachte erachter.

I: Wat is de concrete bijdrage dus. Dat mensen leven minder gestrest leven krijgen. Met wat jij dus net met jouw definitie van zingeving zegt: dat ze ook een zinvoller leven krijgen. Van dingen die ze dus als prettig ervaren.

I: Ja dat ze ook meer evenwicht in hun leven krijgen. Dat is wat ik straks ga uitprinten dan wordt dat ook in beeld gebracht.

G: En wat zijn de doelen van de methodiek zingeving?

I: De doelen van de methodiek zingeving. Als mensen dat willen specifiek willen kunnen je daar aandacht aan geven in het plan. En het doel is dus inderdaad weer dat je dat aspect ook weer meeneemt. En dan kun je verschillende doelen maken zeg maar: bijvoorbeeld: ik ga naar de kerk, dat kan een doel zijn waar je aan werkt. Maar net zo goed van ik maandelijks een gesprek met het pastoraat. Dus het doel is dat je dat aspect ook weer heel mooi in de begeleiding integreert.

I: En je noemt als cliënten in de begeleiding dat wil?

G: Ja dat is wel echt, kijk als een cliënt niet wil dat daar doelen op maken. Dan doen we dat ook niet. Maar tegelijkertijd doordat wij deze begeleidingsstijl hebben, krijgt het in de begeleiding natuurlijk wel vorm.

I: Ja is het dan. Nu hoor ik je twee dingen zeggen, dat is een gesprek met het pastoraat en naar de kerk gaan. Kijk zingeving is een heel brede term. En een stukje van zingeving kan dan zijn religie. En je neemt nu eigenlijk twee keer religie.

G: Ja maar het kan ook zijn, ik ga elke zaterdag wandelen. Ik ga elke? Ja dat hele aspect, dat hele brede gebeuren. Allerlei activiteiten kun je daaronder zetten, en dan kun je daar juist aandacht aan geven.

I: Ja oké. En op welke wijze moet de methodiek een aanvulling zijn op de al aanwezige begeleiding. Dus los, wat voor toevoeging is het op de normale begeleiding?

G: Nou ik denk mensen heel doelbewust in beweging probeert te zetten. Om zich te ontwikkelen. Om dat mensen, ook psychiatrisch patiënt, je kunt je nog steeds wel ontwikkelen. En deze methode is daar een heel goed hulpmiddel bij.

I: En dus, de vraag anders stellen: wat zou er gebeuren als je dit niet zou hebben?

G: Dan zou je veel minder ontwikkeling hebben.

I: Minder?

G: Ja.

I: Ik maak wel heel veel interessante lijntjes in mijn hoofd. En waarin denk jij onderscheid de methode zingeving zich van andere organisaties?

G: Ja het Christelijke

I: Ja ik heb zelf natuurlijk wel een idee

G: Ja Christelijk. Maar goed, ja dat is het grote onderscheid. En maar dan heb je nog steeds, Christelijke begeleiding.

I: Ja, maar wat is dan Christelijke begeleiding. En wat is er dan zo verschillend met niet Christelijke begeleiding?

G: Ja, Christelijke begeleiding. Dat je, het verschil is laat maar zeggen dat wij ons uitgangspunt nemen uit het Woord van God, en vanuit daaruit ook onze normen hebben en waarden. En terwijl een RIBW, die heeft een hele andere, die heeft andere uitgangspunten, niet de Bijbel laat maar zeggen. Ja, dat is het grote verschil.

I: En wat denk je dat het concreet in de begeleiding betekend?

G: Nou heel veel denk ik. Omdat wij op een andere manier met dingen omgaan als een RIBW laten we zeggen. Nee, ja, neem bijvoorbeeld dat wij hier elke avond avondsluiting houden, Bijbellezen, bidden. Dat zulk voorbeeldjes laat maar zeggen. Voorbeeld is als mensen hier vloeken dan worden ze daarop aangesproken. Zo kunnen we heel veel voorbeelden noemen.

I: Ik zat eraan te denken die voorbeelden. Het volgende gebied van het interview is de rol van de begeleiding. Zijn er experts op het gebied van zingeving die begeleiders ondersteunen in de begeleiding bij zingevingsvraagstukken.

G: Ja wij hebben iemand die theoloog is binnen de organisatie. Die heeft een hele visie geschreven, allerlei visiestukken over het geloof, over het pastoraat, bevrijdingspastoraat, nou het hele gebeuren, heel interessant. En die komt regelmatig ook wel is in, of als wij moeilijke vragen dan, moeilijke vraagstukken, dan halen wij hem erbij. Zeggen we joh, we kunnen bij hem terecht van hoe moeten we hiermee omgaan. Dus dat onderzoek gaat ook van, van de rol van het gebed, dat regelt hij.

I: Interessant. Je zegt bij moeilijke vragen schakelen we hem in. Wat zijn moeilijke vragen.

G: Ja het is misschien niet moeilijke vragen. Maar meer van, als we bijgeschoold willen worden. Dan kunnen we hem vragen. Of laatst Nico van der Voet. En dan een hele middag rondom identiteit, hoe ga ik ermee om. Dat is reuze interessant en leuk

I: Dat is een leraar van jou ook he?

G: Ja klopt! Behoorlijke kerel.

I: Ja klopt ja fijne man. En je noemt dus bijscholen in bijvoorbeeld in het omgaan met identiteit. Wat noem kun je nog een onderwerp noemen waarin jullie dan bijgeschoold worden.

G: Ja dat is vooral van, ja dat zou ook kunnen zijn van over, bevrijdingspastoraat bijvoorbeeld. Dat kan zijn van hoe ga je daarmee om. Je hebt natuurlijk heel veel verschillen in hoe mensen daarover denken. Eleos is heel breed wat dat betreft. Daar is veel discussie over. Dan probeert zo iemand dat in goede banen te leiden.

I: Ja dan is het, als het gaat over de begeleiding. Dan komt de begeleiding dus met een vraag die heeft betrekking op een cliënt of kan het ook zijn het heeft betrekking met andere collega's ten opzichte van iets?

G: Dat zou ook nog kunnen

I: Maar als eerste wat wordt meestal gehanteerd?

G: Meestal gaat het over de rol als begeleider ten opzichte van de cliënt.

I: Dus dat is dat zou je concreet kunnen vertalen. Deze iemand lijdt bijvoorbeeld als je het over bevrijdingspastoraat hebt lijkt bezeten en hoe moet ik hiermee omgaan.

G: Ja klopt ja

I: Dat is dan een soort van hulpvraag vanuit de begeleiding naar de theoloog. Duidelijk Welke partijen zijn er naast dus de theoloog nog aanwezig om de begeleiders te ondersteunen bij zingevingsvraagstukken. Zijn er nog andere partijen die ondersteunen kunnen?

G: Ja ik denk de managers. Gewoon die daar ook wel een rol in hebben. De locatiemanager hier. Stel dat je ergens mee zit dan kun je ook in de werkbijeenkomst een casus voorleggen aan elkaar. Van joh hoe gaan we hiermee om, die denken wel mee. Ja, verder zijn er niet echt partijen betrokken bij het geheel.

I: En de manager hoe denkt die dan precies mee?

G: Nou ik denk dat die vooral luistert naar alle stemmen, en daarin denk ik ook leiding geeft, van welke koers je opgaat, welke richting je opgaat.

I: In dat brede veld van meningen. Dat is dus een soort van niet echt inhoudelijke rol, maar meer een procesmatige?

G: Ja klopt.

I: En maakt het uit vanuit welke levensvisie of religie deze derden komen, in dit geval de theoloog en de manager?

G: Nee op zich niet

I: Vanuit deze instelling is het natuurlijk is het normaal dat je als Christen binnenkomt natuurlijk.

G: Maar ik denk dat er wel dat er gekeken wordt of je uit de Gereformeerde hoek komt. Evangelisch, misschien ook wel. Maar ik weet niet of je het weet, we hebben een tak Reformatorisch en een tak Gereformeerd, Gereformeerd Vrijgemaakt, die hebben ook Evangelische cliënten. In die hoek zal waarschijnlijk Christen Evangelisch iemand ook eerder uitgenodigd worden.

I: Dus als ik het goed begrijp dan wordt er wel rekening mee gehouden afhankelijk misschien van de instelling van de regio, hoe zeg je dat, van de afdeling eigenlijk. Dit is Gereformeerd.

G: Nee dit is Reformatorisch. Alleen hier verderop zit Gereformeerd Vrijgemaakt.

I: Oké. En dus bij dezen zou je dan zeg maar theoretisch gezien minder snel een Evangelisch iemand uitnodigen als aan de overkant.

G: Ja klopt. Helaas.

I: Ja vind je helaas?

G: Nou ik vind juist dat je heel veel van elkaar kan leren. Ik zou juist een soort vermenging. Ik denk de Evangelischen kunnen heel veel van ons leren maar andersom ook. Weet je, dat is juist zo mooi, maar dat vinden mensen juist weer heel erg spannend.

I: Ja dat geloof ik ja. En welke competenties zijn belangrijk voor begeleiders te hebben voor de begeleiding bij zingeving?

G: Nou ja dat is een goede vraag.

I: Als je het hebt over zingeving, dan niet dat kleine stukje religie.

G: Nee maar dat hele brede. Nou ik denk vooral competentie dat je, dat je cliënt kunt helpen, kunt laten zien, waar hij zijn ontspanning vandaan haalt, waar hij zijn zingeving vandaan haalt, en dat je hem daarin kunt stimuleren. Dus ja, wat je eigenlijk als, je hele rol, gewoon je houding moet zijn, weet je, dat je de ander juist de ander die richting op wilt sturen, die goede richting. Dat je kunt luisteren, luisteren is denk heel belangrijk. En naast iemand staan is heel belangrijk in ons werk. En als, en ook met die ander meegaan, hem helpen op weg en hem begeleiden daarbij.

I: En hoe denk je dan bijvoorbeeld over afstand/nabijheid? Als het gaat over het werken met zingeving?

G: Ja, dat is, dat is wel een lastige op het gebied van zingeving. Ik bedoel lastig, stel je voor je gaat met elkaar naar het pretpark en je zit met elkaar in de achtbaan, dan komt het allemaal wel heel dichtbij. Maar ook als je samen naar de kerk gaat, of samen bid dan kom je ook heel dichtbij. Ik denk dat dat wel mag, dat dat wel goed is, dat je een stukje nabij komt, maar je moet wel bepaalde grenzen in acht nemen.

I: En wat is dan precies de grens?

G: Ja die is denk ik voor iedereen. Dat is een persoonlijke grens voor iedereen. Voor de een ligt die verder of dichterbij dan de ander. Ik denk dat de grens ligt waar jij als begeleider ervaart van nu kom ik er eigenlijk te dichtbij. Maar om nu te zeggen waar die precies is, dat vind ik toch wel lastig.

I: En wat vind je dan bijvoorbeeld van de presentietheorie?

G: Dan moet je me even helpen.

I: Over

G: Vriendschap is dat toch?

I: Nou ja meer latend handelen. Echt aanwezig zijn. Echt de stap echt vanuit de cliënt laten komen. En echt luisteren, authentiek zijn, je eigen menszijn inzetten, voorbij je professionele rol stappen.

G: Ja opzicht, ik denk dat ik daar wel een, dat ik dat wel goed vind. Ik denk dat je, je kunt je persoonlijkheid niet scheiden van je professionaliteit denk ik. En het is juist heel mooi als je een stukje van jezelf daar ook in kan leggen. Zonder dat dat over een grens gaat. En ja ik vind dat zelf altijd wel heel mooi.

I: Oké. Duidelijk. Wat is er gedaan om de methodiek bij begeleiders te introduceren en te motiveren om ermee aan de slag te gaan.

G: Nou dat is, we hebben twee dagen cursus gehad. Van iemand die het hier in Nederland geïmplementeerd heeft. Nou ja toen zijn we helemaal gebrainwashed. Maar jaarlijks krijgen we, hebben we een dag over NSM, nou dan worden we echt bijgeschoold, in de vergadering wordt heel veel aandacht wel besteed, komt het ook regelmatig terug, de plannen worden geëvalueerd. Ja, er is voortdurend is daar, worden we daarin wel bijgeschoold. We hebben nu vijf jaar, vier jaar, nu zit het aardig tussen de oren.

I: Dus de introductie was twee dagen.

G: Ja

I: En voor nieuwe werknemers is het misschien dat ze die jaarlijkse dag dan weer meekrijgen.

G: Plus die krijgen ook nog die twee dagen.

I: Dus als nieuwe medewerker krijg je ook nog die twee dagen. En hoe worden medewerkers dan gemotiveerd om er mee aan de slag te gaan?

G: Nou vooral ook denk ik vanuit die scholing, dat men laat zien hoe effectief het is. Hoe effectief het kan zijn om ermee te werken. En het vraagt wel, bij ons heeft het wel een soort, je moet een knop omzetten, je moet anders gaan denken. En ja, je wordt voortdurend eigenlijk gemotiveerd, je krijgt cursussen ook, bijvoorbeeld ook, over oplossingsgericht werken, dat zit daar ook bij. Nou ja bijvoorbeeld wij kregen dit jaar twee dagen cursus over motiverende gespreksvoering. Dus op allerlei manieren wordt je wel gemotiveerd om ermee aan de slag te gaan.

I: Oké, dus door middel van scholing eigenlijk. Dat had ik net al verteld. Op welke manier is de methodiek zingeving geïntroduceerd bij begeleiders en anderen die ermee werken. Welke middelen zijn er aanwezig die de begeleiding ondersteunen in de begeleiding bij zingeving?

G: Nou ja, als je het hebt over een dagje uit, of wat dan ook. Financiën die zijn er wel, om dingen te doen. Ja, wat heb ik nog meer? Tijd, tijd en ruimte om dingen in te vullen.

I: Ja kun je daar iets meer over vertellen over tijd en ruimte?

G: Nou bijvoorbeeld op zaterdag is hier altijd een extra dienst, die is er om leuke dingen te doen.

I: Echt? Dat is echt heel mooi!

G: Heel vaak gebeurt het ook niet. Collega's hebben heel veel taken te doen. Maar dan gaan we fietsen op de hei, ik noem maar wat, als mensen zin hebben. Een keer naar een concert, of ergens

lekker wat drinken. Dus dat is wel iets wat er echt is. Nou één keer per jaar organiseren we een vakantie voor bewoners. Dus dan gaan we met zijn allen op vakantie.

I: Heeft daar pas niet iets over in de krant gestaan?

G: Ja

I: In het RD?

G: Ja Eleos organiseert nu ook verre reizen.

I: In samenwerking met Amicitia of zo iets?

G: Ja klopt. Dus ja dat is er wel. En natuurlijk ook wat naslagwerken, over het geloof enzo.

I: En worden die dan ook echt gebruikt die naslagwerken?

G: Niet zo veel, weinig.

I: Weinig? Wel wat dus?

G: Nou, bijna niet denk ik. Meer de geïnteresseerden, die dit, maar verder houdt het wel een beetje op.

I: En als je het hebt over tijd. Als je zeg maar, ik heb maar weinig ervaring in de hulpverlening, in mijn stage zie ik dan dat tijd is zeg maar kostbaar. Terwijl zingeving is juist iets wat heel veel tijd en aandacht en ruimte vraagt eigenlijk . Hoe verhouden die twee zich hier bij Eleos?

G: Nou lastig. Het zijn inderdaad, wij komen ook tijd te kort. Of tijd, nou we zijn ook wel heel druk. Maar zo'n dienst die zorgt er wel voor dat je, die verplicht je soms ook gewoon, als bewoners wat vragen, 'gaan we wat doen', dan kun je er eigenlijk ook niet onderuit. Dus dat is wel een mooi iets. Ja, wij hebben bijvoorbeeld ook, als we PB 'er zijn van een, van iemand, dan geven we jaarlijks een PB uitje, en daar is dan een bepaald budget voor. Dan kun je ergens met elkaar een ijsje eten, of een frietje eten, of wat dan ook, of gezellige dingen doen. Dus hier is wel tijd voor vrij te maken. Je moet het wel, je moet gewoon goed plannen denk ik.

I: Dus tijd zie je wel als een plus eigenlijk.

G: Ja

I: En nog één vraag, die heb ik zelf eigenlijk meegenomen. Dat is meer op maatschappelijk niveau eigenlijk. Er is een nieuwe wet gemaakt, de WCZ, ik weet niet of je daar iets vanaf weet?

G: Nee

I: Het wordt nu een soort van verplicht om ook aan zingeving te werken in je begeleiding. Hebben jullie daar iets van meegekregen?

G: Nee daar hebben wij niks van meegekregen. Maar misschien omdat wij het al doen maar.

I: Ja misschien, dat zou goed kunnen, dat het bij jullie minder relevant is om hier over na te denken. En hoe voelt de AWBZ, die ken je natuurlijk ook, hoe zie je daarin de ruimte die er is om met zingeving te werken?

G: Binnen de AWBZ. Bedoel je dan op het gebied van financiën?

I: De AWBZ is natuurlijk om het financieel rond te krijgen ja, bijvoorbeeld ja om daar wordt heel concreet benoemd wat je allemaal kan doen in begeleiding bijvoorbeeld.

G: Kijk de AWBZ biedt ons natuurlijk ruimte, tot nu toe, want dat gaat natuurlijk ook veranderen. Pakket 1, 2,3 gaan er waarschijnlijk uit, uit intramuraal, naar de extramuraal. Dus dan zitten er een aantal mensen die hier niet meer kunnen wonen.

I: Die moeten op zichzelf wonen?

G: Ja. Maar nu heb je dat je maandelijks gewoon je inkomsten hebt, kun je diensten regelen, mensen, formatie beschikbaar, zodat je ook de ruimte kunt creëren om die dingen te doen. En ik denk dat als straks gaat veranderen dat het dan een heel stuk moeilijker wordt om die zingeving.

I: Oké en komt dat eigenlijk vooral doordat de tijd anders ingedeeld gaat worden?

G: Ja, en ook de financiën zullen anders worden denk. En doordat we die luxepositie nu nog hebben, hebben kunnen we ook die tijd erin steken. Maar ik verwacht dat dit straks gewoon minder gaat worden.

I: En bedoel je dat dan als Eleos die zeg maar wel ja een soort van speciale positie inneemt qua identiteit in het hulpverleningsveld. Want identiteit is dan wel waar jullie ja wat echt een hoofdpunt van jullie beleid is. Dat noemde je net zelf ook.

G: Ja daar zijn we dus heel goed mee, over aan het nadenken, en dan eigenlijk van hoe, nou proberen dat steeds beter, of steeds meer eigenlijk vorm te geven in onze begeleiding, zodat het echt onderscheiden is, zodat we ons ook echt onderscheiden van een niet-Christelijke instelling, alleen dat blijft echt wel een heel moeilijk punt. Van hoe geef je daar nou, kijk je kunt een avondsluiting doen, en Bijbellezen en naja, maar als dat het enige is waarop je je onderscheid van het RIBW dan is er verder te verwaarlozen denk ik.

E. Gelabelde interviews:

E.a Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie

Fragment 1: functieomschrijving

G: Ik werk als ambulant begeleider met cliënten in ambulante psychiatrie van het RIBW en ik ben lid van de commissie ethiek, en zit hiervoor met een collega samen.

Fragment 2: ontstaan ethiekcommissie

I: Je bent betrokken bij het ontstaan he?

G: Ja, Ja, Wij hebben dat opgezet samen

Fragment 3: casuïstiek bespreken, ethiekcafé, ronde tafel

wat ethiekcommissie met name doet is het bespreken van casuïstiek. Dus als er casuïstiek ingebracht wordt, dat kan door zowel cliënten als medewerkers zijn, wordt dat tijdens de vergadering besproken, aan de hand van een methodiek. En daarnaast bieden met de mogelijkheid om gesprekken te hebben op de woonvorm zelf of in de teams. En hebben we een keer in het kwartaal ethiekcafé voor medewerkers en cliënten en een keer in de maand 'rond de tafel' voor medewerkers en cliënten. En worden op initiatief van cliënten of medewerkers thema's besproken die samenhangen met zingeving in het leven.

Fragment 4: bereikbaarheid ethiekcommissie, brochure, mond tot mond reclame

I: Je noemt dat voor iedereen de ethiekcommissie beschikbaar is. Hoe komen mensen dat te weten

G: Nou er is nu een brochure die overal behoort te liggen. En mondeling worden mensen erover geïnformeerd. Tijdens vergadering wordt ingebracht wat er besproken is geweest of welke thema's er leven. Ja, en we bestaan al heel lang dus ik ga er ook min of meer vanuit dat er man tot man wel bekend is dat als er dingen leven dat we daarvoor gevraagd/uitgenodigd worden of mensen zichzelf uitnodigen. Ja, maar goed met cliënten is er denk ik nog wel een mogelijkheid om die er nog meer bij te betrekken. Ik weet niet of die er altijd evenveel van weten.

Fragment 5: gesprekken, ethiekcafé, ronde tafel

I: Welke middelen zijn er binnen de RIBW aanwezig die ondersteunen bij de begeleiding bij zingevingsvraagstukken.

G: Ja dat zit met name in gesprekken, je hebt ethiekcafé, 'rond de tafel' waar veel cliënten op af komen. En binnen de ethiekcommissie als er echt dilemma spelen binnen teams. En, ik gebruik bijvoorbeeld bij ons op het werk ook wel voor institutie om een thema uit te lichten.

Fragment 6: gericht op levensverhaal

Maar ja sowieso in begeleidingsgesprekken of van uit begeleidingsplannen kun je ook werken met zingeving en met dingen die er in ons levensverhaal spelen. Ja, Begeleiding ook wel gericht is op levensverhalen. Ga maar na wat je zelf doet. Het is natuurlijk ook... daar ligt ook wel het een en ander alles praktisch en snel en zakelijk verantwoord moet, maar.

Fragment 7: ethiekcommissie voor begeleider/cliënt

I: Dus als ik het goed hoor dan is de ethiekcommissie vooral voor begeleiding.

G: Hmhm

I: Want de cliënt die zouden daar nog meer in betrokken kunnen worden zeg je.

G: Ja het is wel eens geweest, bijvoorbeeld een cliënt bijvoorbeeld bij suïcide en die dat zelf heeft ingebracht bij de commissie G: Maar over het algemeen zijn het meer dilemma's van medewerkers

Fragment 8: ronde tafel, ethiekcafé begeleider/cliënt

I: Terwijl het ethiekcafé en de ronde tafel juist meer cliëntgericht is.

G: Ja is ook opgezet voor medewerkers en cliënten, maar daar komen er over het algemeen meer cliënten, ja.

Fragment 9: ethiekcommissie, stilstaan, verdieping

G: Nou ja, ik denk een ethiekcafé dilemma's meer gericht zijn op het echt ondervragen van welk probleem ligt hierachter en dat mensen doorgaans in het werk weinig tijd hebben voor echt overleg of verdieping en meer praktische oplossingsgericht werken. Dat het een moment is waarop je echt kunt stilstaan bij wat zit er nu echt achter te casuïstiek.

Fragment 10: vanuit empowerment, herkenning

En 'de ronde tafel' en ethiekcafé voor cliënten meer uitpakt vanuit empowerment om ja zich gezien te voelen en in gesprek te zijn met elkaar en dezelfde thema's bezig te zijn op een op een meer ontspannen manier denk ik in gesprek te zijn. G: Ja ander accent

Fragment 11: acceptatie en vormgeving leven, naast de cliënt staan, delegeren, terreinen zingeving (praktische dingen, contacten, omgaan met handicap, kwetsbaarheid)

I: Is de begeleiding bij zingevingvraagstukken iets voor begeleiders of moeten deze dit delegeren.

G: Beide denk ik. Ja, naast dat mensen praktische doelen kunnen hebben bij administratie of bij werk of bij het aangaan van contacten of met het omgaan met je handicap, kwetsbaarheid. Denk ik dat er ook heel veel basis ligt in zingevingvragen en in ja bestaansrecht en acceptatie en vormgeven van je leven en zingervaring in je leven. Dus dat daar ook aandacht voor is. En dat cliënten dat ook het prettig ervaren als de medewerker naast de cliënt staat in de begeleiding.

Fragment 12: taken geestelijk verzorger

maar daarnaast hebben we nu ook een geestelijke verzorger sinds dit jaar in huis die uitgenodigd is voor gesprekken met cliënten en ik denk wel dat dat verschil maakt dat deze onafhankelijk is en er meer los van staat en geheimhoudingsplicht heeft en na ja noem al die dingen maar op. En meer daarin gespecialiseerd is, dat dat ook prettig kan zijn voor mensen.

Fragment 13: inschakelen geestelijk verzorger

G: Nou ja dat is als bijvoorbeeld iemand specifiek vraag is naar een geestelijk verzorger dat dat een ander soort gesprek is dan wanneer zo'n zelfde zingevingsgesprek is met een begeleider

Fragment 14: verschil begeleider/geestelijk verzorger, opleiding, praktijkervaring, afstand, tijd, aandacht

G: Sowieso in opleidingsachtergrond in praktijkervaring maar ook in tijd en aandacht die een geestelijk verzorger meer zal hebben. Ik denk dat iemand van die er van buitenaf instaat anders ervaren wordt door cliënten.

I: En je noemt anders ervaren, wat is anders dan precies.

G: Ik heb cliënten zelf niet gesproken ik kan het verschil niet. Dus dat is mijn interpretatie daarvan. Omdat het meer onafhankelijk of ja meer in vertrouwen werken en met meer ruimte en tijd en aandacht dat daar het grootste verschil in zit.

Fragment 15: geloof, rouw en verlies, toekomstperspectief

G: Zingeving is natuurlijk breder dan alleen geloof, mensen vanuit heel verschillende geloofsovertuigingen of levensvisies. Om terug te komen op je eerdere vraag over zingeving. Heel veel mensen zitten ook met rouw en verlies ervaringen van geen werk, geen partner, geen woning, geen perspectief op de toekomst of bij moeten stellen van dat hoe je je leven ooit voorgesteld had, dat dat ook heel erg samenhangt met hoe je met die zingeving, en hoe vind je zin in je leven of hoe ga je om met rouw en je verlieservaringen.

Fragment 16: tijd en aandacht hebben, vooroordelen en aannames aan de kant zetten, open vragen stellen

I: Welke competenties zijn specifiek belangrijk bij de begeleiding bij zingevingsvraagstukken?

G: Nou wat ik daarnet al noemde praktisch tijd en aandacht kunnen hebben. Ik denk vooroordelen en aannames aan de kant kunnen zetten, open vragen stellen, ja

G: Nog veel meer

Fragment 17: bestaansrecht geven, verdieping, verkenning

I: En welke rol spelen jullie op dit moment in de begeleiding bij zingeving? Jullie is dan de ethiekcommissie

Wat ik zelf als begeleider ook belangrijk vind is mensen het gevoel te kunnen geven dat ze er toe doen, dat je niet alleen voor staat. En als ethiekcommissie, nou ja het aanscherpen de verdieping de methodiek om op een rustige manier en op een manier van verkenning naar casuïstiek te kijken in plaats van oplossingsgericht naar casuïstiek te kijken. Ja het hermeneutische. We hebben ook wel eens onderzoek gedaan naar het kwaliteit van leven van cliënten, dat zijn allemaal dingen die daarmee samenhangen

Fragment 18: maatschappij steeds zakelijker en sneller, op oplossingen gericht, verantwoording afleggen

I: En je noemt dus dat de ethiekcommissie dus de zaken rond zingeving scherp houdt, is dat dan nodig?

G: Ik denk wel dat het nodig is in een tijd waar alles steeds zakelijker en sneller moet en meer op oplossingen en verantwoording afleggen

Fragment 19: plek van verdieping, verkenning en onderzoek van casuïstiek

dat het goed is dat er ook een plek is waar je kijkt naar verdieping en waar je verkent of onderzoekt van wat zit hier nu achter. In plaats van alleen maar waar willen we naartoe of hoe kunnen we verantwoorden wat we doen.

Fragment 20: vormen ondersteuning ethiekcommissie, ethiekcafé, ronde tafel

Hoe kunnen jullie ondersteunen op het gebeid van zingeving bij mensen met psychiatrische problemen?

bijvoorbeeld met ethiekcafé en 'ronde tafel' denk ik dat daar heel erg het accent op ligt. We hebben wel eens als thema gehad, ouder worden. En dan gaan mensen met elkaar in gesprek, hoe is het om ouder te worden. Daar over te vertellen of over in gesprek te zijn. We hebben wel eens thema's gehad over verschillende geloofsovertuigingen om mensen meer bekend te laten zijn met elkaar en met rituelen die daarbij horen. Laatste keer hebben we het gehad over het thema wie ben ik, autonomie, authenticiteit, wat maakt je tot wie je bent of wat houdt je af van wie je bent.

Fragment 21: bestaansrecht, verlies, toekomstperspectief, kwetsbaarheid

I: En hoe is dit nu specifiek gericht op psychiatrische problemen?

G: Nou ik denk in die zin dat mensen nog veel basaler dan, dan gewone mensen misschien bezig zijn met wie ze zijn en wat er van ze over is wat ze willen met de toekomst of wat ze hebben gemist of verlieservaringen hebben aan mogelijkheden nog hebben. De kwetsbaarheid die ze psychisch soms hebben. En de verlieservaringen en het voor veel mensen wel chronische kwetsbaarheid is, het is niet iets wat overgaat of voorbij gaat. Maar waarmee ze zich moeten handhaven in het leven. Zingeving in moet vinden in het leven.

Fragment 22: belang ethiekcommissie

I: En wat nu als jullie er niet zouden zijn dan, hoe zou het dan gaan bij die mensen?

G: Ja uiteindelijk gaat het leven toch gewoon door voor iedereen. Ik denk dat er een stuk verdieping verloren gaat. Ja, dat is wel een stukje ja.

Fragment 23: overheidsbeleid versus zorg, tijd en rust bieden, verdieping**Wat maakt de ethiekcommissie in zijn huidige vorm nu geschikt voor begeleiding bij zingevingsvraagstukken voor psychiatrische patiënten?**

het zijn zo twee sporen waarin de overheid gericht is op alles moet voor zakelijk en verantwoord wat er gedaan wordt en doelgericht en bij voorkeur met korte termijn doel die snel te behalen zijn. Terwijl ik denk dat heel veel mensen worstelen met thema's in hun leven die veel gecompliceerder zijn dan dat.

Fragment 24: tijd en aandacht voor verdieping

En dat daar de ethiekcommissie de plek is die die tijd en die aandacht heeft voor die verdieping en ook wel de achtergrond daarvoor heeft en de interesse heeft en daarmee ook de aandacht kan hebben.

Fragment 25: belang van ethiekcommissie, kwaliteitsborging**De vele verlies en rouw ervaringen plus de verzakelijking van de samenleving plus de doelen van de hulpverlening die vanuit de overheid opgelegd worden dat zorgt ervoor dat er behoefte is aan een ethiekcommissie. Eigenlijk drie dingen eigenlijk?**

ja, ik denk dat het een soort kwaliteitsborging biedt om stil te blijven staan bij de betekenis van ons werk en van het elven van onze cliënten.

Fragment 26: belang van ethiek

G: Ik denk dat voor heel veel plekken ethiek best geschikt kan zijn. Mijn man werkt als journalist bij de krant en ik denk dat het voor hun ook heel zinvol zou zijn om een ethiekcommissie te hebben die dilemma's bespreekt. Maar goed los daarvan denk ik dat het bij de psychiatrie wel veel existentiëler is

Fragment 27: existentiële vraagstukken**wat bedoel je dan precies met existentiëler?**

G: Dat de begeleiding ook gericht is op die psychiatrische kwetsbaarheid en dat ze niet voor niets bij ons wonen en dat het wel precair ligt op welke manier je begeleiding biedt. Dat wanneer je gesprekken voert waar je aandacht aan besteed waar je op ingaat, hoe je erop ingaat. Ja.

Fragment 28: voorbeelden dilemma's ethiekcommissie

G: Nou ja zo hebben we de vraag de hulp bij suïcide heeft gespeeld, waar natuurlijk veel meer achter schuilt, gaat dan kan en mag dit binnen de RIBW maar ook wat betekent dit voor een cliënt en wat betekent het voor de medewerkers die die cliënt begeleiden. En wat speelt er in dynamiek in zo'n team als daar verschillen over zijn. Om te kijken wat zit er bij iedereen achter is het belangrijker dan om alleen maar te kijken wat is de oplossing en gaan we dit wel of niet doen. Dat gaat er vanachter schuil. En welke casuïstiek hebben we nog meer de laatste tijd gehad. We hebben het gehad over of medewerkers en cliënten samen op dingen als Hyves of nou in hoeverre privacy privé en werk door elkaar heen mag lopen. Of je je geloof mag uiten al dan niet of op welke manier in je werk. Of een cliënt het recht heeft om een begeleider te weigeren. Of wanneer dat dan discriminatie is als dat is op bijvoorbeeld grond van homoseksualiteit, of je als begeleider de plicht hebt om een cliënt te waarschuwen als die met alcohol of drugs op gaat autorijden of waar zijn verantwoordelijkheid ligt als je weet dat een cliënt zijn of haar partner mishandelt. G: En waar dan dus meer achter zit van waar zie je dan de verantwoordelijkheid voor de medewerker of wat is dan goede zorg voor de cliënt.

Fragment 29: Wat is goed zorg is basisvraag ethiek

Denk dat dat een basisvraag vanuit de ethiek is, wat is goede zorg? Zowel voor de cliënt als voor vanuit de medewerker. Maar dat dit minder vanzelfsprekend is of meer uit elkaar kan liggen dan dat je soms denkt.

Fragment 30: verdieping, oplossing/advies niet noodzakelijk

G: Ja dat hoeft niet zo tot een oplossing of een advies te komen, dat kan er wel uitkomen. Maar vooral om te verdiepen in wat zit hier voor visie achter.

I: Dus eindelijk om te zorgen dat begrip, begrijpen komt van de situatie?

G: Ja inzicht in achterliggende motieven of normen of waarden of waar het dan dus kan botsen of wringen.

Fragment 31: stilstaan**waarom alleen het begrijpen zeg maar en niet het doel erbij?**

G: Omdat het belangrijker is om eerst stil te staan en dan pas de volgende stap te zetten en als je als onze directie zegt we willen een kledingcode voor alle medewerkers dan is het voor hun ook een manier om van ons oplossingen krijgen nou je mag vertellen rokjes van 30 cm onder de knie, ik noem maar iets. Of we dan wel of niet met kruisje of oorbellen of petje en wij het veel belangrijker vinden wat zit daar weer achter. Waar zit dan de autonomie waar zit dan de privacy in hoeverre mag je je geloof uitdragen. Waar komt je gedrag eigenlijk vandaan welke angst zit eronder, als die dingen

Fragment 32: kwaliteitsborging, tijd, verdieping

G: wat ik net zei over die kwaliteit te borgen van dat er nog ergens een plek is waar wel wordt stilgestaan en geciteerd en inhoudelijk wordt ingegaan of meer tijd is om die verdieping op te zoeken.

Fragment 33: implementatie, beperkte tijd, meerwaarde**Is er nog een vorm van introductie nodig voor de begeleiders om met de genoemde methodiek aan de slag te kunnen? En zo ja of zo nee waarom?**

G: De spagaat blijft natuurlijk dat mensen altijd onder tijdsdruk staan. En vaak per week maar een uur hebben voor begeleidingscontact waarin ook alle praktische dingen gedaan moeten worden. Dus daar ligt ook heel veel in het voorwaarden scheppen en dat mensen het als meerwaarde moeten zien en de tijd moeten kunnen hebben. Maar misschien ook wel inzichtelijk kunnen krijgen dat ze het voor een groot deel al doen.

Fragment 34: voorbeeld begeleidingsvraag

G: De collega laatst had een cliënt die in de war aan het raken was en fysiek agressief is geworden zichzelf met een mes snijdt zegt dat ze de begeleider niet meer wil zien. Daar moet je aan de ene kant praktisch iets mee want ze dreigt uit huis gezet te worden, heeft begeleiding stopgezet moet opgenomen worden dat zijn allemaal dingen die geregeld moeten worden. Maar tegelijkertijd is die collega ook bezig met ik wil hem niet in de steek laten of hoe ga ik hier nu meer om dat er juist op het moment dat hij het het hardst nodig heeft dat hij geen begeleiding meer ontvangt. Of hoe verhoud ik mezelf ertoe dat ik ook om moet gaan met dat een cliënt is gestopt met begeleiding terwijl ik daar al jarenlang een relatie contact mee had dus. Dat die dingen van iemand levensverhaal sowieso al een rol spelen zonder dat ze misschien zo direct genoemd worden. Geef nu een heel vaag antwoord?

Fragment 35: aandacht geven, in gesprek gaan, gelijkwaardigheid, openheid

G: Ik denk aandacht geven aan en samen in gesprek gaan. Dat zou mij het belangrijkste zijn denk ik. Maar ik denk dat dat vanuit ethiek maar ook wel binnen.... Het uitgangspunt naar cliënten is. Die gelijkwaardigheid en die openheid om de ruimte te hebben, ja.

Fragment 36: bekendheid methode, bewustwording**I: En als je het hebt over de bekendheid die de methodiek heeft bij de begeleiders, hoe is dat nu?**

G: Ja, ik denk dat de bekendheid er wel is maar dat er ook echt wel geleefd worden door de waan van de dag. In hoeverre ze zich er echt bewust van zijn ik ben met deze methodiek aan het werk.

Fragment 37: meerwaarde zien, weerstand

Dat ze er wel de waarde van zien maar zodra er iets wordt opgelegd als nieuw protocol of nieuwe G: richtlijn of nieuw beleid/stap in de weerstand schieten. Terwijl ik denk dat er voor een groot deel al zo gewerkt wordt en dat het voor veel mensen al de basis is.

Fragment 38: meerwaarde laten zien, niet teveel tijd kosten

I: En hoe zou jij dat dan doen op een manier die geen weerstand oproept?

G: Goeie vraag. Ja, het moet mensen het gevoel kunnen geven dat het meerwaarde heeft zonder dat het meer kost meer tijd kost vooral letterlijk.

Fragment 39: weerstand door tijdsdruk

Als ik voor mezelf het ethiek na ga dan hadden we voorheen themamiddagen in teams. En als ik nu al aankomt met er wordt een themamiddag georganiseerd dan gaat iedereen al zuchten van daar gaat weer een middag die besteed had kunnen worden aan cliëntcontact, en dan komt alles weer klem.

Fragment 40: themadagen, intervisie

Dus wat ik nu mee doe is de intervisietijd af en toe gebruiken voor methodiek vanuit de ethiek dat je op een andere manier naar een casus kijkt en niet alleen maar naar hoe gaan we praktisch met deze casus om wat gaan we ermee doen maar wat zit er achter deze casus.

Fragment 41: nut laten zien, niet teveel tijd

I: Dus wat noem je nu als de belangrijkste voorwaarden om de methodiek daadwerkelijk geïmplementeerd te krijgen?

G: Dat mensen daar zelf het nut van inzien de zin van inzien en dat het ze weinig tijd kost

Fragment 42: ertoe doen, erkenning, herkenning

I: Benoem dus wat zingeving is.

G: wat ik daarnet al zijn voor mij hangt zingeving heel erg samen met dat mensen het gevoel kunnen hebben dat ze ertoe doen. Dat is misschien een heel algemeen vraag antwoord maar ik denk wel dat dat de basis is. Dat er vaak zoveel isolement en eenzaamheid in zit en verlieservaring dat die erkenning en die herkenning heel erg belangrijk is voor mensen. Dat de tijd en aandacht voor ze is en voor hun verhaal is dat ze er daarin mogen zijn en dat ja...

Fragment 43: ertoe doen, herkenning, erkenning, kwetsbaarheid

I: Je noemt drie woorden, er toe doen, herkenning en erkenning. En wat zijn die begrippen dan precies?

G: Na ja om een ander voorbeeld te noemen hadden we het ethiekcafé laatst daar was een filosoof bij uitgenodigd die er heel rationeel op inging wat is nu authenticiteit en dat riep bij mensen heel veel weerstand en verzet op. En dat ontstond deels doordat veel cliënten het gevoel hadden dat ze niet gezien werden in hun kwetsbaarheid of hoe hun levensverhaal tot dan toe is geweest. Hij kan makkelijk praten en heeft geen idee hoe het leven is. Het leven is niet alleen maar ratio. Ja, dat is herstel waar het meer op gericht is. Maar daar zal je het straks met Nienke nog over hebben. Ja, de herkenning dat ze niet alleen zijn in hun verhaal de erkenning dat voor de situatie dat waarin ze zich bevinden soms moeilijk kan zijn of pijnlijk kan zijn of dat het niet zo snel zal veranderen soms.

Fragment 44: toekomstperspectief

Maar ook wel de hoop willen hebben dat ze in het leven staan en dat er verandermogelijkheden in liggen.

Fragment 45: ertoe doen, herkenning, erkenning

Dat ze zich als mensen gezien voelen en als persoon gezien voelen, gewaardeerd voelen. En praktisch zijn in het willen doen of het van betekenis zijn van contact met de burens of met ons kunnen bellen op momenten dat ze het moeilijk hebben of een stok achter de deur nodig hebben of even hun verhaal kwijt willen. Pas met een schizofrene meneer die had ook van wanneer bel je elkaar nou en die normaal ben je geneigd ben je te zeggen dat je mag bellen als er iets vervelend of raar is geweest of lopen de financiën niet en dan belt hij boos van ik heb min geld niet gehad van mijn bewindvoerder. En dat die laatst belde omdat hij iets heel leuks mee gehad gemaakt dat hij daar wel heel blij over was en het zelf ook wel weer heel confronterend vond zo van ja ik heb ook niemand die ik dan kan bellen om te vertellen dat ik iets heel leuks heb meegemaakt.

Fragment 46: verbinding tussen maatschappij en cliënt

Je bent toch ook een verlengstuk van het netwerk van mensen. Denk soms wel eens een beetje het verbindingstukje tussen de maatschappij en een persoon, of ben ik nu weer heel vaag?

E.b Interview Nienke Mulder, van het bureau herstel

Fragment 1: ontstaan Bureau Herstel, HEE-groepen

Bureau Herstel bestaat sinds één oktober, vorige jaar dus dat is inderdaad nog maar heel kort

I: Nog niet eens een jaar

G: Er is wel een voortraject geweest en dat duurt ook wel een paar jaar, het eerste initiatief zijn HEE-groepen geweest. Dat zijn zelfhulpgroepen zal ik maar zeggen. Die vallen inmiddels ondertussen ook onder Bureau Herstel. En er is toen iemand tijdelijk aangenomen of gedetacheerd aangenomen die heeft ene heel visiedocument geschreven. En de conclusie van het voortraject was dat Bureau Herstel er moest komen

Fragment 2: Functieomschrijving, ervaringsdeskundigheid

Een van mijn kwaliteiten is ik ben ervaringsdeskundige maar ik ben ook hulpverlener geweest. Dus ik, ik ken beide kanten. En dat is voor Bureau Herstel wel makkelijk.

G: dus mijn achtergrond ligt zowel in de hulpverlening als, als binnen cliënt, als cliënt binnen de GGZ. Inmiddels gelukkig als een tijdje geleden. Maar ik denk dat ik beide kanten in ieder geval tot op zekere hoogte te kennen. Dus dat is een beetje de achtergrond vanuit waar ik hier binnen ben gekomen. Dat is voor mij ook wel raar hoor, om een baan te vinden waar ervaringsdeskundige ineens als een pre wordt gezien in plaats van als een negatief iets

Fragment 3: gebrek samenwerking tussen organisaties op gebied van kennis herstel

G: Want er wordt toch van alles georganiseerd (op gebied van herstel). En die organisatie doet dat en die organisatie doet dat. Dat is soms gewoon heel ingewikkeld, dus proberen we een beetje doorheen te laveren en ons eigen ding te doen maar soms is dat wel lastig.

Fragment 4: Oorsprong ervaringsdeskundigheid

G: Het is een beetje gestart bij het Trimbos Instituut of eigenlijk is het gestart vanuit de cliëntenbeweging. Trimbos Instituut heeft dat in huis genomen en daar heb je inmiddels het HEE (herstel, empowerment, ervaringsdeskundigheid)-team.

Fragment 5: Hee-team

En het HEE-team bestaat uit ongeveer 50 of 60 mensen die zich over het hele land inzetten op het gebied van herstel en empowerment en ervaringsdeskundigheid.

Fragment 6: vormgeving herstel in Nederland

Maar er zijn inmiddels ook anders organisaties die redelijk zelfstandig dingen organiseren en ook het aanbod hebben dat het Trimbos biedt. En dat maakt het soms lastig omdat je niet weet wat kwalitatief goed is en wat niet. Soms moet je dat ook gewoon uitproberen. En daarnaast ook heel veel organisaties besluiten dan op een geven moment dat herstel herstelondersteuning, zorgen een goed idee is, maar eigenlijk geen flauw idee is hoe ze dat aan moeten pakken. En daar worden dan mensen voor aangenomen of er wordt interne iemand voor gevraagd en die gaat dan het wiel opnieuw uit lopen vinden.

G: Terwijl er in het land eigenlijk al bestaat. Nou, en deels moet je ook zelf het wiel uitvinden omdat alles inkopen bij het Trimbos heel erg duur is en het geld is er vaak niet. Dus het is praktisch gezien ook niet altijd mogelijk.

Fragment 7: vormgeving Herstel RIBW

G: We organiseren veel cursussen. Voor cliënten maar ook voor medewerkers. Maar cursussen kopen we nu nog in bij het Trimbos, maar dat is nu nog heel duur.

Fragment 8: cursussen, empowerment, ervaringsdeskundigheid

G: Er zijn er een aantal, we hebben cursussen voor cliënten, de eerst cursus die we gaven was het begin maken met herstel. Dat is gewoon, wat is herstel nu eigenlijk en wat houdt het begrip in. Wat is empowerment, wat is ervaringsdeskundigheid, dus echt een heel basale cursus. Je praat dan ook over valkuilen. Nou ja heel basaal. Er is een cursus 'ervan verhalen' dat gaat over het leren schrijven van je eigen herstelverhaal wat heel belangrijk wordt geacht binnen de Herstelbeweging. Je hebt een cursus 'begin maken met empowerment' een cursus 'fotovoice'. Fotovoice geeft beeld aan, aan stigma zelfstigma en aan je kwaliteit. Mensen gaat ook letterlijk foto's maken en geven daarmee een symbool, maken daarmee een symbool van het vooroordeel wat ze over zichzelf hebben of wat ze van buitenaf voelen.

Fragment 9: zelfstigma**I: Is dat dat het stigma wat je boedelt van de psychiatrische cliënten?**

G: Dat is zelfstigma wat je over jezelf denkt, maar het kan ook van buitenaf komen dat je er heel veel last van hebt.

Fragment 10: cursussen

Er is ook nog een andere verhalencursus, die is wat laagdrempeliger. Om mensen die überhaupt willen leren om ergens woorden aan te geven. Cursus 'ervan verhalen' gaat er eigenlijk vanuit dat je op het eind ook een presentatie geeft, dus dat is eigenlijk ook nog een stapje verder. En de cursus voor medewerkers is de basiscursus herstel ondersteunende zorg, ook op basis van wat is dat eigenlijk herstel ondersteunende zorg, hoe doe je dat nu eigenlijk en welke handvatten heb ik daarbij nodig. En het leukste, is eigenlijk geen cursus, is de studiedag herstel. Dat is een dag, het is voor koppels van cliënten en medewerkers. Je komt er met z'n tweeën naartoe of met z'n drieën. één medewerkers mag maximaal twee cliënten meenemen en één cliënt mag maximaal 2 medewerkers meenemen. is ook wel basisinformatie, maar je gaat er ook heel erg in op het hulpverlenersverhaal. G: Maar aan de hand van ervaringsverhalen. Docenten zijn altijd ervaringsdeskundige, ehm ga je eens kijken van goh hoe is mijn verhaal nu eigenlijk en hoe is jouw verhaal. Het mooie van die dag is dat mensen daar als deelnemer komen en niet als medewerker/cliënt iedereen is deelnemer op die dag.

Fragment 11: rolverhouding begeleider cliënt, cursussen, eigen verhaal begeleider

G: En je kunt nooit helemaal uit je rol stappen want dat is moeilijk, want je kent mekaar nou eenmaal alleen in die rol G: Alleen je ziet wel dingen van elkaar die je normaal gesproken niet zo heel snel zou zien. Cliënten zijn soms ook geneigd om te denken die hulpverlener maakt nooit eens wat mee. Terwijl op zo'n dag vaak naar voren komt dat een hulpverlener natuurlijk ook zijn eigen verhaal heeft en niet alleen de cliënt. Dat zijn wel leuke dagen.

I: Dus als ik het goed begrijp, perspectief wordt van beide kanten vergroot eigenlijk?

G: Ja, en soms zelf helemaal omgedraaid.

Fragment 12: Functieomschrijving, overzicht houden activiteiten**I: En hoe past dit precies binnen jouw functie dan? Wat, wat is exact jouw functie? Misschien is dat moeilijk te omschrijven hoor maar.**

G: Ja, ik moet hem voor een deel zelf vormgeven en ik ben er natuurlijk nog niet zo heel lang. Ik ben ook nog aan het zoeken. Ik ben coördinator van het Bureau Herstel, dat wil zeggen dat alle activiteiten die we organiseren, ik probeer de rode draad in beeld te houden en ook te zorgen dat alle losse activiteiten lopen en dat er gebeurd wat er gebeuren moet. Dat houdt in de praktijk tot nu toe in dat ik bijna alles in mijn eentje nog doe.

Fragment 13: ondersteuning vrijwilligers

Er zijn een aantal vrijwilligers inmiddels in dienst. En die doen ook wel steeds meer. Maar die beginnen eigenlijk ook net, op twee mensen na. Dus daar moet ook nog wel heel veel in duidelijk

worden. Van wat ga je nu eigenlijk doen en wat wil je nou eigenlijk. Het zijn allemaal cliënten die vrijwilligers, allemaal van het RIBW.

Fragment 14: Functieomschrijving

En mijn functie is gewoon het in het zicht houden van wat er allemaal moet gebeuren, maar wij doen heel veel dus dat zijn nogal wat dingen. Het zijn die cursussen, we denken beleidsmatig mee, dus we beschrijven ook beleid als dit nodig is.

I: En wat voor beleid specifiek dan?

Fragment 15: Beleidsvoering

G: Nou het liefst zou ik willen dat al het beleid dat geschreven wordt binnen de RIBW herstel-proof wordt gemaakt.

I: Ja oké dus dat is wat jij doet, jij jouw inbreng in het beleid is dat het....

G: Ja, ik schrijf het niet in principe, op onze eigen stukken na, onze eigen visiedocumenten

I: Je geeft inbreng meer?

G: Ja ik vraag aan mensen leg mij die stukken nou eens voor en dan kijk ik er overheen en ik denk met je mee of het klopt met die visie van het herstel ondersteunende zorg.

Fragment 16: Beleidsontwikkeling

G: En ik, de hoop is dat mensen steeds meer weten over herstel en het uiteindelijk gewoon zelf kunnen en dat ik eigenlijk alleen even moet kijken klopt het nou echt of niet. Ik probeer het niet mee te schrijven, ik probeer mensen het zelf te laten schrijven want op die manier pik je het volgens mij ook het beste op. Het is wel belangrijk onderdeel wat ook best moeizaam verloopt ook omdat beleid schrijven veel tijd vergt. En we zijn gestart bij de afdeling INK, waar Andre ook werkt, omdat dat de meest zorginhoudelijke afdeling is.

Fragment 17: Ontstaan herstel, samenwerken

En wat we belangrijk vinden in herstel is ooit begonnen vanuit de cliëntenbeweging en we vinden ook dat het eigenlijk ook van onderaf zou moeten bewegen. Maar je merkt binnen een organisatie dat je samen moet werken. Het moet een samenwerking worden tussen de cliënten en de medewerkers, en dat lukt soms al en soms ook niet.

Fragment 18: Cliëntenbeweging

I: Die cliëntenbeweging, dat is gewoon een stukje geschiedenis volgens mij he?

G: Ja

I: Ik heb er namelijk, volgens mij heb ik er een keer iets over, was het 1970 ofzo...?

G: Ja, als je heel ver teruggaat beginnen daar al.... Kijk jaren 70 en 80 had je ook al bewegingen die...

I: Protest tegen de GGZ,

Fragment 19: ontstaan en Ontwikkeling herstelondersteunende zorg

G: Ja, protestbewegingen tegen de GGZ. De jaren 80 is een tijd zo'n cultuur geweest van wij zijn niet gek maar de maatschappij is gek. Maar het is eigenlijk altijd wel zo geweest dat binnen de GGZ, met name binnen opnames, als je daar eenmaal binnen was kwam je er nooit meer uit. En als je er al uitkwam dan was dat erg moeizaam allemaal. Kijk RIBW 's an sich bestaan nog niet zo lang. RIBW bestaat misschien 30/35 jaar dat is relatief gezien natuurlijk heel kort. Psychische ziekenhuizen bestaan al eeuwen. Dus daar zit wel verschil tussen. Herstel en herstelondersteunende zorg die termen zijn ook al wel 20 jaar oud ongeveer ofzo hoor, dat het echt al wel op gang kwam. Begin jaren 90 zo in eerste instantie niet in Nederland. Dus mensen zijn wel heel lang bezig om daar vorm aan te geven. Maar dat het echt, echt bijna overal wordt gebruikt of dat mensen er in ieder geval iets mee doen dat is iets van de laatste jaren.

Fragment 20: Implementatie, weerstand

Heel veel hulpverleners werken van nature al herstel ondersteunend. Daar zeg ik ook altijd tegen van, joh maakt je niet druk als je doet zoals je doet dan hoeft je niets bij te leren. Medewerkers hebben soms ook de angst dat ze soms weer een nieuwe methodiek moeten leren. Herstel is geen nieuwe methodiek.

Fragment 21: Herstel ondersteunend werken, verhaal van cliënt, regie bij de cliënt, autonomie

G: Herstel draait heel erg om respect voor het tempo en het verhaal van de cliënt. Uitgaan van eigen regie en autonomie van de cliënten. Respect ook hebben voor het verhaal wat de cliënt ook met zich meeneemt. Als jij bij het RIBW komt als cliënt heb je al een heel verhaal achter je. Je blijft waarschijnlijk tijdelijk bij het RIBW, dus het verhaal gaat daarna ook nog verder.

Fragment 22: respect voor verhaal cliënt, stilstaan, professionele nabijheid

Je hebt als hulpverlener niet het recht om je alleen met dit stuk je bemoeien, je moet respect hebben voor wat daarvoor en wat daarna komt. Je daar ook stil blijven staan, je moet ook stil durven staan als medewerker van wat dit nu met jou doet en hoe jij omgaat met dingen en dat ook durven laten zien denk ik. Dat is professionele distantie zou professionele nabijheid moeten heten, dat gebeurt niet altijd of bijna nooit. Nou, het gebeurt als steeds meer laat ik het zo zeggen.

Fragment 23: visie herstel, herkennen en ontdekken van beperkingen, accepteren

Herstel gaat ook niet over beter worden, herstel gaat over... dat is het verwarrende van de term herstel. Lichamelijk in deze wereld zeg je als iemand hersteld is van een gebroken been dat die gewoon weer aan elkaar zit en dat die weer kan lopen. Herstellen in de psychiatrie gaat over het leren herkennen en ontdekken van je beperkingen, die ook leren accepteren hoe moeilijk dat ook is. Maar van daaruit kijken wat je kwaliteiten zijn en wat je wel kunt en wat je mogelijkheden zijn. Het kan best zijn dat je dus je hele leven lang wel met die beperkingen moet zien te leven maar dat je van daaruit nog steeds in staat bent om een heel zinvol leven te leiden.

Fragment 24: zinvolle invulling aan het leven, ondersteunen, regie bij de cliënt

Het gaat heel erg over een zinvolle invulling van je leven, en wat die zinvolle invulling is heeft niemand wat over te zeggen ook je hulpverlener niet. Je hulpverlener kan je erbij ondersteunen om te bereiken wat jij heel graag zou willen. Die kan je ook met beide voeten weer terug op de grond zetten, als jij president van Amerika wil worden, is het handig als iemand tegen je zegt. Nou misschien is dit niet zo'n heel goed idee. Maar ja, als je dat nog steeds wilt dan heb je het recht om zelf op je bek te gaan.

G: In plaats van dat iemand daarvoor al besluit dat je dan maar in een gesloten inrichting moet omdat je van het paadje af bent.

Fragment 25: Valkuil in begeleiden, handelen vanuit het boekje

G: Ja, maar dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan ook voor hulpverleners hoor. Ik ben cliënt geweest. Ik ben tegen hulpverleners aangelopen, toen ik hulpverlener was trapte ik in al de valkuilen waar ik toen last van had wat hulpverleners deden. Dat is echt heel moeilijk, je bent geneigd je hebt geleerd op school over diagnoses, een borderliner is zo een autist is zo een schizofreen is zo. En daar horen dan handvatten en methodieken bij en dat biedt je ook duidelijkheid en houvast. En dat heb je als professional ergens ook wel nodig.

Fragment 26: Nuance in begeleiden, elke situatie anders

Maar je moet niet vergeten dat de ene borderliner de andere niet is. Sowieso ben je geen borderliner je hebt het. Alleen als die nuance is al belangrijk. Want behalve dat je een bepaalde beperking hebt die vanuit een bepaalde diagnose voortkomt ben je een mens met je behoeftes en je dromen en je verlangens.

Fragment 27: durven dromen

Herstel gaat ook heel erg over weer durven dromen. Mensen raken dat kwijt als je heel lang opgenomen bent geweest of heel kort soms zelfs, dan durf je dat vaak niet meer. En dan durf je, als er heel lang voor je bepaald is hoe jij je leven moet leiden en wat goed voor je is, en wat gebeurd er dan en welke pillen je moet slikken. Dan raak je kwijt wat je nou eigenlijk zelf wilt. En dat ga je ook.

Fragment 28: herstel vraagt beweging van cliënt en begeleider

Dat is ook het makke van cliënten soms, cliënten gaan dan ook zitten en zeggen tegen de hulpverlener 'ja, jij moet zeggen wat ik moet doen en hoe ik mijn leven moet leiden'. Dus herstel vergt beweging vanuit cliënten en vanuit hulpverleners. Ik wil heel graag vanuit Bureau Herstel die verbinding zien te leggen.

Fragment 29: Levensverhaal

G: Ja maar wij proberen het ook, wij proberen het inderdaad in het menselijke te trekken maar ook om te laten zien dat ieder mens hun verhaal heeft.

Fragment 30: levensverhaal van zowel cliënt als hulpverlener

G: En ja, Er zijn dan ook hulpverleners. We proberen ook bij cliënten aan te geven die hulpverlener die heeft vast ook wel zijn eigen verhaal met zijn periodes van rouw en verlies en moeilijke dingen. Weet ook dat een hulpverlener ook handelt vanuit zijn eigen verhaal zijn eigen mens, dat doe jij niet alleen.

Fragment 31: gelijke verhouding begeleider/cliënt

Dus we proberen het gewoon gelijk te trekken je hebt alleen dan de professionele capaciteiten als hulpverlener en die kun je dan inzetten om iemand die om hulp vraag te ondersteunen, maar dan moet die wel om hulp vragen.

Fragment 32: ondersteunen begeleiders, informatieverstrekking, adviseren

We begeleiden niet letterlijk mensen, wij ondersteunen de begeleiders en de cliënten in wat herstel nu eigenlijk is en in het vormgeven van individuele herstelprocessen en hoe je dat doet. We proberen daar informatie over te geven en we denken wel mee, mensen kunnen bij ons aankloppen, medewerkers met een casus bijvoorbeeld. Cliënten met van nou ik wil wat met herstel en ik wil weten wat het is en hoe doe ik dat nou. Dus wij geven daar wel advies over wij doen dat groepsgewijs in voorlichtingen of in wijkteams maar mensen kunnen ook individueel bij ons aankloppen. Maar we gaan niet een begeleidingstraject met iemand in want daar zijn al medewerkers voor. Het gaat er meer om dat die medewerkers dan weten wat ze moeten doen of in ieder geval weten wat herstel is en herstel ondersteunend werken.

Fragment 33: afstand tot begeleiding, geen begeleiding, adviseren, ondersteunen

Dagelijkse begeleiding doen wij niet

G: Ja we blijven in die zin wel op een afstand

G: Iemand anders doet het ja uiteindelijk, en wij adviseren en ondersteunen daar wel in.

Fragment 34: terreinen herstel, empowerment, ervaringsdeskundigheid

G: Herstel, empowerment en ervaringsdeskundigheid

G: Herstel het hangt alle drie met elkaar samen dus vandaar dat ze ook altijd samen genoemd wordt. Herstel heb ik uitgelegd.

Fragment 35: Empowerment

G: Empowerment, je kunt het één niet zonder het ander zien. Empowerment gaat om in je eigen kracht gaan staan en je talenten ontdekken maar ook benutten, dus ook actie ondernemen waardoor je weer bezig kunt herstellen.

Fragment 36: verbinding herstel en empowerment

Dus vandaar dat die twee samenhangen. Het wordt vaak apart genoemd omdat daar ook weer allemaal aparte methodieken voor bestaan voor hulpverleners maar ook voor mensen zelf, vandaar dat het apart genoemd wordt.

Fragment 37: ervaringsdeskundigheid, ervaring doe je op als cliënt

Ervaringsdeskundigheid, het begrip ervaringsdeskundigheid wordt te pas en te onpas gebruikt wij hanteren eigenlijk volgende stappenschema is dat je hebt ervaring. Ervaring doe je op als cliënt in de GGZ, die is niet deelbaar in ieder geval niet 100 proces. Je kunt nooit helemaal uitleggen aan een ander hoe het gevoeld heeft toen je opgenomen was of toen je in een zware dagbehandeling was. Dat kan gewoon niet. Dat geeft ook niet maar dat is zo. Wat je wel kunt delen en als je dat dus ook gaat doen met anderen, ehm, en als je veel om je heen kijkt/lees, informatie verzamelt over de diagnose over psychiatrie algemeen over wat dan ook.

Fragment 38: ervaringskennis

Dan verzamel je informatie dan bouw je ervaringskennis op. Ervaringskennis dan ontdek je een soort van gelijke noemer, een soort van wat objectievere kenmerken en herkenningspunten waar iedereen mee te maken heeft die in de psychiatrie heeft gezeten.

Fragment 39: ervaringsdeskundigheid

Als je er vervolgens voor kiest om die ervaringskennis die je hebt opgedaan professioneel toe te passen om anderen te ondersteunen in hun herstelproces of in de dagen dat ze begeleiding krijgen, dan spreek je van ervaringsdeskundigheid.

Fragment 40: opleidingen ervaringsdeskundigheid

Meestal is daar een opleiding voor nodig, inmiddels zijn daar ook opleidingen voor.

G: Maar er zijn ook heel lang nauwelijks opleidingen voor geweest of heel beperkt, dus er zijn ook mensen die door ervaring en door veel te doen en door veel zelf te onderzoeken en door veel met elkaar samen te werken zich ook ervaringsdeskundige mogen noemen. Er is niet één weg die daar naartoe leidt. Maar er zijn inmiddels wel opleidingen voor.

Je hebt een opleiding die heet 'de Toets'. Dat is een trajectopleiding ervaringsdeskundigheid

En dat is een vrij korte opleiding, dat is een maand of drie denk ik. Dat is voor mensen die in de praktijk al dus op één en ander doen maar zich nog verder willen professionaliseren hbo niveau. Er is ook echt een langdurige hbo opleiding volgens mij is die één of twee jaar. Dat is dan de SPH opleiding met ervaringsdeskundigheid eigenlijk

G: En je hebt de begeleider met ervaringsdeskundigheid opleiding, maar dat is op mbo niveau, die is vier jaar

G: net als dat jij nu gewoon SPH doet, die worden gewoon opgeleid als begeleider of als pedagogisch hulpverlener, maar er is daarnaast ook aandacht van hoe je dat doet, die ervaringsdeskundigheid in de praktijk toepassen.

G: Ja in principe kun je zeggen dat het gewoon de SPH is alleen dat stukje zit er extra bij, zo moet je het eigenlijk zien. En dan zijn er nog een heel aantal cursussen die je kunt doen om in ieder geval je kennis uit te breiden of je te specialiseren op een bepaald gebied, maar de echte beroepsopleidingen zijn een beetje daarin gesplitst.

Fragment 41: Projectlift, ervaringsdeskundigheid binnen organisatie

We werken ook samen met projectlift, dat is de landelijke inzetbaarheid van ervaringsdeskundigheid, projectleider is Lucia Luijten hier.

G: En die werkt weer nauw samen met mij, want wij willen dat meer ervaringsdeskundigheid binnen de organisatie worden ingezet. En stiekem zijn er al best wel wat mensen aan het werk. Maar het is of niet benoemd of het is nog allemaal een beetje informeel of los, wel willen zorgen dat dit wat breder inzetbaar wordt, dus daar zijn we ook wel mee bezig, dat is ook weer ervaringsdeskundigheid.

Fragment 42: afstand/nabijheid

toen ik net in crisis zat, zelf, had ik aan beiden wel behoefte. Het was heel fijn geweest als er iemand naast me was komen zitten en die had gezegd 'kom maar even hier ik weet wat het is'. Het was ook heel... Die was er niet, dus ik heb dat gemist. Het was ook heel fijn om mensen te hebben die wel wat meer afstand hadden en zich heel zakelijk opstelden want ik schoot alle kanten op dus dat was goed dat mensen dat voor mij inkaderden. Dat had wel op een andere manier gekund. Maar goed dat is een heel andere discussie, het kan beide heel prettig werken, maar die keuze.

Fragment 43: regie bij de cliënt

Die keuze moet je mogen maken als cliënt, waar je behoefte aan hebt.

Fragment 44: wat is zingeving, herstel, normen en waarden

G: Herstel gaat over een zinvolle invulling geven aan je leven. Dan is zingeving... daar kun je niet omheen. Zingeving is natuurlijk voor iedereen anders, maar iedereen heeft daarmee te maken, bewust en onbewust. Er zijn mensen die heel hard roepen 'ik doe niet met zingeving'. Ik denk altijd dat dit niet waar is. Want ook als jij, iedereen heeft bepaald normen en waarden, daar zit al zingeving in want dat dat geeft uiteindelijk toch richting aan je leven hoe je met jezelf omgaat, hoe je met je familie, je boekende omgaat. Daar zit al zingeving in.

Fragment 45: invulling aan zingeving, geloof, muziek

De één kiest er voor om dat dan binnen een kerk te zoeken of binnen een andere geloofsgenootschap of wat dan ook. Muziek is voor mij persoonlijk bijvoorbeeld ook wel weer heel erg zingeving. En zo zijn er natuurlijk een hele boel dingen te bedenken.

Fragment 46: onderzoeken en bekijken wat belangrijk voor je is basis van het leven, normen en waarden

en wij denken dat dat te onderzoeken en te bekijken wat voor jou nodig is om die zinvolle invulling ook echt daadwerkelijk inhoud te geven en om daar richting aan te geven dat eigenlijk zingeving zelfs de basis van is. G: Van je hele leven, van een zinvolle invulling. Je zoekt een baan uit op grond van bepaalde normen en waarden en vaardigheden natuurlijk die je hebt. Maar ik ga, zou misschien best manager kunnen zijn in een of andere zakelijke omgeving theoretisch gezien, gezien de vaardigheden die ik heb. Maar mijn normen en waarden en manier waarop ik in het leven sta zou ik daar binnen een week weg zijn. Daar komt dat zingevingstukje weer om de hoek, ik heb de behoefte om met mensen te werken, om het idee te hebben dat ik iets voor anderen kan betekenen. De genen die dat zakelijke juist in zich heeft, die heeft dat minder, die heeft dat weer op een andere vlak.

Fragment 47: zelfregie

Maar je moet daar denk ik bij stilstaan. Zeker als je uit een moeilijke periode komt. Vaak gebeurt dat automatisch en sta je erbij stil je wordt er in therapie ook mee doodgegooid vaak, maar het is, het is, zit hem vaak in kleine dingen. Maar het is wel de basis van herstel. Weten wat je wilt, je eigen regie durven pakken.

Fragment 48: zelfregie, zoekende zijn

Eigen regie kun je alleen maar nemen als je weet waar je naartoe wilt. Je hoeft niet meteen alles duidelijk te hebben. Je mag zoekende zijn en wat ik zeg de conclusie dat je zoekende bent en dat dat bij jou past kan ook onderdeel van zingeving zijn, van de invulling van je leven. Maar het is wel de, het is denk ik de basis... van alles. Dat is ook mijn persoonlijke mening, maar het hangt wel samen met waar de herstelbeweging ook voor staat. En ook het recht om dat zelf te bepalen.

Fragment 49: zelfbeschikking

G: Ja, recht om te bepalen welke richting je op wilt, ongeacht wat behandelaars of familie of vrienden of wie dan ook zeggen. Dat zou er niet toe moeten doen. Zij zouden juist ervoor moeten zorgen dat jou dat dan ook lukt, als je om hulp vraagt. Niet dat je... Dat geldt voor ieder mens hoor. En kan heel ingewikkeld zijn hoor, maar dat is wel het principe waar het om zou moeten gaan denk ik.

Fragment 50: (zelf)stigma

G: Herkenbaar, stigma en daarvan afzien te komen wat zingeving of zinvolle invulling vaak belemmerd is één van de grootste. Dat is ontzettend belemmerend en daardoor ook een groot vraagstuk vaak. En dan gaat het niet alleen over de mening die anderen over je hebben, maar ook heel erg over zelfstigma, vooroordelen die je over jezelf hebt als je heel lang in de psychiatrie hebt gezeten dan geloof je van jezelf ook niet meer dat het ooit nog goed komt. Je plakt jezelf een sticker op je voorhoofd met psychiatrische patiënt, en je hebt het gevoel dat iedereen aan je ziet dat je net uit een kliniek komt. Dat is natuurlijk onzin, maar zo voelt het wel.

Fragment 51: rollen in het leven

Je verliest je rollen. Dus dat is ook een groot vraagstuk. De rollen die je in het leven inneemt om die weer terug te vinden.

G: voordat ik opgenomen was ik was student ik was vriendin in was dochter ik was lid van een vereniging, daar was ik bestuurslid, je hebt allemaal verschillende rollen in je leven. Ik ging naar de sportschool. Als je opgenomen wordt gaan al die rollen verdwijnen in ieder geval voor je eigen gevoel. En de enige rol die overblijft is die van psychiatrische patiënt. En als je dus, als het weer beter met je gaat moet je een poging doen om die rollen weer terug te vinden of in ieder geval te herschikken of herverdelen, soms ontstaan er hele nieuwe rollen. Maar het is heel moeilijk om van dat label af te komen, dat doe je deels zelf maar je omgeving doet dat ook. Mensen gaat voorzichtig met je doen.

Fragment 52: re-integratie, stigma

G: Je wordt met de nek aangekeken, ik was een keer op een verjaardag, gewoon de verjaardag van mijn eigen moeder, en daar zijn dan vrienden en bekenden en er was een mevrouw die nam me even apart om te vragen hoe het met me ging. En dat is hé, dat is heel erg ongemakkelijk. En het is goed bedoelt dat realiseer je je dan ook wel, maar het heeft ook met die sticker te maken. Deels omdat je dat zelf doet, want ik dacht van goed ja misschien kan ik dat ook wel helemaal niet fatsoenlijk antwoord geven, dat kon ik prima. Maar zij moet ook maar denken dat ze wel voorzichtig met me moet doen en nou wie weet wat voor gekke dingen ze wel doet.

Fragment 53: vooroordelen, stigma buitenwereld

Maar nou ja, die angst zie je bij mensen als je zegt dat je ooit opgenomen bent geweest dat je psychiatrische patiënt, daar zijn allemaal vooroordelen bij. In de media wordt ook heel vaak gezegd, ja iemand had een persoonlijkheidsstoornis, dat moet er op de een of andere manier altijd bij genoemd worden, dat is heel stigmatiserend. Het is soms ook heel begrijpelijk en het is een verklaring. Mensen zoeken naar oorzaken he, dus niet per se altijd verkeerd, maar dat is een vraagstuk waar heel veel mensen heel erg mee worstelen.

Fragment 54: rollen, re-integratie

en als het ook gaat om rollen, kijk je komt er soms achter dat doordat je ziek wordt dat sommige rollen dat dat ook niet meer kan omdat je tegen je beperkingen aanloopt als je dezelfde rol weer zou bekleden. Als je bijvoorbeeld een bepaalde baan had en dat je nadat je ziek ben geweest dan gaat dat gewoon niet meer omdat je dan weer ziek zou worden. Dat is ook een vraagstuk waar veel mensen tegenaan lopen van hoe ga ik mijn leven weer opnieuw vorm geven en hoe deel ik welke rollen, welke rollen wil ik weer en welke dromen heb ik en hoe ga ik dat dan doen. Het gaat om, je moet je leven stuk steentje voor steentje weer op zien te bouwen en dat is denk ik het vraagstuk

waar iedereen tegenaan loopt, en bij de een gaat dat heel vlot en bij de ander gebeurt dit jaren of lukt het nooit helemaal omdat de beperkingen zo in de weg zitten dat dit heel moeilijk blijft. Maar dat zijn wel de voornaamste dingen.

Fragment 55: begeleiding vanuit bureau herstel, empowerment, ervaringsdeskundigheid, regie bij de cliënt, bescheiden opstellen, durven kijken en afwachten

G: Wij focussen ons natuurlijk wel heel erg op dat herstel en empowerment en de ervaringsdeskundigheid. Daar gaat onze informatie over het algemeen over, we denken wel dat hoe beter begeleiders daarvan op de hoogte zijn hoe beter begeleiders zich bescheiden op durven stellen ten opzichte van cliënten, dus durven kijken en durven afwachten en het tempo van een cliënt durven te volgen, dat dan de zingeving bij een cliënt beter tot zijn recht komt. Want dan wordt het niet zo opgelegd en wordt je niet een richting ingeduwd.

Fragment 56: neiging begeleider om te helpen, moed om regie uit handen te geven

Hulpverleners willen van nature een beetje helpen he. Je wilt goed zijn voor mensen en je wilt goed doen en je wilt.. dat is ook goed. Maar wat jij goed vindt, want je vindt altijd iets over een ander, vindt de ander misschien wel helemaal niet goed over jezelf. En dat te durven laten gebeuren, dat vergt heel veel moed ook van een hulpverlener om dat te durven.

Fragment 57: advies aan hulpverleners, gebruiken ervaring en ervaringskennis, bekijken mogelijkheden cliënt

G: dat is wat wij hulpverleners willen meegeven en ook dat hulpverleners gebruik maken van ervaring en ervaringskennis of zelfs deskundigheid die cliënten zelf al hebben. En eerst eens kijken wat er al is.

G: Wat weet een cliënt al, wat kan die al. En kunnen we daar dan niet op insteken. Insteken op het menselijke van een cliënt en niet op de diagnose en niet op de ziekte.

Fragment 58: voorlichting , begeleiden vanuit herstel

G: Door veel voorlichting te geven, dat is wat we tot nu toe hebben gedaan. Veel voorlichting veel informatie geven. Studiedagen cursussen, bij wijkteams langs, casussen bespreken op aanvraag doen we dat nu. We gaan een themamiddag organiseren bijvoorbeeld voor een hele locatie, dus dan zijn al die medewerkers van die locatie in een keer aanwezig. We doen we alles op het gebied van herstel, dan kom je zingeving automatisch tegen omdat het alles met herstel te maken heeft. Dus we bieden heel veel verschillende dingen aan. Mensen kunnen daar dan een keuze uit maken. Bij de wijkteams gaat er bijvoorbeeld een iemand verplicht op cursus.

Fragment: 59: verbinding bureau met praktijk

G: Ja, maar dat is ook omdat wij dan in ieder geval per wijkteam zeg maar een soort van satellietje hebben.

Fragment 60: moeilijkheden informatieverspreiding, als olievlek verspreiden

Het is namelijk heel erg lastig om informatie naar medewerkers te krijgen en het is nog veel lastiger om informatie naar cliënten te krijgen. Je hebt niet zomaar een heel stel adressen en emaildingen paraat van mensen. Dus je moet, je moet proberen het als een soort van olievlek uit te spreiden. Dus dat bieden we aan, van individueel tot groep tot heel basale voorlichting tot hele specifieke casus bespreken.

Fragment 61: voordeel ervaringsdeskundigheid, verschil met gewone begeleiding

G: Ja is snap wat je bedoelt hoor. Er zijn een aantal dingen waarin deskundigen, het ligt er een beetje aan in welke functie ze ook worden ingezet. Maar als het ligt aan de begeleidingsfunctie, zijn ze beter in staat om echt naast de cliënt te gaan staan, gewoon vanuit die eigen ervaring, ik weet wat je voelt, dat idee.

Fragment 62: voordeel ervaringsdeskundigheid, meer openheid, groter gevoel veiligheid, teamverband

ik denk dat je dan meer openheid creëert, groter gevoel van veiligheid, dat ik mag zijn wie ik ben want je bent net zoals ik. Dat is veiliger. Je hoeft minder uit te leggen of je hebt in ieder geval het gevoel dat je minder uit hoeft te leggen, je hoeft je minder te verantwoorden als cliënt. Het gevoel bedoel ik vooral ook. Ik denk dat dat hele grote voordelen zijn je hebt een andere ingang.

Fragment 63: functie ervaringsdeskundige in team

Tegelijkertijd kan een ervaringsdeskundige in een team goed informeren, het is ook een soort van informatiepunt op dat gebied, over herstel, over empowerment en over hoe dat nou is. Dus het is ook een soort van informatiepunt voor collega's op dat gebied. Dat zijn eigenlijk de twee dingen die als begeleider wel heel belangrijk zijn. Het is het is ook echt wel een deskundigheid, gewoon weten hoe je je verhaal vorm kunt geven.

Fragment 64: ervaringsdeskundige herstelverhaal gebruiken, voorbeeldfunctie, kwetsbaarheid

ervaringsdeskundigen zoals wij gebruiken veel van hun eigen herstelverhaal. En door je eigen verhaal te vertellen en jezelf kwetsbaar op te stellen bied je ook weer veiligheid en ook weer mogelijkheden. Je hebt ook een soort van voorbeeldfunctie, want jou is het blijkbaar gelukt om weer aan het werk te gaan.

G: Om een opleiding te volgen om weer aan het werk te gaan. Nou dat werkt vaak ook heel stimulerend voor cliënten. Dan hoeven ze niet allemaal de hulpverlening in, maar je laat wel zien dat er heel veel kan.

Fragment 65: moeite herstel voor cliënt, stigma

Soms werkt het ook remmend, want er zijn cliënten bij die dan heel erg in de put gaan zitten en die denken van 'nou, dat gaat mijn nooit lukken, het is niets voor mij dat herstel'.

G: Ja, dus je moet wel goed in staat zijn om aan te geven dat het daar niet om gaat maar dat het er om gaat dat de invulling van jouw individuele herstelproces dat het daar omgaat. En als dat inhoudt dat je gewoon überhaupt één keer in de week je bed uit kunt komen, en als dat je gewoon al lukt dan is dat ook prima. Maar dat moet je wel van jezelf ook prima vinden.

G: Als je daar continu tegen aanloopt dat dat niet goed is, dan heb je nog een stukje te gaan. dat is weer dat zelfstigma wat je dan weer tegenkomt.

Fragment 66: cliënt weet zelf veel, bescheidenheid, respect voor het verhaal, open houding, afwachten

Welke competenties zijn voor een begeleider belangrijk als het specifiek gaat om begeleiden bij zingeving?

Bescheidenheid, je bescheiden durven opstellen en respect hebben voor het verhaal van de ander dus daarin, je mag natuurlijk zeggen wat jij vindt als mens, dat zeg ik niet he. kijk gewoon uitgaan dat eigenlijk die cliënt het eigenlijk heel goed zelf weet. En dat je er ondersteuning in kunt bieden om het uit te vinden. Maar dus die bescheiden houding erin en soms zelfs even afwachten. En dat is denk ik wel een heel belangrijke competentie als het om zingeving gaat. Soms kan informatievoorziening ook wel een competentie, of competentie, maar een belangrijk onderdeel zijn he. Je kunt er wel voor zorgen dat als iemand letterlijk op zoek is naar een plek voor zingeving, kerken ofzo, dat je wel helpt te zoeken dat je dus openstaat om daar energie in te steken. Maar dat is heel praktisch dat is misschien meer een vervolgstap. Ik denk dat bescheidenheid heel belangrijk is, gebruik maken kunnen maken van wat ik al eerder noemde van die ervaring en het verhaal van de cliënt. Dus echt stilstaan bij het verhaal van de cliënt en daar open voor staan. Dat is heel belangrijk op het begeleiden van zingeving.

Fragment 67: levensverhaal, stilstaan, open staan, luisteren, goede vragen stellen, niet invullen
I: Je noemt twee dingen, stilstaan bij het verhaal op openstaan voor het verhaal.

G: Ja het is ook twee dingen.

G: Veel luisteren en leren goeie vragen te stellen en iemand de tijd gunnen om zijn eigen verhaal te vertellen en niet teveel invullen. Wel ondersteunen als iemand graag wil leren hoe die zijn verhaal vertelt.

G: Ja, dat is zeker als je veel het meegemaakt kan dat heel erg ingewikkeld zijn. Dus om daar in ieder geval om daar open voor te staan dat is één, maar om ook daar stil bij te durven staan en om daar de goede vragen dan in te stellen, dat zijn wel twee hele belangrijke dingen denk ik. Denk of ik er nog mee heb.

Fragment 68: open houding , oppassen voor vooroordelen

G: Je bent geneigd als mens en dus ook als hulpverlener om bevooroordeeld naar mensen te kijken . En je conclusies bij voorbaat al te trekken als je een bepaalde diagnose hoort, of als je weet dat iemand uit een bepaalde sociale klasse komt of uit een bepaald land of wat dan ook. Dat doe je, maar om dat zo goed mogelijk weer los te laten en om met een open blik naar iemand te kijken van 'nou, ik kijk naar jou vertel maar wat jij mij wilt vertellen' zonder..., dan probeer ik los te laten wat ik eigenlijk al over je denk. Dus je, ook je laten vooral durven verassen en te kijken wat er gebeurt dat is denk ik openstaan.

Fragment 69: bewustwording , informatie van cliënt krijgen

I: En hoe bereik je dat dat je openstaat?

G: Eehm.... Je bewust van zijn dat je continu met individuele mensen te maken hebt, en dat jij eigenlijk helemaal niets weet over iemand. Dus dat jij alle informatie van de cliënt moet krijgen en niet uit een dossier of van een behandeling, dat is openstaan.

Fragment 70: wat past bij jou?, zelfontdekking, zoeken

G: Ja, vind ik een lastige, zingeving voor mij is. Het ontdekken van, van wat jou goed doet. En waardoor jij je leven mooi en prettig kunt invullen. Normen en waarden die je van thuis uit hebt meegekregen zijn soms vanzelfsprekend terwijl het toch misschien wel eigenlijk niet helemaal bij jou past. Dat je daar ook op zoek naar gaat. Wat nu bij jou past en wat jou goed doet, wat jou plezier geeft, wat jou je goed doet voelen, wat je rust geeft, wat je wat je verder brengt in het leven dat is zingeving voor mij.

Fragment 71: wat nodig is om het leven goed en zinvol te maken, ontdekken zingeving, richting geven, geloof, vrijheid

Dat kun je in een geloof vinden, want dat kan natuurlijk wel heel veel richting geven, en als dat dan toevallig goed bij je past dan kun je daar mooi op meevaren. Dat geeft dan ook weer vaak een gezamenlijk gevoel he, dat kan heel prettig zijn. Ja, als jij gewoon het nodig hebt om in een hutje op de hei te wonen omdat je het gevoel van openheid en vrijheid nodig hebt en, en dat kan ook al een beginpunt voor zingeving zijn. Alles wat jij nodig hebt om je leven goed en zinvol, voor jou zinvol in te vullen is zingeving voor mij.

E.c Interview André Daamen, totstandkoming methode

1. Auteurs methodiek, afdeling Z,I&K

De eerste vraag is wat is je rol bij het ontwikkelen van de nieuwe methodiek. Nou het rol is denk ik dat ik een van de coauteurs ben geweest samen met Lucia L. een collega van de afdeling beleidsmedewerker zorg innovatie en kwaliteit.

2. Initiatiefnemers methodiek

Wij zelf zijn hebben zelf ook het initiatief genomen om de methodiek te beschrijven in concept aan te gaan pakken

3. Bijdrage van Bureau Herstel

het is eigenlijk een soort van groeidocument geworden, waarin we ook halverwege reflectie hebben gevraagd van andere mensen die daarbij betrokken zijn, *uhm... uhm...* Coördinator van bureau herstel, maar ook de EC, kijk is mee. *Coordinator is Nynke Mulder.* Ja maar met deze methodiek is haar voorganger nog betrokken geweest Dicky Roelofsen. De EC heeft daaraan meegekeken, de andere medewerkers van de afdeling ZIK hebben ook gekeken en ook dus ook zeg maar input geleverd voor het document,

4. Levensbeëindiging – hoofdstuk in methodiek

aanvankelijk hadden we ook nog een heel hoofdstuk kwijt aan de vraagstukken die te maken hebben met het einde van het leven, en vooral ook met levensbeëindigend handelen en euthanasie dat stuk hebben we wel als stuk gelaten maar meer als verdiepingstekst gehouden voor zo nodig, maar die hebben we uit de methodiek gelaten, die maakte namelijk de methodiek heel zwaar als thematiek, tuurlijk zijn dat ook de zwaarste vragen waar mensen mee geconfronteerd worden of langdurig mee bezig zijn soms, maar het deed, vonden wij zeg maar het totaal van de methodiek geen goed, dus die stukken hebben we uit elkaar gehaald. Dus dat ligt nog op de plank als conceptstuk, is nog niet gepubliceerd in het kwaliteitshandboek, maar komt ongetwijfeld nog wel verder in een volgende stadium.

5. Connectie zingeving en herstel

Je hebt in deze vraag ook antwoord gegeven op welke partijen betrokken waren bij het proces van het ontwikkelen van de methodiek. Oke dan de volgende vraag is hoe past de zingeving binnen de begeleidingsvisie van de RIBW. Ik heb daarachter staan met een streepje, herstel. Dat dat de verbinding is. Nou het past heel goed omdat wij in onze methode in onze visie van zorg uitgaan van het dat wij vinden dat ieder mens kan groeien. Binnen zijn eigen mogelijkheden, dat verwijst weer heel erg naar herstel en herstelondersteunende zorg,

6. Definitie herstel

herstel niet in de zin van beter worden of genezen, maar herstel in de zin van je levensproces of je levensverhaal heeft een deuk opgelopen, of is een ontsporing gegaan, of heeft een cesuur ondergaan. En *uhm...* hoe pak je dat weer op, hoe kun je de dingen die stuk zijn gegaan weer helen, en hoe kan je zelf je eigen proces weer vlot trekken. Hoe kun je de organisch positieve kanten of actieve kanten van jezelf weer mobiliseren om de ja de beperkingen te compenseren om toch weer verder te gaan daar zit zingeving heel dicht tegen aan. *En wat bedoel je met het woordje organisch.* Organisch bedoel ik met levend, bewegend en groeiend. *Niet als star, maar als constand veranderd, dynamisch.* Constant in beweging zijn en dynamisch.

7. Beschrijving methodiek

Hoe ziet de huidige methodiek eruit? De huidige methodiek beschrijft eigenlijk wat zingevingsvragen zijn. En hoe ze zich voor kunnen doen. Wat een begeleider zou kunnen doen in het begeleiden van

een cliënt met zingevingvragen. En die methodiek is uitgetrokken in 6 stappen. Ja voor de stappen en de inhoud verwijs ik naar het stuk zelf. *Nee dat is mooie omschrijving.*

8. Samenvatting methodiek

Der zit een soort van opbouw in, waarin het herkennen en het identificeren van de zingevingvragen, daar begint het mee, enfin. Het eindigt natuurlijk met creatieve hulpmiddelen om in je begeleiding stappen te zetten, samen. Of inderdaad te verwijzen naar een specialist. *Ja klopt, het stuk zit in mijn hoofd, we kunnen hier iets mee.*

9. Bijlages methodiek

Ja der zitten natuurlijk wel wat begeleidende teksten bij, bijvoorbeeld over alle levensbeschouwingen, grote levensbeschouwelijke richtingen, dat begeleiders ook in staat zijn om cliënten met een bepaalde levensbeschouwing op die manier met achtergrondinformatie bij te kunnen zoeken.

10. RIBW – witte organisatie

Wij zijn bijvoorbeeld een hele witte organisatie. Het aantal allochtone cliënten blijft bijvoorbeeld achter bij het gemiddelde van de burgerij, in onze werkomgeving. En dat geldt ook voor onze medewerkers, dus ~~uhm~~.

11. Openstaan voor andere culturen

ja als je cliënten van met een andere culturele achtergrond, dan moet je daar ook begrijpen, dan moet je daar ook voor openstaan dan moet je ook daarin willen verdiepen.

12. Visie bij ontwikkeling methodiek, 'cliënt in context' hulpbron

Met welke visie is deze methodiek ontwikkeld en wat moet deze concreet bijdragen aan de hulpverlening? Nou ja de visie is eigenlijk ontwikkeld omdat we, omdat die zo enorm aansluit bij de visie die we eigenlijk al in de zorg, in de zorgvisie hebben neergelegd, waar een van de eikstukken is cliënt in context, waarin duidelijk wordt beschreven hoe wij een cliënt zien,

13. Visie op cliënt, relatie zingeving en visie op cliënt, pathologie

niet als een iemand met een complexe pathologie, maar als een mens met heel veel verschillende rollen en vaardigheden en met een levensverhaal en levensgeschiedenis dat verder geschreven moet worden en waarin soms een beetje de autonomie is kwijtgeraakt en waar de regie in het eigen leven soms verloren is gegaan. Relaties zijn stukgegaan. Nou ja zingeving zit daar zo dicht tegenaan.

14. Methodisch werken

Want het identificeren van hele praktische problemen is heel makkelijk, dat leer je in elke agogische opleiding, daar leer je gewoon echt zien, wat is hier een begeleidingsvraag en hoe kun je daar methodisch en systematisch iets mee doen. Dan krijg je de cirkel van hulpverleners.

15. Gevolgen psychiatrische aandoening, vaardigheden, zingevingsvragen

Maar alles waar als een cliënt zeg maar met psychiatrische problemen vaak uit is datgene waar die tegen aan loopt, tegen identiteit, identiteitsverlies, autonomieverlies, verlies van sociaal netwerk, verlies van perspectief, gezin kunnen stichten, kinderen kunnen krijgen, langdurige relaties kunnen aangaan. AL dat soort vaardigheden komen in het nauw als je een psychiatrische aandoening hebt. Nou de aangrijpingspunten zijn zo dicht bij de spiritualiteit bij het geestelijk leven, veel meer als je een mens buiten zijn pathologie om ziet, dat je wel heel direct uitkomt op essentiële vragen van ja wat maakt het leven nog zinvol, waar kan ik daarvoor hulpbronnen aansporen, aanspreken, waar kan ik hulpbronnen vinden.

16. Secularisatie, RIBW als afspiegeling samenleving

En dan hebben we natuurlijk te maken met waar wij heel erg tegenaan lopen een geseculariseerde samenleving. Dat speelt zich ook af binnen de RIBW. Als zeg maar microkosmos van zo'n samenleving.

17. Ontzuiling, levensbeschouwing, geen antwoorden op zingevingsvragen

Dus het wegvallen van de zuilen, en van de veiligheid die dat weer biedt. En de standaardantwoorden op al die vragen die er liggen. Want bijna elke levensbeschouwing heeft weer zijn standaard rijtje antwoorden op de vragen, die is er niet, die is niet beschikbaar voor de mensen, en als je ze daarmee in aanraking brengt herkennen ze die, herkennen ze zichzelf daar niet in, ze zijn vaak ook helemaal niet gelovig opgevoed, in die zin hebben ze daar geen basis of geen bodem in.

18. Ontstaan functie Geestelijk Verzorger, organisatie, secularisatie, ontzuiling

Ja dan moet je gewoon zelf aan de slag met het ontwikkelen daarvan. En ja een eerste stap zijn wij begonnen met het trekken aan de organisatie om een Geestelijk Verzorger in huis te kunnen nemen om dat vraagstuk ook te tackelen het vraagstuk van de secularisering het vraagstuk van het wegvallen van de zuilen, van het wegvallen van de zekerheid,

19. Vermaatschappelijking, hospitaliseren, hulpbronnen in samenleving

maar dat bleek heel moeilijk, de RIBW, het management stond echt principieel op het punt op het standpunt van vermaatschappelijking, hulpbronnen halen in de samenleving, niet in huis, want daarmee hospitaliseer je mensen, en je moet mensen juist wijzen naar de hulpbronnen in de samenleving, dat ze daar naar toe gaan. Dat is natuurlijk een heel legitiem argument,

20. Doelgroep RIBW, hulpbronnen in de samenleving, AWBZ

maar het argument tegen is dat wij in de praktijk zien dat de mensen die bij de RIBW zorg krijgen steeds zieker zijn, steeds meer en heftigere problemen zijn, door alle psychosociale problemen zijn allang uit de AWBZ geschrapt, die komen hier niet meer, hier komen alleen nog maar mensen met hele ernstige onderliggende aandoeningen, kijk en voor die mensen is het vinden van en het verwijzen naar de hulpbronnen in de samenleving, als het gaat om dit soort essentiële vraagstukken die is gewoon bijna niet te bewandelen,

21. Secularisatie, kerken en parochies als hulpbronnen

en dan ook nog is een keer dat die hulpbronnen zichzelf ook zijn aan het terugtrekken, kerken worden gesloten, parochies worden samengevoegd, het is grootschalig, na ja, afgezien van het feit van wat ik al eerder zei dat heel veel mensen geen enkele binding hebben met levensbeschouwelijke oorsprong, of een parochie of een gemeente ofzo.

22. Ontstaan functie geestelijk verzorger, ontwikkeling methodiek, hulpmiddel begeleiders

Goed ja dus de GV werd die bron afgewezen, toen hebben we gewoon dan moeten we iets gaan doen met methodiek, dan moeten we het doen in ieder geval dat begeleiders er toch iets mee kunnen.

23. Ontstaan functie geestelijk verzorger, suïcide

Dat is duidelijk, interessant ook om te weten dat de RIBW het in de eerste instantie afwees. De gv in ieder geval he, we focusten eerst op de GV, als antwoord op die zingevingsproblemen op al die mensen die gewoon eh suïcidepogingen doen, of nou ja, al die ernstige dingen die daar mee bezig zijn. Ja, oke.

24. Ontwikkeling methodiek, vraaggericht, signalen vanuit cliënten

Waar kwam de vraag vandaan om deze methodiek te ontwikkelen? Ja, ik vind zelf vanuit de cliënten, alleen die hebben dat niet zo mooi geformuleerd natuurlijk, ehm nou haha, wij willen graag

~~ondersteuning bij zingevingsvraagstukken enne bied ons maar een mooi product dan kunnen wij, als dat zou kunnen, maar dan konden we morgen met ontslag, succes in de samenleving.~~

25. Medicijngebruik GGZ, confrontatie met pijn

Helaas, maar wel bij in gebreke blijven en het en het ja het verlegenheidsantwoord van de GGZ op zingevingsvragen. Dat is gewoon zo essentieel, het zien dat het antwoord er vaak niet is, meer pillen geven als iemand zich heel verdrietig voelt, of heel langdurige verdrietig voelt, want dat kan de omgeving niet verdragen, als je gewoon met iemand leeft die de hele dag aan het huilen is, dagen weken maanden jaren, de omgeving haakt af, die kan dat niet, die kan daar niet mee leven dus. Pathologie, pillen erin ,weg tranen.

26. Verstopte zingevingsvragen, IRB

En dit zijn dus de signalen, en daar komt de vraag dus vandaan. Wat meer is er dan gebeurd? Ja dat is denk een langzaam proces, is gewoon een langzaam proces. In eerste instantie zijn zingevingsvragen en de antwoorden daarop al jaren geleden een beetje verstopt in de methode rehabiliterend werken. Want in de Rehabilitatie benadering en theorie zit ook een beetje die achtergrond van herstel van de breuklijnen in het leven, het levensverhaal zit daar ook in, hoe kun je daar weer wending aan geven, hoe kun je het vraagstuk van autonomie weer oppakken.

27. Kerndomeinen IRB, dagbesteding, zorgvisie

Alleen grof gericht en heel vaak toch met een praktische inslag, hoe kun je je staande houden met je beperkingen. Dus dat focust dan zich heel erg, zeg maar op enkele kerngebieden, wonen sociale netwerk, relaties aan kunnen gaan, dagbesteding, dag en nachtritme, dan hebben ze het over zinvolle dagbesteding, snap je. Maar wat is nou zinvolle dagbesteding en hoe verhoudt zich dat tot iemand die niet in beweging kan komen, of die geen energie heeft, of die alleen maar aan de dood denkt, en kijk vanzelf kom je op dat punt, dat heeft zich echt ontwikkeld vanuit de zorgvisie.

28. Cliëntgericht, ontstaan methodiek, signalen vanuit cliënten, verlegenheid begeleiders

En van wie kwamen de geluiden, daar heb je al antwoord op gegeven. Uit cliënten, maar ook uit medewerkers, uit begeleiders, ja hoe moet je dat zeggen, die verlegenheid hadden bij vragen en geen antwoord.

29. Ontstaan methodiek, rol van Ethiekcommissie in ontstaan methodiek, signalen

Kijk en die signalen komen dan steeds verder naar de Ethiekcommissie in eerste instantie, want daar gaat het natuurlijk ook vaak aan, wat is dan het goede, wat moet je dan doen in zo'n ingewikkelde situatie.

En vanuit die Ethiekcommissie is ook weer, is ik denk wel, is het vraagstuk helderder en in omvang helderder geworden, en vandaar is denk ik is meer ook de initiatieven genomen om de probleem. Methodisch iets te gaan doen.

30. Ontstaan methodiek, suïcide, ontstaan Ethiekcommissie

Dus als ik het goed begrijp was de EC er al voordat die problemen gesignaleerd werden met zingeving? Nou die werden toen ook al, want eigenlijk is de EC daar ook uit ontstaan. We zijn ontstaan 16 jaar geleden, na in een woonvoorziening in korte tijd 3 suicides hadden plaatsgevonden. Totale ontluistering van die bewonersgroep en van die medewerkers die daar werkten, zo dat is dat was heel heftig.

31. Methodische reflectie, behoeften aan menselijkheid, ontstaan Ethiekcommissie

En vandaar, achteraf terugkijken op die periode waren de mensen die daar werkten die kwamen uit op een gemis. In eerste instantie is achteraf geëvalueerd hoe is het proces allemaal verlopen, hebben we begeleidingstechnisch de goede dingen gedaan, waar zijn de gaten gevallen, wat moeten we in het vervolg op letten, methodisch reflecteren op de situatie, en toch was er dat bleek geen plek te zijn

van wat doet het met je eigen normen en waardesysteem. En ~~uhm~~ het reflecteren in hoeverre dat ja je eigen leven overhoop zet. Je eigen nadenken over het bestaan, etc. Daar was geen tijd voor, de hele methodische reflectie was gewoon verplicht technisch, begeleidingstechnisch, en niet op de, en dat gemis is eigenlijk de eerste aanzet geweest voor het ontstaan van de EC.

32. Participatie met Ethiekcommissie, behoeften van begeleiding

En daar bleek zo'n behoefte aan te zijn dat we binnen de kortste keren vanuit die ene woonvoorziening de over de hele RIBW mensen aanklopten, ik wil ook meedoen, ik wil ook meedoen.

33. Nut van Ethiekcommissie, financiën

Goed, de toenmalige directie zag er het nut ook heel erg van in, het was natuurlijk ook een betere tijd qua financiën enz. Ze vonden dat er ook ruimte moest zijn voor die trage vraagstukken.

34. Beschikbare tijd Ethiekcommissie, ontstaan Ethiekcommissie, ontstaan methodiek

De EC, de enigste die een heel dagdeel bij elkaar komt, dus de enigste vergadering die een heel dagdeel duurt, omdat ja je die tijd ook nodig hebt, nou ja goed zo is dat eigenlijk langzaam ontstaan. *Ja ja dat is duidelijk inderdaad ja.* En vanuit die EC is het weer verder gegaan. *Jaja het is dus heel lang geleden ontstaan.*

35. Ontwikkeling methodiek, beroepsvereniging Geestelijk Verzorger hulpbron, literatuur hulpbron, onderzoek hulpbron

Op basis waarvan is deze methodiek ontwikkeld dan staat er naast literatuur, onderzoek. Literatuur onderzoek, beroepsverenigingen van de GV heeft er een rol in gespeeld we hebben overal informatie vandaan gesleept, letterlijk overal.

36. Agogische principes van methodiek,

En wat dan specifiek? Het is een ontwikkelingsproduct. Nou specifiek in ieder geval technisch product is zeg maar ontwikkeld aan de hand van agogische principes, procesgericht denken, het identificeren van van problemen, het analyseren, het stellen van doelen, het uitvoeren, en het evalueren. Dat is het proces zeg maar.

37. Ontwikkeling zingevingsdomein

En dan specifiek toegericht op het domein zingeving, toen zijn we het domein zingeving gaan onderzoeken, waaruit bestaat dat hoe zit dat. Wie zijn er aanwezig met het domein zingeving, en hoe pakt men dat aan, en welke dingen zijn allemaal belangrijk, welke competenties,

38. Project zingeving op maat, Geestelijk verzorger, samenwerking met externen, Stichting op maat

ja die hebben we bijvoorbeeld voor een groot deel gehaald bij het project zingeving op maat, van stichting op maat. Waarin Geestelijke Verzoorgers van alle zorginstellingen van Nijmegen elkaar ontmoeten.

39. Transitie van beroep Geestelijk verzorger, beschikbare financiën

Die ook bezig waren een aantal jaren geleden met een soort transitie, omvormen van het traditionele beroep van GV, voorgaan in de dienst, het oproepbaar zijn bij het stervensproces, etc etc. *Is dit wat beschreven is in die werkdocumenten?* Ja dat is in die werkdocumenten beschreven ja. Dus die omslag is gemaakt van we moeten eigenlijk die toren eigenlijk sowieso wordt, zijn pastores en dominees en mensen die GV willen zijn, die worden steeds zeldzamer, het geld ervoor is ook minder,

40. Kennisoverdracht, contactpersonen cliënten

dus wat moeten we doen, we moeten onze kennis verbreden naar de mensen die dagelijks met de cliënten werken, dus waar wij mee bezig zijn gegaan is het scholen van vrijwilligers en het scholen van mensen die in de zorg werken.

41. Ontwikkeling methodiek, Geestelijk Verzorger belangrijke hulpbron

Dus dat is de link met het ontstaan, of dat is de link met waarvanuit. Waar vanuit hebben we de informatie. De GV zijn heel belangrijk geweest. Die zijn heel belangrijk.

42. Doelen methodiek, feedback op methodiek, ontwikkeling methodiek, ondersteuning bij zingevingsvragen

Ik kijk of deze vraag net al een beetje gesteld is. Op welke manier. Nee die is al gesteld. Wat zijn de doelen van de huidige methodiek. De doelen zijn wat mij betreft als methodiek dat het een werkbaar methodiek moet zijn, of moet worden, want ik vind het een ontwikkelingsdocument, dus ik hoop heel erg dat als begeleiders in de praktijk ermee gaan werken dat ze aangeven dit werkt niet, of misschien zou dit of dat, feedback weet je wel, dan kan je zo'n methodiek ook een beetje verder laten groeien. Maar de hoop is in ieder geval dat het een werkbaar handvat is voor begeleiders om cliënten te ondersteunen bij zingevingproblemen, dat is eigenlijk het voornaamste doel.

43. Doelen methodiek, kwaliteit van leven bevorderen

Eigenlijk daarvoor zou je kunnen zeggen het doel is ondersteuning, of hulp bij zo goed mogelijk leven bij mensen met ernstige psychiatrische aandoening.

44. Doelen RIBW, kwaliteit van leven bevorderen

Die twee doelen horen misschien ook bij elkaar. Die horen wel bij elkaar. Uiteindelijk waarom bestaan we als RIBW, we bestaan om de kwaliteit van leven met dit soort achtergrond zo optimaal mogelijk te maken, de beperkingen die er nu eenmaal zijn, en dan is dit een hulpmiddel erbij.

45. Nagedacht over nodige competenties, ontstaan methodiek, feedback op methodiek

En als je het hebt over de rol van de begeleiding. Is er bij de ontwikkeling van de methodiek rekening gehouden met de competenties van de begeleiders die ermee gaan werken. Ja in zekere zin wel, alhoewel, kijk we hebben van een aantal begeleiders natuurlijk feedback gehad,

46. Kennis over methodiek

maar we zijn er ons ook wel heel erg van bewust, dat heel veel begeleiders dit niet helemaal vooraan op hun netvlies hebben zitten. Dus dat, dat is dus beperkt, dus maar goed,

47. Gevoeligheid voor zingevingsvragen

daar zit het dus andersom, daarnaartoe zou je de begeleiders eigenlijk willen verleiden om gevoelig te worden voor deze vraagstukken en dan kunnen ze terugvallen teruggrijpen op die methodiek. *Even kijken of dat inderdaad een antwoord is op de vraag. Als ik het goed begrijp dus voordat begeleiders met de methodiek kunnen werken is het belangrijk dat ze een soort van attitude ontwikkelen een soort van gevoeligheid voor zingeving. Betekend dat dan dat er bij de ontwikkelen van de methodiek geen rekening is gehouden met de competenties van de begeleiders of juist wel.* Jawel jawel

48. Procesgericht werken, methodisch werken

ja in ieder geval sowieso doen we een appel op het vermogen om procesgericht te kunnen werken om methodisch te kunnen werken. Dus dat je als begeleiders op een zekere afstand naar het proces kan kijken, en van welke stappen moet, daar gaan we vanuit dat die competentie er is.

49. Bijdragen aan kwaliteit leven, vereiste voor begeleiders

en we gaan er ook vanuit dat de competentie bij begeleiders er ook zit dat ze in principe iets willen bijdragen aan de kwaliteit van het leven van de cliënten die aan hun zijn toevertrouwd, anders zou het heel ernstig zijn, dus dat die vaardigheid moet erin zitten,

50. Competenties getoetst door beroepsopleiding

verder wordt het stuk van de vaardigheden afgedekt door de beroepsopleiding die getoetst wordt,

51. Sollicitatieprocedure, selectieprocedure

maar tot nu toe is het ook nog zo dat bij elke vacature dat bij een groep of een wijkteam dat er altijd twee commissies zijn die meekijken. Werving en selectie, een commissie van medewerkers en een commissie van cliënten, dus cliënten kijken zelf mee en hebben gesprek met de kandidaten die daar komen werken. Dus op die manier is er ook wel iets gewaarborgd, zeg maar.

52. Inspraak cliënten, gevoeligheid bij authenticiteit bij cliënten

Dus cliënten hebben zelf inspraak in wie er komt werken. En bij cliënten is het vaak heel zo, heel erg zo, dat ze heel grote antennes hebben voor of iemand integer of iemand authentiek is of iemand zichzelf is. Of dat iemand een kunstje doet, en als iemand een kunstje doet inagogisch opzicht of in begeleidingstechnisch opzicht, dan prikken ze daar meteen doorheen. Die prikken daar meteen doorheen. Die zijn op zoek naar echtheid en authenticiteit en daar zijn vaak die mensen heel erg gevoelig in, supergevoelig zelfs. Dus ja, ~~uhm~~ bij cliënten is het de gevoeligheid heel vaak heel direct aanwezig in de behoefte om zich mens te voelen om zich medemens te voelen. Om waardevol te kunnen zijn enzo.

53. Reflectie, empathie, beperkingen

En wat als je dat zegt, als de cliënt zich mens wil voelen wat voor competentie vraagt dat dan van de medewerker. Nou dat vraagt een competentie dat die in zekere zin in ieder geval bewust is van zijn eigen mens zijn, zijn eigen grenzen en beperkingen maar ook zijn eigen mogelijkheden, maar ook de waarden die die in zich heeft, dat die zich bewust van is en dat die ~~uhm~~... bijvoorbeeld het vermogen bezit om empathie te hebben, om echte empathie te hebben en geen valse empathie,

54. Verwerking eigen pijnpunten

wat voor mij inhoudt dat iemand min of meer klaar moet zijn met ~~uhm~~... met de zeg maar de eigen problemen die er onderliggen. Dus in zekere zin stabiliteit bij jezelf en bij je eigen rouwproces, bij het verwerken van verlies van belangrijken, van je familie vrienden of ouders of weet ik veel wat. En dat je daar gewoon goed mee om kan gaan,

55. Empathie

dan kan je ook opbrengen dat je op een echte manier empathie kunt hebben bij iemand, namelijk stilstaan bij die ander,

56. Verwerking eigen pijnpunten

en niet omdat je zelf nog in de knoop zit, krijg je tegenoverdracht en al dat soort, gemis. Nou daar moet je klaar mee zijn, min of meer.

Dat is een hele duidelijke competentie. Maar ook wel een hoge competentie. Ja die leer je volgens mij niet zomaar in de beroepsopleiding. Nee dat is het leven misschien meer. Dat is het leven, die leer je in de praktijk.

57. Vereisten vanuit methodiek, reflectie, luisteren, kennis van zingeving, acceptatie

Een vraag die er wel een beetje op aansluit. Welke competenties zijn voor begeleiders belangrijke in de begeleiding bij zingeving volgens deze methodiek. Nou volgens deze methodiek is het in ieder geval reflectief vermogen, afstand naar je eigen proces, even denken, nou herkennen het herkennen van de problematiek die zich bij de ander die bij de ander opwelt, luisteren denk ik heel belangrijk.

Luisteren, het aandachtig aanwezig zijn, het accepteren van de ander in zijn anderszijn, totale acceptatie.

58. Gevoeligheid voor acceptatie bij cliënten, acceptatie

Op het moment dat je als cliënt het gevoel hebt dat je niet geaccepteerd wordt, door degene die je begeleidt dan voel je dat meteen, daar zit ook weer dat aspect in van echt en niet echt, dat voelen mensen meteen. Als iemand gewoon wel of niet, dat je er mag zijn van die ander, dat voel je meteen. Ook al ben je nog zo depressief of verward dat voel je meteen. ~~Dat geloof ik wel ja.~~ Dus Dat is ook een heel belangrijk ding.

59. Luisteren

Luisteren is ook belangrijk, het vermogen om te luisteren naar die ander, echt te luisteren, dus niet alleen stil zijn, maar ook op te nemen wat die ander, dus echt daar over na te denken.

60. Literatuur, overleg

Ik heb een vraag in me hoofd, nee maar die ga ik nu niet vertellen, die ga ik vertellen als die stilstaat. Welke middelen die beschreven zijn in de methodiek hebben begeleiders tot hun beschikking in de begeleiding bij zingevingsvraagstukken. Literatuurverwijzingen bijvoorbeeld, verdiepingsliteratuur is er. In de methodiek wordt ook vaak verwezen naar overleg met de anderen, dus het verbreden van de problematiek, vaak niet alleen zijn met iets, en zeker niet met iets heel zwaars, dus afpeilen, dat is heel belangrijk. ~~Uhm...~~ ja kennis ook van het levensverhaal, hoe verloopt nou een ontwikkeling van een mens, hoe zit dat?

61. Kennis van zingeving, aandacht voor het levensverhaal

Daar moet je op terug kunnen vallen vind ik. Dus je moet de juiste vragen kunnen stellen, ook dus die moeten in je kop zitten. Kijk als je weet dat een cliënt vanaf zijn tiende in een tehuis is geplaatst, dan weet je er is voor die 10 jaar is er natuurlijk een hele geschiedenis geweest. Nou dat kan je dan, dat moet je weten, dat soort besef moet je kennen, dus kennis van dat soort dingen moet je hebben, moet je tot je beschikking hebben.

62. Ethiekcommissie, ethisch consulent, redenen voor hulpmiddelen

En Wanneer komen er derden bij kijken? Ja derden kunnen er op elk moment bij komen kunnen kijken. Ja wij, afhankelijk waarvan hebben we de CE, waar casuïstiek naar toe kan, waar altijd advies aangevraagd kan worden. Er kan een vraag gesteld worden aan een ethisch consulent kan een vraag gesteld worden. Denk is mee of ik heb een cliënt en ik weet niet goed hoe ik eruit komt,

63. Zorgcoördinator

maar een stap dichterbij elke ZOCO is min of meer getraind in het omgaan met de wat zwaardere problematiek, is ook getraind in werkbegeleiding en coaching en training.

64. Zorgcoördinator

Dus als we een begeleider met een cliënt een beetje met zichzelf in de knoop raakt, dus een beetje met zichzelf, dan is de 1ste plek die ZOCO. En die kan je ook als derden inschakelen.

65. Redenen voor hulpmiddelen, doorverwijzen

Dus als ik het goed begrijp dan je noemt nu als reden om een derde op te zoeken als je met jezelf in de knoop zit. Bijvoorbeeld maar ook als de problematiek zo complex is dat ik er niet zo goed een weg in weet, moet ik dat nu zelf doen, moet ik dat niet zelf doen, moet ik doorverwijzen, dat soort vragen ook natuurlijk. ~~Oke dat is een antwoord ja.~~

66. Grondhouding, benieuwdheid

De ondersteuning van derden hoe die eruit ziet heb je [dat] al verteld? Met de consultants met de EC met de rondetafel, etc. Er wordt nu gesproken over derden als over persoon. Maar maakt het uit welke levensvisie deze derden hebben? Nou ik vind in principe dat dit niet uit zou moeten maken, ik denk dat mensen die in een instelling met algemene grondslag werken, die werken met mensen die in hun leven in de problemen zijn geraakt, dat uhm... dat dat een grondhouding vergt van benieuwdheid naar die ander, naar diegene die in de knoop is geraakt,

67. Open staan voor de ander

en daarbij ook alles in beschouwing nemend, dus dat betekend dat je ook de achtergrond van iemand moet willen kennen en waarderen en de invloed daarvan moet kunnen duiden en daar open voor moet kunnen staan.

68. Levensvisie, persoonlijke overtuiging

Ja het is, het is er zitten wel heel veel grensverhalen aan hoor van uhm... we hebben is een stagiaire gehad in een woongroep, een woongroep van mensen die echt heel veel zorg nodig hadden, 24uurs zorg. En dat was een zij, een stagiaire, ze was van Somalische afkomst. En droeg ook verder een hoofddoek, dat was verder niet zo'n punt, niet in die zin, maar die had voor haarzelf in haar persoonlijke overtuiging ook nog is zo dat missie een soort opdracht, dus die die probeerde in haar contact met de cliënten ook heel erg haar denkbeelden te slijten zeg maar. En dat kan niet. Dat kan niet.

69. Cliëntgericht, persoonlijke overtuiging

Je moet altijd die cliënt is het uitgangspunt, daar moet je vanuit gaan en niet vanuit je eigen overtuigingen, ik denk missionair werk moet je niet hier doen, dat moet je gewoon elders doen. Ik denk hier moet je gewoon proberen de mens weer op een en dat je zelf zeg maar geïnspireerd bent door een bepaalde opvatting of geloof ofzo, nou daar moet je heel zorgvuldig mee omgaan, en toch voornamelijk voor jezelf houden en niet opdringerig, ik kan wel ik ben wel is met mensen op bedevaart gegaan. *Echt?* Met cliënten die daar heel veel behoefte aan hadden. En een soort van ritueel zochten en ook zelf, die al de oorsprong hadden, maar natuurlijk dan doen we dat, dan ga ik mee, maar het is hun ding, niet mijne ofzo.

70. Faciliteren, respectvol, oordeel opschorten

En in het dat opzicht is het weer helpend dat jouw levensbeschouwing weer aansluit op die van hun. Nou ja ik kan dat makkelijk doen. Ik kan ze dan meenemen, ik weet de weg, ik weet waarom en ik weet wat en ik kan ze ook een beetje in de achtergrond uhm... vertellen ja maar ik denk wel absoluut niet opdringerig, met alle respect voor alle anderen. Ja. Gewoon niet oordelen denk ik, dat is heel belangrijk.

71. Evaluatie methodiek

En hoe wordt geëvalueerd of de doelen van de methodiek voor de methodiek behaald worden? Dat is stap zes in de methodiek. Stap seks, stap zes. Ja dat is natuurlijk de vraag. Ja zover zijn we nog niet. Dat is denk het meest eerlijke antwoord. Zo ver zijn we nog niet. *Ja dat is een eerlijk antwoord, en een duidelijk antwoord.*

72. Eerste gebruik methodiek, begeleiders, kwaliteitshandboek van de RIBW

Ik kan me wel voorstellen dat er zo hier en daar een begeleider is die de methodiek al uit het handboek heeft geplukt en er daarnaar heeft gekeken met een cliënt en met een bepaald probleem op weg is gegaan.

73. Eerste gebruik methodiek, afsluiting, evaluatie

En ik kan me ook wel voorstellen dat je op gegeven moment het gevoel heeft van nou zitten we op een goed spoor, nou gaat het weer goed, dus dan kunnen we weer afsluiten dan kunnen we loslaten,

nou die zal best evalueren met zijn cliënt, maar hoe precies is niet duidelijk. Die gegevens kunnen we nog niet genereren.

~~De laatste 4 vragen, we zitten op 50 minuten. Dus. Oeps dat is wel typewerk, veel strepen veel weglaten, dat is heel verstandig. Dat gaat gebeuren, dat is labelen he.~~

74. Introductie methodiek bij Ethiekcommissie

De laatste 4 vragen gaan over implementatie. Hoe is de ontwikkelde methodiek geïntroduceerd bij begeleiders en anderen die er mee moeten werken. Het is in ieder geval geïntroduceerd in de ontwikkelingsfase bij de mensen van de Ethiekcommissie, in alle voorzieningen waar ze werken, dus in die zin, toen die klaar was, is die daar ook gepresenteerd,

75. Introductie methodiek via RIBW-net

hij is ook gepresenteerd via het RIBWnet. En aangekondigd als nieuwe methode waar je, die je uit de kast kan trekken,

76. Methodiek nog niet getraind

maar hij is nog niet geïmplementeerd in de zin van nu gaan we medewerkers ook trainen om daar mee te werken.

77. Vereisten voor werken met methodiek, methodisch werken, gevoeligheid voor zingelevingsvragen, agogische competenties

Oke dat is het bruggetje naar de volgende, of sorry dat is het bruggetje naar de volgende vraag. Je noemt trainen. Is het nog nodig dat begeleiders specifieke competenties aanleren die nodig zijn om beter te begeleiden bij zingeving. Ja ik denk het wel, ik denk niet dat iedereen het gegeven is om zeg maar die methodische stappen in dit verhaal te kunnen doen, misschien doen. Misschien wel in agogisch opzicht, of in psychiatrisch opzicht, of qua pathologie, maar qua zingeving, ~~uhm...~~ zijn er denk ik genoeg die dat niet van nature in zich hebben, die die gevoeligheid nog niet ontwikkeld hebben, of die er überhaupt niet mee bezig zijn, ja dat daar is nog een mooie weg te vinden.

78. Leden van de Ethiekcommissie

Ja ze weten wel altijd ze hebben altijd wel een bruggenhoofd naar de zeg maar, hun collega die lid is van de EC, dus die die weg is er.

79. Gebruikmaken van Geestelijk verzorger

De weg is ook gevonden vinden we naar de Geestelijk Verzorger, tenminste dat vind ik ook wel een hoopvol teken, dat mensen het wel in hun vizier hebben,

80. Training IRB, begeleidingsplan, scholingsbureau, methodisch werken

maar ik zou het liefste hebben, maar ik zou het liefst hebben dat in de training rehabilitatie die we hier doen of de training werken met begeleidingsplan, die we hier doen via het interne scholingsbureau, dat we zeg maar, ook een dagdeel besteden aan zingeving, dat doet de RT [IRB] al, maar dat ze nu ook gericht die methodische, dat methodische instrument erbij pakken.

81. Literatuur, gebruik van methodiek in training

Kijk nou hebben ze literatuur, moeten ze literatuur over zingeving lezen, ze krijgen er praktijkopdrachten over die middag. Maar de methodiek specifiek is er nog niet, wordt er niet bijgetrokken. *Nee, en dat zou helpend zijn?* Ja ik denk van wel, ik denk van wel, ik denk van wel, dan is het ook minder vrijblijvend denk ik.

82. Gevoeligheid voor zingelevingsvragen, reflectie over eigen spiritualiteit

Ik bedoel wat het onderdeel zingeving bij de RT nu vooral doet, is het trainen van gevoeligheid van de persoon zelf, van de begeleider, van je wordt een beetje uitgedaagd om over je eigen proces na te

denken en daar iets over te zeggen, daar een collage te maken, maar ik bedoel, dat is nog maar het begin. *Ja dat is zo.*

83. Gevolgen bezuinigingen GGZ

Maar goed we zitten in een moeilijke tijd, want Johannes, uhm.... Nou ja goed enorm gesneden in de GGZ en dat gaat hier ook gebeuren, dat de tijd om aan scholing te besteden die wordt steeds minder, er wordt steeds meer druk gelegd op directe productie, op directe face-to-face contacten. *Dus creatieve oplossingen geboden? JAAAA zeker.*

84. Bezuinigingen GGZ, bestrijden bezuinigingen, woonrecht cliënten, extramuralisering

En misschien ook wel een beetje in de politici en de hulpverlening om toch de politiek te blijven bestoken met de vraag zoals waar je mee bezig, waar ben je mee bezig minister Schippers, onder het mom van extramuralisering de zorg brengen het liefst naar de cliënt, strepen ze het woonrecht van heel veel mensen, die zelfstandig wonen, die ambulant begeleid wonen, er zijn er heel veel die die veiligheid niet aankunnen, ja ik vind het dramatisch.

85. Uitleg en introductie op locatie, implementatie begeleidingsplan, introductie methodiek door Lucia, uitleg methodiek door Lucia

En ff kijken hoor. De methodiek is dus al op een bepaalde manier geïntroduceerd? RIBWnet, EC, sommige mensen hebben er misschien mee gewerkt. Ja. Om het op de juiste manier te implementeren hoe zou het geïntroduceerd moeten worden?

Ik ben een ding vergeten. Lucia is op dit moment bezig die is een rondgang aan het maken langs alle teams. Om het werken met het begeleidingsplan, het nieuwe begeleidingsplan te implementeren uit te leggen in de praktijk voorbeelden te geven, heeft een presentatie, alle teams gaat ze af, is ze af aan het gaan. In die, in dat nieuwe begeleidingsplan zit het domein zingeving. En zit dus ook de methodiek dus die wordt daar ook zeg maar voor het voetlicht gebracht, dus op die manier wordt ook in ieder geval wordt uhhnh.... Wordt erop geattendeerd, en word er ook aan de begeleiders gezegd zo zou je ermee kunnen werken, maar daar blijft het dan ook bij, geen diepgang.

86. Introductie methodiek, instellingsmiddag, scholingsaanbod

En en is dat dan ook de juiste introductie? Nou nee nee ik vind de juiste introductie zou zijn wat ik het liefst zou hebben is instellingsmiddag. Gewoon weet je wel, vanuit alle regiovoorzieningen 10 of 20 begeleiders, 10 of 20 cliënten allemaal bij elkaar. Hier in de vereniging en dan een hele middag praten over zingeving, uitleg, verslag. Samenwerken. Nou ja goed dat zou het mooiste zijn. Dat is mooi dat je zegt dat dit het mooiste zou zijn. En het scholingsaanbod.

87. CIZ, beschikbare tijd

En welke middelen qua tijd, geld, methodieken, etc, etc. gewoon denk zo breed mogelijk over het woord middelen, zijn er aanwezig die begeleiders ondersteunen in de begeleiding van zingeving. Gewoon die er nu aanwezig. Ja als je gaat over middelen, middelen, middelen. Middelen zijn altijd beperkt, middel is bijvoorbeeld de tijd die je mag besteden aan een cliënt, die wordt door een indicatie bepaald, dus daar zit de tijd, dus je hebt in ieder geval tijd als middel, maar die tijd moet je dan ook weer opknippen in uhhh... in ondersteuningsvragen die door het centraal indicatie orgaan zijn gesteld, dus daar moet ook aandacht aan besteed worden en het CIZ, indiceert niet op zingeving. Die indiceert op onvoldoende zelfstandig hebben, het voeren van een zelfstandig huishouden of het voeren van je eigen administratie, nou ja dat soort voorbeelden zitten vaak in zo'n indicatie. En de zorgverzekeraars kijken zeg maar controlerend in de begeleidingsplannen in de dossiers of de begeleiders aan die doelen werken. Dus als dat niet gebeurt dan... Ja ja, dat daar zit dus de beperking van de tijd, tijd is een middel die ze krijgen om bezig te zijn met een cliënt, maar beperking zit hem dan ook weer dat er ook een hele hoop andere dingen aan de orde moeten komen in die beperkte tijd, dus dat is een probleem. Nou ja dat middel is er.

88. Geestelijk verzorger als hulpmiddel voor begeleiders , ethisch consulent, literatuur

Het middel Geestelijk Verzorger is er, ~~uhmm~~... Het middel Ethiekcommissie is er, het ondersteunende ethische consulent zijn er ter ondersteuning, er is een bibliotheek waar werken te vinden zijn die ondersteunend kunnen zijn, die middelen zijn er,

89. Methodische cursus

maar er zijn er natuurlijk ook heel veel middelen niet.

Welke noem er is een paar. Noem ze is gewoon allemaal. Die nodig zijn om het optimaal te maken.

Nou een een goede methodische cursus van vier dagdelen waarin mensen gewoon echt goed geïnformeerd worden. En casuïstiek uit de praktijk weer mee terug kunnen nemen met de cursus en weer kunnen uitwerken, dus dat zou mijn summum zijn denk ik op dit gebied.

90. Productieafspraken, zorgkantoor, financiën

Maar goed dan denk ik dat de directie eerst ook nog bij de productieafspraken met het zorgkantoor en de zorgverzekeraars misschien iets meer haar best moet doen om dit onderwerp ook specifiek gefinancierd te krijgen. *Het begint heel ergens anders eigenlijk he.* Eigenlijk wel ja,

91. Recht op Geestelijk Verzorger

Het zit niet in de focus van de verstrekking van de AWBZ. Daar staat wel in dat mensen het recht hebben op GV, maar verder niet punt.

92. Ondersteuning cliënt, participatie in samenleving, gebieden van ondersteuning, doelen RIBW

Dus dat dat dat is een beetje mager, vind ik, vind ik zelf, en zeker mensen met psychiatrische problemen waar je toch heel zeg maar mentaal afspeelt in het geestelijk domein, en natuurlijk moet je die mensen ondersteunen bij het zo goed mogelijk als burger kunnen handhaven in de samenleving. Dat ze een dag en een nachtstructuur hebben, sociale context, menselijke contacten, etc, etc. Maar ja dat andere stuk van ja dat is te weinig uitdrukkelijk aanwezig. Daar vechten we voor, daar vechten we voor. Dat geloof ik

E.d Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie

1. Doelen EC, goed begeleiderschap

De EC heeft, een van de doelen van de EC is het bevorderen van goed begeleiderschap. Enne in al zijn facetten in de RIBW.

2. Goed begeleiderschap, existentiële vragen

Onder dat goed begeleiderschap verstaan we ook het begeleiden van mensen met existentiële vragen.

3. Taken Ethiekcommissie, inbreng van begeleiders en cliënten bij Ethiekcommissie, existentiële vragen

De EC behandelt casuïstiek die ingebracht word door begeleiders, maar ook door cliënten rechtstreeks. Die vaak te maken hebben met zingevingproblemen, of existentiële vragen van: waarom moet ik hier zijn, waarom kan ik niet zelfstandig wonen, etc. Dus, daar dat is een van de belangrijkste taken van de EC. ~~Punt dat is een goed antwoord.~~

Wat is zingeving volgens jou?

4. Definitie zingeving, zingevingsvragen

Ja zingeving, ehm... Ja of zinzoeking, maar zingeving gaat natuurlijk over de vraag naar de zin, de zin. Het nut van het bestaan, in al zijn facetten. Met alle vragen die daar bij horen en zich opwerpen.

5. Verschillende zingevingsvragen, levensfasen

Die weer verschillend zijn in de levensfasen, je hebt vraagstukken aan het begin van het leven, je hebt vraagstukken aan het eind van het leven, je hebt vraagstukken door het leven heen, vraagstukken van chroniciteit waar wij dan veel te maken hebben, langdurige ziek zijn of beperkingen hebben roept weer andere vragen op in het kader van zin, van nut, van levenszin, van doel, van de fundamentele vragen van waarom ben ik hier en wat helpt mij en welk doel heb ik in het leven

En als je het hebt over die fases kun je dan een voorbeeld noemen van een verschil tussen twee fases.

6. Verschillende zingevingsvragen, levensfase, adolescenten

Ja ik kan, je hebt bijvoorbeeld wij begeleiden jongeren in de adolescentiefase, ook een hele fase dat ze nog niet volwassen zijn. Die hebben te maken met naast de algemene vragen van wat doe ik hier en wie ben ik en waar moet ik naar toe en wat is het doel in mijn leven hebben ze ook nog de problemen die bij de levensfase horen, het veranderen van kind naar volwassene het anders komen te staan in je verantwoordelijkheid, van jezelf en je omgeving, keuzes maken voor de rest van je leven als het gaat over school, studie, werk, ~~ehm~~ het ontdekken van de identiteit, ~~he wat is...~~ wat helpt mij in het zijn wie ik ben, dat soort vragen komen bij jongvolwassenen aan de orde.

7. Soorten zingevingsvragen, ouderen

Bij ouderen is het meer het terugkijken he, het reflectief bezig zijn, dus kijken naar het leven wat voorbij is, dat veel groter is als dat wat gaat komen, vragen van beperking die de ouderen, ouderdom met zich meebrengen, vragen van verlies, van mensen die om je heen wegvallen vanwege de leeftijd en vragen die gewoon bij een nog kort wijlen van te leven hebben horen, die zijn gewoon heel anders.

8. Middelen in begeleiding, ethisch consulent, Ethiekcommissie als ondersteunend middel, opleiding ethisch consulent

Welke middelen zijn er binnen de RIBW aanwezig die ondersteunen bij het begeleiden bij zingeving.

Nou ja een had je al genoemd, de CE is bijvoorbeeld een ondersteunend middel. Daarnaast zijn er ook 2 mensen van de EC waaronder ikzelf die opgeleid zijn met de postacademische opleiding ethiek in de zorgsector, wij fungeren ook nog als een soort ethisch consulent,

9. Ethisch consulent

We worden wel is ingeroepen door een team wat een ingewikkelde begeleiding heeft, of waar een dilemma is ontstaan of waar bijvoorbeeld twee opinies over een heel ingewikkeld vraagstuk zijn om daar bij te helpen dus dat is een middel. Het consulentschap ~~zeg maar~~. Ehm...

10. Instellingsmiddag

Verder heeft de EC ook activiteiten we hebben een aantal keren een instellingsmiddag voor alle medewerkers en cliënten gemaakt naar, meestal rondom een thema wat ook te maken heeft met zingeving,

11. Rondetafelbijeenkomsten

Maandelijks hebben we rondetafelbijeenkomsten die we begeleiden voor cliënten en medewerkers, die bepalen zelf wel de thematiek voor de volgende ronde. Maar dat zijn altijd wel dingen die dicht bij jezelf en dicht bij de vraagstukken van de zin in het bestaan liggen.

12. Ethiekcafé

En we organiseren ieder kwartaal een Ethiekcafe ook rondom een thema wat te maken heeft met zingeving en

13. Aanwezigheid Geestelijk verzorger

daarnaast heb je dan ook nog de sinds 1 maart de geestelijk verzorger, die is specialist op het gebied van zingevingsvraagstukken, begeleiding.

14. Informatievoorziening over Geestelijk Verzorger

En als je het hebt over de verbinding tussen de begeleiding en die hulpmiddelen, hoe komt die verbinding tot stand? Hoe komt een begeleider bij een GV. Hoe een begeleider bij een GV komt. Nou ja een GV is in ieder geval door de interne communicatiekanalen, aangekondigd, een kort kennismakingsnotitie rondgegaan, de aankondigingen op het RIBWnet, en ook de aankondiging wie wanneer op haar een beroep kan doen en hoe dat organisatorisch te regelen is. Dat is vanaf het begin heel snel gegaan, echt heel er komen heel vragen op haar af.

15. Behoeftte aan specialistische ondersteuning

Er zijn heel veel cliënten die via begeleiders de weg weten naar de GV en dat sterkt mij in de overtuiging dat er al heel veel behoefte was aan die specialistische ondersteuning.

16. Informatievoorziening over rondetafel

En als je het hebt over de rondetafel, hoe komt daar de verbinding tussen de rondetafel en de begeleiding tot stand. Nou de begeleiding die ~~ehm...~~ laat ik het zo zeggen alle voorzieningen krijgen allemaal een agenda voor de volgende rondetafel meestal twee weken van te voren, daarin wordt het thema aangekondigd en iedereen uitgenodigd zowel cliënten als medewerkers, de plaats van handeling, en ~~ehm...~~ verder wordt ook gepubliceerd via het RIBWnet, dus het is en we ja het gaat ook nog wel van mond op mond, kijk de mensen die regelmatig deelnemen,

17. Deelnemers rondetafel

cliënten die regelmatig deelnemen hebben vaak geen email, althans de ouderen, de jongeren wel, de ouderen niet.

18. Persoonlijke uitnodiging

Die zijn we houden presentielijsten bij, en de mensen die ~~zeg maar~~ present zijn geweest die krijgen ook altijd een uitnodiging voor de volgende keer, zo breidt de lijst zich uit van mensen die ook persoonlijk uitgenodigd worden.

Welke competenties zijn specifiek belangrijk voor de begeleiding bij zingeving? In algemene zin dus voor de begeleiders of als rol van EC. In algemene zin bij de RIBW. Oke dit gaat dus niet over de EC. Het lid zijn van de EC vraagt ook competenties.

19. Competenties lid van Ethiekcommissie

Oke maar dan misschien kun je daar eerst iets kort over zeggen en daarna deze vraag. Nou ja goed voor het lidmaatschap van de EC wordt gevraagd van mensen dat ze reflecterend vermogen hebben, ruim in de vaardigheden van de deugden van luisteren, van kunnen analyseren, ~~uhm~~... van niet oordelen, oordelen opschorten, en tijdsinvestering, dat is geduld en ook bevragen van mensen als ze zich binden daaraan dat ze zich ook voor een aantal jaren binden, omdat ja, het moet geen duiventil worden, dat zijn eigenlijk wel een aantal van die competenties die we vragen van mensen die lid willen worden van de EC.

20. Werkwijzen Ethiekcommissie

En die moeten zich dan ook leren en bekwamen in de vier vijf methodes van moreel beraad die we hebben die we hanteren. Dus we hebben bepaalde methodes die we afhankelijk van de probleemstelling gebruikt worden.

21. Herkennen van zingevingsvraagstukken

Voor gewone competenties voor een begeleider om ondersteuning te kunnen geven bij zingevingsvraagstukken is allereerst nodig dat je de vaardigheid bezit om ze te kunnen herkennen en ~~uhm~~

22. Herkennen van zingevingsvraagstukken

begeleiders die niet in staat zijn om zingevingsvraagstukken bij cliënten te onderkennen denken misschien meer in de richting van pathologie als iemand lusteloos is of inactief, ~~he~~

23. Doorvragen

je kan ook doorvragen en kijken wat is er aan de hand en soms komt stuit je dan inderdaad op ja op ~~he~~ een gevoel van zinloosheid van allerlei tegenslagen die ergens in het bewustzijn aanwezig zijn, dat zijn dan aangrijpingspunten waar je iets mee kan.

24. Reflecterend vermogen

Dat is een tweede competentie, dus het herkennen, tweede competentie dat je zelf ook je bewust bent van je eigen proces als het gaat over zingeving, waarom werk je hier met cliënten bij de RIBW, wat heeft jouw keuze gemaakt om dat te doen. He, om met mensen te werken kan je ook bij de AH, kun je ook met mensen werken. Dus ook daar wordt een soort vaardigheid gevraagd om reflectief te kunnen kijken naar je eigen zingevingsvraagstukken en hoe je in je eigen levensgeschiedenis daarmee om bent gegaan. Welke momenten waren belangrijk, momenten van van verlies van hoop van van van wanhoop van rouw van ~~haja~~ van alle dingen die een indruk op je hebben gemaakt en die je blauwdruk van je eigen spiritualiteit of je eigen geestelijk leven markeren, dan moet je dus zelf ook een reflectief in enige mate kunnen doen

25. Belang van goede relatie

nou als je die twee hebt dan is het belangrijk dat je ook langdurig een relatie aan kunt gaan met een cliënt, want zingevingsvraagstukken dienen zich vaak niet meteen aan, dat vraagt ook een zekere

mate van vertrouwen, dus je moet in staat zijn om een vertrouwensrelatie met een cliënt aan te kunnen gaan, en in het vertrouwen zal een cliënt zich waarschijnlijk ook eerder met zijn fundamentele vragen die diep van binnen leven laten zien en laten kennen en dat geeft dan weer aangrijpingspunten om samen met de cliënt die vragen te gaan verkennen

26. Doorverwijzen Geestelijk Verzorger

en dan moet je komen op dingen zoals wat kunnen we samen in dit proces daarin doen en wat stijgt ons proces te boven, dus ook het vermogen om ook te kunnen zien welke vraagstukken we zelf kunnen bewandelen en welke vragen horen bij een specialist thuis en dan is het denk ik ook heel verstandig dat je cliënten kunt doorverwijzen naar een GV

27. Onderscheidingsvermogen

en denk vooral in dit vak heel belangrijk is om een onderscheid te kunnen maken tussen pathologie en zingeving, dus je kan die vraag twee kanten op, je kan iemand duiden als een depressie dan krijg je medicamenteuze of etc. of met cognitieve gedragstherapie maar je kan ook misschien de andere kant uit, op hetzelfde moment als iemand geremd is etc etc waar je etiket depressie op zou kunnen plakken dus die splitsing van het kunnen denken ik denk dat die ook wel belangrijk is de competentie, nou ja goed zo heb ik denk de belangrijkste wel benoemd.

E.e Interview Steffen Jansen, geestelijk verzorger

Fragment 1: functieomschrijving

Wat is precies je functie binnen het RIBW?

G: Ik ben geestelijk verzorger

Fragment 2: beroepsvereniging, oude stijl/ nieuwe stijl geestelijk verzorger

G: Als beroepskenner, ken je onze beroepsvereniging? Vereniging van geestelijk verzorger.

I: Die is ook aangesloten bij agora denk ik, landelijk netwerk ook.

G: Nee, agora houdt zich bezig met palliatieve zorg, het is geen beroepsvereniging

I: En de beroepsvereniging heeft niet zo al te lang geleden volgens mij de switch gemaakt, transitie he. Van oude stijl geestelijk verzorger naar nieuwe stijl geestelijk verzorger. Oké, dat is iets wat ik bij de RIBW heb gelezen in een werkdocument. Dat de nieuwe de oude stijl van geestelijk verzorger die is, dat er een pastoor is dat er een dominee is. Maar nu is er nieuwe vormen, traditioneel die gezagsverhoudingen zijn weg. Vertelde André.

Fragment 3: ontwikkeling beroep,

G: volgens mij is dit niet zo'n switch, maar is het...zie je het wel in de loop van de tijd. Dat, kijk halverwege vorige eeuw was een directeur van een psychiatrisch ziekenhuis was een dominee of een pastoor of een pater. Dat is een geestelijke. Dus zit er natuurlijk de veronderstelling achter dat het geestelijke het nodige is om mensen te helpen. En nu zijn dat in de loop van de tijd zijn die geestelijken allemaal uit die directies weg. En zijn het psychiaters geworden en die zijn intussen ook allemaal weer weg of bijna allemaal en zijn het managers geworden.

Fragment 4: secularisering

G: Dus dat geeft iets weer over maatschappelijke ontwikkeling zeg maar, en die die gaat samen met de tendens van secularisering waarin al het religieuze naar de achtergrond gaat.

Fragment 5: ontwikkeling beroep, functieomschrijving, geestelijk verzorger verzorgt op geestelijk gebied.

kijk ik ben lid van protestantse kerk in Nederland, en ben vanuit de protestantse kerk ook hier aangesteld, maar ik ben in dienst van de organisatie en mijn functie heet niet meer pastoor. Toen ik hier in de jaren 90 begon was ik pastoor of pastoraal werker en nu heet ik geestelijk verzorger. En daar sta ik ook helemaal achter, vind ik ook helemaal prima. Kijk een pastoor verondersteld eerder dat je een geestelijke bent voor de christelijke mensen en de geestelijk verzorger is een naam die geeft meer aan dat je aangesteld bent om zorg te verlenen op geestelijk gebied en niet alleen christelijke mensen met een christelijk leven.

I: Meer algemeen?

G: Ja

Fragment 6: afspraken met cliënten, kennismaking, individuele gesprekken voeren

I: En hoe ziet, hoe ziet uw functie er dan concreet uit?

G: Nou bij de RIBW zijn we dus ook nog wel een beetje aan het uitzoeken. Wat ik nu heel concreet doe en dat is heel snel gebeurd, is dat of medewerkers of cliënten mij opbellen of Karin opbellen om een afspraak te regelen. En in het begin ook wat kennismaking afspraken op de groep, maar vooral individuele contacten. Vrijdag is dan mijn dag voor het RIBW. En per dag leg ik zes tot acht gesprekken af. Ga ik op mijn fietsje door Nijmegen of met de auto naar Namen of Overasselt als het wat verder is.

Fragment 7: inhoud gesprekken

G: Dan heb ik individuele gesprekken. En die gaan over.. wat doe ik het allemaal voor? Wat bedoelt God hiermee? Waar kan ik naar de kerk? Ik wil dit niet meer. Nou ja dat dat is een beetje de strekking van de gesprekken die ik voer met mensen.

Fragment 8: voorbeeld begeleiding geestelijk verzorger**En wat is uw rol in de begeleiding van cliënten met zingevingsvraagstukken?**

G: Ik kom bij een meneer die buitengewoon intelligent is een man van 62 jaar die ooit op de universiteit gestrand is. Die dus nu tegen mij zegt, hij praat ook een beetje zoals mensen met een autistische vorm stoornis kunnen praten, Ik kan niet meekomen zegt ie dan.

G: Want ik ben autistisch en sociaal uhh... ik ben autistisch en dus kan ik sociaal niet meekomen.

Fragment 9: eenzaamheid, geen contacten kunnen verdragen

G: Maar die meneer die lijdt aan zijn eenzaamheid terwijl die tegelijkertijd geen contacten haast verdraagt. Dat vindt hij ontzettend moeilijk. En die verteld dus dat die in zijn studententijd gestrand is, aan de alcohol is geraakt, hier opgenomen is en nu dus uiteindelijk in een beschermde woonvorm leeft nu. Die zit nu dus een beetje op zijn kamertje.

Fragment 10: contact organiseren, religie

Wat ik gedaan heb ik een paar contacten organiseren dus hij is... in het begin toen ik kwam en toen vroeg die er ook naar en toen ik zei dat ik christelijk was, toen zei hij dat hij niet zo christelijk was. En als ik hem dan in een gesprek zeg van, waar je het nu over hebt zou je dat ook God kunnen noemen, dan zegt hij ineens ja tot zijn eigen verassing. Maar goed ik heb dus een aantal gesprekspartners georganiseerd zodat ie tenminste een keer in de week een gesprekspartner heeft.

G: Maar die man is heel filosofisch ingesteld, denkt heel erg na over het leven en zit nu eigenlijk lopen te vertellen dat het ondenkbaar is dat God niet zou bestaan. En ook een hele redenering daarover.

Fragment 11: zelfstigma, zelfbeeld herstellen

En daarbij zegt ie van dat ie autistisch en weet ik veel wat nog allemaal is. En dan zeg ik ja, hoe kun je nu toch zeggen dat je autistisch bent. Ik vind dat prima hoor, maar ik zeg je bent toch ook Piet, piet zeg ik nu maar even. Je bent toch ook piet en je bent een man en je bent van 62 en je hebt verstand van natuurkunde en je hebt verstand van filosofie. En dat de dokter jou dan nog autistisch gunt dat moet je die dokter gunnen, maar.. En dan kijkt hij me heel verbaasd aan. Hij is dus gaan geloven dat hij autist is. En als die andere dingen die hij ook is, die is die, die zijn er allemaal ondergesneeuwd. Dus die probeer ik dan boven water te krijgen door en die gesprekspartners. En ik vind het ook echt heel erg leuk om bij hem op bezoek te gegaan en hij kan ook heel erg fris nadenken, heel origineel denken.

Fragment 12: Mogelijke werkvormen, essay schrijven

Dus nou heb ik hem bijvoorbeeld gevraagd om een soort essays te schrijven over een aantal onderwerpen. Nou heeft die schriftjes aangeschaft en dan vraagt hij gewoon waar zal ik nu over schrijven. En dan gaat hij dat opschrijven. En er is hier een administratieafdeling waar mensen het heel leuk vinden om teksten uitte tikken en dan ga ik proberen een boekje te maken met hem.

Fragment 13: voorbeeld werkzaamheden, zelfstigma afstoffen

Dus je bent inhoudelijk bezig door, door al die leuk dingen die hij heeft probeer je af te stoffen, zeg maar onder die autisme deken weg te halen. Dat is harstikke leuk. Ik vind het zelf harstikke leuk andere mensen daarbij te betrekken. En dat kan maar tot een heel beperkt niveau, omdat die gewoon heel weinig contacten aankan. En dan zo'n hoekje te maken waardoor er toch een lijntje naar buiten komt.

Fragment 14: faciliteren, tot zijn recht laten komen, zelfontplooiing

deze casus is dat dan zeg maar ook een soort van beschrijvend hoe je het in andere gevallen, want je faciliteert?

G: Ja

I: En iemand meer tot zijn recht laten komen?

G: Ja, meer tot zijn recht te laten komen. Ja, ja misschien is dat eigenlijk wel een goede formulering. Iemand tot zijn recht laten komen. Iemand zoals die is, zoals die doet, zoals dat er inzit om dat ook aan het licht te brengen. Aan het licht te brengen misschien nog wel meer.

I: Aan het licht te brengen, dat is mooi, ja

Fragment 15: pleisterplaats voor de ziel

G: En we hebben een pleisterplaats van de ziel

Fragment 16: inhoud pleisterplaats voor de ziel

I: Mooi zeg, als die diepe namen.

G: Mooie namen he, daar was ik zelf ook wel tevreden mee. Die hebben we nog maar pas geleden opgericht. En dat is een één keer per maand een ontmoeting waarin er vanuit verschillende levensbeschouwelijke tradities iemand een verhaal komt vertellen. En ik zeg nu verhaal vertellen maar het kan ook dat iemand een stukje film laat zien of ander vormen zou ook kunnen.

Fragment 17: meenemen cliënt, kerk

En het is deze Piet die zei he. Die zei nee de kerk was niets voor hem. Dat zijn ook plekken waar je bezint op het leven en je doet eigenlijk niet anders. En nee hij was toch niet christelijk. Dat dus niet en toen heb ik hem verteld van dit initiatief en hij heeft ook een fantastische begeleider moet ik zeggen. Die neemt hem nu mee.

Fragment 18: voorbeeld pleisterplaats voor de ziel

En dit is nog maar kort opgericht en in 2 april zijn we begonnen en toen was ik zelf voorganger van die bijeenkomst. G: En ik was dus heel nieuwsgierig hoe hij dit vond. En aan het eind zei hij zo. U hebt het mooi gedaan voor de mensen.

G: Dus ik verstond als ondertiteling, voor andere mensen maar niet voor mij.

G: En hij, maar hij vond het fantastisch. Dus toen ik daarna weer bij hem op gesprek kwam vond hij het helemaal geweldig. Dus nu als de begeleider kan dan komen ze elke eerste maandagmiddag van de maand.

Fragment 19: bekendheid methode

I: Ben u bekend met de nieuwe methodiek rondom zingelevingsvraagstukken bij het RIBW?

G: Ja, ja

I: Sinds gisteren?

G: Nee, ik had al wel, maar ik was hem even kwijt. En ik had dinsdag een afspraak met André dus die heeft m even voor mij uitgeprint

Fragment 20 : beeld van methode, verbeterpunten

I: En wat ken je er precies van. Hoe staat hij bij jou bekend?

G: Ehm...

I: Of wat is jouw beeld ervan?

G: In zijn algemeenheid vind ik hem dus heel erg gericht op, op een soort praktijk en vind ik hem ook heel gericht op geschreven vanuit voor mensen die in de praktijk van alledag met cliënten omgaan. En vind ik hem zelf soms qua onderbouwing denk ik nou dat zou ik wel ietsje steviger willen of ietsje geordender.

Fragment 21: betere onderbouwing

I: En concreet wat voor punten bedoelt u dan met steviger onderbouwd?

G: Nou bijvoorbeeld in zijn opening bestaat, de uitgangspunten van de RIBW. En dan denk ik en uitgangspunten en dat komt dan dicht bij betrouwbaar en ook bij betrokkenheid. Terwijl ik dan denk begin dan met de doelstelling van het RIBW, en je mensvisie en op basis daarvan kom je dan tot een idee dat mensen dus ook een geestelijk leven hebben en dat dat geestelijk leven van deze doelgroep

wel een veel moeizamer gaat dan voor de doorsnee mens die je op straat tegenkomt. Hoewel je dat ook niet moet onderschatten. En vanuit daar geef je een grond aan het feit waarom zingeving zo belangrijk is.

I: En waarom die methode dan vervolgens ook gemaakt wordt?

G: Ja

Fragment 22: geordender

G: Jaja, en dan zou je aan de hand daarvan dan ook wat geordender dat weer kunnen geven.

Fragment 23: bereidheid mee te werken aan ontwikkeling

G: Dus daarom zei ik aan het begin als die herziening als ze daaraan toe zijn dan wil ik wel graag meedoen.

Fragment 24: bevlogenheid te zien, meer dichttimmeren

G: Het is harstikke mooi en leuk en er zit bevlogenheid in, maar ik zou m iets degelijker in elkaar willen timmeren.

Fragment 25: wat is zingeving, te activistisch, niet overal invloed op hebben

I: Wat is zingeving volgens u precies?

G: Nou dan moet ik zeggen dat ik, dat ik het woord zingeving ben ik niet zo heel gelukkig mee. Ik gebruik het vaak wel omdat het heel gangbaar is. Maar zingeving vind ik niet zo heel goed woord omdat ik vind het een te activistisch woord. He, Dus het is heel erg van nou, wij gaan ons leven eens zingeven. Terwijl het miskend of geen ruimte geeft of niet weergeeft dat ons leven doorlopend onderhevig is aan allerlei dingen die aan ons geschieden. En die wij ook ten goede en ten kwade ontvangen. Dus in die zin ben ik er niet zo gelukkig mee.

G: Dus bij het leven er gebeurt heel veel met ons in het leven. Wij ontvangen veel

G: En daar moeten we het mee doen, of daar moeten we ons toe verhouden. En zingeving dat is zo alsof je dat allemaal zelf kunt allemaal zelf naar de hand kunt zetten. Dat vind ik er te activistisch aan.

Fragment 26: zelf zin geven, dingen overkomen je, moeite relaties aangaan, moeite concentreren, moeite baan te krijgen

I: Je kan niet zelf betekenis geven?

G: Dat zit er wel in en daar ontkom je ook niet aan, maar zin ontvanging is natuurlijk een heel raar woord. Maar je ontvangt ook zoveel erg gebeurd ook zoveel. Als je schizofreen bent daar vraag je niet om en dat gebeurd met je en dat je vervolgens moeite hebt met relaties aangaan en moeite hebt om je te concentreren en moeite hebt om een baan te krijgen enz. dat zij allemaal dingen waar je dan wat mee moet.

Fragment 27: zingeven overkomt je ook

G: Ja, en bij zingeving daar zit dus bij dat je aan al die dingen die met je gebeuren dat je daar betekenis aan moet verlenen dat zit er wel in, maar dat het eerst met je gebeurd dat zit er niet in.

I: Er moet iets gebeuren voordat je er zin aan kan geven?

G: Ja, en dat gene wat gebeurd dat gebeurd met je of dat wordt gegeven of dat... dat wordt je in de schoot geworpen. Dat geschiedt aan je.

Fragment 28: christelijke levensbeschouwing

G: Als christen zeg je wat God mij geeft of wat God aan mij doet of wat God met je voorheeft dat organiseer je niet maar dat ontvang je. En daar kun je vervolgens wel betekenis aan geven maar dat ontvangende deel wordt bij het begrip zingeving helemaal niet genoemd.

Fragment 29: ander woord zingeving, levensvragen

I: Oké, dus eigenlijk pleit u voor een ander woord?

G: Ja, maar ik heb niet zo goed, ik heb er niet zo goed één alternatief voor en zeker niet wat je in het dagelijkse leven makkelijk. Zinontvangings bijvoorbeeld.

G: Maar bijvoorbeeld levensvragen gebruik ik eerder nog dan zingeving omdat in levensvragen daar zit in de vraag zit meer het besef van ontvangen, of waar je vragen over kunt stellen of wat... terwijl zingeving dat is zo activistisch.

Fragment 30: methode heeft geen onderscheid in niveaus van zingeving, verschillende niveaus zingeving

G: Dat ik het elke keer jammer vind over zingeving is dat het ook in de methodiek geen onderscheid gemaakt wordt in de niveaus van zingeving. Dus je kunt zingeving hebben in bezigheden hebben bijvoorbeeld dat is een soort activiteitenniveau. Of een soort kennisniveau, en dat je een emotioneel niveau en een spiritueel niveau daar wordt geen onderscheid in gemaakt dat loopt allemaal een beetje door elkaar heen. Dus in die herschrijving zou ik zoiets daar ook graag wat uithalen.

Fragment 31: rol geestelijk verzorger beter omschrijven, geestelijk verzorger richt zich op spiritueel niveau

G: Nou omdat ik denk dat je dan de inschakeling van de geestelijke verzorger bijvoorbeeld preciezer kunt richten

I: Omdat als ik het goed begrijp een geestelijk verzorger zich vooral richt op dat diepere spirituele niveau en niet op die activiteiten, daar is de begeleider dan weer meer voor.

G: Precies, precies

Fragment 32: functieomschrijving, geen activiteitenbegeleider

G: De specifieke functie van de geestelijk verzorger richt zich op het existentiële. Terwijl als het gaat om he als er iemand bijvoorbeeld van nou ik verveel me zo, een soort zingevingsvraag. En nou ja hoe dan en ja ik zie nooit iemand, nou dan gaan we een maatje zoeken. Nou daar heb je geen geestelijk verzorger bij nodig dat is typisch iets voor de begeleiding.

G: Of verveel me zo, wat zou je leuk vinden om te doen, ik zou groenwerk leuk vinden. Dan gaan we voor jou een plekje in de tuin zoeken. Dat doet de begeleiding he.

Fragment 33: geestelijk verzorger vooral voor levensvragen

Activiteit dat is sociaal, maar als er iemand is die zegt waar doe ik het eigenlijk voor. Dan kun je denken dan wil ik ook helemaal niet zeggen dat de begeleiding daar niets over zou kunnen zeggen. Maar dan kom je eerder op het idee van laten we de geestelijk verzorger erbij halen

Fragment 34: bevlogen medewerkers bij RIBW, samen met cliënt, betrokkenheid

I: Welke middelen zijn er binnen het RIBW aanwezig die ondersteunen bij het begeleiden bij zingeving?

G: Er is heel erg veel. Ik werk er nu bijna een half jaar, ik ben 1 februari begonnen. Wat ik heel erg leuk vind bij de RIBW is dat ik vind dat er heel veel bevlogen mensen werken. Heel erg samen met de cliënten iets willen en dan merk je dat dit toch veel meer een behandelsetting is en dat daar meer leven zelf het dagelijks leven meer aan de hand is. En ik denk dat dat heel erg goed is voor een feeling te hebben voor zingeving, als je heel betrokken met mensen omgaat is dat heel goed. Dus dat is... de houding van veel werkers die ik tegenkom vind ik daar heel erg goed in.

Fragment 35: maatjesproject, dagactiviteitencentra, goed aanbod voor cliënten.

En verder is het heel goed op het gebied van allerlei activiteiten die mogelijk zijn. Er is een maatjesproject en er zijn dagactiviteitencentra, dus dat is heel goed denk ik.

I: Het aanbod wat er is voor cliënten?

G: Ja, het zoeken naar een juiste woonplek is zelf natuurlijk ook al iets wat zingeving raakt. Dat je zit op een plek waar je zoveel mogelijk tot je recht komt of aan het licht gebracht gaat worden wie je bent

Fragment 36: ene begeleider gevoeliger voor zingevingsvragen dan andere

G: Dat vind ik allemaal heel goede dingen. En verder als het gaat over waar ik denk dat mijn rol aan de orde zou moeten komen vind ik het heel erg afhangen van individuele werknemers. Ik zie dat één veel gevoeliger is voor hier is iemand die zit te worstelen met het leven zelf, of met zijn stemming of met wie die zou moeten of kunnen zijn of mogen zijn. En die ze aan de geestelijk verzorger moeten vragen. En dan vind ik het dus wel heel erg afhangen van individuele mensen.

Fragment 37: weinig aandacht voor levensvragen, waarom verschil in gevoeligheid begeleiders

G: Ik denk dat er heel algemene dingen te maken, dus... in onze huidige maatschappij gaat dat al heel weinig over waarom zijn we hier op aarde, dat is al niet de vraag. En verder denk ik dat het ook heel erg te maken heeft, dat is het algemeen maatschappelijke. En het individuele van werkers ook, het scheelt al heel veel of je religieus gesocialiseerd bent of niet of dat je opgegroeid bent in een gezin waarin er aan dat soort dingen gedacht werd of over gesproken werd. En je ligt verder ook een beetje in het karakter of hoe je zelf in het leven staat. Dus die dingen spelen allemaal een rol.

Fragment 38: begeleiden rol voor iedereen, niveaus zingeving kennen

I: En net noem je al van de ene begeleider die denkt sneller aan een geestelijk verzorger maar is de begeleiding bij zingevingsvraagstukken sowieso iets voor begeleiders of moeten ze dit delegeren?

G: Nou dus wat ik na daarnet zei, dat zingeving op die niveaus zit, vind ik dat iedereen met zingeving bezig is en moet zijn. En ik vind dat eigenlijk iedereen ook al die niveaus in ieder geval kan beginnen, want waarom zouden wij niet kunnen hebben over hoe je in het leven staat en wat je zou kunnen helpen. Maar ik kan me wel voorstellen dat er... dat mensen dan op gegeven moment zeggen van oké nu vind ik het allemaal te ingewikkeld, nu ga ik er een geestelijk verzorger bijhalen.

Fragment 39: geestelijk verzorger voor existentieel niveau

G: Dus ik vind eigenlijk dat een geestelijk verzorger alleen voor dat existentiële niveau aangesproken moet worden. En die andere niveaus dat kunnen de begeleiders heel goed doen denk ik.

Fragment 40: niveaus zingeving, niveaus voor begeleiding

I: Die andere drie niveau die kunnen de begeleiders doen?

G: Ja het emotionele niveau, het sociale, het cognitieve het... wat de activiteiten. Dat kunnen ze allemaal doen

Fragment 41: spiritualiteit als competentie

I: Ik zit te denken aan mijn eigen opleiding, en ik denk dat je daarvoor geschoold wordt. Zelf zit ik op de Christelijke Hogeschool Ede en is er wel veel... in vergelijking met andere hogescholen in ieder geval veel aandacht voor spiritualiteit.

G: Precies ja

I: Dus er worden dan wel al een soort van in geschoold, het is een speciale kerncompetentie ook.

Fragment 42: rekening houden met spiritualiteit, tot op zekere hoogte begeleiden

G: Dus ik kan me ook, ik vind best dat begeleiders dat mogen en ik zie het ook mensen doen. En ook heel goed doen en soms dan komt er een soort van grens nu vind ik het fijn als er een geestelijk verzorger bij komt.

Fragment 43: rol geestelijk verzorger

I: Welke rol speelt u op dit moment in het begeleiden bij zingeving? Maar als je het hebt over begeleider die hebben gewoon een relatie met hun cliënt met degene die ze begeleiden. En hoe verhoud jij je daartoe?

G: Ja, een deel van de cliënten die waar we nu contact mee heb, die zoeken op eigen initiatief contact, maar het merendeel gaat toch via de begeleiders die dan een mailtje sturen of via Karin. En die zeggen van nou ik denk dat het goed is als hier een geestelijk verzorger bij komt.

Fragment 44: geestelijk verzorger geen deel van team, vrijplaats

G: En het is ook wel een beetje onzeker nog in de formele kant zeg maar, dus in de kliniek hier is het heel expliciet georganiseerd dat de geestelijk verzorger geen deel uitmaakt van het behandelteam en ook een vrijplaats heeft, dus wat bij mij gezegd wordt deel ik niet met de teamleden tenzij ik met de cliënt overeenkom dat het verstandig is. Maar dan gaat het erg vaak via de cliënten. Bij de RIBW is dat niet zo strikt gescheiden en dat is natuurlijk ook wel spannender want het gaat niet om behandelen bij de RIBW, het gaat om wonen.

Fragment 45: geheimhouding, cliënt communiceert met begeleiding

G: Ik ben toch vrij terughoudend in het inhoudelijk delen van waar iemand mee bezig is met begeleiders. En als het al aan de orde zou komen dan zou ik bij de cliënt toestemming vragen om daar wat over te zeggen.

G: Ik bel aan bij die cliënt en die doet open en ik ga weer weg

G: En die cliënt die kan zelf vertellen hoe of wat.

Fragment 46: indirecte relatie met begeleiders

I: Ja oké, dus als ik het begrijp dat is jouw relatie met de begeleider indirect in de meeste gevallen?

G: Ja

Fragment 47: onderscheid tussen mensen met en zonder psychiatrische problemen, stigma

I: Hoe kunt u ondersteunen op het gebied van zingeving bij mensen met psychiatrische problemen?

G: Ja, daar zit natuurlijk ook een vooronderstelling achter. G: Een vooronderstelling dat mensen met psychiatrische problemen andere mensen zijn dan jij en ik

I: Ja, ik denk dat iedereen in de eerste plaats anders is, ik reageer nu op je stelling oké. Ik denk dat... in de eerste plaats ieder mens is anders natuurlijk, ieder mens is een uniek wezen. Maar als je dan kijkt naar de populatie die wij dan cliënt noemen, die heeft over het algemeen meer te maken gehad met lijden en ik dat er daardoor misschien meer existentiële vragen boven komen. En dat daarom de vraag hier zo gesteld wordt.

Fragment 48: zorgen om bezuinigingen

G: dat maakt dat er bijvoorbeeld grote zorgen heb over de bezuinigingen. Dat ik denk van nou, die geestelijk verzorger gaat er straks ook nog een keer uit. Terwijl er heel veel lijden is.

Fragment 49: zingeving is voor iedereen, gemeenschappelijkheid in lijden

G: Maar toch vind ik de vraag moeilijk... dus het gaat eigenlijk altijd over lijden, vormen van lijden. Maar tegelijkertijd gaat het over het lijden van de mensheid ofzo. Het gaat over het lijden van mensen en het gaat over lijden wat mij had kunnen treffen of, en naarmate ik langer in het werk zit hier vind ik andere mensen altijd minder anders dan mijzelf. Dus ik zoek meer naar de gemeenschappelijkheid in het lijden en daarin nabijheid

Fragment 50: maatschappijkritisch

Ik word ook maatschappijkritischer, omdat een deel van het lijden voortkomt uit hoe we onze maatschappij hebben ingericht.

Fragment 51: maatschappij veronderstelt perfectie, maakbaarheid perfectie, stigma

Welke rol zie je voor jezelf weggelegd in de begeleiding?

G: Ik zit nog even na te denken over het stigmatiserend. Ja, onze maatschappij stigmatiseert, maar er zit nog iets veel fundamenteelers aan de hand. Namelijk dat in het algemene maatschappelijke leven wat we om ons heen zien zit een vooronderstelling van perfectie of in ieder geval maakbaarheid van het perfecte.

Fragment 52: besef gebrokenheid en kwetsbaarheid is nodig, suggestie van perfectie

En wat volgens mij ons zou weldoen is een besef van onze kwetsbaarheid en gebrokenheid. En als we zo in het leven zouden staan dan hebben we niet zo'n behoefte om tegen andere mensen te zeggen van jij ben een beetje gekker. Want dan moet ik al beginnen te zeggen dat ik ook een beetje gek ben. G: En dan is het hooguit wat meer en in ieder gek, maar nu wordt de suggestie gewekt en dat vind ik ontzettend moeilijk, je kunt er bijna niets tegen doen, maar het is volgens mij wel heel fundamenteel. Dat de suggestie van de maakbaarheid van het perfecte dat die aanwezig is.

Fragment 53: bron van drang naar perfectie, angst, onzekerheid

I: Ik zit na te denken over als je het vergelijkt met iemand die zegt ik, jij bent een beetje gekker als mij. Dan zit ik me af te vragen wat is nou de behoefte van die persoon die dat zegt. Wat zit daar nou daadwerkelijk onder, want ik geloof niet dat iemand dat iemand ook daadwerkelijk zegt om dat hij of zij die ander echt als gekker wil bestempelen. Ik geloof dat het meestal is om jezelf positioneren. En waarom wil je jezelf dan positioneren?

G: Angst

Fragment 54: gebrokenheid leren accepteren

I: Ja, dat is angst en onzekerheid inderdaad ja. En daarom zeg je natuurlijk ook dat je de gebrokenheid, ik zou zeggen moet leren accepteren.

G: Ja, maar begin die te erkennen

Fragment 55: behoefte aan acceptatie, zelfspot, ruimte voor imperfectie

I: En hoe leer je dat dan? Dat is meer een vraag voor mezelf op de een of andere manier.

G: Ja, ik denk dat het fijn is als je leeft in een omgeving waar die aanwezig is. Als je een beetje mild kunt lachen om fouten of ook bespreken kunt wat er fouten gemaakt zijn of als daar dus ruimte is voor het imperfecte, als dat kan. Als dat onderdeel uitmaakt van het leven. Als een soort van vanzelfsprekendheid in het leven als je zo opgroeit dan denk ik dat je in ieder geval al een gezegend mens bent.

E.f Interview Hendrik van Braak, vergelijkbare organisatie (Eleos)

Interview met Hendrik van Braak

Fragment 1: Functieomschrijving

I: Kun je iets vertellen over wat je hier doet bij Eleos?

G: Ja ik ben woonbegeleider hier. Mijn voornaamste taak is bewoners bij allerlei dingen die er gebeuren binnenshuis. Daarnaast ben ik persoonlijk begeleider van een aantal mensen en ga je dus wat dieper om zo maar te zeggen. Dan neem je de familie mee, behandelaars, het hele gebeuren. En daarnaast ben je... zijn we met zijn allen verantwoordelijk voor de woonvorm, het reilen en zeilen. Beetje neventaken. Dat is waar ik een beetje uhm...

Fragment 2: functieomschrijving, identiteitsfunctionaris, geloof

I: En van je collega begreep ik aan de telefoon ook dat je verantwoordelijk bent voor de...

G: Identiteit

I: Ja identiteit inderdaad vandaar dat het interessant is om jou te spreken.

G: Ja ik ben identiteitsfunctionaris. In elke woonvorm hebben ze één identiteitsfunctionaris, zo noemen ze dat. We komen één keer in de maand bij elkaar. En daar praten we met elkaar van hoe kunnen wij nou invullen, praktisch invulling geven aan ons geloof richting de mensen in de begeleiding. En dat is wel heel erg leuk ja. Interessant

Fragment 3: rol identiteitsfunctionaris, ondersteuning bij kennisontwikkeling, begeleiden bij vragen van cliënten

I: En hoe ziet er dan precies uit, jouw functie?

G: gewoon hier in het dagelijks?

I: Ja gewoon die specifieke functie.

G: Nou ja dat ik die bijeenkomsten bezoek. En dat ik door mijn bijdrage aan lever. We hebben bijvoorbeeld binnen Eleos een onderzoek naar de rol van het gebed in de begeleiding. Een wetenschappelijk onderzoek zal ik maar zeggen. Daar werken we dan aan mee. Maar ook hier op de woonvorm als de mensen vragen hebben, dan komen ze bij, die sturen ze door aan mij. Of als iemand vragen over het geestelijke vragen over het geestelijk leven, dan verwijzen ze ook vaak naar mij.

Fragment 4: vergelijking geestelijk verzorger, bewaken van gebied identiteit, grondhouding instelling

I: Is het dan zo dat ik dat een soort kan vertalen dat jij de geestelijk verzorger bent? Dat jij de aanspreekpersoon bent als het gaat over identiteit en geloof

G: Ja ja, in zekere zin, misschien zou je het zo kunnen zien. Maar tegelijkertijd alle anderen doen ook gewoon ook in die begeleiding. Het is dus niet een extra iets wat je doet hier. Maar wel dat je waakt over, en dat je dingen signaleert op het gebied van identiteit. En dat je daarop dat bespreekbaar maakt, zorgen dat identiteit leeft binnen de instelling, want dat is uiteindelijk ons bestaansrecht, anders kunnen wij net zo goed een RIBW opzetten. En dan heb je niks.

Fragment 5: Voorbeeld vraagstuk binnen Eleos, casuïstiek bespreken

I: En wat is dan een voorbeeld wat jij signaleert?

G: Als je bijvoorbeeld dat iemand dan signaleer je bijvoorbeeld dat iemand heel erg veel vragen stelt aan de begeleiding over geestelijke dingen. Terwijl je dan bemerkt, dat die eigenlijk psychisch in de war is, zo'n voorbeeldje, en dan is het goed dat ik dat gewoon deel met iedereen. Anderen herkennen dat ook wel een beetje, dan zeg ik he joh van let op dit gaat niet over geestelijk maar over psychisch. Maar ook bijvoorbeeld als iemand helemaal lak heeft aan onze regels, en dan hoe je daar mee omgaat hoe ga je daar dan mee om? Dus op allerlei gebied komen er wel dingen voor. Of iemand die juist psychiatrisch heel erg een waan in zich heeft met godsdienst, hoe ga je daarmee om. Nou ja allemaal zulk soort dingetjes bespreken we met elkaar. Ja dan ook op zo'n bijeenkomst.

Fragment 6: methodiek, Neuman system model, gekleurd door christelijk geloof

G: Oké, wij hebben een methodiek. Neuman system model heet dat. En dat gaat dus op verschillende terreinen in je leven, besteed je aandacht aan. Het is psychologisch, fysiologisch, je lichaam. Sociologisch, je hele omgeving. Spiritueel, een breed begrip. Bij ons wordt het wel meer ingekleurd van het Christelijk geloof.

Fragment 7: mens is één geheel geloof en menszijn

En wij vinden het belangrijk omdat, je bent als mens één geheel, je kunt je geloof niet loskoppelen van je menszijn weet je, wij vinden dat belangrijk, wij hebben gezocht naar zo'n model, en uiteindelijk hebben we daarvoor gekozen.

Fragment 8: breed begrip, ontspanning, hobby's, christelijk geloof

G: Nou zingeving is natuurlijk een vrij breed begrip. Voor ons betekent het ook ontspanning, leuke dingen doen, hobby's noem maar op, maar natuurlijk ook het christelijk geloof valt daar onder.

Fragment 9: dingen die meerwaarde bieden, goed bij voelen

I: Je noemt nu de gebieden zeg maar, vrije tijd, hobby's, geloof. En wat is zingeving dan?

G: Nou de dingen die denk ik een meerwaarde bieden. Ja, hoe zeg je dat. Die uhm... activiteiten, wat dan ook wat mensen doen, waardoor ze zich prettiger voelen, zich goed voelen. Misschien, ik heb nog nooit echt daar over nagedacht.

Fragment 10: visie op methodiek, systeemtheorie, mens als geheel

I: Met welke visie is de methodiek ontwikkeld?

G: Nou de visie daarachter is vooral van de systeemtheorie zit erachter. Dus vooral mensen in hun hele context, en een mens als geheel. Dus die twee dingen, die vond de maker van dit model heel erg belangrijk.

Fragment 11: visie Eleos sluit aan op methodiek, scholing in de methodiek

I: En welke visie hebben jullie er dan bij? Of is dat wat je net aangeeft in de eerste vraag?

G: Ja, op zich is dat wel automatisch als je dit model gaat nemen. We zijn bijgeschoold op deze methodiek. Dan ga ook gewoon vanuit die gedachte, ja je neemt de mens in zijn geheel, je neemt ook heel zijn context mee. Dus ja die visie hebben wij ook wel.

Fragment 12: gericht op hulpbronnen niet op problemen, kracht van mensen gebruiken

Met welke visie is deze methodiek ontwikkeld en wat moet deze concreet bijdragen aan de hulpverlening?

G: Nou nog een ander aspect in deze methodiek is dat we ons vooral niet richten op de problemen, maar juist vooral ook op de hulpbronnen, dus waar ligt de kracht van mensen. En dat is de visie ook van je richt je daarop dat vergroot je eigenlijk, dat is ook weer de systeemtheorie, je probeert evenwicht aan te brengen. Dus je probeert de hulpbronnen te versterken zodat de stressoren afnemen. Zodat iemand weer in evenwicht komt, dat is eigenlijk de hele gedachte erachter.

Fragment 13: evenwicht brengen

I: Wat is de concrete bijdrage dus. Dat mensen leven minder gestrest leven krijgen. Met wat jij dus net met jouw definitie van zingeving zegt: dat ze ook een zinvoller leven krijgen. Van dingen die ze dus als prettig ervaren.

I: Ja dat ze ook meer evenwicht in hun leven krijgen. Dat is wat ik straks ga uitprinten dan wordt dat ook in beeld gebracht.

Fragment 14: doelen methodiek, doel afhankelijk van begeleidingssituatie

I: De doelen van de methodiek zingeving. Als mensen dat willen specifiek willen kunnen je daar aandacht aan geven in het plan. En het doel is dus inderdaad weer dat je dat aspect ook weer meeneemt. En dan kun je verschillende doelen maken zeg maar: bijvoorbeeld: ik ga naar de kerk, dat kan een doel zijn waar je aan werkt. Maar net zo goed van ik maandelijks een gesprek met het pastoraat. Dus het doel is dat je dat aspect ook weer heel mooi in de begeleiding integreert.

Fragment 15: cliënt verantwoordelijk voor doelen

G: Ja dat is wel echt, kijk als een cliënt niet wil dat daar doelen op maken. Dan doen we dat ook niet. Maar tegelijkertijd doordat wij deze begeleidingsstijl hebben, krijgt het in de begeleiding natuurlijk wel vorm.

Fragment 16: zingeving verschillende doelen

Nu hoor ik je twee dingen zeggen, dat is een gesprek met het pastoraat en naar de kerk gaan. Kijk zingeving is een heel brede term. En een stukje van zingeving kan dan zijn religie. En je neemt nu eigenlijk twee keer religie.

G: Ja maar het kan ook zijn, ik ga elke zaterdag wandelen. Ik ga elke? Ja dat hele aspect, dat hele brede gebeuren. Allerlei activiteiten kun je daaronder zetten, en dan kun je daar juist aandacht aan geven.

Fragment 17: meerwaarde methodiek, stimuleert ontwikkeling, doelbewuste beweging

I: En op welke wijze moet de methodiek een aanvulling zijn op de al aanwezige begeleiding. Wat voor toevoeging is het op de normale begeleiding?

G: Nou ik denk mensen heel doelbewust in beweging probeert te zetten. Om zich te ontwikkelen. Om dat mensen, ook psychiatrisch patiënt, je kunt je nog steeds wel ontwikkelen. En deze methode is daar een heel goed hulpmiddel bij.

Fragment 18: zonder methodiek

Wat zou er gebeuren als je dit niet zou hebben?

G: Dan zou je veel minder ontwikkeling hebben.

I: Minder?

G: Ja.

**Fragment 19: onderscheid met andere methode, christelijke identiteit, andere uitgangspunten
En waarin denk jij onderscheid de methode zingeving zich van andere organisaties?**

G: Ja het Christelijke

G: Ja Christelijk. Maar goed, ja dat is het grote onderscheid. En maar dan heb je nog steeds, Christelijke begeleiding.

I: Ja, maar wat is dan Christelijke begeleiding. En wat is er dan zo verschillend met niet Christelijke begeleiding?

G: Ja, Christelijke begeleiding. Dat je, het verschil is laat maar zeggen dat wij ons uitgangspunt nemen uit het Woord van God, en vanuit daaruit ook onze normen hebben en waarden. En terwijl een RIBW, die heeft een hele andere, die heeft andere uitgangspunten, niet de Bijbel laat maar zeggen. Ja, dat is het grote verschil.

Fragment 20: uiting in avondsluiting, Bijbel lezen, bidden

I: En wat denk je dat het concreet in de begeleiding betekent?

G: Nou heel veel denk ik. Omdat wij op een andere manier met dingen omgaan als een RIBW laten we zeggen. Nee, ja, neem bijvoorbeeld dat wij hier elke avond avondsluiting houden, Bijbellezen, bidden. Dat zulk voorbeeldjes laat maar zeggen. Voorbeeld is als mensen hier vloeken dan worden ze daarop aangesproken. Zo kunnen we heel veel voorbeelden noemen.

Fragment 21: ondersteuning begeleiding, theoloog

Zijn er experts op het gebied van zingeving die begeleiders ondersteunen in de begeleiding bij zingevingsvraagstukken.

G: Ja wij hebben iemand die theoloog is binnen de organisatie. Die heeft een hele visie geschreven, allerlei visiestukken over het geloof, over het pastoraat, bevrijdingspastoraat, nou het hele gebeuren, heel interessant. En die komt regelmatig ook wel is in, of als wij moeilijke vragen dan, moeilijke vraagstukken, dan halen wij hem erbij. Zeggen we joh, we kunnen bij hem terecht van hoe moeten we hiermee omgaan. Dus dat onderzoek gaat ook van, van de rol van het gebed, dat regelt hij.

Fragment 22: bijscholing door theoloog, themamiddag identiteit

I: Je zegt bij moeilijke vragen schakelen we hem (theoloog) in. Wat zijn moeilijke vragen.

G: Ja het is misschien niet moeilijke vragen. Maar meer van, als we bijgeschoold willen worden. Dan kunnen we hem vragen. Of laatst Nico van der Voet. En dan een hele middag rondom identiteit, hoe ga ik ermee om. Dat is reuze interessant en leuk

I: Dat is een leraar van jou ook he?

G: Ja klopt! Behoorlijke kerel.

Fragment 23: onderwerpen bijscholing

I: En je noemt dus bijscholen in bijvoorbeeld in het omgaan met identiteit. Wat noem kun je nog een onderwerp noemen waarin jullie dan bijgeschoold worden.

G: Ja dat is vooral van, ja dat zou ook kunnen zijn van over, bevrijdingspastoraat bijvoorbeeld. Dat kan zijn van hoe ga je daarmee om. Je hebt natuurlijk heel veel verschillen in hoe mensen daarover denken. Eleos is heel breed wat dat betreft. Daar is veel discussie over. Dan probeert zo iemand dat in goede banen te leiden.

Fragment 24: onderwerpen casuïstiek

I: Dan komt de begeleiding dus met een vraag die heeft betrekking op een cliënt of kan het ook zijn het heeft betrekking met andere collega's ten opzichte van iets?

G: Dat zou ook nog kunnen

I: Maar als eerste wat wordt meestal gehanteerd?

G: Meestal gaat het over de rol als begeleider ten opzichte van de cliënt.

Fragment 25: rol theoloog t.o.v. begeleiding

I: dat zou je concreet kunnen vertalen. Deze iemand lijdt bijvoorbeeld als je het over bevrijdingspastoraat hebt lijkt bezeten en hoe moet ik hiermee omgaan.

G: Ja klopt ja

I: Oké, dat is dan een soort van hulpvraag vanuit de begeleiding naar de theoloog. Duidelijk

Fragment 26: ondersteunende partijen, managers, casuïstiek

Welke partijen zijn er naast dus de theoloog nog aanwezig om de begeleiders te ondersteunen bij zingevingsvraagstukken. Zijn er nog andere partijen die ondersteunen kunnen?

G: Ja ik denk de managers. Gewoon die daar ook wel een rol in hebben. De locatiemanager hier. Stel dat je ergens mee zit dan kun je ook in de werkbespreking een casus voorleggen aan elkaar. Van joh hoe gaan we hiermee om, die denken wel mee. Ja, verder zijn er niet echt partijen betrokken bij het geheel.

Fragment 27: ondersteunende rol manager, luisteren, richting geven, procesmatig

I: En de manager hoe denkt die dan precies mee?

G: Nou ik denk dat die vooral luistert naar alle stemmen, en daarin denk ik ook leiding geeft, van welke koers je opgaat, welke richting je opgaat.

I: In dat brede veld van meningen. Dat is dus een soort van niet echt inhoudelijke rol, maar meer een procesmatige?

G: Ja klopt.

Fragment 28: levensvisie/religie van ondersteunende partijen

I: maakt het uit vanuit welke levensvisie of religie deze derden komen, in dit geval de theoloog en de manager?

G: Nee op zich niet

I: Vanuit deze instelling is het natuurlijk is het normaal dat je als Christen binnenkomt natuurlijk.

G: Maar ik denk dat er wel dat er gekeken wordt of je uit de Gereformeerde hoek komt. Evangelisch, misschien ook wel. Maar ik weet niet of je het weet, we hebben een tak Reformatorisch en een tak Gereformeerd, Gereformeerd Vrijgemaakt, die hebben ook Evangelische cliënten. In die hoek zal waarschijnlijk Christen Evangelisch iemand ook eerder uitgenodigd worden.

Fragment 29: levensvisie ondersteuning komt overeen met locatie

I: Dus als ik het goed begrijp dan wordt er wel rekening mee gehouden afhankelijk misschien van de instelling van de regio, hoe zeg je dat, van de afdeling eigenlijk. Dit is Gereformeerd.

G: Nee dit is Reformatorisch. Alleen hier verderop zit Gereformeerd Vrijgemaakt.

Fragment 30: vermenging van levensvisie in begeleiding kan voordeel zijn, mensen vinden dat spannend

I: dus bij dezen zou je dan zeg maar theoretisch gezien minder snel een Evangelisch iemand uitnodigen als aan de overkant.

G: Ja klopt. Helaas.

I: Ja vind je helaas?

G: Nou ik vind juist dat je heel veel van elkaar kan leren. Ik zou juist een soort vermengenis. Ik denk de Evangelischen kunnen heel veel van ons leren maar andersom ook. Weet je, dat is juist zo mooi, maar dat vinden mensen juist weer heel erg spannend.

Fragment 31: inzicht in cliënt, stimuleren, houding, luisteren, naast iemand staan, meegaan

I: En welke competenties zijn belangrijk voor begeleiders te hebben voor de begeleiding bij zingeving?

G: Nee maar dat hele brede. Nou ik denk vooral competentie dat je, dat je cliënt kunt helpen, kunt laten zien, waar hij zijn ontspanning vandaan haalt, waar hij zijn zingeving vandaan haalt, en dat je hem daarin kunt stimuleren. Dus ja, wat je eigenlijk als, je hele rol, gewoon je houding moet zijn, weet je, dat je de ander juist de ander die richting op wilt sturen, die goede richting. Dat je kunt luisteren, luisteren is denk heel belangrijk. En naast iemand staan is heel belangrijk in ons werk. En als, en ook met die ander meegaan, hem helpen op weg en hem begeleiden daarbij.

Fragment 32: afstand/nabijheid, grenzen

I: En hoe denk je dan bijvoorbeeld over afstand/nabijheid? Als het gaat over het werken met zingeving?

G: dat is wel een lastige op het gebied van zingeving. Ik bedoel lastig, stel je voor je gaat met elkaar naar het pretpark en je zit met elkaar in de achtbaan, dan komt het allemaal wel heel dichtbij. Maar ook als je samen naar de kerk gaat, of samen bid dan kom je ook heel dichtbij. Ik denk dat dat wel mag, dat dat wel goed is, dat je een stukje nabij komt, maar je moet wel bepaalde grenzen in acht nemen.

Fragment 33: grens verschilt per begeleider

I: En wat is dan precies de grens?

G: Ja, dat is een persoonlijke grens voor iedereen. Voor de een ligt die verder of dichterbij dan de ander. Ik denk dat de grens ligt waar jij als begeleider ervaart van nu kom ik er eigenlijk te dichtbij. Maar om nu te zeggen waar die precies is, dat vind ik toch wel lastig.

Fragment 34: presentietheorie

I: En wat vind je dan bijvoorbeeld van de presentietheorie?

G: Vriendschap is dat toch?

I: Nou ja meer latend handelen. Echt aanwezig zijn. Echt de stap echt vanuit de cliënt laten komen. En echt luisteren, authentiek zijn, je eigen menszijn inzetten, voorbij je professionele rol stappen.

G: Ja op zich ik denk dat ik daar wel een, dat ik dat wel goed vind. Ik denk dat je, je kunt je persoonlijkheid niet scheiden van je professionaliteit denk ik. En het is juist heel mooi als je een stukje van jezelf daar ook in kan leggen. Zonder dat dat over een grens gaat. En ja ik vind dat zelf altijd wel heel mooi.

Fragment 35: implementatie, cursus, jaarlijkse dag bijscholing, aandacht in vergadering

I: Wat is er gedaan om de methodiek bij begeleiders te introduceren en te motiveren om ermee aan de slag te gaan.

G: Nou dat is, we hebben twee dagen cursus gehad. Van iemand die het hier in Nederland geïmplementeerd heeft. Nou ja toen zijn we helemaal gebrainwashed. Maar jaarlijks krijgen we, hebben we een dag over NSM, nou dan worden we echt bijgeschoold, in de vergadering wordt heel veel aandacht wel besteed, komt het ook regelmatig terug, de plannen worden geëvalueerd. Ja, voortdurend worden we daarin wel bijgeschoold. We hebben nu vijf jaar, vier jaar, nu zit het aardig tussen de oren.

Fragment 36: implementatie nieuwe werknemers

I: En voor nieuwe werknemers is het misschien dat ze die jaarlijkse dag dan weer meekrijgen.

G: Plus die krijgen ook nog die twee dagen.

Fragment 37: motivering, scholing, efficiëntie laten zien, cursussen

I: En hoe worden medewerkers dan gemotiveerd om er mee aan de slag te gaan?

G: Nou vooral ook denk ik vanuit die scholing, dat men laat zien hoe effectief het is. Hoe effectief het kan zijn om ermee te werken. En het vraagt wel, bij ons heeft het wel een soort, je moet een knop omzetten, je moet anders gaan denken. En ja, je wordt voortdurend eigenlijk gemotiveerd, je krijgt cursussen ook, bijvoorbeeld ook, over oplossingsgericht werken, dat zit daar ook bij. Nou ja bijvoorbeeld wij kregen dit jaar twee dagen cursus over motiverende gespreksvoering. Dus op allerlei manieren wordt je wel gemotiveerd om ermee aan de slag te gaan.

Fragment 38: middelen, financiën, tijd, ruimte

I: Welke middelen zijn er aanwezig die de begeleiding ondersteunen in de begeleiding bij zingeving?

G: Nou ja, als je het hebt over een dagje uit, of wat dan ook. Financiën die zijn er wel, om dingen te doen. Ja, wat heb ik nog meer? Tijd, tijd en ruimte om dingen in te vullen.

Fragment 39: extra dienst die tijd maakt voor leuke dingen

I: Ja kun je daar iets meer over vertellen over tijd en ruimte?

G: Nou bijvoorbeeld op zaterdag is hier altijd een extra dienst, die is er om leuke dingen te doen.

I: Echt? Dat is echt heel mooi!

G: Heel vaak gebeurt het ook niet. Collega's hebben heel veel taken te doen. Maar dan gaan we fietsen op de hei, ik noem maar wat, als mensen zin hebben. Een keer naar een concert, of ergens lekker wat drinken. Dus dat is wel iets wat er echt is. Nou één keer per jaar organiseren we een vakantie voor bewoners. Dus dan gaan we met zijn allen op vakantie.

Fragment 40: naslagwerken, weinig gebruikt

G: Ja klopt. Dus ja dat is er wel. En natuurlijk ook wat naslagwerken, over het geloof enzo.

I: En worden die dan ook echt gebruikt die naslagwerken?

G: Niet zo veel, weinig.

I: Weinig? Wel wat dus?

G: Nou, bijna niet denk ik. Meer de geïnteresseerden, die dit, maar verder houdt het wel een beetje op.

Fragment 41: tijd maken en aandacht geven, plannen

I: En als je het hebt over tijd. Terwijl zingeving is juist iets wat heel veel tijd en aandacht en ruimte vraagt eigenlijk . Hoe verhouden die twee zich hier bij Eleos?

G: Nou lastig. Het zijn inderdaad, wij komen ook tijd te kort. Of tijd, nou we zijn ook wel heel druk. Maar zo'n dienst die zorgt er wel voor dat je, die verplicht je soms ook gewoon, als bewoners wat vragen, 'gaan we wat doen', dan kun je er eigenlijk ook niet onderuit. Dus dat is wel een mooi iets. Ja, wij hebben bijvoorbeeld ook, als we PB 'er zijn van een, van iemand, dan geven we jaarlijks een PB uitje, en daar is dan een bepaald budget voor. Dan kun je ergens met elkaar een ijsje eten, of een frietje eten, of wat dan ook, of gezellige dingen doen. Dus hier is wel tijd voor vrij te maken. Je moet het wel, je moet gewoon goed plannen denk ik.

I: Dus tijd zie je wel als een plus eigenlijk.

G: Ja

Fragment 42: WCZ

I: Dat is meer op maatschappelijk niveau eigenlijk. Er is een nieuwe wet gemaakt, de WCZ, ik weet niet of je daar iets vanaf weet?

G: Nee

I: Het wordt nu een soort van verplicht om ook aan zingeving te werken in je begeleiding. Hebben jullie daar iets van meegekregen?

G: Nee daar hebben wij niks van meegekregen. Maar misschien omdat wij het al doen maar.

Fragment 43: AWBZ, veranderingen, door maatschappelijk ontwikkeling zingeving in gedrang

I: En hoe voelt de AWBZ, die ken je natuurlijk ook, hoe zie je daarin de ruimte die er is om met zingeving te werken?

G: Binnen de AWBZ. Bedoel je dan op het gebied van financiën?

I: De AWBZ is natuurlijk om het financieel rond te krijgen ja, bijvoorbeeld daar wordt heel concreet benoemd wat je allemaal kan doen in begeleiding bijvoorbeeld.

G: Kijk de AWBZ biedt ons natuurlijk ruimte, tot nu toe, want dat gaat natuurlijk ook veranderen. Pakket 1, 2,3 gaan er waarschijnlijk uit, uit intramuraal, naar de extramuraal. Dus dan zitten er een aantal mensen die hier niet meer kunnen wonen.

I: Die moeten op zichzelf wonen?

G: Ja. Maar nu heb je dat je maandelijks gewoon je inkomsten hebt, kun je diensten regelen, mensen, formatie beschikbaar, zodat je ook de ruimte kunt creëren om die dingen te doen. En ik denk dat als straks gaat veranderen dat het dan een heel stuk moeilijker wordt om die zingeving.

Fragment 44: verandering financiën, tijd die gegeven wordt

I: En komt dat eigenlijk vooral doordat de tijd anders ingedeeld gaat worden?

G: Ja, en ook de financiën zullen anders worden denk. En doordat we die luxepositie nu nog hebben, hebben kunnen we ook die tijd erin steken. Maar ik verwacht dat dit straks gewoon minder gaat worden.

Fragment 45: minder ruimte voor eigen identiteit, zorgen dat begeleiding onderscheidend is

I: En bedoel je dat dan als Eleos die zeg maar wel ja een soort van speciale positie inneemt qua identiteit in het hulpverleningsveld. Want identiteit is dan wel waar jullie ja wat echt een hoofdpunt van jullie beleid is. Dat noemde je net zelf ook.

G: Ja daar zijn we dus heel goed mee, over aan het nadenken, en dan eigenlijk van hoe, nou proberen dat steeds beter, of steeds meer eigenlijk vorm te geven in onze begeleiding, zodat het echt onderscheiden is, zodat we ons ook echt onderscheiden van een niet-Christelijke instelling, alleen dat

blijft echt wel een heel moeilijk punt. Van hoe geef je daar nou, kijk je kunt een avonddsluiting doen, en Bijbellezen en naja, maar als dat het enige is waarop je je onderscheid van het RIBW dan is er verder te verwaarlozen denk ik.

F. Lijst kernlabels vanuit interviews:

F.a Kernlabel 1: Zingeving

Sub label 1.1: wat is zingeving?

- 1.1.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 11: acceptatie en vormgeving leven

Fragment 26: belang van ethiek

Fragment 29: Wat is goed zorg is basisvraag ethiek

Fragment 42: ertoe doen, erkenning, herkenning

Fragment 43: ertoe doen, herkenning, erkenning, kwetsbaarheid

Fragment 44: normen en waarden

Fragment 45: ertoe doen, herkenning, erkenning

- 1.1.2. Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 4: Definitie zingeving, zingevingsvragen

Fragment 5: Verschillende zingevingsvragen

Fragment 6: Verschillende zingevingsvragen

Fragment 7: Soorten zingevingsvragen

- 1.1.3. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:

Fragment 44: wat is zingeving

Fragment 46: onderzoeken en bekijken wat belangrijk voor je is basis van het leven, normen en waarden

Fragment 48: zoekende zijn

Fragment 70: wat past bij jou?, zelfontdekking, zoeken

Fragment 71: wat nodig is om het leven goed en zinvol te maken, ontdekken zingeving, richting geven

- 1.1.4. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 5: Connectie zingeving en herstel

Fragment 13: Relatie zingeving en visie op cliënt

Fragment 15: Zingevingsvragen

Fragment 17: Antwoorden op zingevingsvragen

Fragment 26: Verstopte zingevingsvragen

Fragment 42: Ondersteuning bij zingevingsvragen

- 1.1.5. Interview Stefien Jansen geestelijk verzorger:

Fragment 25: wat is zingeving, te activistisch, niet overal invloed op hebben

Fragment 26: zelf zin geven, dingen overkomen je

Fragment 27: zingeven overkomt je ook

Fragment 28: christelijke levensbeschouwing

Fragment 29: ander woord zingeving, levensvragen

Fragment 40: niveaus zingeving

- 1.1.6. Interview Henrik van Braak, Eleos (vergelijkbare organisatie):

Fragment 8: breed begrip, ontspanning, hobby's, christelijk geloof

Fragment 9: dingen die meerwaarde bieden, goed bij voelen

Sub label 1.2: Terreinen zingeving

- **1.2.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:**

Fragment 11: acceptatie en vormgeving aan leven, werk, contacten, omgaan met handicap, bestaansrecht

Fragment 15: geloof, rouw en verlies, toekomstperspectief

Fragment 44: toekomstperspectief

- **1.2.2. Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie:**

Fragment 3: Existentiële vragen

- **1.2.3. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:**

Fragment 45: invulling aan zingeving, geloof, muziek

Fragment 70: zelfontdekking

Fragment 71: geloof, vrijheid

- **1.2.4. Interview Stefien Jansen, geestelijk verzorger:**

Fragment 30: verschillende niveaus zingeving

- **1.2.5. Interview Henrik van Braak, Eleos (vergelijkbare organisatie):**

Fragment 16: zingeving verschillende doelen

Fragment 8: ontspanning, hobby's, christelijk geloof

F.b Kernlabel 2: Methode

Sub label 2.1: Methode algemeen

- 2.1.1 Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 36: bekendheid methode, bewustwording

- 2.1.2. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 46: Kennis over methodiek

- 2.1.3. Interview Stefien Jansen, geestelijk verzorger:

Fragment 19: bekendheid methode

Fragment 20: beeld van methode

Fragment 23: bereidheid meer te werken aan ontwikkeling

Sub label 2.2: Ontstaan methode zingeving RIBW

- 2.2.1. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 1: Auteurs methodiek, afdeling Z I&K

Fragment 2: Initiatiefnemers methodiek

Fragment 12: Visie bij ontwikkeling methodiek, 'cliënt in context' hulpbron

Fragment 22: Ontwikkeling methodiek

Fragment 24: Ontwikkeling methodiek

Fragment 28: Ontstaan methodiek, signalen

Fragment 29: Ontstaan methodiek, signalen

Fragment 30: Ontstaan methodiek, suicide

Fragment 35: Ontwikkeling methodiek, literatuur hulpbron, beroepsvereniging Geestelijk Verzorger hulpbron, onderzoek hulpbron

Fragment 37: Ontwikkeling zingevingdomein,

Fragment 41: Ontwikkeling methodiek, Geestelijk Verzorger belangrijke hulpbron

Fragment 42: Ontwikkeling methodiek

Fragment 45: Ontstaan methodiek, nagedacht over nodige competenties

Sub label 2.3: Inhoud methode RIBW

- 2.3.1. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 4: Levensbeëindiging – hoofdstuk in methodiek

Fragment 7: Beschrijving methodiek

Fragment 8: Samenvatting methodiek

Fragment 9: Bijlages methodiek

Fragment 36: Agogische principes van methodiek,

Fragment 43: Doelen methodiek, cliënten, kwaliteit van leven bevorderen

Fragment 44: Kwaliteit van leven bevorderen

Fragment 57: Competentie begeleiders, vereisten vanuit methodiek, reflectie, luisteren, kennis van zingeving, acceptatie

- 2.3.2. Interview Stefien Jansen, geestelijk verzorger:

Fragment 20: verbeterpunten

Fragment 21: betere onderbouwing

Fragment 22: geordender

Fragment 24: meer dichttimmeren

Fragment 30: methode heeft geen onderscheid in niveaus van zingeving

Fragment 31: rol geestelijk verzorger beter omschrijven

Sub label 2.4 Werken met de methode RIBW

- **2.4.1. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:**

Fragment 71: Evaluatie methodiek

Fragment 72: Eerste gebruik methodiek,

Fragment 73: Eerste gebruik methodiek, afsluiting, evaluatie

Fragment 77: Vereisten voor werken met methodiek, gevoeligheid voor zingevingsvragen

Fragment 80: Training IRB, begeleidingsplan, scholingsbureau, methodisch werken

Fragment 81: Gebruik van methodiek in training

F.c Kernlabel 3: Begeleiding

Sub label 3.1: competenties

- 3.1.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 11: naast de cliënt staan, delegeren

Fragment 16: tijd en aandacht hebben, vooroordelen en aannames aan de kant zetten, open vragen stellen

Fragment 17: bestaansrecht geven

Fragment 35: aandacht geven, in gesprek gaan, gelijkwaardigheid, openheid

- 3.1.2. Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 21: Herkennen van zingevingsvraagstukken

Fragment 22: Herkennen van zingevingsvraagstukken

Fragment 23: Doorvragen

Fragment 24: Reflecterend vermogen

Fragment 27: Onderscheidingsvermogen

- 3.1.3. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:

Fragment 11: eigen verhaal begeleider

Fragment 17: samenwerken

Fragment 22: respect voor verhaal cliënt, stilstaan, professionele nabijheid

Fragment 24: ondersteunen, regie bij de cliënt

Fragment 25: Valkuil in begeleiden, handelen vanuit het boekje

Fragment 26: Nuance in begeleiden, elke situatie anders

Fragment 28: herstel vraagt beweging van cliënt en begeleider

Fragment 31: gelijke verhouding begeleider/cliënt

Fragment 42: afstand/nabijheid

Fragment 43: regie bij de cliënt

Fragment 55: regie bij de cliënt, bescheiden opstellen, durven kijken en afwachten

Fragment 56: neiging begeleider om te helpen, moed om regie uit handen te geven

Fragment 57: gebruiken ervaring en ervaringskennis, bekijken mogelijkheden cliënt

Fragment 64: kwetsbaarheid

Fragment 66: bescheidenheid, respect voor het verhaal, open houding, afwachten

Fragment 67: stilstaan, open staan, luisteren, goede vragen stellen, niet invullen

Fragment 68: open houding, oppassen voor vooroordelen

Fragment 69: bewustwording, informatie van cliënt krijgen

- 3.1.4. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 11: Openstaan voor andere culturen

Fragment 14: Methodisch werken

Fragment 45: Nagedacht over nodige competenties

Fragment 47: Gevoeligheid voor zingevingsvragen

Fragment 48: Procesgericht werken, methodisch werken

Fragment 49: Bijdragen aan kwaliteit leven, vereiste voor begeleiders

Fragment 50: Competenties getoetst door beroepsopleiding

Fragment 53: Reflectie, empathie, beperkingen

Fragment 54: Verwerking eigen pijnpunten,

Fragment 55: Empathie

Fragment 56: Verwerking eigen pijnpunten

Fragment 57: Vereisten vanuit methodiek, reflectie, luisteren, kennis van zingeving, acceptatie

Fragment 58: Acceptatie

Fragment 59: Luisteren
Fragment 61: Kennis van zingeving, aandacht voor het levensverhaal
Fragment 66: Grondhouding, benieuwdheid
Fragment 67: Open staan voor de ander
Fragment 68: Levensvisie, persoonlijke overtuiging
Fragment 69: Cliëntgericht, persoonlijke overtuiging
Fragment 70: Faciliteren, respectvol, oordeel opschorten
Fragment 77: Methodisch werken, gevoeligheid voor zingevingsvragen, agogische competenties
Fragment 82: Gevoeligheid voor zingevingsvragen, reflectie op eigen spiritualiteit

- **3.1.5. Interview Stefien Jansen, geestelijk verzorger:**

Fragment 24: bevlogenheid te zien
Fragment 34: bevlogen medewerkers bij RIBW, samen met cliënt, betrokkenheid
Fragment 36: ene begeleider gevoeliger voor zingevingsvragen dan andere
Fragment 37: weinig aandacht voor levensvragen, waarom verschil in gevoeligheid begeleiders
Fragment 38: begeleiden rol voor iedereen, niveaus zingeving kennen
Fragment 41: spiritualiteit als competentie
Fragment 42: rekening houden met spiritualiteit, tot op zekere hoogte begeleiden
Fragment 52: besef gebrokenheid en kwetsbaarheid is nodig
Fragment 54: gebrokenheid leren accepteren
Fragment 55: behoefte aan acceptatie, zelfspot, ruimte voor imperfectie

- **3.1.6. Interview Henrik van Braak, Eleos (vergelijkbare organisatie):**

Fragment 30: vermenging van levensvisie in begeleiding kan voordeel zijn, mensen vinden dat spannend
Fragment 31: inzicht in cliënt, stimuleren, houding, luisteren, naast iemand staan, meegaan
Fragment 32: afstand/nabijheid, grenzen
Fragment 33: grens verschilt per begeleider
Fragment 41: tijd maken en aandacht geven, plannen

Sub label 3.2: gebieden van begeleiding:

- **3.2.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:**

Fragment 11: praktische dingen, contacten, omgaan met handicap, kwetsbaarheid
Fragment 15: geloof, rouw en verlies, toekomstperspectief
Fragment 21: bestaansrecht, verlies, toekomstperspectief, kwetsbaarheid
Fragment 27: existentiële vraagstukken
Fragment 34: voorbeeld begeleidingsvraag

- **3.2.2. Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie:**

Fragment 2: Existentiële vragen

- **3.2.3. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:**

Fragment 9: zelfstigma
Fragment 27: durven dromen
Fragment 49: zelfbeschikking
Fragment 51: rollen in het leven

- **3.2.4. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:**

Fragment 15: Gevolgen psychiatrische aandoening
Fragment 19: Hulpbronnen in samenleving
Fragment 23: Suïcide
Fragment 27: Kerndomeinen IRB

- **3.2.5. Interview Stefien Jansen, geestelijk verzorger:**

Fragment 10: religie

Fragment 11: zelfstigma

Fragment 14: zelfontplooiing

Fragment 40: niveaus zingeving, niveaus voor begeleiding

Fragment 51: stigma

- **3.2.6. Interview Henrik van Braak, Eleos (vergelijkbare organisatie):**

Fragment 2: geloof

Fragment 8: ontspanning, hobby's, christelijk geloof

Sub label 3.3: rol van de begeleider

- **3.3.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:**

Fragment 46: verbinding tussen maatschappij en cliënt

- **3.3.2. Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie:**

Fragment 3: Inbreng door begeleiders bij Ethiekcommissie

- **3.3.3. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:**

Fragment 43: regie bij de cliënt

- **3.3.4. Interview Stefien Jansen, geestelijk verzorger:**

Fragment 17: meenemen cliënt

Fragment 38: begeleiden rol voor iedereen

- **3.3.5. Interview Hendrik van Braak, Eleos (vergelijkbare organisatie):**

Fragment 13: evenwicht brengen

Sub label 3.4: specialisaties

- **3.4.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:**

Fragment 13: inschakelen geestelijk verzorger

Fragment 14: verschil begeleider/geestelijk verzorger

- **3.4.2. Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie:**

Fragment 8: Ethisch consulent, opleiding ethisch consulent

Fragment 9: Ethisch consulent

- **3.4.3. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:**

Fragment 61: voordeel ervaringsdeskundigheid, verschil met gewone begeleiding

Fragment 62: voordeel ervaringsdeskundigheid, meer openheid, groter gevoel veiligheid, teamverband

Fragment 63: functie ervaringsdeskundige in team

Fragment 64: ervaringsdeskundige herstelverhaal gebruiken, voorbeeldfunctie, kwetsbaarheid

- **3.4.4. Interview Stefien Jansen, geestelijk verzorger:**

Fragment 33: geestelijk verzorger vooral voor levensvragen

Fragment 39: geestelijk verzorger voor existentieel niveau

Fragment 43: rol geestelijk verzorger

Fragment 44: geestelijk verzorger geen deel van team, vrijplaats

- **3.4.5. Interview Henrik van Braak, Eleos (vergelijkbare organisatie):**

Fragment 2: identiteitsfunctionaris

Fragment 3: rol identiteitsfunctionaris, ondersteuning bij kennisontwikkeling, begeleiden bij vragen van cliënten

Fragment 4: vergelijking geestelijk verzorger, bewaken van gebied identiteit

Fragment 5: Voorbeeld vraagstuk binnen Eleos, casuïstiek bespreken

Fragment 21: ondersteuning begeleiding, theoloog

Fragment 22: bijscholing door theoloog

Fragment 23: onderwerpen bijscholing

Fragment 25: rol theoloog t.o.v. begeleiding

Fragment 26: ondersteunende partijen, managers, casuïstiek

Fragment 27: ondersteunende rol manager, luisteren, richting geven, procesmatig

Fragment 28: levensvisie/religie van ondersteunende partijen

Fragment 29: levensvisie ondersteuning komt overeen met locatie

Sub label 3.5: behoeften van begeleiding

- **3.5.1. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:**

Fragment 28: Verlegenheid begeleiders

Fragment 31: Methodische reflectie, behoefte aan menselijkheid

Fragment 80: Training IRB

F.d Kernlabel 4: Cliënten

Sub label 4.1: Algemeen cliënt

- 4.1.1. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:

Fragment 37: ervaringsdeskundigheid, ervaring doe je op als cliënt

- 4.1.2. Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 6: Levensfase, adolescenten

Fragment 7: Ouderen

- 4.1.3. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 27: Dagbesteding

Sub label 4.2: thema's cliënt

- 4.2.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 35: gelijkwaardigheid, openheid

Fragment 42: ertoe doen, erkenning, herkenning

Fragment 43: ertoe doen, herkenning, erkenning, kwetsbaarheid

Fragment 44: toekomstperspectief

Fragment 45: ertoe doen, herkenning, erkenning

- 4.2.2. Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 15: Behoeftes aan specialistische ondersteuning

Fragment 25: Belang van goede relatie

- 4.2.3. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:

Fragment 9: zelfstigma

Fragment 27: durven dromen

Fragment 43: regie bij de cliënt

Fragment 47: zelfregie

Fragment 49: zelfbeschikking

Fragment 50: (zelf)stigma

Fragment 51: rollen in het leven

Fragment 52: re-integratie, stigma

Fragment 53: vooroordelen, stigma buitenwereld

Fragment 54: rollen, re-integratie

Fragment 65: moeite herstel voor cliënt, stigma

- 4.2.4. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 17: Ontzuiling

Fragment 24: Ontwikkeling methodiek, signalen vanuit cliënten

Fragment 28: Signalen vanuit cliënten

Fragment 52: Inspraak cliënten, gevoeligheid voor authenticiteit bij cliënten

Fragment 58: Gevoeligheid voor acceptatie bij cliënten, acceptatie

- 4.2.5. Interview Stefien Jansen, geestelijk verzorger:

Fragment 9: eenzaamheid, geen contacten kunnen verdragen

Fragment 11: zelfstigma, zelfbeeld herstellen

Fragment 14: zelfontplooiing

Fragment 26: moeite relaties aangaan, moeite concentreren, moeite baan te krijgen

Fragment 51: stigma

Fragment 55: behoefte aan acceptatie, ruimte voor imperfectie

F.e Kernlabel 5: (Bureau) Herstel

Sub label 5.1: Herstel

- 5.1.1. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:

Fragment 21: verhaal van cliënt, regie bij de cliënt, autonomie
Fragment 23: visie herstel
Fragment 24: zinvolle invulling aan het leven
Fragment 27: durven dromen
Fragment 28: herstel vraagt beweging van cliënt en begeleider
Fragment 29: Levensverhaal
Fragment 30: levensverhaal van zowel cliënt als hulpverlener
Fragment 31: gelijke verhouding begeleider/cliënt
Fragment 34: terreinen herstel, empowerment, ervaringsdeskundigheid
Fragment 35: Empowerment
Fragment 36: verbinding herstel en empowerment
Fragment 37: ervaringsdeskundigheid, ervaring doe je op als cliënt
Fragment 38: ervaringskennis
Fragment 39: ervaringsdeskundigheid
Fragment 44: herstel
Fragment 46: onderzoeken en bekijken wat belangrijk voor je is basis van het leven
Fragment 47: zelfregie
Fragment 48: zelfregie, zoekende zijn
Fragment 67: levensverhaal

- 5.1.2. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 5: Connectie zingeving en herstel
Fragment 6: Definitie herstel

Sub label 5.2: Bureau herstel algemeen

- 5.2.1. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:

Fragment 1: ontstaan Bureau Herstel
Fragment 2: Functieomschrijving, ervaringsdeskundigheid
Fragment 3: gebrek samenwerking tussen organisaties op gebied van kennis herstel
Fragment 4: Oorsprong ervaringsdeskundigheid
Fragment 7: vormgeving Herstel RIBW
Fragment 12: Functieomschrijving, overzicht houden activiteiten
Fragment 13: ondersteuning vrijwilligers
Fragment 14: Functieomschrijving
Fragment 15: Beleidsvoering
Fragment 16: Beleidsontwikkeling
Fragment 17: Ontstaan herstel
Fragment 19: ontstaan en Ontwikkeling herstelondersteunende zorg
Fragment 40: opleidingen ervaringsdeskundigheid
Fragment 41: Projectlift, ervaringsdeskundigheid binnen organisatie
Fragment 61: voordeel ervaringsdeskundigheid, verschil met gewone begeleiding
Fragment 62: voordeel ervaringsdeskundigheid, meer openheid, groter gevoel veiligheid, teamverband
Fragment 66: cliënt weet zelf veel

- 5.2.2. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 3: Bijdrage van Bureau Herstel

Sub label 5.3: Werkzaamheden bureau herstel

- 5.3.1. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:

Fragment 1: HEE-groepen

Fragment 5: HEE-team

Fragment 7: vormgeving Herstel RIBW

Fragment 8: cursussen, empowerment, ervaringsdeskundigheid

Fragment 10: cursussen

Fragment 11: rolverhouding begeleider cliënt, cursussen

Fragment 21: Herstel ondersteunend werken

Fragment 32: ondersteunen begeleiders, informatieverstrekking, adviseren

Fragment 33: afstand tot begeleiding, geen begeleiding, adviseren, ondersteunen

Fragment 55: begeleiding vanuit bureau herstel, empowerment, ervaringsdeskundigheid, regie bij de cliënt

Fragment 55: begeleiding vanuit bureau herstel, herstel, empowerment, ervaringsdeskundigheid

Fragment 57: advies aan hulpverleners

Fragment 58: voorlichting, begeleiden vanuit herstel

Fragment: 59: verbinding bureau met praktijk

Fragment 63: functie ervaringsdeskundige in team

F.f Kernlabel 6: Ethiekcommissie

Sub label 6.1: Ethiekcommissie algemeen

- 6.1.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 1: functieomschrijving

Fragment 2: ontstaan ethiekcommissie

Fragment 4: bereikbaarheid ethiekcommissie, brochure, mond tot mond reclame

Fragment 7: ethiekcommissie voor begeleider/cliënt

Fragment 22: belang ethiekcommissie

Fragment 25: belang van ethiekcommissie, kwaliteitsborging

Fragment 26: belang van ethiek

- 6.1.2. Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 19: Competenties lid van Ethiekcommissie

Fragment 20: Werkwijzen Ethiekcommissie

- 6.1.3. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 29: Rol van Ethiekcommissie in ontstaan methodiek

Fragment 30: Ontstaan Ethiekcommissie

Fragment 31: Ontstaan Ethiekcommissie

Fragment 32: Participatie met ethiekcommissie

Fragment 33: Nut van Ethiekcommissie

Fragment 34: Beschikbare tijd Ethiekcommissie, ontstaan Ethiekcommissie

Fragment 74: Introductie methodiek bij Ethiekcommissie

Fragment 78: Leden van de Ethiekcommissie

Sub label 6.2: uitgangspunten ethiekcommissie

- 6.2.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 6: gericht op levensverhaal

Fragment 19: plek van verdieping, verkenning en onderzoek van casuïstiek

Fragment 30: verdieping, oplossing/advies niet noodzakelijk

- 6.2.2. Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 1: Doelen Ethiekcommissie

- 6.2.3. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 33: Nut van Ethiekcommissie

-

- 6.3.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 3: casuïstiek bespreken, ethiekcafé, ronde tafel

Fragment 9: stilstaan, verdieping

Fragment 17: verdieping, verkenning

Fragment 20: vormen ondersteuning ethiekcommissie, ethiekcafé, ronde tafel

Fragment 24: tijd en aandacht voor verdieping

Fragment 28: voorbeelden dilemma's ethiekcommissie

Fragment 30: verdieping, oplossing/advies niet noodzakelijk

Fragment 31: stilstaan

Fragment 32: kwaliteitsborging, tijd, verdieping

- 6.3.2. Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 3: Taken Ethiekcommissie, inbreng van begeleiders en cliënten bij Ethiekcommissie

Fragment 8: Ethiekcommissie als ondersteunend middel
Fragment 10: Instellingsmiddag

- **6.3.3. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:**

Fragment 62: Hulpmiddelen voor begeleiders, Ethiekcommissie, ethisch consulent, redenen voor
hulpmiddelen

Sub label 6.4: Ethiekcafé en 'de ronde tafel'

- **6.4.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:**

Fragment 8: ronde tafel, ethiekcafé begeleider/cliënt
Fragment 10: vanuit empowerment, herkenning

- **6.4.2. Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie:**

Fragment 11: Rondetafelbijeenkomsten
Fragment 12: Ethiekcafé
Fragment 16: Informatievoorziening over ronde tafel
Fragment 17: Deelnemers ronde tafel
Fragment 18: Persoonlijke uitnodiging deelnemers ronde tafel

F.g Kernlabel 7: Geestelijk verzorger

Sub label 7.1: Geestelijk verzorger algemeen

- 7.1.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 14: opleiding, praktijkervaring, afstand, tijd, aandacht

- 7.1.2. Interview André Daamen, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 13: Aanwezigheid Geestelijk Verzorger

Fragment 14: Informatievoorziening over Geestelijk Verzorger

Fragment 26: Doorverwijzen Geestelijk Verzorger

- 7.1.3. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 18: Ontstaan functie Geestelijk verzorger

Fragment 22: Ontstaan functie Geestelijk verzorger

Fragment 23: Ontstaan functie Geestelijk Verzorger

Fragment 35: Beroepsvereniging Geestelijk verzorger

Fragment 38: Project zingeving op maat, Geestelijk verzorger, Stichting op maat

Fragment 39: Transitie van beroep Geestelijk verzorger

Fragment 41: Geestelijk verzorger belangrijke hulpbron

Fragment 79: Gebruikmaken van Geestelijk Verzorger

Fragment 88: Geestelijk verzorger als hulpmiddel voor begeleiders

Fragment 91: Recht op Geestelijk Verzorger

- 7.1.4. Interview Stefien Jansen, geestelijk verzorger:

Fragment 1: functieomschrijving

Fragment 2: beroepsvereniging, oude stijl/ nieuwe stijl geestelijk verzorger

Fragment 3: ontwikkeling beroep

Fragment 5: ontwikkeling beroep, functieomschrijving

Fragment 32: functieomschrijving

Fragment 43: rol geestelijk verzorger

Fragment 44: geestelijk verzorger geen deel van team, vrijplaats

Fragment 45: geheimhouding

Fragment 46: indirecte relatie met begeleiders

Fragment 48: zorgen om bezuinigingen

Sub label 7.2: Werkzaamheden geestelijk verzorger

- 7.2.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 12: taken geestelijk verzorger

- 7.2.2. Interview Stefien Jansen, geestelijk verzorger:

Fragment 5: geestelijk verzorger verzorgt op geestelijk gebied.

Fragment 6: afspraken met cliënten, kennismaking, individuele gesprekken voeren

Fragment 7: inhoud gesprekken

Fragment 8: voorbeeld begeleiding geestelijk verzorger

Fragment 10: contact organiseren

Fragment 11: zelfbeeld herstellen

Fragment 12: Mogelijke werkvormen, essay schrijven

Fragment 13: voorbeeld werkzaamheden, zelfstigma afstoffen

Fragment 14: faciliteren, tot zijn recht laten komen, zelfontplooiing

Fragment 31: geestelijk verzorger richt zich op spiritueel niveau

Fragment 32: geen activiteitenbegeleider

Fragment 33: geestelijk verzorger vooral voor levensvragen

F.h Kernlabel 8: Middelen in begeleiding bij zingeving

- 8.1.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 5: gesprekken, ethiekcafé, ronde tafel

- 8.1.2. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:

Fragment 1: HEE-groepen

Fragment 29: Levensverhaal

Fragment 45: invulling aan zingeving, geloof, muziek

- 8.1.3. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 60: Hulpmiddelen voor begeleiders, literatuur, overleg

Fragment 62: Hulpmiddelen voor begeleiders, Ethiekcommissie, ethisch consulent,

Fragment 63: Zorgcoördinator

Fragment 64: Zorgcoördinator

Fragment 65: Redenen voor hulpmiddelen

Fragment 78: Leden van de Ethiekcommissie

Fragment 81: Literatuur, hulpmiddel voor begeleiders

Fragment 87: Beschikbare tijd

Fragment 88: Geestelijk verzorger, ethisch consulent, literatuur

Fragment 89: Methodische cursus

- 8.1.4. Interview Stefien Jansen, geestelijk verzorger:

Fragment 12: Mogelijke werkvormen, essay schrijven

Fragment 15: pleisterplaats voor de ziel

Fragment 16: inhoud pleisterplaats voor de ziel

Fragment 17: kerk

Fragment 18: voorbeeld pleisterplaats voor de ziel

Fragment 35: maatjesproject, dagactiviteitencentra, goed aanbod voor cliënten.

- 8.1.5. Interview Henrik van Braak, Eleos (vergelijkbare organisatie):

Fragment 38: middelen, financiën, tijd, ruimte

Fragment 39: extra dienst die tijd maakt voor leuke dingen

Fragment 40: naslagwerken, weinig gebruikt

F.i Kernlabel 9: Implementatie

Sub label 9.1: mogelijkheden bij implementatie

- 9.1.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 36: bekendheid methode, bewustwording

Fragment 37: meerwaarde zien

Fragment 38: meerwaarde laten zien, niet teveel tijd kosten

Fragment 40: themadagen, intervisie

Fragment 41: nut laten zien, niet teveel tijd

- 9.1.2. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:

Fragment 60: als olievlek verspreiden

Sub label 9.2: Moeilijkheden bij implementatie

- 9.2.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 33: implementatie, beperkte tijd, meerwaarde

Fragment 37: meerwaarde zien, weerstand

Fragment 39: weerstand door tijdsdruk

- 9.2.2. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:

Fragment 20: Implementatie, weerstand

Fragment 60: moeilijkheden informatieverbreiding

- 9.2.3. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 46: Kennis over methodiek

- 9.2.4. Interview Henrik van Braak, Eleos (vergelijkbare organisatie):

Fragment 37: motivering, scholing, efficiëntie laten zien

Sub label 9.3: Vormen van implementatie

- 9.3.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 40: themadagen, intervisie

- 9.3.2. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 40: Kennisoverdracht, contactpersonen cliënten

Fragment 74: Introductie methodiek bij Ethiekcommissie

Fragment 75: Introductie methodiek via RIBW-net

Fragment 76: Methodiek nog niet getraind

Fragment 85: Uitleg en introductie methodiek op locatie, introductie methodiek door Lucia, uitleg methodiek door Lucia

Fragment 86: Introductie methodiek door instellingsmiddag, scholingsaanbod

Fragment 89: Methodische cursus

- 9.3.3. Interview Henrik van Braak, Eleos (vergelijkbare organisatie):

Fragment 11: scholing in de methodiek

Fragment 22: themamiddag identiteit

Fragment 35: implementatie, cursus, jaarlijkse dag bijscholing, aandacht in vergadering

Fragment 36: implementatie nieuwe werknemers

Fragment 37: scholing, cursus

F.j Kernlabel 10: RIBW

Sub label 10.1: RIBW algemeen

- 10.1.1. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:

Fragment 19: ontstaan en Ontwikkeling herstelondersteunende zorg

- 10.1.2. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 10: RIBW – witte organisatie

Fragment 16: RIBW afspiegeling samenleving

Fragment 33: Financiën

Fragment 38: Samenwerking met externen

Fragment 39: Beschikbare financiën

Fragment 44: Doelen RIBW

Fragment 51: Sollicitatieprocedure, selectieprocedure

Fragment 90: Productieafspraken, zorgkantoor, financiën

Fragment 92: Doelen RIBW

Sub label 10.2: Inhoud van de zorg

- 10.2.1. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:

Fragment 15: Beleidsvoering

- 10.2.2. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 18: Ontstaan functie geestelijk verzorger

Fragment 19: Hospitaliseren

Fragment 20: Doelgroep RIBW

Fragment 72: Kwaliteitshandboek van de RIBW

Fragment 75: Introductie methodiek via RIBW-net

- 10.2.3. Interview Stefien Jansen, geestelijk verzorger:

Fragment 34: bevlogen medewerkers bij RIBW, samen met cliënt, betrokkenheid

F.k Kernlabel 11: Eleos

Sub label 11.1 Eleos algemeen

- **11.1.1. Interview Henrik van Braak, Eleos (vergelijkbare organisatie):**

Fragment 1: Functieomschrijving

Fragment 2: functieomschrijving, identiteitsfunctionaris, geloof

Fragment 3: rol identiteitsfunctionaris, ondersteuning bij kennisontwikkeling, begeleiden bij vragen van cliënten

Fragment 4: grondhouding instelling

Fragment 5: Voorbeeld vraagstuk binnen Eleos, casuïstiek bespreken

Fragment 7: mens is één geheel geloof en menszijn

Fragment 11: visie Eleos sluit aan op methodiek, scholing in de methodiek

Fragment 24: onderwerpen casuïstiek

Fragment 34: presentietheorie

Fragment 43: AWBZ, veranderingen, door maatschappelijk ontwikkeling zingeving in gedrang

Fragment 44: verandering financiën, tijd die gegeven wordt

Fragment 45: minder ruimte voor eigen identiteit, zorgen dat begeleiding onderscheidend is

Sub label 11.2 Eleos methode

- **11.2.1. Interview Henrik van Braak, Eleos (vergelijkbare organisatie):**

Fragment 6: methodiek, Neuman system model, gekleurd door christelijk geloof

Fragment 7: mens is één geheel geloof en menszijn

Fragment 10: visie op methodiek, systeemtheorie, mens als geheel

Fragment 12: gericht op hulpbronnen niet op problemen, kracht van mensen gebruiken

Fragment 13: evenwicht brengen

Fragment 14: doelen methodiek, doel afhankelijk van begeleidingssituatie

Fragment 15: cliënt verantwoordelijk voor doelen

Fragment 17: meerwaarde methodiek, stimuleert ontwikkeling, doelbewuste beweging

Fragment 18: zonder methodiek

Fragment 19: onderscheid met andere methode, christelijke identiteit, andere uitgangspunten

Fragment 20: uiting in avondsluiting, Bijbel lezen, bidden

F.I Kernlabel 12: Samenleving

Sub label 12.1: samenleving algemeen

- 12.1.1. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:

Fragment 3: gebrek samenwerking tussen organisaties op gebied van kennis herstel

Fragment 6: vormgeving herstel in Nederland

- 12.1.2. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 18: Secularisatie, ontzuiling

Fragment 19: Vermaatschappelijking, hulpbronnen in de samenleving

Fragment 20: Hulpbronnen in samenleving, AWBZ

Fragment 21: Secularisatie, kerken en parochies als hulpbronnen

Fragment 25: Confrontatie met pijn

Fragment 87: Beschikbare tijd

Fragment 92: Participatie in samenleving

- 12.1.3. Interview Stefien Jansen, geestelijk verzorger:

Fragment 51: maatschappij veronderstelt perfectie, maakbaarheid perfectie

Fragment 52: suggestie van perfectie

Fragment 53: bron van drang naar perfectie, angst, onzekerheid

- 12.1.4. Interview Henrik van Braak, Eleos (vergelijkbare organisatie):

Fragment 42: WCZ

Fragment 43: AWBZ, veranderingen, door maatschappelijk ontwikkeling zingeving in gedrang

Fragment 44: verandering financiën, tijd die gegeven wordt

Sub label 12.2: Samenleving trends

- 12.2.1. Interview Judith Kappert, lid van de ethiekcommissie:

Fragment 18: maatschappij steeds zakelijker en sneller, op oplossingen gericht, verantwoording afleggen

Fragment 23: overheidsbeleid versus zorg

- 12.2.2. Interview Nienke Mulder, bureau herstel:

Fragment 53: vooroordelen, stigma buitenwereld

- 12.2.3. Interview André Daamen, over ontwikkeling methode zingeving:

Fragment 16: Secularisatie, RIBW als afspiegeling samenleving

Fragment 17: Ontzuiling, levensbeschouwing, geen antwoorden op zingevingsvragen

Fragment 25: Medicijngebruik GGZ

Fragment 83: Gevolgen bezuinigingen GGZ

Fragment 84: Bestrijden bezuinigingen GGZ, woonrecht cliënten, extramuralisering

- 12.2.4. Interview Stefien Jansen, geestelijk verzorger:

Fragment 4: secularisering

Fragment 37: weinig aandacht voor levensvragen